

Վ Ա Ր Բ

Զ Օ Ր Ե Լ Ե Ր Ե Յ

Ա Ն Ո Ւ Ա Ն Ե Ա Յ

Handwritten signature

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆՔ
ՀՈՌՄԱՅԵՑՆՑԻՈՑ

ՄԱՏԵՆԱԳՐԱՑ

Ը

ԿՈՌՆՆԵՊՈՏ

3387

40

2004

2089 ✓

1120-64

ԿՈՌՆՆԵՆՑ

~~1429~~ Կ. Ա. Ր. Բ.

ՔՕՐԵԻՆԵՐԵՑ

ԵՆՈՒԵՆԵՐԵՑ

ԶՈՐ ԹԱՐԳՄԱՆԵԱԼԷ

Հ. ՂԵՒՈՆԴԵԱՅ ՅՈՎՆԱՆԵԱՆՑ

ՅԱՇԱԿԵՐՏԱՅ ՄԵԾԻ ՀՕՐՆ

ՄԻԻԹԱՐԵՅ

Ի ՎԻԷՆՆԱ

Ի ՎԱՆՍ Գ. Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

1842 ՌՄՂԱ

9(3)

Յ Ա Ռ Ա Ջ Ա Բ Ա Ն

Օ՛՛ԿՈՌՆԵՂԵԱՅ Նեպոտայ բա-
 զում բանք գովութեան կան . եւ
 եթէ զառ ի բազմաց վասն նորա
 ասացեալսն լոկ գումարիցէ ոք ,
 քան զմատեանն եւս յաճախագոյն
 գովութիւնք մատենին տողիցին :
 Իայց մեք սակաւ ինչ ի բազմաց
 անտի յանձին կալցուք յիշատա-
 կել : Երդ ի տիս Եւգոստեայ էր
 մատենագիրն , եւ կարեւոր բա-
 րեկամ գլխաւորաց գրագիտաց իւ-
 րոյ ժամանակին , որպիսի ինչ Եւ-
 տիկոսն է եւ Սրտենսիոս եւ Վիկե-
 րոն : Եւ մատեանն որ կից ի նո-
 րա անուն կոչի , մի է յայնցանէ ,
 վասն որոց ասեն իմաստունք եթէ
 նշանաւոր զԵւգոստեայ յիշատակն
 գործեն քան զամենայն գործս քա-

ջութեան նորա , այնու զի իւր բա-
նիւքն եւ պարգեւօք ած զիւրոյ ժա-
մանակին իմաստունս գիրս գնել :

Եւ արդ եթէ ամենայն մատենա-
որ յԱզոստեայ ժամանակսն գրե-
ցան , այնպէս սքանչելի եւ ազնւ-
ւականք իցեն , զինչոք զմատենէս
ասիցէ , յորում զարանց գլխաւո-
րաց զգործս եւ զարւուծիւնս մի
ըստ միովէ դրոշմեալ տեսանիցէ :
Որով անդատին ի նոցա տիս ելեալ ,
խօսս ընդ նոսա արկանիցէ , եւ ի
վերայ կայցէ մտաց նոցա , նախանձ
ընդ նոցա քաջութեան գործս գնի-
ցէ . եւ յօժարիցի այնու հետեւ
քաջանալ , եւ յօգուտ հայրենի
աշխարհին եւ իւրոց տոհմային քա-
ղաքացւոց վաստակել : Բի չիք ինչ
որ այնպէս զմիտսն յորդորիցէ ըզ-
հետ երթալ առաքինութեանց , որ-
պէս ընդ առաջնոց կեանս անցա-
նել : Որպէս եւ Սաղուստիոսն ա-
սէ , եթէ Բազում անգամ լուայ
ես զՍ . Սաքսումոս , եւ զՊ . Սկի-

պիոն, եւ զայլ եւս երեւելի որեար
քաղաքիս մերոյ, որ սովոր էին
ասել այսպէս, եթէ յորժամ ըզ-
նախնեացն պատկերս նշմարիցեն,
միտք իւրեանց յառաքինութիւնս
բորբոքիցին: Եւ ապա զնովիմբ ա-
ծեալ, Ոչ եթէ, ասէ, կերպա-
րանք նոցա զայնպիսի զօրութիւն
ունիցին, այլ յիշատակաւ գոր-
ծոցն զոր գործեցին, այնպիսի բոց
ի միտսն տոչորիցի. եւ մինչ չեւ
առաքինութիւնն՝ համբաւոյ նոցա
եւ փառացն հաւասար լեալ իցէ,
ոչ հանդարտիցէ:

Եւ թէպէտ եւ սակաւուց ոմանց
վարք գրեալ կան ի մատենիս, եւ
մատենագիրն ոչ յաճախագոյնս ի-
բրեւ զՎղուտարքոսն ճառէ. բայց
սակայն մարթ եւ պատշաճ է ասել
զնոցանէ, զոր ինչ Վիրգիլիոս զՆո-
մերի եւ զԷրոց երգոցն ասաց. Բնդ
մեծատարած դաշտսն նորա, ասէ,
զարմացեալ կայ Յունաց աշխարհ.
այլ մեր անդն փոքր է, բայց ծաղ-

կալից եւ ամենաշատ : Աւ արդարեւ
ծաղկալից իմն յօրինէ մատենագի-
րն զպատմութիւնն , բայց ոչ վայ-
րապար ինչ յաճախէ զգարդն , բզ-
կարի լոկն բան բազում վայելչու-
թեամբ կարգէ : Ամենայն ինչ ի
գիրս յայս պայծառագոյն եւ յըս-
տակագոյն է : Չեն ի նմա բազում
խորհուրդք , այլ որ ենն , լուսա-
ւորագոյնք եւ աղնուագոյնք են եւ
յառաքինութիւնս զնոսա՝ որ ըն-
թեռնուցուն , յօժարեցուցանեն :

Արդ եւ մեր սոյնպիսի աղնուա-
կան պտղոյ առաքինութեանց փա-
փաքեալ , փոյթ յանձին կալաք
զայս ցանկալի մատեան հանել ի մեր
լեզուս , որում եթէ հասանիցեմք ,
համարիցիմք բազմապատիկ գը-
տեալ զտոհմականս արդեանց դոյ-
զն վաստակոց մերոց : Արով յա-
ճախեսցին փառք անկարօտական
մեծութեանն Աստուծոյ :

Կ՝ՆԵՊՈՏԵՅ

ՎԱՐՔ

ԶՕՐԵԻՆԵՐԵՅ

ԼՆՈՒԼՆԵՆԵՅ

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

ԶԿԱՍԿԱԾԵՄ, ո՛ւ Ատաիկէ, եթէ
բազումք իցեն, որ զայս մեր գիրս
դոյզն ինչ եւ ոչ արժանի արանց
գլխաւորաց համարիցին, իբրեւ ըն-
թեռնուցուն ի պատմութեանս եւ
թէ ո՛յր Ապամինոնդեայ զնուազա-
ծութիւնն ուսուցեալ իցէ, եւ կամ
յորժամ ի նորա քաջութիւնսն լսի-
ցեն եթէ ճարտար կաքաւէր եւ քաջ
երգէր սրննդաւ: Բայց որ այդպէսն
խորհիցին, թերեւս նոքին իսկ իցեն

որք սովորութեանց եւ դպրութեան
 Յունաց աշխարհին չիցեն տեղեակ,
 եւ որ ինչ միաբան իւրեանց բարոյից
 չիցէ, զայն չհամարիցին ուղիղ: Առ-
 քա թէ ուսանիցին եթէ ոչ ամենե-
 ցուն նոյն մի ինչ պարկեշտութեան
 կամ ծանականաց է, այլ ամենայն
 ինչ ի նախնեաց խտրանաց ընտրիցի,
 այնու հետեւ չզարմանայցեն ինչ ընդ-
 մեր զՅունաց սովորութեանց զհետ-
 երթալ, յորժամ զնոցա առաքի-
 նութիւնս պատմիցեմք: Քանզի եւ
 ոչ Վիմոնի քարուականութիւն էր,
 առն գլխաւորի ակթենացւոց զիւր իսկ
 քոյր հարադատ ի կնութիւն ունել,
 զի ամենայն նորին քաղաքի քաղա-
 քացիք նովին հաստատութեամբ
 վարէին, այլ այն ըստ մերոց բարուց
 անարժան ինչ հաշուի: Չիք այրի ի
 Ղակեղմոնիա, թէպէտ եւ ի կարի
 իսկ յազնուականաց ոք իցէ, որ ոչ
 վարձուք ի գոռսանութեան արուես-
 տքն վարձիցի: Վարձեալ մեծ պա-
 տիւ համարէր ի համօրէն Յունաց աշ-

խորհին , յաղթօղ բմբշական մըր-
ցութեանցն քարոզել : Իսկ ի թա-
տերս երթալ եւ տեսիլ նշաւակի ամ-
բօխին լինել ոչ ումեք յազգաց ան-
տի ամօթանք ինչ թուէին : Յայսմ
ամենայնէ է ինչ որ առ մեզ դրսովու-
թեան համարի , եւ է որ խոնարհա-
գոյն եւ ի ցածութենէ հեռի :

Ամին հակառակ բազում ինչ որ
մեզ վայելուչն կարծին , առ ինոցա-
նէ ծանականաց իրք հաշուին : Աւ-
արդարեւ իսկ ո՞րք հռոմայեցի այր
ամօթ համարիցի զիւր կին ի խրա-
խունս ածել . ո՞ր տանտիկին իցէ որ
ոչ զառաջին տեղին ունիցի ի տան ,
եւ ի ժողովս արանց խօսիցի . որ կա-
րի այլազգ առնի ի Յունաց աշխար-
հին , զի ոչ յուրախութիւն ուրեք
երթան կանայք եթէ ոչ ջերմոցն ,
եւ ի ներքսագոյն կողմն տանն նստին
զոր Վինեկոնիտիս անուանեալ կո-
չեն , որ է կանանց տուն , յոր հուպ
որք չերթայ , բայց միայն որ ի մօ-
տաւոր ազգականութենէ իցէ :

Այլ աստէն բազում բանս տողել
 թանձրութիւն մատենիս արդելու,
 եւ փութամ իսկ զի զոր սկսայն յայտ
 առնիցեմ: Այսն այնորիկ իսկ յայն
 որ առաջիւկ կայ եկեսցուք, եւ կար-
 դեսցուք ի դիրս յայս զվարս հոյա-
 կապ զօրաւարացն:

U T S T U T U

ՅԱՆԴԻՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. ՄԻՂՏԻԵՂԷՍ զօրաւար գաղթական-
նութեանն ի ճանապարհին ծաղր առնի ի
ղեմնացւոյ: Բ. Յետ քերսոնեւացւոյ քա-
ղաքին տիրելոյ, զՂեմնոն առնու եւ զՎիւ-
կղատան: Գ. Մինչ դեռ Գարեհն ընդ ըս-
կիւթացւոյ տայր պատերազմ, Միզախա-
դէս՝ որ պահապան էր կամրջին, խրատ տայ
զօլարսկական տէրութիւնն հարկանել քա-
կել, բայց Հիստիէոս նմա խափան լինի:
Դ. Ի խաղալ Գարեհի ի վերայ Յունաց
զիւրսն ճոխութեամբ համարձակեցոյց զի
ընդ առաջ երթիցեն թշնամոյն: Ե. Յա-
ռաջ քան զնիզակալցացն հասանել Պար-
սից յաղթէ ի մարաթոնական կռուին:
Զ. Վարձս ընդ յաղթութեանն առնու:
Է. Յետ Պարեայ պատերազմին ի բայ
թողլոյ, պատժապարտ լեալ ի կապանս ի
պահեստի մեռանի: Ը. Ճշմարիտ պատ-
ճառք պատժոց Միզախադէայ, ժողովր-
դեան կասկածն:

ՄԻ ԴՆՏԻԱԴԻՍ

Լ Թ Ե Ն Լ Յ Ի

Լ. ՄԻՂՏԻԱԴԻՍ Կիմոնի աթե-
 նացի նախաւորութեամբ ազգին, եւ
 փառաւորութեամբ նախնեացն, եւ
 իւրաքանչիւն զգաստութեամբ անցանէր
 զանցանէր զամենեքումիւք, եւ յայն-
 պիսի տիս էր, զի ոչ միայն բարւոյ
 ական ունէին ի նմանէ իւր տոհմային
 քաղաքացիքն, այլ եւ վստահ եւս
 էին եթէ այնպիսի ոք լինելոյ է, որ-
 պիսի յետոյ զչափ առեալ գիտացին :
 Ղեպ լինէր աթենացւոյ վարատա-
 կանս ի քերսոնեսացւոյ աշխարհն
 արձակել : Եւ քանզի բազում յա-
 ճախութիւն էր գաղթականացն, եւ
 շատք եւս ընդելանէին յարեւ ի նո-
 սա, զարս ոմանս ի նոցանէ ի Ղեզ-
 փիս ընդրեալ առաքեցին, զի զՆ-
 պոզոն հարցանիցեն եթէ ո՞րքաւար
 գաղթականութեանն լինիցի : Զի

Թրակացիք ի ժամանակին բռնա-
ցեալ ունէին զկողմանսն զայնոսիկ,
ընդ որս զինուք եւ սպառազինօք
հարկ էր ի մարտ պատերազմի բախել:
Եւ քրմացն այսպիսի ինչ նախիզ-
ձիկս բարբառեալ եթէ Միղախադէս
զօրաւար լիցի, զայդ եթէ առնի-
ցեն, իրքն յաջողութեամբ ի գլուխ
եւանիցեն: Իբրեւ այս հրամանք ի
դիցն լինէին, Միղախադէս ընտիր
ընտիր զօրու տորմիղ նաւամարտիկ
նաւաց զումարէր, խաղայր գնայր
ի Վերսոնեստոն. եւ իբրեւ մօտ ի
Ղեմնոն հասանէր, զքնակիչս կղզւոյն
ընդ աթենացւոցն իշխանութեամբ
նուաճել կամեր, եւ թէ զայն զե-
մնացիքն ինքնակամն գործիցեն: Նո-
քա ծաղը արարեալ տային պա-
տասխանի եթէ զայն յայնժամ առ-
նիցեն յորժամ հիւսիսի շնչիցէ, եւ
նա նաւարկեալ յիւրոցն ի Ղեմնոն
հասանիցէ: Վանդի այս հողմ ի
հիւսիսոյ շնչեալ, ընդդէմ նոցա է,
որ յաթենացւոց քաղաքէն նաւար-
կիցեն: Միղախադէս իբրեւ տեսա-
նէր եթէ չէր ժամանակ յամելոյ,
դէմ եղեալ ի քերսոնեստացւոց աշ-
խարհն հասանէր:

շանցն կուելոյ խնդրէր զի զքաղաքն ի ձեռս տայցեն: Վանդի էր իսկ ատացեալ նոցա եթէ Յորժամ հիւսիսային հողմով նաւարկեալ յաշխարհէն անդր դայցէ, լինիցին անձնատուրք. արդ այժմ նորա աշխարհ Վերսոնեւսոն է: Արեայք՝ որ ի ժամանակին ի Ղեմնոն բնակէին, թէպէտ եւ ոչ որպէս կարծէինն իբրն դիպեցան, այլ յաջողութենէ անտի հակառակորդացն գրաւեալք, դիմադարձ լինել չիշխեցին, եւ ի բաց թողեալ զկղզին երթային յո եւ երթայինն: Աովին յաջողութեամբ եւ զայլ եւս կղզիսն որ Աիկղադքն անուանեալ կոչին, բնդ ակթենացւոյ իշխանութեամբ նուաճէր:

Գ. ՕՆՅՆՈՒ ժամանակաւ Վարեհ արքայ Պարսից ի մտի դնէր յատկացւոց անտի խաղալ գնալ զօրու ի կողմանս եւրոպեացւոց, տալ մարապատերազմի բնդ սկիւթացիոն: Աամուրջ ի վերայ խաւրոս գետոյ գործէր զի բնդ այն զգօրսն անցուցանիցէ: Եւ կամրջացն, մինչ դեռ հեռին էր, պահապանս թողոյր զիշխանս զորս բնդ իւր ի Յոնիայ եւ յԱւողիգեայ առեալ ածէր, որոց իւրաքանչիւր

զայնց քաղաքաց հանապազորդ իշ-
 խանութիւն շնորհեալ էր : Վանդի
 այսպէս դիւրին իմն համարեցաւ ըզ-
 յունալեզուսն՝ որ յԱսիա բնակիցեն ,
 ընդ ձեռամբ նուաճել , եթէ բա-
 րեկամաց իւրոց տայցէ զքաղաքսն զի
 զգուշանայցեն , որոց յետ իւրոյ պար-
 տելոյ , չկայցէ ինչ յոյս ապրանաց .
 Սիդտիադէս եւս էր թելակալ պա-
 հապան ընդ այնոսիկ որոց պահապա-
 նութիւն յանձն էր : Իբրեւ յաճախ
 դուժկանք հասանէին Վարեհի ձա-
 խողել եւ ի պարտութիւն ի սկիւ-
 թացւոց մասնել , Սիդտիադէս խը-
 րատ տայր նոցա՝ որ պահունէին կա-
 մրջացն , մի զգէպսն՝ որ յաջողե-
 ցանն նոցա յազատութիւն զՅոյնս
 հանելոյ , ի ձեռաց թողուցուն : Եւ
 թէ Վարեհ հանդերձ զօրուն՝ զոր
 ընդ իւրն ածեալ իցէ , սատակիցի ,
 ոչ միայն եւրոպացւոց աշխարհս յա-
 մուր զգուշութեան կայցէ , այլ եւ
 նոքին՝ որք յասիացւոց աշխարհին
 բնակիցեն ի Յունաց ազգէ , ազատք
 ի Վարսից տերութենէ եւ ի տազնա-
 պէն լինիցին : Եւ այնմ մարթիցի
 գիւրաւ ի գլուխ ելանել , զի իբրեւ
 զկամուրջսն հատանիցեն , թագա-

ւորն կամ ի սուր սուսերի թշնա-
 մեացն եւ կամ ի սովոյ ի սակաւ ա-
 ւուրս սասակիցի: Իբրեւ բազումք
 ընդ խորհուրդն հաւանէին, Հիս-
 տիէոս միղեացի ընդդէմ դառնայր
 զի մի իրքն ի գլուխ ելանիցեն, եւ
 ասէր Ոչ նոյն մի ինչ նոցա՝ որ բզ-
 գլխաւոր իշխանութիւնն ունիցին,
 եւ բազմութեանն յօգուտ լինիցի.
 զի Վարեհի թագաւորութեամբն
 կայցէ ի կայի իշխանութիւն նոցա,
 ապա թէ այն քակիցի, ինքեանք
 եւս յիշխանութենէն անկանիցին,
 եւ պատիժ պատուհասի յիւրեանց
 քաղաքացւոցն կրիցեն: Նմին իրի
 ինքն խորշիցի եւ գարշիցի յայլոցն
 խորհրդոյ, այնպէս զի եւ շհամարի-
 ցի ինչ նոցա առաւել օգտակար
 քան զհաստատել թագաւորու-
 թեանն Պարսից: Իբրեւ շատք զհեռ
 նորա մտացն դնացին, Միգաթիադէս
 չլինէր երկմիտ եթէ ի բազմաց անտի
 որ իրադէտն եղեն, խորհուրդքն յա-
 կանջս թագաւորին հասանիցեն, եւ
 թողեալ զՎերսոնեոսս դէմ եղեալ
 անդրէն յԱթէնս կոյս չոգաւ: Արդ
 թէպէտ եւ բանն ոչ կատարեցաւ,
 սակայն կարի իսկ յարդանաց է, այ-

նու զի առաւել ընդ հասարակաց ա-
մենեցուն ազատութիւն կամէր քան
ընդ իւր իշխանութիւնն :

Գ. ԱՅԻՆԱՅԻՆ իբրեւ յեւրոպեա-
ցւոց աշխարհէն միւսանդամ յԱսիա
գայր , դրդեալ ի բարեկամաց ան-
տի զի զՅունաց աշխարհն ընդ ձե-
ռամբ նուաճիցէ , տորմիլ հինգ-
հարեւր նաւամարտիկ նաւաց դու-
մարէր , զՎատիս եւ զՆրտափեռնէս
իշխան հրամանատար կացուցանէր ,
եւ ի ձեռն տայր նոցա երկերիւր հա-
զար հետեւակաց եւ բեւր մի առն եւ
ձիոյ : Եւ բարուրս առնէր եթէ թը-
շնամի աթենացւոց իցէ , վասն յո-
նիացւոց զՍարգս վկանդելոյ , զօրա-
ւիզն օգնականութեան լիեալ նոցա
աթենացւոց , եւ զիւր պահապանսն
կոտորելոյ : Որ արքունի հրամանա-
տարքն էին նաւամարտիկ նաւօքն
յԱւբէա հասեալ , վաղվաղակի զԱ-
րետրիա առնոյին , եւ զամենայն քա-
ղաքացիսն կալեալ , յԱսիա առ թա-
ղաւոր անդր յղէին : Ենտի յԱտ-
տիկէաստան մօտ հասանէին եւ զիւ-
րեանց զօրսն ի Սարաթոն դաշտ ա-
ծէին . այս դաշտ ի բացեայ էր ի քա-
ղաքէն իբրեւ տասն հազար քայլ :

Ինդ այն աղմուկ յուզեալ աթե-
նացւոյն, որ մօտ առ կուրծս հա-
սեալ կայր, թիկունս օգնականու-
թեան ոչ ուստեք եթէ ոչ ի զակեդ-
մոնացւոյ խնդրէին. եւ զփիղիպպի-
դէս սուրհանդակ յայնցանէ որ Լւմե-
րոդրամիքն կոչին, ի զակեդմոնացւոյ
քաղաքն առաքէին, պատմել թէ
արագ օգնականութեան եւ թիկանց
պէտք են: Լււ անդէն յիւրեանս տա-
սին այր իշխան հազարապետ կար-
գէին, զի ի վերայ զօրուն կայցեն, եւ
զՍիդաիադէս ընդ նոսա: Լււ եղեւ
հակառակութիւն մեծ ի մէջ նոցա,
եթէ ի պարիսպս ամրանայցեն, եւ
թէ ընդ առաջ երթեալ ի դիմի հար-
կանիցին թշնամեացն եւ ճակատ
տայցեն: Սիդաիադէս միայն առա-
ւելագոյն ջանայր, զի վաղվաղակի
բանակս հարկանիցեն. եւ եթէ զայդ
առնիցեն, եւ քաղաքացիք զօրաս-
ցին, իբրեւ տեսցեն եթէ չեն ինչ
անյոյս ի նոցա քաջութենէ, եւ թը-
շնամիքն հեղգագոյնք լինիցին, յոր-
ժամ տեսցեն եթէ այդպիսի սակա-
ւածեռն դնդաւ իշխիցեն կռուել:

Ե. ՅԵՅՆՄ Ժամանակի ոչ ուստեք
զօրաւիդն օգնականութեան լինէին

աթենացւոցն բայց միայն ի պղա-
 տէացւոց՝ որ առաքելցին զօրս հաղար
 մի: Ի սոցա գալ լինէր տասն հաղար
 վառեալ սպառազէն, եւ անհնարին
 տապէին զօրքն ելանել տալ մարտ
 պատերազմի. վասն որոյ զօրանայր
 Սիդաիադեայ բանն քան զայլոցն որ
 նիդակակիցք նորա էին: Նորին ճո-
 խութեամբ աթենացիք զզօրսն ի
 քաղաքէն հանէին, եւ ի պատեհ
 տեղւոջ բանակ հարկանէին. ապա
 ի վաղիւ անդր առ լերանց ստորո-
 տովք դէմ յանդիման թշնամեաց
 զնդին ճակատ յարդարէին, մեծաւ
 ճարտարութեամբ անհնարին սաս-
 տիութեամբ զմարտն մղեցին: Զի
 ծառատունկ բազում ունէր զվայրն,
 զի ի լերանցն բարձրութենէ պա-
 տրապարիցին, եւ ի ծառոցն լինիցի
 խափան առն եւ ձիոյ թշնամեացն,
 զի մի շուրջ փակիցին ի բազմութե-
 նէն: Կատիս թէպէտ եւ ոչ զիպան
 զտեղին տեսանէր, սակայն ի բա-
 զմութիւն զօրացն յուսացեալ կա-
 մէր ընդխառնել, վասն այնորիկ մա-
 նաւանդ զի մինչ չեւ զակեղմոնա-
 ցւոցն ի թիկունս հասեալ, տալ
 պատերազմ ի դէպ համարէր: Նմին

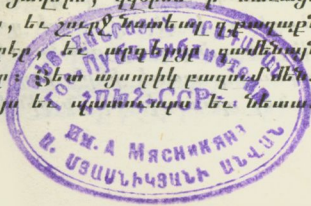
իրի հարեւր հազար հետեւակօք եւ
բեւր մի հեծելովք խումբ գործեալ
տայր պատերազմ. ուր այնչափ զօ-
րանային աթենացիքն մինչեւ զգօրս
թշնամեացն՝ որ տասնպատիկ էին
քան զնոսա, բեկանել. եւ այնպէս
զարհուրեցուցանէին զի ոչ ի բա-
նակս ինչ, այլ ի նաւան փախու-
ցեալ երթային Պարսիկքն: Վասն
զայս պատերազմ գեռ եւս չէք իսկ
այլ ազնուագոյն, զի ոչ երբեք ու-
րեք այնպիսի սակաւաւոր զօրաց զայն
չափ գունդս տապառտ արկեալ իցէ:

Գ. 112 օտար ինչ թուիցի եթէ
որպիսի ինչ վարձք վասն այսր յաղ-
թութեանն Սիդտիագեայ տունն,
յայտ առնել. զի գիւրաւ եւ պա-
տրաստագոյնս առնուցումք ի միտ
եթէ ամենայն քաղաքաց նոյն բոյսք
բարուց են: Վասնզի զոր օրինակ եր-
բեմն ի մերում ժողովրդեան գուն
ուրեք եւ անաւոր էին, եւ վասն այ-
նորիկ փառաւորեալ իմն պատիւքն,
իսկ այժմ յաճախ եւ արհամար-
հեալք, նոյնպէս եւ առ աթենա-
ցւովքն լեալ գտանեմք: Գի Սիդ-
տիագեայ, այն որ զԹենաս քա-
ղաք եւ զբնաւ իսկ զՅունաց աշխարհ

յաղատութիւն հան, այսպիսի ինչ
պատիւ տուաւ ի որահին որ անուա-
նեալ կոչի Պիկիդէ. զի իբրեւ մա-
րաթոնական կռիւն նկարիցի, ի մէջ
տասն իշխանացն նախ նորին պատ-
կեր դնիցի, որպէս թէ քաջալերս
զօրացն տայցէ եւ զպատերազմն մը-
ղիցէ: Այլ նոյն ազգ իբրեւ ի մեծ
իշխանութիւն եհաս, եւ անչափ ա-
ռատութեամբ իշխանացն զեղծաւ,
երեքհարեւր անդրի պատկերս Վե-
մետրի փաղերեանց տայր կանգնել:

Լ. ՅՅ պատերազմին տորմիզ
եւթանասուն նաւաց տային աթե-
նացիք նմին Սիդախադեայ, զի ընդ
կղզեաց ուրք բարբարոսացն թիկունք
լեալ էին, ի մարտ պատերազմի բա-
րիցէ: Նովին իշխանութեամբն զբա-
րամս ստիպեաց դառնալ ի հնա-
դանդութիւն, եւ զոմանս բռնու-
թեամբ վկանդեր: Ի նոցանէ զՊա-
րոս կղզի՝ որ մեծութեամբն հպար-
տեցեալ էր, իբրեւ բանիւք չկարաց
ածել յաղերս, զգօրսն ի նաւացն
հաէր, եւ շուրջ նստեալ զքաղաքն
պաշարէր, եւ արդերցն զամենայն
պաշար: Յետ այսորիկ բազում մեռ-
քենայ եւ պատուարս եւ նեաւս

3387
40

կալս շինէր, եւ ի պարիսպս անդր
մատուցանէր: Իբրեւ յառնուլ էր քա-
ղաքն, դէպք եւ պատահարք պա-
տահէին հեռի ի ցամաքի յանկարծ
գիշերի անտառի հրձիգ լինել: Օրոյ
դրոցն իբրեւ տեսանէին բնակիչք
կղզւոյն եւ որ շուրջն նստեալ պա-
հէին զնոսա, սոքա եւ նոքա ի կար-
ծիս անկանէին եթէ այդ նշան նա-
ւական զօրու թաղաւորին իցէ: Այ-
սըն այնորիկ պալիացիք ձեռս տալ
չկամէին, եւ Սիդաիադէս երկու-
ցեալ թէ մի արքունի նաւատորմիչն
հասանիցէ, հրձիգ առնէր զգործիոն
եւ անդէն ամենայն նաւօքն՝ որովք
երթեալն էր, նոքիմբք նաւարկեալ
յԱթէնս դառնայր. ընդ որ զայրա-
նային իմն քաղաքացիքն: Ամբաստա-
նութիւն լիեալ զնմանէ եթէ ի թի-
շնամիս անդր մատնատու եղեւ, զի
բրեւ զՊարոն կղզի ձեռնհաս էր ա-
նու, կաշառեալ ի թաղաւորէն ի
պաշարմանէն ի բաց եկաց: Յայմ
ժամանակի անկեալ դնէր նա խու-
թացեալ ի վիրաց անտի զոր առ-
մինչ դեռ ընդ քաղաքին կռուէր: Աւ
իբրեւ չէր ատակ ինքն ընդ ձօն
առնել պատասխանի, նորին ելայր

Տխաւորաւ տայր պատասխանի փոխանակ նորա : Իբրեւ իրքն ի յայտ դային , ապրէր ի մահուանէ , բայց կամէին զի տուժեացի յիսուն քան քարս արծաթոյ , որչափ ծախք ի նաւոն եղեն . եւ իբրեւ չկարաց հատուցանել , արկաւ ի բանդ ուր եւ մեռաւ իսկ :

Ը. ԱՐԻ Թէպէտ եւ վասն բանի պարիպուող քաղաքին ամբաստանեցաւ , սակայն այլ իմն պատճառք պարտաւորութեանն էին : Զի աթենացիք յազազս Պիսիստրատեսոյ բռնակալութեանն՝ որ սակաւ ամօք կանխագոյն եղեւ , յիւրեանց քաղաքացւոյն ամենեցունց իշխանութեանէ երկուցեալ կասկածէին : Արդ Սիդարիադէս քանզի բազում ժամանակս իշխանութեան եւ ի պետութեան էր , թուէր այնպէս եթէ չիցէ մարթ այնու հետեւ զհասարակաց կեանս կեալ , մանաւանդ զի անդրատին ի սովորութենէ իսկ իշխանութեանն ցանկութիւն յօժարել կարծէր : Վանզի զամենայն զայն ամբս՝ զոր ի Վերսոնեստոն եկաց , ըզմշտնջենաւոր իշխանութիւնն ունէր , եւ անուանեալ կոչէր բռնաւոր , այլ

վերադրաւն հանդերձ Ստոյդ բռնաւոր : Գի ոչ եթէ բռնութեամբ ինչ զայն պատիւ ըմբռնէր, այլ իւրոյ սեփականացն կամօք, եւ իւրով լաւութեամբն հաստատուն ունէր : Վանդի ամենեքին՝ որք մշտնջենաւոր իշխանութիւն ի քաղաքի որ ազատն իցէ, ունիցին, բռնաւորք կոչին : Այլ Սիլաիադէս այնչափ մարդասիրութիւն եւ հաղբրդութիւն ընդ ամենեւեան ունէր, զի եւ կարի իսկ անարգաց մարթէր համարձակ առ նա մտանել եւ ելանել. ունէր եւ բազում ճոխութիւն յամենայն քաղաքս, եւ բարգաւաճանս եւ յարգանս ի դործ պատերազմի : Ընդ այն հայեցեալ ժողովրդեանն, կամէին առաւել զի որ անպարտն էր, խոշտանդեացի, քան թէ ինքեանք հանապաղ ի կասկածանս կայցեն :

U 4 9 1 5 0 4 9 1 5

ՅԱՆԴԻՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. ԹԱՆՄԻՍՏՈՒԳԼԵՍ ի մանկութեան իստահակութիւն հատաւ եւ ի հօրէն տարագիր ի ժառանգութենէ լեալ, միջամուխ ի քաղաքի իրս եղեւ: Բ. Թեմիստոկղէս երեւելի լեալ կորկիւրական եւ պարսկական մարտիւն: Գ. Թեմիստոկղի առ Արտեմիսեաւ ի կռուի յաջողութիւնն: Դ. Ի Սաղամին ի պարտութիւն մատնի Քսերքսէս: Ե. Քսերքսէս յեւրոպացւոց աշխարհէն մերժի: Ջ. Յետ մարտին ի գլուխ ելանելոյ, զպարիսպսն նորոգէ: Է. Ջըսպարտացիսն յետ հնարիւք պատրելոյ սասաիկ կշտամբեալ յանդիմանէ: Ը. Յաշխարհէ ի բաց ընկեցեալ պէսպէս փախըստեամբ շրջէր: Թ. Թեմիստոկղի առ Արտաշէս գիր: Ժ. Ջպարսկերէն լեզուն ուսանի, եւ զհասս քաղաքաց ինչ ի Թագաւորէն առնու. նորին մահն եւ Թաղել:

Թ Ե Մ Ի Ս Տ Ո Կ Ղ Է Ս

Ը. Թ Ե Ն Ը Յ Ի

Ը. ԹԵՄԻՍՏՈՒԿՂԷՍ ուստի Նէս-
կղի աթենացի, զմանկութեան բիծս
մեծաւատատակ առաքինութեամբքն
ուղղէր, որպէս զի չառնիցի ոք նա-
խամեծար քան զնա, եւ սակաւք
նմին զոյգ համարիցին: Ըյլ պարտ
է ի սկզբանէ իսկ տողել: Հայր նո-
րա Նէոկղէս աղնուական էր. սա
կին արար զոմն յաղիկառնացւոց քա-
ղաքէ¹, յորմէ ծնաւ Թեմիստոկղէս:
Իբրեւ չլինէր հաճոյ հօրն եւ մօրն,
զի անառակութեամբ կեայր, եւ
զառանին իրաց չպէտս առնէր, մեր-
ժէր զնա հայրն ի ժառանգութենէ:
Թշնամանքն զնա ոչ ի կոր ինչ կոր-
ծանեցին, այլ կանգնեցին եւս: Զի
զմտաւ ամեալ եթէ առանց մեծի
քաջութեան չմարթի զթշնամանսն
յանձնէ ի բաց քերել, փութայր զի

օգուտ ինչ ընկերհաշտութեանն
 գործիցէ, եւ բազում հաւաստեալ
 բարեկամաց եւ համբաւոյ պատկառ-
 կայր: Յաճախ յայլոց դատաստանս
 զանձն ի ներքս խառնէր. բազում
 անգամ յանդիման լինէր ի ժողովս
 ժողովրդեանն, ոչ ինչ իրք մեծա-
 մեծք առանց նորա վճարէին, վաղ-
 վաղակի որ ինչ պէտք լինէին, գտա-
 նէր, եւ զայն դիւբաւ ճառիւք յայտ
 արարեալ ցուցանէր: Եւ զոր օրինակ
 կայտառ եւ կազմ ի գործս էր, նոյն
 պէս եւ առ հնարս իմանալ՝ փոյթ:
 Քանզի եւ զորոց առաջին կային, որ
 պէս ասացն իսկ Թուկիդիդէս, ճշ-
 մարտութեամբ առնէր դատաստան
 եւ զլինեցոց իրաց խորագիտու-
 թեամբ ածէր զմտաւ: Արով եւ ի
 սակաւ ժամանակի պայծառանայր:

Բ. ՕՆՈՒՆՁԻՆԻ ի կորկիւրական
 պատերազմին մտանէր ի գործ ա-
 ռաջնորդութեան քաղաքի. զի ըն-
 տրեցաւ հազարապետ ի ժողովրդե-
 նէն մղել զպատերազմն. եւ ոչ մի-
 այն ի պատերազմին որ առաջի կայր,
 այլ եւ յայլն եւս ժամանակս դա-
 զանագոյն եւ վայրենագոյն զքաղա-
 քն կազմէր: Քանզի իբրեւ հասա-

րակաց գանձուց զոր ի քրէական մե-
տաղացն փորէին հանէին, յիշխա-
նացն առատութենէ տարւոյ տարի
կորուստ լինէր, ած զժողովուրդն ի
հաւան զի նովին արծաթով ասրմիդ
հարեւր նաւաց կազմիցի: Իբրեւ այն
արագ արագ ի գլուխ ելանէր, նախ
զկորկիւրացիս հարկանէր, եւ ապա
զծովական հէնան հալածեալ զծով
ի զգուշութեան առնէր: Արով զա-
թենացիս մեծութեամբ զարդարէր,
եւ հմուտս նաւամարտիկ պատերա-
զմաց գործէր: Եւ թէ որպիսի օգուտ
անտի համօրէն Յունաց աշխարհին
եղեւ, այն յայտ ի Պարսից պատե-
րազմէն լինէր, յորժամ Քսերքսէսն
ընդ ծով եւ ընդ ցամաք ի մարտ պա-
տերազմի ընդ եւրոպէացւոյ աշխար-
հին գրգռէր, այնչափ բազմութեամբ
զօրաց որչափ ոչ յառաջ ոք եւ ոչ
յետոյ գումարեաց երբեք. հազար
եւ երկերիւր պատերազմիկ նաւօք,
եւ այլ եւս երկու հազար լցեալ ա-
կաղձեալ բեռամբ, եւ եւթանասուն
բեւր հետեւակ զօրու, եւ քառասուն
բիւրուք հեծեւոյ: Իբրեւ համբաւ
նորա գալստեանն ի Յոյնս հասանէր,
եւ թէ առաւել ընդդէմ աթենա-

ցւոյ դիմեալ զայ վասն պատերազմին՝ որ ի Սարաթոն գումարեցաւ, վաղվաղակի արս ի Ղեղփիս առաքեցին հարցանել թէ զինչ գործ գործիցեն, եւ հրաման պատասխանւոյ լեալ ի դիցն եթէ ի պարիսպս փայտեղէնս ամրանայցեն: Եւ քանզի ոչ ոք ի վերայ հասանէր մտաց պատասխանւոյն, թեմիստոկլէս հաւանեցուցանէր թէ այդ խորհուրդ է Ղադոնեայ զի ի նաւս զանձինս եւ զամենայն ինչս իւրեանց առնիցեն ապաստան. զի զայն փայտեղէն պարիսպն ասել զիցն յայտ առնիցէ: Իսկ իբրեւ հաճոյ թուեցաւ խրատն, յաւելոյին յառաջինսն այլ եւս նոյնչափ պատերազմիկ նաւս, եւ զամենայն զկահ եւ զկազմած իւրեանց ի Սաղամին եւ ի հրեզենէ փոխէին, եւ զամուրն քրմացն եւ սակաւ ծերոց թողոյին զի զոհս զոհիցեն, եւ ինքեանք ելեալ գնային:

Գ. ՍՈՐԷ. խրատն բազմաց ի քաղաքաց չթուէր հաճոյ, եւ ի ցամաքի կռուել առաւել կամէին. վասն այնորիկ արս ընտիրս ընդ Ղեւոնիդեայ զակեդմոնացւոյ թագաւորի առաքէին, զի զթերմոպիւղիս կալցին,

եւ չտայցեն հինին յառաջ խաղալ :
 Նոքա չկարէին զգէմ ունել զօրու-
 թեան թշնամեացն , եւ ինմին վայ-
 րի ամենեքին սատակէին : Այլ հա-
 սարակաց երեք հարեւր տորմիղ նա-
 ւացն Յունաց , յորոց երկերիւր նաւք
 աթենացւոց էին , զառաջինն առ Ար-
 տեմիսեաւ , ի մէջ Նւբէայ եւ ցամա-
 քին , ընդ նաւական զօրու թագա-
 ւորին ի մարտ պատերազմի բախէին .
 քանզի թեմիստոկլէս զանձուկն
 խնդրէր , զի մի ի բաղմութենէն
 շուրջ պաշարիցի : Արդ թէպէտ եւ
 հաւասար զօրութեամբ ի ճակատուէ
 անտի մեկնեցան , սակայն կալ մնալ
 ի նմին տեղւոջ չիշխէին : Քանզի
 տաղնապ էր եթէ մասն մի նաւացն
 հակառակորդաց անդր քան զՆւբէա
 անցանիցէ , եւ ինքեանք յերկո-
 ցունց կողմանց ի տաղնապ անկա-
 նիցին : Այսն որոյ մեկնեալ գնային
 յԱրտեմիսեայ եւ հանդէպ աթենա-
 ցւոց քաղաքին մօտ ի Սաղամին ե-
 կեալ զիւրեանց տորմիղ նաւացն հա-
 ստատէին :

Դ. ԱՅՈՒ Քսերքսէս զթերմոպիւ-
 ղիս առեալ , մօտագոյնս ի քաղաք
 անդր հասանէր , եւ իբրեւ չէր ոք

դիմակալ , գ.քուրման՝ զոր ի բերդին
 գտանէր , կոտորէր , եւ գ.քաղաքն
 հրձիգ առնէր : Ի բոցոյ անտի² ա-
 հիւ զարհուրեալ նաւական զօրուն ,
 իբրեւ կալ մնալ չիշխէին , եւ բա-
 զումք եւս յօժարեցուցանէին զի ի
 քաղաքս իւրեանց իջանիցեն եւ ի
 պարիսպս ամրանայցեն , (Թեմիստո-
 կղէս միայն ընդդէմ կայր , եւ ասէր
 Ն[թէ միաժողով կայցեն , յաղթիցեն ,
 ապա թէ ցանեալ ցրուիցին , կորն-
 չելոց են . զնոյն եւ Նւրիպիադեայ զա-
 կեդմոնացւոց արքայի՝ որ յայնժամ
 զգլխաւոր իշխանութիւնն ունէր ,
 յայտ առնէր : Նւ իբրեւ չկարէր ա-
 ծել ի հաւան , գիշերայն զմի ի ծա-
 ուայից անտի իւրոց՝ որ կարի հաւա-
 տարիմն էր նմա , առ թագաւորն յղէր
 պատմել նմա , եթէ Ի փախստի են
 հակառակորդք նորա , որ եթէ պրը-
 ծանիցին , բազում աշխատութեամբ
 եւ երկայն ժամանակաւ զպատերազ-
 մն վճարելոց է , զի հարկ լինիցի ու-
 րոյն ընդ ամենեւին կռուել . եւ եթէ
 վաղվաղակի ի վերայ յարձակիցի ,
 ի սակաւ ժամանակի զամենեւին ընդ-
 ձեռամբ նուաճիցէ : Նւ զայս վասն
 այնորիկ առնէր , զի բռնադատեոցէ

դամենեւեան յաղամայ կամս ի դիմի
հարկանել թշնամեաց : Չայս իբրեւ
լսէր խուժդուժն, ոչ ինչ ի նենդու-
թենէն կասկածէր, եւ յաւուրն եր-
կրորդի ի տեղւոջ՝ որ նոցա չէր պա-
տեհ, եւ թշնամեացն կարի իսկ դի-
պան, ի կրճի ծովուն ընդխառնէր
ի պատերազմ, մինչեւ ոչ կարել տա-
րածանել նաւացն բաղմուլթեան : Եւ
պարտէր առաւել (Թեմիստոկղի խը-
րատուն քան Յունաց զինուք :

Ե. Ընդ թէպէտ եւ ձախողեցաւ
նմա, սակայն այնչափ մնացորդք էին
զօրացն, զի եւ նոքօք մարթէր զթը-
շնամիս նուաճել, բայց յայնմանէ
եւս վրիպէր, զի երկուցեալ (Թեմիս-
տոկղեայ, զի մի յաւելուցու կռուել,
յայտ առնէր եթէ զկամուրջն՝ զոր
յօղեապանտոս գործեաց, քակելոց
են, զի յասիացւոց աշխարհն դառ-
նալոյ խափան լինիցի : Եւ հաւանե-
ցոյց եւս զնա ի նոյն : Այսն որոյ ընդ
որ ճանապարհ արարեալ էր զվեց ա-
միս, ընդ նոյն յաւուրս երեսուն յա-
սիացւոց աշխարհն դառնայր, եւ ոչ
եթէ ի պարտութիւն ինչ մատնեալ
ի (Թեմիստոկղեայ, այլ առաւել ըզ-
դուշացեալ զանճն համարէր : Ըրդ

այսպէս միոյն իմաստութեամբ ապ-
րէր Յունաց աշխարհն, եւ ասիացւոց
կողմանք ընդ եւրոպէացւոց աշխար-
հաւն նուաճէին: Այս մեւս եւս յաղ-
թութիւն է, զոր մարթի ընդ մա-
րաթոնական յաղթութեան նշանին
կշռել: Քանզի եւ աստ առ Սաղա-
մոնաւ յաղթեալ պարսեցաւ նաւա-
մարտիկ տորմիզ նաւաց, որչափ չէք
ուրուք լուեալ եթէ գումարեալ եր-
բէք իցէ:

Գ. Ան էր թեմիստոկլէս ի մար-
տին ժամանակի, այլ ոչ եթէ նաւա-
դագոյն ինչ յետ այնորիկ ի խաղա-
ղութեան: Քանզի մինչեւ զայն ժա-
մանակս չէր այլ նաւահանգիստ ա-
թենացւոց, բայց միայն փաղերա-
կանն որ չէր ինչ մեծ եւ ոչ աղնուա-
գոյն, նորա խորհրդովն նաւահան-
գիստն՝ որ անուանեալ կոչի Պիրեւս,
շինեցաւ եւ պարսպեցաւ իսկ ի նմա-
նէ. որպէս զիգեդեցկութեամբն քա-
ղաքին կշիռ համեմատ գտանէր, եւ
պիտոյիւք գլէր: Յետ այսորիկ ըզ-
պարիսպս քաղաքին նորոգէր իւրոյ
իսկ անձինն վնասու. քանզի զակե-
դմոնացիք դիպօղ պատճառս գտեալ
վասն բարբարոսացն արշաւանաց զի

Հակառակ կայցեն, եթէ չէ պարտաբան քան զՊետրոսնեսոս լինել քաղաքի, զի մի իցեն ամուր տեղիք զոր թշնամիքն ըմբռնիցեն, ջանային խափան լինել աթենացւոցն զի մի շինիցեն: Այս ամենեւին յայլ իմն միտոս ուշ արարեալ նկատէր, քան զոր ինքեանք կեղծաւորէին երեւել: Քանզի աթենացիք վասն երկուց յաղթութեանցն՝ զոր ի Սարաթոն եւ ի Սաղամին յաղթեցին, յայնչափ փառաւորութիւն հասին, որպէս զի եւ զակեգամնացիք անդոտին առնոյին ի միտ եթէ վասն գահերէց գլխաւորութեանն սոցա ընդ նոսա կռիւ ի միջի լինելոց է. վասն որոյ եւ տկարս եւ անզօրս կամէին թէ իցեն: Աւ իբրեւ լուր լինէր նոցա պարսպաց շինել, հրեշտակս յԱթէնս առաքէին զի արգելուցուն: Իբրեւ նոքամօտ էին, դադարեցին, եւ խոստացան վաղվաղակի զսոցին իրաց հրեշտակազնացս անդր ի Ղակեգամնիա առնել: Յանձն առ թեմիստոկղէս իւրովի զայն հրեշտակութիւն. եւ նախ ինքն ելեալ երթայր առ անձինն, հրաման տուեալ զի այլ եւս պատգամաւորքն յետոյ, յոր-

Ժամ Բաւական ի Բարձրութիւն Հասանիցեն պարիսպքն, մեկնեցին ի քաղաքէն: Եւ ամենայն քաղաքացիք, եթէ ծառայք իցեն եւ եթէ ազատք, ի գործ շինուածոյն փութացեն, եւ շինացիցեն ինչ տեղեաց եթէ մեհենականք իցեն եւ եթէ պիղծ, թէպէտ առանձին ուրուք թէպէտ հասարակաց, եւ զամենայն որ ինչ պատշաճն թուիցի ի նիւթ շինուածոյն, յամենայն կողմանց ժողովիցեն: Աւստի ամենացւոց պարիսպքն ի մեհենից եւ ի գերեզմանաց կազմէին:

Եւ ԹԵՄԻՍՏՈՒԴԱՆ իբրեւ ի Ղակեդմոնիա գայր, չկամէր անդէն վաղվաղակի յանդիման լինել իշխանացրն, եւ զԺամանակն որչափ ինչ ի նա ապատան էր, ջանայր ձգել պատճառեալ եթէ եւ այլք գալոց են: Եւ ի ստիպել զակեդմոնացւոց թէ եւ այնպէս իսկ վճարի գործն, եւ եթէ խաբել իմն կամիցի, անդէն այլ եւս պատգամաւորքն գային հասանէին: Իբրեւ լսէր ի նոցանէ Թեմիստոկղէս եթէ գործ պարսպացն մօտ ի վախճան է, ապա այնու հետեւ երթայր յանդիման լինել ատենի՝

ուր պարեալքն իսկ էին զակեղմանա-
ցւոյ, հրամանատարք եւ զլխաւորք
քաղաքին, եւ առաջի իսկ նոցա վի-
ճեալ պնդէր եթէ սուտ պատմեցաւ
նոցա, վասն որոյ պարտ եւ պատշաճ
է արս լաւս ազնուականս առաքել,
որք արժանի հաւատարմութեան ի-
ցեն, զի երթիցեն զիրան լրտեսել,
եւ ինքն անդէն ի պատանդս մնայցէ:
Հաճոյ թուեցան բանքն. եւ հրեշ-
տակք երեք անդստին ի գլխաւորաց
քաղաքին արձակէին ի նոցանէ յԱ-
թէնս: Հրաման ետ Թեմիստոկլէս
իւրոց ընկերացն ընդ նոսա երթալ.
որոց պատուէր տայր մի այսրէն ըզ-
ղակեղմանացւոյ հրեշտակս առա-
քել, մինչ չեւ ինքն արձակեալ իցէ:
Եւ իբրեւ համարէր այնպէս եթէ
յԱթէնս հասին, յանդիման լինէր
իշխանաց եւ ծերակուտի զակեղմա-
նացւոյ, եւ անդէն համարձակու-
թեամբ ազատօրէն խոստովան լինէր
առաջինոցա, եթէ յԱթենացիք իւրով
իսկ խորհրդովն զհասարակաց դիս եւ
զիւրեանց հայրենի կուռսն պարբս-
պօք պատէին, զոր մօրթի ամենայն
ազգաց առնել, զի դիւրաւ ի թը-
շնամեացն պատսպարիցին: Եւ այ-

նու ոչինչ փնտս Զուհաց աշխարհին լինիցի . զի քաղաքն նոցա իբրեւ պատուար պարսպի է ընդդէմ արշաւանաց հինաւանդին , առ որով երկիցս իսկ նաւամարտիկ տորմիզ նաւաց Պարսից նաւաբեկ եղեւ : Իսկ զակեղմոնացիք չարաչար եւ առանց արգարութեան դործեն , զի այնմ իմն առաւել ուշ ունին , որ նոցա իշխանութեան շահաւոր իցէ , եւ ոչ որ համօրէն Զուհաց աշխարհին օգուտ : Վասն որոյ եթէ կամիցին զի հրեշտակք իւրեանց՝ զորս յաթենացւոց քաղաքն առաքեցին , դառնայցեն , զնա առաքիցեն յետս , ապա թէ ոչ , բնաւ չեն ընդունելոց զնոսա այսրէն յաշխարհն իւրեանց :

Ը. ԲԱՅՑ սակայն ի նախանձուէ եւ ի չարակնութենէ իւրոց տոհմային քաղաքացւոց չապրէր . քանզի վասն նորին կասկածի՝ որով Միղտիադէսն պարտաւորեցաւ , եւ սա զխեցեկոյս վճիռ³ առ , եւ վտարանդի ի քաղաքէն լինալ , յԱրդիա երթայր բնակել : Ընդ իբրեւ վասն արւութեանցն մեծապատիւ մեծարէր , զակեղմոնացիք հրեշտակս յԱթենա առաքէին , ամբաստան լինել զնմա-

նէ, մինչ դեռ հեռին իսկ էր, եթէ
 միաբանեալ իցէ ընդ Պարսից թա-
 գաւորին առ ի զՅունաց աշխարհն
 նուաճելոյ։ Եւ վասն նորուն փաստու,
 յորժամ ի բացեալ էր, իբրեւ զմա-
 անիչ աշխարհին դատապարտէր։
 Զայս իբրեւ լսէր, քանզի ոչ անկաս-
 կած զանձն յարգիացւոց աշխարհին
 կարծէր, դէմ եղեալ տարագէմ ի
 Կորկիւրա դնայր։ Ենդ իբրեւ տեսա-
 նէր եթէ իշխանք քաղաքին ի կաս-
 կածի կային, մի գուցէ վասն նորա
 ի մարտ պատերազմի ընդ նոսա աթե-
 նացիքն եւ զակեդմոնացիք գրգռի-
 ցին, առ Եդմեստոս թագաւոր մոզո-
 սացւոց, որում վանատու իսկ լիեալ
 էր նորա, փախստական անկանէր։
 Իբրեւ գայր հասանէր անդր, եւ ի
 բաց ուրեք դնացեալ էր ի ժամանա-
 կին թագաւորն, զի մեծաւ զթովք
 ի նմանէն ընկալցի, զգուստր մինորա
 մանուկ յափշտակէր, եւ նովաւ հան-
 դերձ ի մեհեան անդր՝ որ մեծաւ
 պաշտամամբ պաշտէր, անկանէր։ Եւ
 չեւանէր անտի մինչ չեւ էր երդմամբ
 հաստատեալ թագաւորին, տալով
 զաջ հաւանութեան, եւ պահեաց
 իսկ հաստատուն զբաշխման։ Զի յոր-

Ժամ աթենացիք եւ զակեղմոնացիք
 միաբան խնդրէին , զայրն՝ որ ի նա
 ապաւինեալ էր , չեա ի ձեռս , եւ
 յիշեցուցանէր եւս նմա անձինն ըզ-
 դոյշ լինել : Գի դժուարին է , ասէ ,
 քեզ յայսպիսի մօտաւոր վայրի ան-
 կասկած շրջել . վասն այնորիկ հը-
 րաման տայր տանել զնա ի Պիւղնաս ,
 եւ որ ինչ պէտք վասն պահպանու-
 թեանն էին , տայր : Գայն լուեալ
 նորա եւ ի նաւ անդր առանց ուրուք
 դիտելոյ⁴ , որ իբրեւ ի մրրկէ վարեալ
 ի Նաքսոս հասանէր , ուր էրն իսկ
 յայնժամ աթենացւոց զօրն , իմիս
 առ Թեմիստոկղէս , եթէ անդր հա-
 սանիցէ , սատակելոյ է : Եւ յայնմ
 հարկէ տաղնապեալ , նաւապետին
 թէ ո՞ք իցէ , ի վեր եհան , եւ բա-
 զում ինչ խոստանայր տալ նմա , թէ
 միայն զանձն պահիցէ : Եւ նորա գը-
 թացեալ յառնն վերայ , զտիւ եւ
 զգիշեր հեռի ի կղզւոյն անդէն խա-
 բիսիս արկեալ ի համատարած ծո-
 վուն զնաւն ունէր , եւ չառնոյր
 յանձն եթէ ի նաւէն ոք ելանիցէ :
 Ընտի դայր հասանէր յԱփեսոս , անդ
 թափէր զԹեմիստոկղէս , եւ արարնա
 նմա հատուցումն ըստ արժանեացն :

ԹՎ. ՊԱՏԵՄ զի բազումք այնպէս
 իմն գրեն, եթէ Թեմիստոկղէս ի
 Վսեբքսի Թագաւորել յասիացւոց
 աշխարհն անց: Բայց ես առաւել
 Թուկիդիդեայ հաւանիմ. զի եւ տի-
 օք իսկ մօտ էր քան զնոսա՝ որ զայնց
 ժամանակաց պատմութիւն հարին ի
 մատենի, եւ նմին քաղաքի քաղա-
 քացի: Եւ սոյն այր ճառէ զնմանէ
 առ Արտաշէս եկեալ, եւ գիր առա-
 քեալ զայս ձեւ օրինակի բանից. Եւ
 Թեմիստոկղէս եկի առ քեզ, որ բա-
 զում չարիս առաւել քան զամենայն
 Յոյնս ընդ ազգատոհմն քո անցուցի,
 իբրեւ հարկ լինէր ինձ ելանել տալ
 մարտ պատերազմի ընդ հօրն քում,
 եւ իմում դաւառին պաշտպանել:
 Եւ դարձեալ բազում ինչ բարիս ա-
 րարի, մինչդեռ ես յամրի էի եւ նա
 սկսաւ կալ ի տազնապի: Զի յոր-
 ժամ չկամէրն այսրէն յասիացւոց
 աշխարհն դառնալ, յետ նաւամար-
 տիկ կռուոյն ի Սաղամին լինելոյ, գը-
 րովք զնա տեղեակ արարի, եթէ կա-
 մուրջն՝ զոր յԱղեոպոնտոսն դոր-
 ծեալ էր, քակելոց է, եւ ի թը-
 շնամեացն շուրջ պաշարելոց. եւ նո-
 վին բանիւքն ապրեցաւ նա ի տա-

զնապէն : Եւ արդ այժմիկ հասեալ
անկայ առ քեզ, յամենայն Յունաց
աշխարհէս հալածական լեալ, եւ
խնդրեմ զքո բարեկամութիւն, ու
րում եթէ հասանիցեմ, այնու հե-
տեւ բարեկամ հաւատարիմ ունիցիս
զիս, որչափ ինչ յառաջն սաստիկ
թշնամի էի : Զայս ինչ աղաչեմ զի
տացես ինձ դու տարեւոր ժամանակ
վառն իրացն՝ զորքնդ քեզ իցեմ խո-
սելոց, եւ ի կատարել ժամանակին
յանձն առցես դալ ինձ առ քեզ :

Ժ. ԽՍԿ Թագաւորին զարմացեալ
քնդ նորա մեծութիւն ոգւոցն, եւ
ցանկացեալ քնդ իւր միաբանել զայր
մի զայնպիսի, թողութիւն ետ : Առ
զայն ամենայն ժամանակն յուսումն
դպրութեան Պարսից բարբառոյն
ծախէր. եւ այնպէս այնմ հմուտ լի-
նէր, մինչեւ ասեն իմն թէ ազնուա-
գոյնս քան զնոսա՝ որ անդստին ի
Պարսից աշխարհին ծնեալ էին, ա-
ռաջի Թագաւորին ճառ արկեալ
խօսեցաւ : Սա իբրեւ բազում ինչ
արքայի խոստանայր, եւ որ կարի
հաճոյ էր, զի թէ իւրոց խրատուց
զհետ երթալ կամիցի, մարտիւ պա-
տերազմաւ զՅունաց աշխարհն նը-

ւածիցէ, բազում պարզեւս առեալ ի
 թագաւորէն յԱսիա երթայր, եւ
 իւր տեղի բնակութեան ի Մագնե-
 սիա հաստատէր: Զայն քաղաք շը-
 նորհեաց նմա թագաւորն այսպիսի
 բանիւք, Նա, ասէ, տացէ քեզ հաց.
 եւ յայնմ աշխարհէ գայր նմա ամի ա-
 մի հինգարեւր քանքար: Եւ նմա եւ
 զՆամպասկոն, ուստի զգինին առ-
 նուցու, եւ զՍիոնաէս ուստի զխոր-
 տիկսն ունիցի: Սորա երկու ինչ յի-
 շատակարանք մինչեւ ցմեր ամս կա-
 ցին. շերիմն՝ որ մօտ յաթենացւոց
 քաղաքն կայ, յորում եւ թագե-
 ցաւն իսկ, եւ անգրի պատկերք ի
 հրապարակին մագնեսացւոց: Զսորա
 մահուանէն բազումք բազում օրի-
 նակաւ գրեցին, այլ մեք առաւել
 զնոյն թուելիդիդէս հաւատարիմ
 համարիմք, որ պատմէ զնմանէ ի
 Մագնեսիա ախտիւ ջերեալ վախճա-
 նել: Եւ պատմէ եւս համբաւ լեալ
 զնմանէ եթէ իւրովի գեղովք անձին
 արար, իբրեւ ետես եթէ չէ կարօղ
 ի գլուխ հանել զոր խոստացաւն
 Պարսից արքային, նուաճել զաշխար-
 հըն Յունաց: Վարձեալ նոյն այր
 պատմէ զնմանէ զայս ձեւ օրինակի,

Եթէ Չստեղծա նորա գաղտ տարեալ
բարեկամացն թաղէին յատտիկե-
լոց աշխարհին, զի ըստ օրինացն
չէր արժան, այնու զի մատնու թեան
պատժապարտ էր:

U R T U S T T U

ՅԱՆԴԻՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. ԱՐԻՍՏՈՒՆ արդար վասն առաքինութեանն պատժեալ վտարանդի երթայ: Բ. Միւսանգամ՝ կոչեցեալ Արիստիդես, հազարապետ կայ. զիշխանութիւն ծովուն ըստանայ ամենացոյցն: Գ. Արիստիդէս կայ ի վերայ գանձուն. յաղքատութեան մեռանի:

ԵՐՐՈՐԴ

Ե Ր Ի Ս Տ Ի Դ Է Ս

Է Թ Ե Ն Է Յ Ի

Է . ԸՐԻՍՏԻԴԷՍ ՂԷԼԻՄԱՔԵԱՅ՝
ԹԵՄԻՍՏՈԼԻԴԷ ՂՈՒԳԱԿԱՆ ՂԱՄԱՆԷՐ ,
որով եւ ընդ նմա իսկ վասն իշխա-
նութեանն վիճէր , եւ չարախօս իսկ
զմիմեանց կային : Ինոցա իրացն յայտ
լինէր եթէ որչափ քան զանմեղու-
թիւնն վերագոյն իցէ խօսողութիւնն :
Չի թէպէտ եւ այնպէս անցոյց զան-
ցոյց Արիօտիդէս զամենեքումբ
Ժուժկալութեամբ , զի նորա միայն
անուն յորջորջանաց Արդար կոչե-
ցաւ , որ չէ ուրեք յականջալուրս ե-
կեալ . բայց սակայն ի ԹԵՄԻՍՏՈ-
ԼԻԴԵԱՅ Հարստահարեալ , զխեցեկոյտ
վճիռ առեալ տարագիր լինէր յաշ-
խարհէն զտաանն ամ : Իբրեւ ի միտ առ
եթէ չէ մարթ զյուզեալ ամբօխն
խաղաղել , ելեալ երթայր ի քաղա-
քէն . եւ ասի թէ իբրեւ գնայրն ,

եաւես զամեն՝ որ գրէր զի մերժեսցի յաշխարհէն . եւ խնդրեաց, առնն, եթէ ընդէր զայն առնիցէ, եւ կամ զինչ ինչ փաստ Արիստիդէայ գործեալ իցէ, վասն որոյ այնչափ պատժոց պատուհասից արժանի համարեսցի: Աստայր պատասխանի, թէ Աս զԱրիստիդէս ոչ գիտեմ, այլ ինձ չէ հաճոյ զի ցանկասցի արդար քան զայլսն կոչել⁵: Սա զտաան ամաց զպատուհաս օրինացն ոչ կրեաց. քանզի յետ Քսերքսեայ ի Յունաց աշխարհն իջանելոյ, ի վեցերորդում ամի տարադիրն լինելոյ նորա, հաւանութեամբ ռամկին գարձաւ յաշխարհն:

Բ. Եւ նա եւ ի նաւամարտիկ կրճուին առ Սաղամինաւ, որ եղեւ իսկ մինչ չեւ ի պատժոցն զերծեալ էր: Նոյն գարձեալ իշխան հրամանատար էր աթենացւոց առ Պղատեաւ, ի կռուին յորում Սարդոնիոսն անկանէր, եւ բարբարոսացն դունդըն սատակէր: Աւ չիք իսկ նորա այլ ինչ երեւելի ի գործ պատերազմի, բայց միայն այնր իշխանութեանն յիշատակ. իսկ արդարութեանն եւ օտուգութեան եւ անմեղութեան

բազում ինչ : Անաւանդ զի նորա արդարութեամբն լինէր զի իբրեւ ի Յունաց նաւատորմին էր ընդ Պաւսանեայ, յորոյ զօրաւարութեանն փախստական լեալ էր Աարդոնիոս, աթենացիք ծովակալէին փոխանակ զակեղմոնացւոյ : Զի յառաջ քան զայն ժամանակս եւ ի ծովու եւ ի ցամաքի զլիաւորք զակեղմոնացիք էին, իսկ յայնժամ եւ անխառնութեամբ Պաւսանեայ եւ արդարութեամբ Արիստիդեայ, ամենայն քաղաքք Յունաց աշխարհին ընդ աթենացւոյ բարեկամեալ միաբանէին, եւ ընդդէմ հինին զնոսա ընտրէին իւրեանց առաջնորդս, զի գիւրաւ վանեացեն զթշնամիսն, եթէ միւսանդամ ի պատերազմ գրգռիցին :

Գ. ԵՐՄՏԻՐԻՍ Ընտրէր կարգել, եթէ որչափ ինչ առ ի տորմիդ նաւամարտիկ նաւաց կազմելոյ եւ զօրս բովանդակելոյ, իւրաքանչիւր ի քաղաքաց տայցէ : Եւ նորա կարգելովն չորեքարեւր վաթսուն քանքար ամի ամի ի Ղեզոն գումարէր. զի կամեցան եթէ անդ հասարակաց գանձք կայցեն : Եւ այն ամենայն արծաթ յետոյ յԱթէնս փոխեցաւ : Թէ որ-

պիսի անարժաթասէր բարք էին
 առնն, յայտ անտի է, զի իբրեւ զայն-
 չափ իրաց զգլխաւորութիւն ունէր,
 յայնպիսի աղքատութեան ի կենաց
 վճարէր, մինչեւ հազիւ թողուլ ինչ
 այնչափ որով թաղիցի: Եւ այնպէս
 լինէր դատերաց նորա ի հասարակաց
 համարուէ սնանել, եւ աւժտիւք՝ որ
 ի հասարակաց գանձուց շնորհեցաւ,
 լինել առն: Եւ մեռաւ նա յետ չո-
 րից ամաց տարադիրն լինելոյ թե-
 միստոկլի յաթենացւոց քաղաքէ:

9 1 1 0 1 6 1 1 0

ՅԱՆԴԻՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. ՊԵՒՍԵՆԻՆՍ Մարդոնեայ յաղթեալ ի
Ժպրհուծիւն հատանի: Բ. Ջբիւզանդա-
ցւոց քաղաքն առնու. զգերին արքունի
արձակէ: Գ. Պաւսանեայ ի պանդխտու-
թեան բարբ եւ բանդն. զհեղոտացիս գր-
գռէր: Դ. Ի Տենարիս ի Նեպտունեայ
մեհենի թագուցեալ ինքն զիւր անձն յայտ
առնէ: Ե. Ի Քաղկիէկոս մեհենին ար-
գելեալ եւ անդէն սատակի:

ՊԵՒՍԵՆԻԱՆ

ԴԼԿԵԴ ՍՈՆԸՅԻ

Ը . ՊԱՒՍԱՆԻԱՍ զակեդմոնացի
աւագ այր, այլ այլ եւ այլ ոմն յա-
մենայն կեանսն էր: Բանդի զոր օրի-
նակ քաջութեամբքն պայծառա-
նայր, նոյնգունակ եւ չարեօքն վատ-
անուն լինէր: Սորա է հոյակապ եւ
երեւելի առ Պղատեաւ ճակատն զի ի
նորա զօրաւարութեանն Սարգոնիոս
շահապ նախարարապետ արքունի,
մար յաղգէ, փեսայ թագաւորին,
երեւելի ի մէջ Պարսից, զօրաւոր զօ-
րութեամբ եւ հանճարեղ խորհրդով,
երկերիւր հազար հետեւակ զօրօք՝
զորս քստ արանցն բնտրեալ էր, եւ
քսան հազար հեծելովք, ի Յունաց
աշխարհէն փախստեայ ելանէր, ոչ
յայնպիսի ի մեծ բանակէ, եւ ի նմին
ճակատու ինքն զօրաւարն անկանէր:
Ինդ այն յաղթութիւն ամբարհա-

ւաճեալ ի բազում ինչ իրս միջամուխ լինէր, եւ մեծամեծաց իմն ակն դնէր: Բայց նախ այնու իմն կշտամբեալ յանդիմանեցաւ, զի յաւարէ անտի երեքստանի ոսկի ի Վեղփիս դնէր, գրեալ ի նմա զիր՝ յորում դրոշմեալ էր պէս զայս օրինակ, եթէ Ներով զօրաւարութեամբն զխուժողութան առ Պղատեաւ ցրուեալ ի փախուստ դարձուցեալ իցէ, եւ այնր յաղծու թեանն աղագաւ Նպոդինեայ նուէրս մատուցեալ: Զայս զիր զակեղմանացիք ի բաց ջնջէին, եւ ոչ այլ ինչ գրէին բայց միայն զանուանս քաղաքացն, որոց օգնականութեամբն Պարսիկքն յաղծեցան:

Բ. Յետ այնր պատերազմի զնոյն Պաւսանիաս հասարակաց նաւատորմիդ նաւօք ի Վիւպրոս եւ յԱղեսպոնդոս առաքէին, զի ի գաւառաց անտի զբարբարոսաց պահապանն ի բաց մերժեցէ: Երբեւ ըստ առաջին աջողութեան այնպէս աջողեցաւ նրմա, առաւել եւս ամբարտաւանութեամբ սկսաւ գնալ, եւ մեծամեծ իրաց ցանկանայր: Զի իբրեւ ի բիւզանտացւոց քաղաքին վկանդել, արս բազումս երեւելիս ի Պարսից

ձերբակալ առնէր, եւ ընդ նոսա զոմանս մերձաւորս թագաւորին, դադարձակէր զնոսա առ Քսերքսէս, կեղծաւորեալ թէ ի հասարակաց բանտից փախեան: Ընդ նոսա եւ ըզՎոնդիւղոս երեսորիացի առաքէր, զի տայցէ զգիրն ցթագաւորն, յորում գրեալ կայր ասէ թուկիդիդէս գոյն զայս ձեւ օրինակի բանից: Պաւսանիաս սպարտացւոց զօրաւար, զորս ի բիւզանտացւոց քաղաքին կալաւ, իբրեւ ի վերայ եհաս եթէ քո մերձաւորք էին, քեզ պարգեւս առաքեաց, եւ ցանկայ խնամութիւն առնել ընդ քեզ: Վասն որոյ եթէ հաճոյ թուեսցի յաչս քո, տայցես նմա զդուստր քո կնութեան: Զայդ եթէ արատցես, եւ զպարտիա եւ զհամօրէն իսկ Յունաց աշխարհնորս օգնականութեամբն ընդ ձեռամբ նուաճեսցես: Եւ եթէ կամ իցէ քեզ թէ այսպիսի ինչ լինիցի, զսոցին իրաց առաքիցես առ նա այր մի հաւատարիմ ընդ որում խօսիցի: Զբարձապեալ լինէր յանձն իւր թագաւորն ընդ այնչափ արանց ապրել, որ եւ իւր իսկ մերձաւորք էին, վաղժադակի զՆքտաւազ հանդերձ հրո-

վարտակաւ առ Պաւսանիաս առաքէր, յորում զնա յարգեալ գովեր, եւ խնդրէր ի նմանէ, զի մի իմիք խընայիցէ առ ի գլուխ հանել զոր խտտացան: Աւ եթէ արացէ, ոչ մի ինչ իրս ի նմանէ խնդրիցէ, զորչառնուցու: Իբրեւ նորա մտացն եւս ի վերայ հասանէր Պաւսանիաս, եւս յօժարագոյն այնու հետեւ գործէր. որով զակեղմանացւոց կասկած զնմանէ լինէր: Այսն այնորիկ զնա ի քաղաքն կոչէին, եւ գլխոյ պարտ դատեալ, ապա ի մահուանէն ապրէր, այլ տուժէր ընդ այնր ինչս. նմին իրի ի տորմիղ նաւացն այնու հետեւ շառաքէր:

Վ. Եւ նա յետ ոչ բազում ինչ ժամանակի իւրովի կամակար ելեալ երթայր ի զօրն. եւ անդէն ոչ իմաստութեամբ ինչ խելօք, այլ անմտութեամբ զխորհուրդսն ի վեր հանէր: Քանզի ոչ միայն զբարսն հայրենիս, այլ եւ զօրէնս սպասուն եւս եւ ըզհանդերձսն իսկ փոփոխէր: Արքունական հանդերձանս եւ մարական պատմութեան ի կիր արկանէր, անձնապահք մարք եւ եգիպտացիք բատէպ զհետ գային, բսա Պարսից օրի-

նաակին բաղմախորտիկ սեղան ուտէր,
 որպէս զի որ մօտն կային չկարէին
 տանել: Որոց խնդրէինն մտանել
 առ նա, չանսայր, որպէս պարտէր,
 ամբարտաւանութեամբ ամենեցուն
 պատասխանի առնէր, եւ անաղու-
 ըոյն մօռք հրաման տայր, դառնալ
 անդրէն ի Սպարտիա չառնոյր յանձն,
 եւ ի Գողոնաս՝ որ վայրք ինչ են ի
 տրովացւոց աշխարհին, երթայր բը-
 նակել. եւ անդրէն բաղում ինչ եւ
 անձին եւ աշխարհին հակառակ խոր-
 հուրդս խորհէր: Այսմ ամենայնի
 իբրեւ ստուգութեամբ ի վերայ հա-
 սանէին զակեղմոնացիք, հրեշտակս
 առ նա առաքէին ցպովն զոր Սկիւ-
 տաղէ իմն⁶ անուանեալ կոչէն, յո-
 ղում ըստ սովորութեան նոցա զը-
 րեալ էր, Եթէ ոչ անդրէն յաշխար-
 հին դարձցի, մահու պարտ առնելոց
 են զնա: Չայս իբրեւ լսէր, ակն կա-
 լեալ եթէ կարասւով եւ զօրու-
 թեամբ յեկեալ հասեալ վտանգէ
 մարթիցի ապրել, ելեալ երթայր
 անդրէն ի քաղաքն: Անդ իբրեւ հա-
 սանէր, պարէտքն զնա ի կապանս
 արկանէին, քանզի յօրինաց անտի
 իշխան է առ նոսա պարէտ զգոյն

առնել եւ արքայի : Աստի եւս թափեաց նա զանձն , այլ ոչ եթէ վասն այնորիկ ի կասկածանացն ապրեցաւ ինչ , զի յայսկոյս յայնկոյս շրջշրջին կարծիք զնմանէն ի բազմաց , եթէ միաբան ընդ Պարսից թագաւորին իցէ : Եւ էին մարդիկ՝ որ անուանեալ կոչին հեղոտացիք , որք զանգաստանս զակեղմոնացոյն գործէին եւ զայլն ամենայն զծառայից սպաս հարկանէին . արդ համարէր իմն այնպէս , եթէ ազատութեան յուսով եւ զնոսա յապտտամբութիւն եւ ի խակագործ ստահակութիւն գրգռուիցէ : Այլ քանզի չէր ինչ յայտնի նշանակ ի միջի , որով մարթիցի ի վերայ կալ իրացն հաստատութեան , չհամարէին ի դէպ զայնպիսի եւ զայն չափ հոյակապ առնէ կարծեօք եւ եթ առնել դատաստան , եւ սպասէին մինչեւ իրքն իւրովի յայտ գայցեն :

Դ . ՊԵՊ Եղեւ զի Արդիղիոս ոմն պատանի՝ յոր անարժան սիրովն հարեալ էր Պաւստանիաս , առ թուղթ ի նմանէ առ Արտաւադ , եւ բախեցաւ նորա կասկած մտացն , թէ գրեալ ինչ ի նմին իցէ վասն իւրոյ անձինն .

Քանզի ոչ ուրուք ի նոցանէ յետս
դարձեալ էր, որ նովին պատճառա-
նօք անդր առաքէին: Ասան որոյ ըղ-
կնիք նամակին քակէր, եւ զդրոշմն
բացեալ, գիտաց՝ եթէ տարցի, մե-
ռանելոց է: Եւ էին գրեալ ի նամա-
կի անդ իրք միաբանութեան ընդ
մէջ թագաւորին եւ Պաւսանեայ:
Զայն թուղթ տանէր առ պարետոն:
Չէ պարտ թողուլ յայտմ վայրի զի-
մաստութիւն եւ զմեղմական բարս
զակեղմանացոցն, քանզի եւ ոչ նո-
վին նշանակօք յօժարեցին զի զՊաւ-
սանիաս ըմբռնիցեն, եւ ոչ ինչ պատ-
շաճ համարէին բուռն լինել նմա,
մինչ չեւ նա անձամբ անձին մատն
լեալ էր, եւ հրաման տային դուշա-
կին առնել զոր ինչ կամէինն: Սե-
հեան մի է Նեպտունեայ ի Տենարիս
քաղաքի, որում բուռն լինել ան-
օրէնութիւն համարին Յոյնք, անդր
փախուցեալ ապրէր դուշակն, եւ
ի բազնին գեղեբեալ նստէր: Սօտ
յայն վայրսն արարին գետնափորս,
ուստի մարթ էր լսել, եթէ ոք ինչ
միանգամ ընդ Նրդիղեայ խօսիցի,
եւ պարէտք ոմանք անդր իջանէին:
Պաւսանիաս իբրեւ լուաւ զՆրդիղայ

փախստեայ իբրադինն անկանել, խր-
ռովեցաւ, եւ ելեալ երթայր անդէն
առնա: Եւ իբրեւ տեսանէր զնա
այնպէս առ սեղանովն նստեալ, մա-
տուցեալ հարցանէր եթէ զինչ պատ-
ճառք իցեն, վասն որոյ յայնպիսի
յանկարծադէպ խորհուրդս մտաբե-
րեալ իցէ: Նա նմա զամենայն՝ զոր
միանգամ ի թղթոյն իմացեալ էր,
պատմէր: Եւս առաւել ի վարան մը-
տանէր Պաւսանիաս, եւ սկսաւ ա-
ղաչել մի ինչ ի վեր զիրան հանել,
եւ մի մասն երախտաւորին լինել:
Չայս եթէ արասցէ, եւ յայտպիսի
անհնարին տաղնապէ զնա ապրե-
ցուցանիցէ, մեծաց վարձուց արժա-
նի լինիցի:

Ե. ՕՐՅՍ ամենայն իբրեւ լուան
պարետքն, լաւ համարեցան եթէ ի
քաղաքամիջի անդ ըմբռնիցեն: Եւ
իբրեւ մեկնեալ զնային անտի, եւ
Պաւսանիաս ցածուցեալ որպէս կար-
ծէրն զԼրդիղիոս, յուղի անկեալ եր-
թայր դառնալ անդրէն ի Ղակեդմո-
նիա, ի ճանապարհին մինչ դեռ յայն
էին զի ձեռն ի նա արկանիցեն, յե-
րեսաց անտի պարետի ուրումն՝ որ
կամէր զգուշացուցանել զնա, ի վե-

բայ հասանէր Պաւսանիաս եթէ դա-
րան գործեալ է նմա : Ս ասն որոյ սա-
կաւիկ մի յառաջագոյն քան զորս
զհետն մտեալ էին , փախուցեալ ան-
կանէր ի մեհեան անդր Նթենայ գի-
ցըն , որ անուանեալ կոչի Քաղկիէ-
կոս , որ է հայերէն պղնձի : Զի մի
անտի ի դուրս ելանել կարիցէ , վաղ-
վաղակի պարետքն զգրուես մեհենին
առականէին , եւ զյարկն քակէին ,
զի դիւրաւ ընդ օգովն սատակիցի :
Հառի եթէ ի ժամանակին յայնմիկ
դեռ եւս կենդանի էր մայր Պաւ-
սանեայ , եւ պառաւեալ անցեալ
զաւուրբք իւրովք , իբրեւ լուաւ , ա-
սեն , զոճիր որդւոյն , յառաջեալ ե-
բեր վէմ ի մուտս անդ մեհենին , զի
զորդին անդէն ի ներքս փակիցեն :
Նյսպէս Պաւսանիաս զմեծամեծ փա-
ռս պատերազմացն ամօթալից մա-
հուամբն արատեաց : Նւ իբրեւ կի-
սամահ ի տաճարէն հանէին , անդէն
փչէր զողին : Նսէին ոմանք , եթէ
յայնմ տեղւոջ պարտ եւ պատշաճ
իցէ զնորա դիակնն թաղել , յորում
զայլ եւս չարագործսն՝ որ ի տանջան-
սըն մասնէին , այլ ոչ բարւոք թը-
ւեցաւ բանն առաջի բազմաց . փասն

որոյ առեալ թաղէին զնա հեռի ի
տեղւոջէն յորում մեռաւ: Եւ ապա
անտի եւս հանեալ հրամանաւ Ղեղ-
փեան զիցն, բերեալ թաղէին ի տեղ-
ւոջն յորում յարեւէն անկանէր:

U R N U

ՅԱՆԴԻՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. ՕՒԻՄՈՆ ի հայրենի կապանացն կինն
ազատէ, զամուսնութիւնն փոխեալ: Բ.
Զոր ինչ արար առ Ստրիմոնաւ, եւ Ամիի-
պողեաւ, եւ Եւրիմեդոնտաւ եւ առ կըղ-
ղեօքն ապստամբելովք: Գ. Խեցեկոյտ վը-
ճռով մերժի, այլ միւսանգամ դարձեալ
եւ ընդ սպարտացւոց խաղաղութիւն արա-
րեալ, ի կիտացւոց պատերազմին մեռանի:
Դ. Աիմովի առատութիւն:

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Կ Ի Մ Ո Վ Ն

Ա Թ Ե Ն Ա Յ Ի

Ա. ԱԻՄՈՎՆ ուստի Սիդորիայ
աթենացի ի մանկութեան ժամանակի
ի վիշտս նեղութեան կայր։ Եւ
Սիդորիայ հայրնորա, քանզի ըզ-
ծախան՝ յոր դատապարտեցաւ ի ժո-
ղովրդենէ տուժել, ոչ կարէր, անդէն
ի կապանս վախճանէր. եւ Վիմոյն ի
նմին դիպահւոյ կայր, եւ չէր իսկ
մարթ ըստ աթենացւոց օրինացն
արձակել, մինչ չեւ էր զարժաթն
հատուցեալ, յոր դատապարտեցաւ
հայրնորա։ Եւ ունէր ի կնութեան
զիւր քոյր հարադատ՝ որ անուանեալ
կոչէր Եղպինիկէ. բայց ոչ եթէ ի
կամացն յօժարութենէ, այլ առա-
ւել ի սովորութենէ հայրենի աշ-
խարհին յայն եկն. քանզի օրէն իսկ
է աթենացւոց զմիոյ հօր դստերս
կին առնել։ Եւ առնել յանկայր

45

Կաղղիաս ոմն՝ որ չէր կարի աղնուական, այլ ընչաւէտ յոյժ, որ եւ յաճախ ինչո մթերեալ ունէր ի քրէական մետաղացն. վասն որոյ մատուցեալ առ Աիմովն, խնդրէր զի զնա նմա տացէ կնութեան, զոր թէ առնուցու, ինքն փոխանակ նորա տուժիցէ: Նա իբրեւ խոտեաց զբանսն, Եղպինիկէ չառ յանձն զի զաւակ տանն Սիղտիադեայ ի կապանս կուրիցէ. եւ զի խափանել մարթիցի, կամեր ընդ Կաղղիայ ամուսնանալ, եթէ նա զոր խոստացաւն ի գլուխ հանիցէ:

Բ. ԱՅՍՊԵՍ Աիմովն զերծեալ ի բանդէ անտի, վաղվաղակի յաւադ իշխանութիւն հասանէր: Զի խօսող իսկ էր, եւ առատամիտ, եւ խելամուտ քաղաքային կարգաց եւ իրաց զինուորութեան, զի ընդ հօրն իսկ ի մանկութենէ ի զօրուն շրջէր: Վասն այնորիկ իսկ եւ զժողովուրդ քաղաքին ընդ իւրով իշխանութեամբ ունէր, եւ առաջի զօրացն եւս առաւել զօրացաւ ճոխութեամբ: Զառաջինն սպարապետ լեալ առ Սարիմոնա գետով, զյաճախագունդ զօրութրակացւոց փախստեայ հանէր.

զՆմփիպողիս քաղաք շինէր, եւ անդ
 բեր մի յաթենացւոց քաղաքէ վա-
 րատականս արձակէր: Նոյն այր դար-
 ձեալ առ Սիւկաղեաւ զկիւպրացւոց
 եւ զփիւնիկեցւոց զտորմիլ երկերիւր
 նաւաց յաղթեալ առնոյր: Ի նմին
 իսկ աւուր նոյնդունակ յաջողու-
 թեան եւ ի ցամաքի պատահէր.
 զի յետ զթշնամեաց նաւան առնլոյ,
 վաղվաղակի զիւր զօրսն ի նաւացն ի
 դուրս հանէր, եւ ի միում յարձա-
 կման մեծ բազմութիւն ի բարբարո-
 սաց անտի տապաստ արկանէր: Եւ
 նու յաղթութեամբ առ եւ աւար
 մեծ ստացեալ, իբրեւ այսրէն յաշ-
 խարհն դառնայր, քանզի բազումք
 ի կղզեացն վասն սաստիութեան իշ-
 խանութեանն յետս կացեալ էին,
 որք զբարւոք միտան ունէին, զնոսա
 հաստատեաց, եւ զօտարացեալսն ի
 պատշաճսն ստիպէր դառնալ: Իսկ
 զՍկիւրոս՝ յորում տողոպացիքն բը-
 նակէին ի ժամանակին յայնմիկ,
 քանզի կարի խոտագոյնս զնացեալ
 էր, թափուր առնէր, զհին ստացիչ-
 սրն ի քաղաքէ անտի եւ ի կղզւոյն
 հանէր, եւ զազարակսն քաղաքա-
 ցեաց բաժանէր: Թասիացիս յըն-

չաւէտութիւն ապաստանեալս իւրով զալստեամբն բեկանէր: Այս ամենայն աւարաւ ամուրն աթենացւոց յայնմ կուսէ՝ յորմէ առ հարաւակողմն կարկառեալ կայ, զարդարեցաւ:

Գ. ԻՐԻՆԻ նոքիմբ քան զամենեւեան՝ որ ի քաղաքին էին, պայծառանայր, խանտային ընդ նա, որպէս եւ ընդ հայրն եւ ընդ այլ եւս իշխանս աթենացւոց: Այսն որոյ եւ խեցեկոյս վճռովք, զոր նոքա Ոստրակիսմոն անուանեալ կոչիցեն, դատապարտէր յաքսորս զառան ամ: Ընդ որ վաղագոյն քան զնա աթենացիք ստրջացան: Քանզի իբրեւ նա արութեամբ մտաք անայր ապախտաւոր քաղաքացեացն նախանձու, եւ զակեղմոնացիք ընդ աթենացիս ի մարտ պատերազմի զրդուէին, վաղվաղակի հասանէր ցանկալ նորա ծանօթական քաջութեան: Ամին իրի իբրեւ հինգ ամբ ի վերայ անցանէին մերժելոյ նորա ի քաղաքէն, անդրէն դարձուցանէին զնա: Աս քանզի ասպնջականութեամբ ի զակեղմոնացւոց մեծարեալ էր, լաւ համարեալ եթէ նոքա ընդ իւրոց

տոհմային քաղաքացւոյ միակամք համամիտք ընդ միմեանս իցեն, քան զինուք կռուիցին, ինքնակամ չոքաւ ի քաղաքն զակեղմոնացւոյ, եւ աւրար խաղաղութիւն ի մէջ երկուց մեծազօր քաղաքաց: Յետ ոչ բազում ինչ ժամանակի երկերիւր նաւօք առաքէր նա զօրաւար ի Աիւպրոս, եւ իբրեւ զմեծ մասն կղզւոյն պարտէր, յախտ հիւանդութեան անկեալ ի կիտացւոյ քաղաքի մեռանէր:

Դ. ՍԵ. աթենացիք ոչ միայն ի մարտս պատերազմաց այլ եւ ի հաշտութեանն ժամանակի ցանկային: Բյնպիսի էր նորա առատութիւն, զի թէպէտ եւ ի բազում տեղիս կալուածք եւ դրախտք էին նորա, պահապանս երբեք ի նոսա չդնէր, առ ի զարդիւնս պտղոցն պահելոյ, զի մի ոք իցէ որ խափանիցի առ ի չովայելելոյ յիրս նորա յորոց կամիցի: Հանապազ սպասաւորք ոսկւով եւ արծաթով զհետ նորա երթային, զի եթէ ոք նորա ընչիւքն կարօտանայցէ, ունիցի զինչ վաղվաղակի տայցէ, զի մի յապաղելովն թուիցի եթէ չկամիցի ինչ: Բազում անգամ իբրեւ տեսանէր զոք ի տա-

ռապանս հասեալ, զգեցեալ զծու-
 ծըս, հանեալ տայր նմա զիւր ամ-
 ղանն: Զօրհանապազ ընթրիք այն-
 պէս յօրինէին նմա, զի զորս միան-
 դամ չհրաւիրեալս ի հրապարակի
 տեսանիցէ, զամենեսին կոչիցէ, եւ
 չեթող ինչ օր յորում զայն չարար:
 Ոչ զոք զըկեաց, անտես զոք ոչ ա-
 րար, ումէք կահ եւ կազմած տան
 նորա ոչ նուազեաց: Զբազումս ըն-
 չաւէտս արար, աղքատս բազումս՝
 որոց ի մահուն իւրեանց չէր թո-
 ղեալ ինչ որով թաղեացին, իւրով
 ծախուք յուղարկէր: Արդ յետ այ-
 սրը ամենայնի չեն ինչ զարմանք թէ
 յապահովս էին կեանք նորա, եւ
 մահ նորա դառն ամենեցուն:

СВЯТЫЙ ПИИМЕН

ПИСЬМО КЪ СЛАВНОМУ

ՅԱՆԴԻՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. Պ ԻՄԱՆՈՒԹՅՈՒՆ զպեղոպոնեական պա-
տերազմն ի գլուխ հանէ . զտասն արսն ի
վերայ քաղաքացն կացուցանէ : Բ. Ի Թասի-
ացիս նենգաւոր եւ անագորոյն դասնի : Գ.
Զղակեգմոնացւոց Թադաւորս բառնալ ,
եւ զհրամանն կաշառարեկ ջանայ առ-
նել . ի Թերացւոց սատակի , եւ նիւթեալ
նենդութեանն մատն լինի : Դ. Ինքն զիւր-
մէ անձնէ ամբաստան եղեւ ի ձեռն սուա
գրոյն :

ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Դ Ի Ի Ս Ա Ն Դ Ի Ր Ո Ս

Ղ Ա Կ Ե Դ Ի Ս Ո Ն Ա Յ Ի

Ը. Դ Ի Ի Ս Ա Ն Դ Ի Ր Ո Ս զակեղմանացի մեծ համբաւ քաջութեան թողոյր յաջողութեամբն առաւել քան առաքինութեամբն: Վանդի յայտիակ է թէ նա կարճեալ դադարեցոյց զաթենացիսն, որք ի քսան եւ ի վեց ամաց բնդ պեղոպոնեոացւոց գոռային. իսկ թէ զհարդ արդեւք այնմ եհաս այն չէ յայտ, զի ոչ է թէ քաջութեամբ ինչ իւրոց զօրացն, այլ անհանձարութեամբ գիմակաց հակառակորդացն եղեւ, որք քանդի ունկնդիրք հրամանաց իւրեանց զօրաւարացն չէին, մեկնեալ թողոյին զնաւսն, եւ ցանեալ ցրուեալ յերեսս դաշտացն ի ձեռս թշնամեացն անկանէին, որով եւ աթենացիք տային ձեռս ի զակեղմանացիս: Ինդ այն յաղթութիւն հպարտացեալ Ղիւ-

սանդրի, զոր օրինակ նախ քան զայն
 ժամանակս խաղճարար եւ յանդուզն
 լեալ էր, եւ յայնժամ այնչափ ինչ
 ժտէր յանդդնէր, զի վասն նորա ա-
 տելի եւ գարշելի ամենայն Յունաց
 զակեղճոնացիք լինէին: Վանդի ի-
 քրեւ զայն իմն պատճառս եւ բարու-
 ըրս զակեղճոնացիք դնէին պատե-
 րազմին, թէ զաթենացւոց զանհը-
 նարին տէրութիւնն կարծիցեն, ապա
 յետ առ Նիգոս գետով Ղիւսանդրի
 նաւատորմից նաւաց թշնամեացն
 տիրելոյ, ոչ այլ ինչ ածէր զմտաւ,
 այլ զի զամենայն քաղաքս ընդ իւրեւ
 նուաճեալ ունիցի, ի խելս կերպա-
 րանեալս որպէս թէ վասն զակեղճո-
 նացւոց զայն առնիցէ: Վանդի յա-
 մենայն կողմանց զորս աթենացւոց
 իրացն յանձանձիչքն էին ի բաց յիշ-
 խանութենէ ընկեցեալ, ընտրէր տա-
 օրն տասն ութ յիւրաքանչիւր քա-
 ղաքս, որոց զգլխաւոր իշխանութիւն
 եւ զհամօրէն տէրութիւն ամենայն
 իրաց ունէր յանձն: Ղմտանէր ոք ի
 նոցա համար, բայց միայն որք նո-
 րա տապնջականութեանն արժանի
 լեալ էին, եւ որք նորա լինել հաւա-
 տարմութեամբ հաստատէին:

Ի. ՐՍ այսմ օրինակի զտաան ա-
րանց իշխանութիւն ի քաղաքս քա-
ղաքս կացուցեալ, ամենայն ինչ նո-
րին ակնարկելով լինէր: Չսորա ա-
նագործութենէ եւ զնենգութենէ
շատ եւ բաւական իցէ զմի ինչ իրա եւ
եթ առակ օրինակի ի մէջ բերել, զի
մի իբրեւ բազում ինչ զնմանէ մի բոտ
միջէ ի համար արկանիցեմք, աշ-
խատ զընթերցանելիսն առնիցեմք:
Լքդ իբրեւ մեծաւ յաղթութեամբ
յասիացւոց աշխարհէ անտի դառ-
նայր, եւ դայր հասանէր ի Թաւոս,
քանզի այն քաղաք առաւել հա-
ւատարիմ լեալ էր աթենացւոց, ի-
բրեւ այն թէ նոքա սովոր իցեն լինել
բարեկամ հաստատուն, որք միան-
գամ սաստիկ թշնամի լիեալ իցեն,
ցանկացաւ զքաղաքն խոտորեցուցա-
նել: Եւ իբրեւ ի միտ առ եթէ ոչ
զկամս իւր թաքուցանիցէ, նոքա
պրծանիցին եւ զգուշանայցեն իրացն
իւրեանց⁷:

Գ. ԱՂՍՆ այնորիկ զիւրեանց բզ-
տաան արանց իշխանութիւնն՝ զոր
նորա հաստատեալ էր, ի միջոյ բառ-
նային: Ինդ որ ի խոր խոցեալ խոր-
հուրդ ի միտ արկանէր բառնալ բզ-

զակեղմոնացւոց թագաւորսն, այլ
 զմտաւ ածէր եթէ զայդ առանց դի-
 ցըն օգնականութեան չմարթի կա-
 տարել, քանզի զակեղմոնացիք զա-
 մենայն ինչ ի դիցն հրամանս սովոր
 են հանել: Վասն այնորիկ իսկ զա-
 ռաջինն զՂեղփիս կաշառել ջանայր:
 Իբրեւ զայդ ի գլուխ հանել չկարէր,
 ձեռն արկանէր ի Ղոդոնա: Ընտի
 եւս մերժեալ, ասէր եթէ ուխտս
 առ Արամազդ Ամոն ուխտեալ իցէ,
 քանզի կարծէր այնպէս ի միտս իւր
 եթէ դիւրաւ եւս զղիբէացիսն կա-
 շառակուրծս կաշառաբեկս առնիցէ:
 Սովին ակնկալութեամբ իբրեւ ի զի-
 բէացւոց կողմանս անդր դայր, մե-
 ծապէս զնա քուրմքն վրիպեալ կա-
 ցուցանէին: Վանզի ոչ միայն զկա-
 շառսն չառնոյին, այլ եւ պատգա-
 մաւորս եւս ի զակեղմոնացւոց աշ-
 խարհն առաքէին, ամբաստանլինել
 զՂիւսանդրէ եթէ զքուրմս մեհենին
 կամիցի կաշառել: Արդ վասն սորին
 յանցանաց ամբաստանեալ, ապրէր
 նա ի վճոյ դատաւորաց. եւ առա-
 քեալ յօգնականութիւն որքոմե-
 նացւոց, անդէն ի թեբացւոց առ
 Հաղիարտաւ սպանանէր: Աւթէ որ-

չափ ճշմարտիւ զնմանէ դատաստան
լեալ էր, յայտ բանն արար, որ յետ
մահուն վախճանի ի տան նորա գտաւ,
յորում ածէ ի հաւան զղակեղմն-
նացիս զի զարքաական իշխանութիւն
քակեալ, յամենեցունց ընտրեսցի
զօրաւար առ ի զպատերազմունսն մը-
ղելոյ. այլ այնպէս իմն գրեալ էր
բանն, որպէս թէ թուիցի միաբան
մտաց դիցն՝ զորս եւ կարծէր ընչիւք
գողանալ: Բսի թէ զայն նմա Վղէոն
աղիկառնացի գրեաց:

Դ. ԲԱՅՑ յայսմ վայրի չէ պարտ
թողուլ զգործ փառնաբազայ նա-
խարարի արքունի: Քանզի Ղիւսան-
դրոս իբրեւ ոստիկան կացեալ նա-
ւատորմին, ի մարտին ժամանակի
բազում ինչ իրսանագորունութեամբ
եւ ագահութեամբ գործեաց, կաս-
կածէր ի միտս իւր թէ գուցէ հասա-
նիցեն իրքն ի քաղաքացիս անդր,
մատուցեալ խնդրէր ի փառնաբա-
զայ զի զնմանէ վկայութիւն առ պա-
րետան տայցէ, եթէ որպէս սուրբ
մտօք զպատերազմն վճարեաց, եւ
սիրով ընդ բարեկամսն գնաց, եւ զի
զսոցին իրաց ճշդիւ գտակաւ գրիցէ,
քանզի գիտէր իսկ եթէ որչափ ինչ

Հաստատութիւն է այն : Զայդ նմա մտադեւը խոստանայր այրն , եւ դըրէր իսկ մատեան մեծ մեծաձիգ երկայնատարած բանիւք , յորում բազում յարգանս մատուցեալ գովէր զնա : Զոր ընթերցեալ Ղիւսանդրի Հաճոյ թուէր նմա , եւ մինչ զկնիքն կամէր դնել , մեւս եւս գիրս նմին նման ամենեւին մեծութեամբ , որպէս զի չկարիցէ ընտրել , եզ առաջի ի կնքել , յորում հաւաստեալ եւ ճշգրիտ զազահութենէ նորա եւ ըզնենգութենէ ամբաստան լեալ էր : Արդ Ղիւսանդրոս յորժամ անտի դառնայր յաշխարհն , իբրեւ զիւրոյ իրացն դործելոյ առաջի իշխանացն որպէս ինչ կամէրն խօսէր , անդէն վերայ վաւերական ճշմարտութեան բանիցն ասացելոյ զմատեանն՝ զոր փառնաբազայ տուեալ էր , տայր նոցա : Իսկ իբրեւ պարէտքն յետ ի բաց գնալոյ Ղիւսանդրի հասանէին յիրացն հաստատութեան վերայ , նմա իսկ զլիտովին տային ընթեռնուլ : Այսպէս նա իւրով անխմաստութեամբն ինքն անձամբ զանձնէ լինէր ամբաստան :

U 9, 4 1 6 1 U 9 1 U

ՅԱՆԴԻՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. ԱՊԿԻՐԻԱՆԵՍ եւ չարեօք եւ առաքի-
նութեամբք երեւելի էր : Բ. Չօրաւար լի-
եալ ընդ սիրակուսացիս պատերազմին ,
կասկած լինի վասն նորա : Գ. Առչեցեալ
յաշխարհն նզով լինի , եւ վասն այնորիկ
իսկ օգնական լինի սպարապետցն : Դ.
Չսպարապետց կարծիս առեալ դայ առ
Տիսափեռնէս , եւ հաշտ լինի ընդ զօրացն
աթենացւոց : Ե. Ընդունելի լեալ սրբի ի
նզովիցն : Չ. Սակաւ ինչ ժամանակ ի
հանգստեան վայելեալ , ապա միւսանդամ
նախանձ ընդ նմա բերեն քաղաքացիքն : Է.
Որչափ ինչ ձեռնհաս իցէ , խնամակալ
քաղաքացեացն լինի : Ը. Անկեալ ի յուսոյ
հայրենի գաւառին ի Փառնաբազոս դիմէ :
Թ. Առ Փառնաբազայ դարանակալու-
թեամբ ի կենաց վճարի : Ժ. Աղկիբիա-
դէս վատանուն եւ դրուատեալ :

Ե Գ Կ Ի Բ Ի Ե Դ Է Ս

Ե Թ Ե Ն Ե Յ Ի

Ե. ԵԿԵԲԻԱԴԻՍ Կղինեայ որդի էր աթենացի : Թուի թէ ի սմա ըզ-
չափ առ բնութիւնն թէ որչափ ինչ
ձեռնհաս իցէ վճարել : Եւ յայտ ի
նոցանէ է որ զնմանէն գրեցին յիշա-
տակս, թէ Չիք ոք քան զնա առաւե-
լեալ եւ ի չարիս եւ յառաքինութիւ-
նըս : Յազնուագոյն քաղաքի ծնեալ
ի գլխաւոր ազգէ, քան զամենեսին՝
որ ի նորա տիս էին, բաղմապատիկ
գեղեցիկ, առ ամենայն իրս աջողակ,
եւ լի խորհրդովք. զի եւ իշխան իսկ
գլխաւոր էր ի ծովու եւ ի ցամաքի :
Խօսող, որպէս զի կարի իսկ կորո-
վի էր բանիւք, եւ այնչափ երեսացն
եւ բանից վայելչութիւն էր, զի ոչ
ոք նմա գիմակալ մարթէր լինել :
Սեծատուն. իսկ իբրեւ ժամանակն
պահանջէր, աշխատասէր, համբերող,

առատ, վայելուչ ի վարս դնացից իւրոց եւ ի կեանս, հեղ, քաղցր, եւ խորագիտութեամբ ժամանակացն ծառայէր: Նոյն դարձեալ վաղվազակի իբրեւ ի հանգիստն փոփոխէր, եւ չէին ինչ պատճառք ի միջի վասրն որոյ հոգ յանձն առնուցու, շրջայտեալ, ընդարձակեալ, պաղշտեալ, անժուժկալ գտանէր. որպէս զի ամենեցուն իսկ զարմանալ ի միում մարդ ընդ այնչափ աննմանական կերպարանս, եւ ընդ այնպիսի ազդի ազդի բնութիւնս: Արժեքաւ նա ի տան Պերիկլէայ, քան զի ուրջու իսկ ասեն նորա լիեալ. ուստ եւս ի Սոկրատայ: Եւ էր նորա աներ Հիպպոնիկոս, քան զամենեսեան ճարտարաբան յոյն լեզուի խօսողութեամբ, որպէս զի թէ ինքքն իսկ կամէր մտօք նկարել, ոչ առաւել աղնուագոյն ինչ զմտաւածել եւ ոչ մեծամեծաց ինչ մարթէր հասանել, քան զայն՝ զոր բախտին կամ բնութեանն նմա տուեալ էր:

Ի. Ի ՊԵՂԱՊՈՆՆՍԵՆԿԸՆ պատերազմին նորա խրատու եւ իշխանութեամբ Թեոնացիք ի մարտ պատերազմի ընդ սիրակուսացիս գրգռէին,

եւ ինքն իսկ ընտրէր զօրաւար վասն
 զպատերազմն մղելոյ, երկու այլ նի-
 զակակցօք, որոց միումն անուն կո-
 չէր Նիկիաս եւ միւսումն Վամաքոս :
 Իբրեւ կազմէր, մինչ չեւ էր տորմիղ
 նաւացն ելեալ, դէպք եւ պատա-
 հարք ասոյին միանգամայն ի միում
 գիշերի ամենայն շերմացն որ ի քա-
 ղաքի անդ աթենացւոց էին, կոր-
 ծանել, բայց ի միջէ՝ որ առաջի գը-
 ժանց Նիդոկիդեայ, որ եւ վասն այ-
 սորիկ Նիդոկիդեայ շերմէսն կոչե-
 ցաւ : Իբրեւ թուէր իմն եթէ ոչ ա-
 ռանց բազմացն միաբանելոյ այն ե-
 ղեալ իցէ, քանզի ոչ եթէ առ առ-
 անձինն ինչ իրս հայէր, այլ առ հա-
 սարակաց ամենեցուն, ահ մեծ ի վե-
 ռայ բազմութեանն անկանէր, մի
 դուցէ յանկարծադէպ ինչ բռնու-
 թիւն ի քաղաքին լինիցի, որ զազ-
 գին ազատութիւն հարստահարիցէ :
 Այն իմն առաւել յԱղկիբիադէս ի
 դէպ եկեալ թուէր, զի եւ հարըս-
 տագոյն եւ մեծ համարէր եւ ոչ դոյզն
 ոք : Զի զբազումս առատութեամբ
 զիւրեւ ածէր, զբազումս եւս, օգ-
 նական լիեալ ի հրապարակս ատե-
 նակալաց, իւր ստանայր : Վասն ու-

բոյ լինէր իմն այնպէս զի զամենե-
ցունց իսկ զաչս, քանիցս անգամ
թէ ի հրապարակ ելանէր, յինքն
դարձուցանէր, եւ ոչ նմին զուղա-
կան որ ի քաղաքի համարէր: Ասան
այնորիկ իսկ ոչ միայն ակնկալու-
թիւն մեծ ի նմանէ ունէին, այլ եւ
երկեւղ եւս, զի եւ փասեւ իսկ բա-
ղում եւ օգտեւ մարթէր: Աւ համ-
բաւ եւս չար տարածանէր զնմանէ.
զի ի տան իւրում խորհուրդս, ասէին,
կատարէ. որ չէր արժանի բոտ աթե-
նացւոց բարոյից, եւ ոչ առ կրօնից
ինչ այլ առ ստահակութեան եւ հա-
տուածութեան իրքն համարէին:

Գ. ՊԱՍԿԻՆ յանցանօք եկակոչ
դատաւիւտ ի թշնամեաց անտիճրդ-
ճոյէր: Բայց ի կռիւ ուրեմն երթալոյ
ժամանակ մօտ հասեալ կայր. նա ի-
բրեւ բնդ այն հայէր, եւ ոչ անդէտ
ինչ իւրոց քաղաքացեացն սովորու-
թեան էր, խնդրէր զի թէ կամիցին
խօսեւ ինչ զնմանէ, առաւել զմօտա-
ւորէն առնիցի խոյզ եւ խնդիր, քան
մինչ դեռ հեռի իսկ իցէ, եւ նախան-
ձօւ յանցանօք ամբաստանիցի: Իսկ
թշնամիք նորա ի մօի դնէին առ ժա-
մանակն հանդարտեւ, զի զիտէին ե-

Թէ նմա ստնանել ինչ ոչ կարեն , եւ խորհէին սպասել ժամանակին՝ յորում զնալոցն էր , զի մինչ դեռ հեռին իցէ ի վերայ յարձակիցին : Եւ արարին իսկ այնպէս . քանզի իբրեւ ի Աիկիղիա զնա հասեալ համարէին , զհեռաւորն որպէս Թէ զմեհենական ինչ իրս պղծիցէ , պատժապարտ առնէին : Ասան նորին իրաց իբրեւ հրեշտակ առ նա յիշխանաց անտի ի Աիկիղիա առաքէր , զի պարէն յաշխարհն վասն պատասխանի տալոյ դառնայցէ , եւ մինչ ինքրն փութայր զիբարւոք խնամտանիցի նահանգացն , անսաստել ինչ չկամեցաւ , եւ ել ի նաւ անդր՝ որ առաքեալն էր ւծել զնա : Իբրեւ ի Թաւրիս քաղաք իտաղացւոց աշխարհին հասանէր , խորհէր նա յանձրն իւր վասն անկարգ համարձակութեան քաղաքացւոցն , եւ անագորունութեան առ ազնուականս , եւ օգուտ համարեալ ի կարեձմեռն ձմերայնւոյ անտի՝ որմօտ առ կուրծս հասեալ կայր , ապրել , գաղտ զանձրն ի պահապանացն Թափէր . եւ անտի նախ յԱղիղէս քաղաք , եւ ապա ի Թեբացւոյ աշխարհն եկեալ

Հասանէր: Յետ այնորիկ իբրեւ լսէր
 եթէ զլսով պարտաւորեցաւ, եւ
 ինչքն հասարակաց եղեն, եւ թէ որ-
 պէս սովորութիւն էր եւմողպիդա-
 ցւոց քրմացն ստիպեալ ի ժողովրդե-
 նէ անտի, նզովիւք նզովեալ էր զնա,
 եւ զի այնր նզովիցն վաւերական եւս
 յիշատակն լինիցի, զպատճենն ի քա-
 րեղէն սեան փորեալ դնէին ի հրա-
 պարակի, այնու հետեւ անց գնաց ի
 զակեդմոնացւոց աշխարհն: Անդ որ-
 պէս ինքն սովոր էր ասել, ոչ ընդ
 հայրենի գաւառին ինչ, այլ ընդ իւր
 թշնամիսն ետ ճակատս. քանզինո-
 քին իսկ թշնամի էին քաղաքին,
 այնու զի իբրեւ ի վերայ հասանէին
 եթէ մարթի նմա բազում օգուտ
 աշխարհին գործել, մերժէին զնա
 անտի, եւ առաւել բարկութեան
 իւրեանց քան թէ հասարակաց պի-
 տոյից անսային: Արդ նորա խրատու
 զակեդմոնացիք ընդ Պարսից արքայ-
 ին բարեկամութիւն արարին. ապա
 զՎեկեղիա յԱտտիկէաստանի պըն-
 դեցին, եւ անդէն հանապազորդ
 պահ եղեալ զԱթէնս ի պաշարման
 կալան: Նորին վաստակովք զՅոնիա
 ի բարեկամութենէ ակթենացւոց ի

բայ դարձուցանէին . ուստի կարի
իսկ սկսան գլել ի պատերազմի :

Դ . ԱՅՈՒՆՆԻ ԽՐԶ ԵՒ ԵԹԷ
այնչափ բարեկամք Աղկիբիադեայ
ղակեդմոնացիք լինէին , որչափ առ
ահին վտանգի օտարանային ի նմա-
նէ : Զի որովհետեւ զառաւելու-
թիւն իմաստութեան տունն յամե-
նայն իրս գիտէին , կասկածէին մի
գուցէ գութ արկեալ հայրենի դա-
ւառին , երբեք ուրեք ի նոցանէ մե-
կնիցի եւ ընդ իւրոցն միաբանիցի :
Արդ հաստատեցին եղին իմտի խըն-
դրել ժամանակ պարապոյ սպանա-
նել զնա : Բայց այնմ չեղեւ ինչ
մարթ յԱղկիբիադեայ ընդերկար
թաքչել . զի այնպէս իմաստուն էր
նա մտօք , զի չէր մարթ խաբել ,
մանաւանդ յորժամ ուշ ունէր առ
զգուշանալ : Վասն այնորիկ առ Տի-
սափեռնէս կուսակալ Վարեհի ար-
քայի անկանէր : Իբրեւ նորաբարե-
կամութեանն հասանէր , եւ տեսա-
նէր զի յետ ձախողելոյ աթենա-
ցոց ի Աիկիդիա , վատթարեալ ան-
կանէր զօրութիւն նոցա , եւ նորին
հակառակ զակեդմոնացոցն ածէր .
իսկզբանն ընդ Պիսանդրի հազա-

րապետի՝ որ առ Սամեաւ ունէր զօրս,
 ի ձեռն պատգամաւորաց խօսէր, եւ
 վասն իւրոյ դարձին յիշատակէր:
 Զի ի նոյն միտս՝ յորում Աղկիբիա-
 դէսն էր, էր եւ նա, ժողովրդեան
 իշխանութեանն թշնամի, եւ աւա-
 դաց օգնական: Ի նմանէ մերժեալ,
 նախ ի ձեռն թրաախլբուղայ որդւոյ
 Աիւկայ ընդունէր ի զօրաց եւ կայր
 զօրաւար առ Սամեաւ: Զետ այնո-
 րիկ յետ թերամենեայ վճիռն տալոյ,
 ժողովրդեան հրամանաւ միւսան-
 դամ դառնայր, եւ մինչ դեռ հեռին
 իսկ էր, կայր ի վերայ զօրուն ի միա-
 սին խառն ընդ թրաախլբուղայ եւ
 թերամենեայ, հաւատար իշխանու-
 թեամբ: Ի սոցա իշխանութեանն
 այնչափ ինչ փոփոխումն իրացն լինէր,
 զի զակեղմոնացիք՝ որ սակաւ ինչ
 յառաջագոյն յաղթութեամբ պայ-
 ծառանային, զահի հարեալ խա-
 ղաղութիւն խնդրէին: Քանզի ի
 պարտութիւն առաջի աթենացւոյ
 զնդին մատնէին ի հինգ ցամաքական
 կռիւս եւ յերիս նաւամարտիկ պա-
 տերաղմունս, յորս երկերիւր նաւս
 կորուսանէին, որ ի բուռն անկեալ
 ընդ թշնամեաց ձեռամբ նուաճէին:

Մղկիբիադէս նիզակակից ընկերօքն
առնայր զՅոնիա, զչեզեապոնաոս,
եւ զայլ եւս յունական քաղաքս՝ որ
ի կողմն ասիացւոց աշխարհին կան.
Եւրոց զբազումս վկանդէին, ի մէջ
նոցա եւ բիւզանտացւոց քաղաքն
էր, եւ զբազումս խրատու եւ թե-
լադրութեամբ ի բարեկամութիւն
անդր խառնէին, զի բազում մար-
դասիրութիւն արարեալ էր նոցա
ընդ այնոսիկ զորս ընդ ձեռամբնը-
ւածեալ էին: Մյուսքէս լցեալ աւա-
րաւ, ստուարացեալ մեծացեալ զըն-
դաւ, մեծամեծ իրս քաջութեան
վճարեալ յԱթէնս եկեալ հասա-
նէին:

Ե. ՍՈՅՐ. Ընդ առաջ իբրեւ ամե-
նայն համօրէն քաղաքն ի Պիրեւան
իջանէր, այնչափ ինչ ամենեցուն ակն-
կալութիւն էր զՄղկիբիադէս տե-
սանելոյ, զի ի նաւ անդր նորա գէմ
եղեալ խուռն ընթանայր խառնա-
ղանճն, իբր այն թէ նա միայն առ-
անձինն եկեալ իցէ: Զի այնպէս իմն
ի մտի եղեալ էր Ժողովրդեան, զի
եւ առաջին ձախողանք եւ մօտաւոր
յաջողութեան իրք ի նորա ձեռն ի
գլուխ ելեալ իցեն: Վասն որոյ եւ

զՍիկիդիայ կորուսան եւ զղակեդմո-
 նացւոյ յաղթութիւնս իւրեանց
 յանցանաց գրէին, այնու զի զայն-
 պիսի պըր ի քաղաքէն ի բաց մերժե-
 ցին: Եւ թուէր թէ ոչ առանց պատ-
 ճառանաց ինչ զայնպիսի կարծիս
 զնմանէ կարծեցին: Քանզի իբրեւ
 սկսանէր նա կալ իշխան զօրաւար ի
 վերայ զօրուն, ոչ ի ծովու եւ ոչ ի
 ցամաքի կարացին ինչ թշնամիքն
 հաւասար գտանել: Իբրեւ ել նա ի
 նաւէ անտի, թէպէտ եւ թերամե-
 նէս եւ թրասիւքուղոս ի նմին իրաց
 վերայ կային, եւ գային ի միասին ի
 Պիրեւան, բայց սակայն զնորա մի-
 այնոյ ամենեքեան զհետ երթային.
 դարձեալ եւ ոսկի եւ պղնձի պսա-
 կօք պսակէր. որ ոչ ումէք յառաջ
 քան զնա շնորհեալ էր, բայց միայն
 որոց ըմբշամարտ մրցութեանցն յաղ-
 թեալ էին: Եւ արտասուալից զայն-
 պիսի խնամս իւրոց քաղաքացեացն
 ընդունէր, զմտաւ ածեալ զառա-
 ջին ժամանակին զդժնդակութիւնն:
 Յետ այնորիկ իբրեւ եկն եմուտ ի
 քաղաք անդր, յետ ժողով լինելոյ,
 ճառ արկեալ խօսէր առաջի ամենե-
 ցուն այնպէս, զի չէր ոք այնչափ

դադանամիտ եւ վայրենադոյն, որ ոչ ընդ նորա դէպսն արտասուէր, եւ թշնամի հակառակորդ զանձն երեւեցուցանէր նոցա, յորոց ձեռն մերժեալ էր նա յաշխարհէն: Արպէս թէ այլ ժողովուրդ էր, որ զնա իբրեւ մեհենակապուտ տաճարակողոպուտ պարտաւոր արար, եւ ոչ նոյն ինչքն գլխովին, որ յայնժամ զլալ հարկանէր: Ապա այնու հետեւ դարձան առ նա վերստին ինչքն ի հասարակաց համարուէ, եւ նոքին իսկ Աւսողպիդայ քուրմքն որոց զնա նըզովեալն էր, ստիպէին միւսանդամ զնա սրբել, եւ սիւնքն՝ յորս նզովքն գրեալ էին, ի ծով անդր հոսեցան:

Զ. ԱՅՍ խնդուլթիւն Աղկիբիադեայ չեղեւ ինչ երկարադոյն. զի իբրեւ տուան նմա ամենայն պատիւք, եւ իրք հասարակաց առտնին եւ ի պատերազմի ի նա յանձն էին, որպէս զի միոյն կամօք ամենայն ինչ լինիցի, եւ ինքն խնդրէր զի տացին իւր երկու ընկերք Թրասիւբուլոս եւ Ադիմանտոս, եւ այնմ եւս անսային՝, եւ այնու հետեւ երթեալ յԱսիա, իբրեւ ոչ ինչ ըստ կարծեաց մտաց նոցա առ Աիւմենեաւ իրս վը-

ճարեաց, նախանձ ընդ նա բերէին :
 Զի համարէին եթէ չիք ինչ ամենե-
 ւին՝ զոր նա չիցէ բաւական ի գլուխ
 հանել, եւ այնպէս զամենայն՝ որ ինչ
 ձախողէրն, նորա յանցանաց դրէին,
 եւ ասէին եթէ հեղգութեամբ կամ
 նենգելով արար. որպէս եւ յայն-
 ժամ իսկ դիպեցաւ : Քանզի կշտամ-
 բեալ յանդիմանէին զնա եթէ կա-
 շառեալ ի թագաւորէն, զ\իւմէն
 չյօժարեաց արհուլ : Վասն այնորիկ
 իսկ համարիմք եթէ առաւել պատ-
 ճառք չարեաց լեալ իցէ սմա մեծ
 համբաւ իմաստութեան եւ քաջու-
 թեան : Քանզի որչափ ինչ սիրէին
 զնա, գոյնչափ եւ կասկածէին, մի
 գուցէ յաջողութեամբն եւ մեծա-
 մեծ զօրութեամբք վերացեալ բար-
 ձրացեալ բռնութեան ցանկանայցէ :
 Եւրդ փասն սոցին իրաց մինչ դեռ հե-
 ռին իսկ էր, յիշխանութենէ հա-
 նեալ մերժէին զնա եւ զայլ ոմն ի նո-
 րին տեղւոջ կացուցանէին : Զայն ի-
 բրեւ լսէր նա, չկամէր անդրէն յաշ-
 խարհն դառնալ, եւ վարեաց չոգաւ
 ի Պերինթոս⁸ քաղաք. եւ անդրէն
 երիս աւանս ամրացուցանէր, զԲոռ-
 նոս, զԲիւզիա, եւ զ\ակրոնտիքոս :

Ապա զօր ժողովէր գունդ կազմեր,
ինքն զառաջինն ի Յունաց անտի
յաշխարհն թրակացւոց մսէր, եւս
վառաւորագոյն համարեալ յառէ եւ
յաւարէ խժիցն մեծանալ, քան ի
Յունաց: Արով եւ համբաւաւն եւ
ընչիւքն աճէր, եւ բազում բարե-
կամութիւն ընդ ոմանց ոմանց թրա-
կացւոց թագաւորաց խառնէր:

Լ. ԲԱՅՅ սակայն եւ ոչ յայնժամ
ի սիրոյ հայրենի գաւառին ինչ կա-
րաց զանձն մերժել: Զի իբրեւ առ
Եդոս գետով Փիղոկդէս հազարապետ
աթենացւոց զիւր տորմիզ նաւացն
կարգէր, եւ ոչ կարի ինչ հեռի էր
Ղիւսանդրոս հազարապետ զակեդ-
մոնացւոց, որ այնմ եւեթ ուշ ու-
նէր զի երկայնագոյն զպատերազմն
ձգիցէ. զինոցա ինչքն ի թագաւորէ
անտի գային, իսկ աթենացւոց նե-
ղելոց քան զդէնս եւ զնաւս աւելի
ինչ չգոյր. եկն Աղկիբիադէս ի բա-
նակ անդր աթենացւոց, եւ ան-
դէնս առաջի խառնարդանձ ամբոխին
խօսել սկսանէր, ասէ Աթէ կամիք
ստիպեցից տաղնապեցից զՂիւսան-
դրոս զի յանձն առնուցու կամ ան-
դէնս վաղվաղակի պատերազմել, եւ

կամ խօսել ի հաշտութիւն խաղաղութեան : Զի վասն այնորիկ, ասէ, չկամին զակեղմոնացիք նաւամարտիկ նաւուք ընդ աթենացւոց ընդխառնել, զի հետեւակ զօրու առաւել հզօրք ենքան նաւուք. արդինձ, ասէ, դիւրին է զ\եւթէս զարքայ թրակացւոց ածել ի հաւան, զի բզնոսա ի ցամաքի վարիցէ. որ իբրեւ լինիցի, ի հարկէ այնու հետեւ կամ նաւուք կռուիցին եւ կամ խօսեսցին ի խաղաղութիւն : Զայս ամենայն թէպէտ եւ ճշմարտիւ ասացեալ համարէր Փիղոկղէս, սակայն զոր ինչ խնդրէրն \ղկիբիադէս զայն չկամէր առնել. զի ած զմտաւ եթէ զ\ղկիբիադէս ընդունիցի, ինքն այնու հետեւ արհամարհ լինիցի առաջի զօրացն : \արձեալ դիտէր զի եթէ աջողութեան ինչ գործք յետ այնորիկ ի գլուխ ելանիցեն, չլինիցի նորա յայնմ մասն. եւ նմին հակառակ եթէ ձախողանք ինչ պատահիցին, ինքն միայն առանձինն պարտ այնմ յանցանաց լինիցի : Իբրեւ մեկնեալ երթայր ի նմանէ \ղկիբիադէս, Արովհետեւ, ասէ, աշխարհին յաղթութեան հակառակ կաս, զայդ

յուշ արկեալ խրատեմ զի դէմ յան-
դիման թշնամեաց զնաւական զօրսն
ունիցիս: Քանզի վտանգ է զի մի
յանկարգութենէ մերոյ զօրացն մուտ
լինիցի Ախլամանդրի հարկանել սա-
տակել զմեր գունդն: Աւ իրքն՝ յո-
րոյ Աղկիբիադէսն զանգիաէր, ի գը-
լուխ ելեալ կատարեցան: Զի Ախ-
լամանդրոս իբրեւ ի ձեռն լրտեսաց ի
վերայ հասանէր եթէ խառնիճա-
ղանճն աթենացւոյ ել ի ցամաք ա-
ւար հարկանել, զնաւսն գրեթէ
թափուրլբեալ, չեթող զժամն զիր-
սն վճարելոյ, եւ անդէն ի վերայ
դիմէր եւ զողջոյն իսկ զպատերազմն
բնաջինջ բառնայր ի միջոյ:

Բ. ԱՅՈՒ, Աղկիբիադէս յետ աթե-
նացւոյ ի պարտութիւն մատնելոյ,
չհամարեալ ամուր անձին զվայրսն,
ի ներքս ի թրակացւոյ աշխարհն եր-
թայր անդր իսկ ի վերոյ քան զՊրո-
պոնտիս, կարծեալ եթէ անդէն
գիւրաւ մարթիցի իւրում բախտին
ծածկել: Զոր եւ վրիպական մտօք
զի իբրեւ զդաստ եղեն թրակացիքն
եթէ բազում կարաուով եկեալ
հասեալ է, նենդ գործեցին նմա, եւ
զայն ինչ՝ զոր եբերն, հանին ի նմա-

նէ, այլ զնա ինքն ոչ կարացին ի բու-
 ուրն արկանել: Նա իբրեւ ետես եթէ
 չէք իւր տեղի ամուր ի Յունաց աշ-
 խարհին վասն զակեղմոնացւոց իշ-
 խանութեան, անց գնաց առ Փառ-
 նաբազ ի կողմանս ասիացւոց: Գտա
 եւս այնչափ մարդասիրութեամբ ած-
 զիւրեւ, զի ոչ ոք զնովաւ ի բարե-
 կամութեան ելեւել առնէր: Քանզի
 եւ տայր իսկ նմա զՎրունիոս աւան
 ի փոխւագացւոց աշխարհին, ուստի
 յիսուն քանքար հաս առնոյր: Այլ
 Աղկիբիադէս չհամարէր շատ զայն
 բախտն, եւ չկարէր ժուժալ տեսա-
 նել զԱթէնս զի ի պարտութիւն մա-
 տնեալ զակեղմոնացւոցն ի ծառայ-
 ութեան կային: Վասն այնորիկ ի
 բազում հնարս մտանէր, ջանացեալ
 զաշխարհն յազատութիւն հանել:
 Բայց տեսանէր եթէ առանց Պարսից
 արքային այնմ չէ հնար լինել, վասն
 այնորիկ իսկ զնա իւր բարեկամ առ-
 նել ցանկայր: Աւ չերկմտէր իսկ դիւ-
 րաւ այնմ հասանել, թէ միայն առ-
 ցէ աւճան խօսելոյ ընդ թագաւորին.
 զի գիտէր եթէ Աիւրոս եղբայր թա-
 գաւորին դադտ ի ճակատս կազմի ի
 վերայ նորա, զզակեղմոնացիս թի-

կունս օգնականութեան արարեալ :
Չմտաւ ածէր Աղկիբիադէս զի եթէ
զայդ նմա ի վեր հանցէ, մեծամեծ
շնորհս գտցէ ի նմանէ :

Թ. ԻԲԵՆԻ նա յայնմ մտաց խոր-
հրդի էր, եւ խնդրէր ի փառնա-
բազայ զի առ թագաւորն առաքես-
ցի, յայնմ ժամանակի Արիաիաս եւ
այլ եւս աթենացւոց բռնաւորք, ա-
րրս հաւատարիմս առ Ղիւսանդրոս
յԱսիա յղէին, տալ նմա զրոյց եթէ
ոչ զԱղկիբիադէս ի միջոյ բառնայցէ,
ոչ մի ինչ յայնց իրաց՝ զոր ինքն յԱ-
թէնս կարգեաց, հաստատուն կայ-
ցէ. վասն որոյ եթէ ընդ իւրոց ինչ
իրաց վճարելոց հաստատութիւն կա-
միցի, զնորա զհետ պնդիցի : Աւ-
այսպիսի իրօք յուզեալ եդ ի մօի
Ղակոնն հաստատութեամբ խօսել
ընդ փառնաբազայ : Արդ սմա պատ-
գամ առաքէր, թէ Ղէ մարթ բա-
րեկամութեանն՝ որ է թագաւորին
ընդ զակեղմոնացւոց, հաստատուն
կալ, եւ ուխտքն իսկ անօգուտ իցեն⁹,
թէ ոչ զԱղկիբիադէս կենդանւոյն
կամ մեռեալ ի ձեռս տացցեն : Չայս
իբրեւ լուաւ նախարարն, լաւ համա-
րեցաւ մոռանալ զգուլթն, քան

Թագաւորին զօրութեան նուազել .
 վասն որոյ զՍուսամիհր եւ զԿա-
 դէոս առաքէր սպանանել զՆղկի-
 բիադէս, մինչդեռ էր նա ի փռիւ-
 դաստանի, եւ կազմ եւ պատրաստ
 լինէր երթալ առ Թագաւորն: Եւ
 որ առաքեցանն, գաղտ դրացի աշ-
 խարհին բնակչաց, յորում Նղկի-
 բիադէսն էր յայնժամ, յանձն առ-
 նէին զիրան զի զնա սպանցեն: Նոքա
 քանզի սրով չիշխէին յարձակել ի
 վերայ, գիշերայն ածին կուտեցին
 փայտս շուրջ զապարանօքն՝ յորում
 ննջէր, եւ հուր հարին զտանէն, զի
 որում չէին վստահ եթէ զօրութեամբ
 կարիցեն յաղթել, հրով սպանանի-
 ցեն: Կա ի բոցոյն շառաչելոյ զար-
 Թեաւ, եւ քանզի սուսերն հանեալ
 էր ի նմանէ, յափշտակեաց զսուր
 բնտանւոյ իւրոյ, զի էր ոմն բնդ նմա
 հեւր արկադացի, որ չառ յանձն ի
 բաց գնալ: Սմա հրաման տայր գալ
 զկնի իւր՝, եւ զձորձան՝ որ անդէն էին,
 առ, եւ ընկեցեալ զնոսա՝ ի հրատն,
 անց բնդ բոցն յորդեալ: Իբրեւ տե-
 սին զնա խուժդուժքն, թէ ի հրդե-
 հէն ապրեցաւ, արձակեալ նետս ի
 հեռաստանէ, սպանին, եւ զգլուխն

նորա տարան առ փառնաբազ : Այլ
կինն՝ որ ընդ նմա իսկ սովոր էր կեալ ,
իւր կանացի ձորձովն ծածկեալ , ըզ-
դին այրէր տան հրով՝ որ պատրաս-
տեալն էր այրել կենդանւոյն : Չայս
ձեւ օրինակի Աղկիբիադէս ամաց ի-
բրեւ քառասնից ի կենաց վճարէր :

Ժ . ՉԱՆ որ ի բազմաց անտիվա-
տանուն բամբասեալս է , երեք քաջ
պատմագիրք բազում գովութեամբ
բարձրացուցանեն . Թուկիդիդէս՝ որ
ի նոյն տիս եկաց , Թէոպոմպոս՝ որ
յետ սակաւ ինչ ժամանակի ծնանէր ,
եւ Տիմեոս . եւ երկոքեան՝ որ սա-
տիկ չարախօսք են , չդիտեմ զհարդ-
կամ որով օրինակաւ յայնմ եւեթ
միաբանեցին : Չի զայն ինչ՝ զոր վե-
րագոյն ասացաք , յարդեն եւ պատ-
մեն զնմանէ , եւ զայս եւս իմն ա-
ւելի , թէ իբրեւ յԱթէնս ի փառա-
ւոր եւ ի հոյակապ քաղաքի ծնեալ
էր , ամենեցուն պայծառութեամբ
եւ պատուով յաղթէր : Յետ այնու-
րիկ իբրեւ անտի մերժեալ ի Թեբաս
եկն , այնպէս ինչ ընդ նոցա հրահան-
գըս վարժեալ ընդելանէր , որպէս զի
ոչ ումք համեմատ երեւել նմա մար-
մնոյ վաստակովք եւ ուժով պնդու-

Թեան . զի ամենայն բեովտիացիք
 առաւել պնդութեան մարմնոյ քան
 թէ մտաց եւ հանճարոյ պատկա-
 կան : Նոյն դարձեալ այր առ զակեղ-
 մանացւոց ըստ որոց բարուց սովորու-
 թեան , գլխաւորական առաքինու-
 թիւն ի համբերութեան կարծէր ,
 այնպէս խստամբերութեան տայր
 զանձն , որպէս զի խնայութեամբ
 կերակրոց եւ սպասուցն հանդերձա-
 նաց զակեղմոնացւոցն յաղթէր : Ե-
 ղեւ առ Թրակացւոց , որ արբեցողք
 եւ անառակք են , եւ անցոյց զանցոյց
 զնոքօք : Երթեալ եւ առ Պարսիկս՝
 առ որս գլխաւոր գովութիւն էր քա-
 ջութեամբ որս առնել եւ շուայտել ,
 եւ այնպէս նոցա սովորութեաննը-
 մանօղ լինէր , զի եւ նոքին իսկ ընդ
 նա վասն այնպիսի ինչ իրաց յաճա-
 խագոյն զարմանային : Արովք այն-
 պէս իմն լինէր , զի առ որոց եւ գը-
 տանէր , իշխան կարգէր եւ սիրելի
 համարէր : Այլ վասն սորա բաւա-
 կան է , յայլն եկեսցուք :

ԹՐԵՍԻՒՐՈՒԴՈՍ

ՅԱՆԴԻՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. ԹԻՐԱՍԻՐԻՐՈՒՂՈՍ առաքինութեան
կարգօքն լուսաւոր, յերեսուն բռնաւո-
րաց զաշխարհն ազատէ: Բ. Ի Փիղէ փա-
խըստեաց ամրանայ. զՄունիքիա ի բուռն
առնու. եւ քաղաքացեացն խնայէ: Գ.
Թրասիւրուղոս յետ խաղաղութեան լի-
նելոյ մոռացութեան օրէնս ընծայեցուցա-
նէ: Դ. Չիթենւոյ պսակաւն շատանայ, զոր
օրինակ Պիտտակոսն սակաւ անդով: Սպա-
նանի:

Թ Ր Ը Ս Ի Բ Ո Ւ Ղ Ո Ս

Լ. Թ. Ե. Ն. Լ. Յ. Ի

Լ. ԹՐԸՍԻԲՈՒՂՈՍ ԴԻԼԿԵԱՅ որ-
դի ԽԹԵՆԱԿԻ: ԵԹԷ ՂԲԱՋՈԼԹԻԸՆ
ԱՌԱՆԵՅ յԱՋՈՂՈԼԹԵԱՆ ԲԱԽԱԽԻՆ
ԱՐԱՐՈՒ ԵԼ ԱԿԱՆՆԱԾ ԻԿԷ ԿԶԵԼ, Ի
ՎԱՐԱՆ ՄՈՒՆԵՄ, ԹԷ ԱՐԴԵԼՔ ԱՌԱ-
ՋԻՆ ԱՄԵՆԵՅՈՒՆ զԱՍ ԴՆԻԿԵՄ: ԵԼ ԱՐ-
ԴԱՐԵԼ ԻՍԿ ՈՂՂՈՔ ՆԱԽԱՄԵԾԱՐ ՔԱՆ
ԴՆԱ ՀԱՄԱՐԻՄ ՀԱԼԱՏԱՐՄՈԼԹԵԱՄԲ,
ԵԼ ԱՆԴՈԼԹԵԱՄԲ, ԵԼ ՄԵԾԱՆՃՆՈՒ-
ԹԵԱՄԲ, ԵԼ ՍԻՐՈՎ ՀԱՅՐԵՆԻ ԴԱԼԱ-
ՌԻՆ: ՔԱՆԴԻ զՈՐ ԲԱԴՈՒՄՔՆ ԿԱՄԵ-
ՅԱՆ, ՍԱԿԱԼՔ ԿԱՐԱԿԻՆ Ի ՄԻՈՋԷ ԲԸՈ-
ՆԱԼՈՐԷ զԱՂԽԱՐՀՆ յԱԶԱՏՈԼԹԻԸՆ
ՀԱՆԵԼ, ՍՄԱ ԴԷԱՔ ԵՏՈՒՆ զԻԼՐ ԴԱ-
ԼԱՌՆ ՈՐ՝ ԵՐԵՍՈՒՆ ԲՈՆԱԼՈՐԱԿ ՆԵ-
ԴԵԱԼ ՀԱՐՍՏԱՀԱՐԷՐ, Ի ԾԱՌԱՅՈՒ-
ԹԵՆԷ յԱԶԱՏՈԼԹԻԸՆ ՀԱՍՈԼԵՃԱՆԵԼ:
ԵԼ ՀԳԻԱԵՄ ԵԹԷ զԽԱՐԴ ԵԼ ՈՐ-
ԳՈՒՆԱԿ ԵՐԹԱՄ ՀԱՆԿՈՒՄՆԷՐ ՈՔԸՂ-

նովաւ այնպիսի առաքինութեամբք,
 շատք ազնուականութեամբք ելել
 ել առնէին: Չառաջինն ի պեղոպո-
 նեսական կռուին սա բազում ինչ
 գործս քաջութեան առանց Մղկի-
 բիադեայ վճարէր, այլ նա ոչինչ ի-
 րքս առանց սորա. եւ զայն ամենայն
 նա ի բուսոյ բարուց ծննդեան շա-
 հէր: Բայց սակայն ամենայն ինչ
 հասարակաց են եւ իշխանացն եւ
 զօրականաց եւ յաջողութեան բախ-
 տին. քանզի ի խառնուրդս ճա-
 կատուց ի խորհրդոց անտի յուժ-
 գնութիւն եւ ի զօրութիւն պատե-
 րազմականացն անցանէն իբրն: Մ-
 պա իրաւացիկ մտք զբազում ինչ
 զօրականն ի զօրաւարէ, եւ զյողո-
 վագոյնս եւս բախտն իւր գրէ. եւ
 ճշմարտութեամբ իսկ մարթի աշ-
 խարհագոյժ առնել եթէ ինքն առ-
 աւել քան զսպարապետին իմաստու-
 թիւն քաջացաւ: Նմին իրի այն գործ
 մեծ եւ սքանչելի առանձինն իմն
 է Թրասիւբուղայ, զի իբրեւ երե-
 սուն բռնաւորք՝ զոր զակեղմոնացիք
 եղին, ի ծառայութեան նեղէին զՄ-
 թէնս, զբազումս ի քաղաքացւոց՝
 որոց ի պատերազմի խնայեալ էր

բախտին, էր զոր յաշխարհէն մեր-
ժէին, էր զոր սպանանէին, եւ զբա-
ղմաց եւս զկեանս յիւրեանս բաժա-
նէին, սա ոչ միայն իշխան լինէր պա-
տերազմին, այլ եւ ինքնին իսկ մի-
այն ի սկզբանն ի մարտ պատերա-
զմի ընդ նոսա զրգուէր :

Ի. ՎԵՆՁԻ սա իբրեւ փախու-
ցեալ ապրէր ի փիւղէն՝ որ աւան ինչ
է ամուր յատտիկեցւոց աշխարհին,
ոչ ինչ աւելի քան զերեսուն այր ու-
նէր ընդ իւր յիւրոցանտի : Այս ըս-
կիզքն եղեւ փրկութեան ատտիկե-
ցւոց, եւ սոյն ոյժ եւ զօրութիւն
ազատութեան մեծապայծառ քա-
ղաքին : Զառաջինն նա եւ սակաւու-
թիւն նորա արհամարհ թուէր բըռ-
նաւորացն¹⁰, եւ այն՝ վնաս նոցին ար-
համարհելեացն լինէր, եւ սմա՝ որ
անարգեցաւս, փրկութիւն : Զի այս
ամենայն գանդաղադոյնս զնոսա
զործէր զհետ պնդել սոցա, եւ զսո-
սա հզօրագոյնս եւս կազմէր, տը-
ւեալ ժամ առ ի կազմ եւ պատ-
րաստ լինելոյ : Վասն որոյ պարտ եւ
պատշաճ է ամենեցուն ստէպ զմը-
տաւ ածել զպատուէր հրամանին
այնորիկ, եթէ Ոչինչ ի մարտս պա-

տերազմաց օրէն եւ ի դէպ է յըն-
չաց քերեալ արհամարհել . եւ դար-
ձեալ ի միտ առնուլ եթէ ոչ ընդ
վայր է ասացեալ , թէ Երկչոտին մայր
չէ սովոր զլալ հարկանել : Սակայն
ոչ ըստ կարծեացն Թրասիւբուղաց
նոյնպէս եւ զօրութիւնն աճեաց եւ
զարգացաւ . քանզի յայնմ ժամա-
նակի առաքինիքն հզօրագոյնս վասն
ազատութեան ճառ արկեալ խօսե-
ին , եւ ոչ եթէ ի վերայ ազատու-
թեանն կռուէին : Լնտի անց գնաց
նա ի Պիրեւս եւ զՍունիքիա ամրա-
ցուցանէր : Երկիցս իսկ յարեան ի
վերայ քաղաքին բռնաւորքն կռուել ,
եւ անտի ամօթալից խայտառակեալ
ի բաց մերժէին , եւ անդէն վաղվա-
ղակի զդէն եւ զամենայն խոչ եւ
խութ ի բաց թողեալ մազապուր
փախստական ի քաղաքն անկանէին :
Ոչ սակաւ քան զքաջութիւն իմաս-
տութիւն ի կիր արկանէր Թրասիւ-
բուղոս . քանզի պատուէր ետ մի ինչ
վնաս առնել որոց տեղի տային , զի
ի դէպ համարէր քաղաքացեաց ի քա-
ղաքակիցս զընդալ եւ խնայել . եւ
ոչ իսկ ոք ի նոցանէ վերս յանձն առ ,
բայց միայն որ նախն յօժարեաց ընդ-

դէմ ոգորել : Ոչ զուրուք անկելոյ
զերծ հան զձորձն . եւ ոչ յուրուք
ինչ հուպ լինէր , բայց միայն ի զէնսն՝
որովք կարօտանայր , եւ կամ որ կե-
րակուր ինչ էր : Յերկրորդում մար-
տին անկանէր Արիտիաս առաջնորդ
բռնաւորաց , յորժամ ընդ թրասիւ-
բուղեայ սաստիկ մարտ եղեալ կը-
ռուէր :

Գ. Յս նորա անկանելոյ , Պաւ-
սանիաս զակեդմոնացւոց թագաւոր
հասանէր ի թիկունս օգնականու-
թեան ատտիկեցւոց : Աս ի մէջ
թրասիւբուղեայ եւ որոց զքաղաքն
ունէին , ի հաշտութիւն խաղաղու-
թեան խօսէր . դաշինս կռէին ուխտս
հաստատէին զի մի ոք մերժեացի
յաշխարհէն , բայց միայն յերեսուն
բռնաւորաց , եւ ի տասանոցն՝ որք ըստ
նոցանէ կարգեալ հազարապետք կա-
ցին , զառաջին անագորոզնութեան
բարս ի կիր արկեալ , եւ ոչ իսկ ու-
րուք ինչք հասարակաց լինիցին , եւ
քաղաքին խնամքն անդրէն առ առ-
միկն դարձցին : Աւ այս իսկ մեծ եւ
երեւելի է թրասիւբուղեայ , զի յետ
խաղաղութեան ի միջի հաստատելոյ ,
իբրեւ բազում իմիք ձեռնհաս էր ի

զայն ինչ՝ ընդ որ բազումք նախանձ
 բերիցեն, եւ բազմադոյնք եւս ցան-
 կանայցեն: Այսն որոյ ոչ աւելի քան
 զհարեւր արտավար կամիմ առնուլ
 ի սոցանէ, որ եւ զիմոց մտացս սրբ-
 բութիւն եւ զձերդ յօժարութիւն
 յայտ առնիցեն. զի սովորութիւն
 իմն եղեւ փոքր պարգեւացն տեւա-
 կանս լինել, եւ մեծամեծացն չլինել
 սեպհականս: Եւրդ այնու պսակաւն
 շատացեալ թրասիւբուղեայ, ոչ ինչ
 աւելի քան զայն խնդրեաց, եւ այն-
 պէս իսկ համարէր ի միտս իւր, եթէ
 ոչ ոք ի պատիւ շքեղութեան զնովաւ-
 անցանիցէ: Նա, իբրեւ ժամանակք
 ինչ ի վերայ անցանէին, հազարա-
 պետ կացեալ նաւատորմիդ նաւուք
 եկեալ հասանէր ի Աիդիկիա. անդ
 քանզի ոչ ինչ կարի զգուշութեամբ
 ուշ ունէին պահանորդքն բանակին
 պահպանութեան, բարբարոսաց գի-
 շերի ի քաղաքէ անտի խուռն ի վե-
 րայ յարձակեալ, անդէն ի վրանին
 սպանաւ:

զայն ինչ՝ ընդ որ բազումք նախանձ բերիցեն, եւ բազմադոյնք եւս ցանկանայցեն: Ասան որոյ ոչ աւելի քան զհարեւր արտավար կամիմ առնուլ ի սոցանէ, որ եւ զիմոց մտացս սրբութիւն եւ զձերդ յօժարութիւն յայտ առնիցեն. զի սովորութիւն իմն եղեւ փոքր պարգեւացն տեւականս լինել, եւ մեծամեծացն չլինել սեպհականս: Արդ այնու պսակաւն շատացեալ թւրասիւբուղեայ, ոչ ինչ աւելի քան զայն խնդրեաց, եւ այնպէս իսկ համարէր ի միտս իւր, եթէ ոչ ոք ի պատիւ շքեղութեան զնովաւանցանիցէ: Նա, իբրեւ ժամանակք ինչ ի վերայ անցանէին, հազարապետ կացեալ նաւատորմիդ նաւուք եկեալ հասանէր ի Աիդիկիա. անդ քանզի ոչ ինչ կարի զգուշութեամբ ուշ ունէին պահանորդքն բանակին պահպանութեան, բարբարոսաց գիշերի ի քաղաքէ անտի խուռն ի վերայ յարձակեալ, անդէն ի վրանին սպանաւ:

334-9492704-9433

u n 6 n u 6

ՅԱՆԴԻՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. ԿՈՆՈՎԱՆ Ի պեղողոնեասական մարտին
 գոռ եւ անհնարին պատերազմօղ: Բ. Յոր-
 ժամ Ի նեղութեան էր աշխարհն, ձեռն-
 տու եղեւ Փառնարազայ ընդդէմ սպար-
 տացւոցն: Գ. Կամեցեալ ամբաստան լի-
 նեւ զՏիսաբեռնեայ գրով խօսի ընդ Ար-
 տաշխի: Դ. Սպարտացիք Կոնոնեայ զօ-
 րաւարութեամբ առ Կնիդեաւ Ի պարտու-
 թիւն մատնին. յազատութիւն հասանէ աշ-
 խարհն Յունաց, եւ պարիսպք թենացւոց
 քաղաքին նորոգին: Ե. Յորժամ կամէրն
 զՅոնիա եւ զԷւողիա դարձուցանել Աթե-
 նացւոց, Ի Տիրիբազայ արկանի Ի կապանս:

ԻՆՆԵՐՈՐԴ

Կ ՈՆ Ո ՎՆ

Լ Թ Ե Ն Լ Յ Ի

Լ. ՎՈՐՆՈՐ աթենացի ի պեղուպոնե-
սական կռուին ի դործակալութիւն
քաղաքին մխէր, եւ մեծ իմն հա-
մարէր ձեռն օգնականութեան նորա
ի պատերազմի. զի հաղարապետ իսկ
էր հետեւակ զօրաց, եւ ոստիկան
կացեալ նաւամարտիկ նաւաց, մե-
ծամեծ իրս ի ծովու վճարէր: Վասն
որոյ եւ մեծապատիւ մեծարէր, զի
միայն ամենայն կղզեացն ոստիկան
էր, եւ ի նմին իշխանութեան զփե-
րաս առ զգաղթականս զակեդոն-
նացւոցն: Գարձեալ եւ ի վերջնում
պեղուպոնեսական պատերազմին հա-
ղարապետ եկաց, ի ժամանակի ի-
բրեւ առ Եդոս գետով աթենացւոց
դունդն ի Ղիւսանդրեայ ի պարտու-
թիւն մատնեցաւ: Եւ յայնժամ
շէր անդ, եւ վասն այնորիկ իսկ

եւս առաւել վատթարէին իրքն . զի տեղեակ եւ խելամուտ էր զինուորութեան արուեստին եւ զօրաւար փոյթ : Վասն որոյ ամենեքեան ի նմին ժամանակի հաստատեալ գիտէին, զի եթէ նա մօտ էր լեալ, այն վիշտք ընդ աթենացիս ոչ անցանէին:

Ի. ԻՐՅԻ այնպէս իրքն ձախողէին, եւ լսէր եւս եթէ պատեալ պաշարեալ է աշխարհն, ոչ զայն խնդրեաց եթէ ուր ինքն յանդորրուկեցցէ, այլ թէ ուստի արդեւք թիկունք ինչ օգնականութեան իւրոց քաղաքացեացն լինիցի: Վասն որոյ առ փառնաբաղ, յոնիացւոց եւ զիդացւոց կուսակալ երթայր, որ եւ փետայ իսկ էր թագաւորին եւ մերձաւոր. եւ մեծաւ աշխատութեամբ եւ բազում վշտօք եզիտ շնորհս առաջի նորա: Զի իբրեւ զակեդմոնացիք, յետ աթենացւոց ի պարտութիւն մատնելոյ, չկային ի բարեկամութեան՝ զոր ընդ Նրտաշիսի արաւեալ էին, եւ զՆգեսիդաւոս յԱսիա առաքէին տալ մարտ պատերազմի, առաւել ի Տիսափեռնեայ դրդեալ, որ կարեւոր բարեկամն էր երբեմն արքայի, եւ ապա ի բարեկամութենէ

յետս եկաց, եւ դաշինս ընդ զակեդ-
մոնացւոց կուէր. ընդդէմ նորա ա-
ռաքէր փառնաբաղ սպարապետ զօ-
րաւար զօրաց, այլարդեամբք կո-
նովն զօրաւարէր զօրաց, եւ նորա
կամօք ամենայն ինչ վճարէր: Սա
յոյժ խոչ եւ խուժ Նգեսիղայ սպա-
րապետի լինէր, եւ բազում անգամ
նորա խորհրդոց ընդդէմ դառնայր:
Նա եւ այն եւս ել ի վեր եթէ Նգե-
սիղայոս զասիացւոց աշխարհն մինչեւ
ցՏաւրոս հանելոց էր ի թագաւորէ
անտի, եթէ սորա չէր լեալ ի միջի:
Եւ յետ կոչելոյ յիւրոց քաղաքա-
ցւոցն յաշխարհն, վասն զի բէովտիա-
ցիք եւ աթենացիք ի մարտ պատե-
րազմի ընդ զակեդմոնացիս զրդուէին,
կոնովն ընտանեբար ընդ ոստիկանս
թագաւորին դնայր, եւ ամենեցուն
նոցա պիտանի էր:

Գ. ՏԻՄԵՓԵՌՈՆԷՍ կապարճս դար-
ձոյց յետս եկաց յապստամբութիւն.
այլ այնմ եւ Նրտաշէս եւ ամենե-
քեան անգէտք էին: Զի վասն մե-
ծաց երախտեացն հաճոյ թուէր յա-
չըս թագաւորին եւ յայնժամ, յոր-
ժամ չկայրն իսկ ի պատշաճ չափուն:
Եւ չեն իսկ զարմանք, զի չառնոյր

յանձն գիւրաւ հաւատալ բանիցն .
 քանզի յիշէր եթէ նորա օգնակա-
 նութեամբն Վիւրոսի եղբօր իւրում
 գեր ի վերոյ եղեւ : Արդ վասն ամ-
 բաստանութիւնս զնմանէ մատու-
 ջանելոյ , առաքէր Վոնոյն ի փառ-
 նաբազայ առ թագաւոր անդր , իսկ
 իբրեւ եկն , զառաջինն ըստ սովո-
 րութեան Պարսից աշխարհին մատ-
 եաւ առ Տիւթրաւստէս հազարապետ ,
 որ զերկրորդական աշտիճան իշխա-
 նութեան ունէր , եւ յայտ առնէր
 նմա եթէ բանք ինչ են իմ ընդ ար-
 քայի . զի ոչ ումեք առանց այսր հա-
 մարձակ է առ թագաւորն մտանել :
 Աս ասէ ցնա , Ոչինչ խափան է քեզ
 առ ի չմտանելոյ առ արքայ . այլ
 դու խելամուտ լեր յանձն քո , խոր-
 հեաց եթէ բերան ի բերան արդեւք
 խօսել ընդ նմա կամիցիս , թէ դը-
 րով զիրան կատարել , զոր ի մտի
 ունիսդ , զի հարկ իսկ է , եթէ յան-
 դիման լինիցիս , մեծարել զթագա-
 ւորն , զոր նոքա Պրոսկիւնին կոչի-
 ցեն : Այդ եթէ ծանր թուիցիքեզ ,
 ինեւ ոչինչ պակաս ի դլուխ հանի-
 ցես զայն ինչ՝ որում փութաս , տը-
 ւեալ հրովարտակս : Յայնժամ Վո-

նոյն ինձ, ասէ, չէ ինչ ծանր զինչ-
եւպէտ մեծարանս դնել թագաւո-
րին. այլ կասկածեմ թէ մի գուցէ
թշնամանք ինչ իմոյ քաղաքիս լի-
նիցին, յորժամ ես՝ որ ի քաղաքէ
անտի եկեալս իցեմ, որ սովոր իցէ
այլոց ազգաց իշխել, առաւել ըստ
բարբարոսաց սովորութեան զնայ-
ցեմ, եւ ոչ ըստ բարուց այնր քա-
ղաքի: Վասն որոյ զոր միանգամ կա-
մէրն, ի դրի հարեալ տայր նմա:

Դ. ԱՅՍՄ ամենայնի իբրեւ ի վե-
րայ հասանէր թագաւորն, այնչափ
յանձն առնոյր հաւատալ նմա, մինչ
զիայնու հետեւ զՏիսափեռնէս թը-
շնամի համարեցաւ, եւ հրաման տայր
մարտիւ պատերազմաւ զհետ մտեալ
հալածել զղակեդմոնացիս. եւ ի նա
ապաստան առնէր, թէ զո՛ կամիցի
ընտրեսցէ ի մատակարարել զար-
ծաթն: Զայդ դատաստան չառնոյր
յանձն Աոնոյն, Զի ոչ ինձ անդ է,
ասէ, այդ այնմ՝ որ առաւել իւրոցն
տեղեակ եւ ծանօթ իցէ. նա եւ
խրատ իսկ տամ զի փառնաբազայ
զայդ գործ յանձն առնիցես: Ընտի
մեծապատիւ մեծապարզ եւ մեծա-
րեալ, ի ծովակողմն անդր առաքէր,

զի կիւարացւոց եւ փիւնիկեցւոց եւ բնակչաց այլն եւս քաղաքաց՝ որ առափն ծովու բնակեալ նստէին, հրաման տայցէ պատերազմիկ նաւա տալ, եւ հանդերձեսցէ տորմիղ նաւաց, եւ պատրաստ լինիցի ի հասանել ամարայնւոյն տալ պատերազմ: Եւ տայր նմա թիկունս օգնականութեան զփառնաբազ, որպէս եւ ինքն խնդրեաց: Եբրեւ լուր եղեւ այդ առ զակեղմոնացիս, ոչ յուղութեամբ ինչ փոյթ յանձին ունէին վասն իրացըն, զի գիտէին եթէ առաւել մեծ պատերազմ ի վերայ կայ նոցա, քան եթէ ընդ խուժուժն միայն մարտընչէին: Եւ տեսնէին եթէ այր զօրաւոր զօրութեամբ եւ իմաստուն խորհրդով, հրամանատար զօրութեանց թագաւորին կացեալ, ընդ նոսա ճակատս տայցէ, որում ոչ խորհրդով եւ ոչ զօրօք յաղթել մարթէին: Այսպիսի մօօք գումարէին տորմիղ նաւաց բազմաց, եւ իչուանկեալ երթային Պիսանդրի զօրաւորութեամբն: Նոցա ի գիմի հարկանէր Աոնոն առ Անիդեաւ մեծաւ պատերազմաւ, եւ փախստեայ հաներ, բաղում նաւս ի նաւացն առնոյր, եւ

զեւս բաղումն ընկղմէր: Առիկն յաղ-
թութեամբ ոչ միայն աթենացւոց
քաղաքն, այլ եւ համօրէն իսկ ա-
մենայն Յունաց աշխարհ՝ որ ընդ դա-
կեդմոնացւոց իշխանութեամբ լեալ
էր, ազատէր: Առնովն զմասն մինա-
ւացն առեալ անդրէն յիւր դաւառն
դառնայր, զպարիսպսն զեղծեալս եւ
զկործանեալս ի Ղիւսանդրեայ, եւ
զՊիրեայ նաւահանգստին եւ զաթե-
նացւոց քաղաքին, փոյթ յանձին
ունէրնորոգել. եւ զյիսուն տաղան-
դրս արծաթոյ՝ զոր ի փառնաբազայ
առ, իւրոց քաղաքացեացն տայր:

Ե. Արդ եկն դիպեցաւ եւ սմա այն
որ այլոց եւս մահացուաց դէպ լինի,
զի առաւել ի յաջողութիւնս քան ի
չաջողութիւնս զեղծաւ: Զի յետ
պեղոպոնեսացւոց նաւամարտիկ նա-
ւաց ի պարտութիւն մատնելոյ, ի-
բրեւ այնպէս համարէր եթէ զվրէժ
քինուն հայրենի աշխարհին խըն-
դրեալ իցէ, բազմաց իմն ակն ե-
դեալ ցանկայր, քան զոր ի գլուխ
հանել մարթեր: Ասկայն եւ այն չէր
յուռութեան՝ դործ, քանզի առաւել
ընդ բարգաւաճանս իւրոց քաղա-
քացեացն կամէր, քան ընդ աճել

Թագաւորին զօրութեան : Վանդի
 իբրեւ բաղում ճոխութեան նաւա-
 մարտիկ կռուովն՝ զոր առ Վնիդեաւն
 պատերազմեալ էր, հասանէր, ոչ մի-
 այն ի մէջ բարբարոսացն, այլ եւ
 յամենայն քաղաքս Յունաց աշխար-
 հին, գաղտ ձեռնամուխ լինէր, զի
 զՅոնիա եւ զԵւոդիա անդէն առ
 աթենացիս դարձուցանիցէ : Արդ
 քանզի ոչ ինչ կարի զգուշութեամբ
 Թաքչէին իրքն, Տիրիբազ՝ որ սար-
 դացւոցն ոստիկան էր, զՎոնովն կո-
 չէր, կերպարանօք որպէս Թէ առ
 Թագաւորն յղիցէ զնա վասն մեծ
 ինչ իրաց : Նորա վաղվաղակի հրեշ-
 տակին հնազանդեալ, իբրեւ գայր
 հասանէր անդրէն, ի կապանս ար-
 կանէր, ուր եւ մնայր իսկ Ժամանա-
 կրս ինչ : Բազումք առ Թագաւորն
 իսկ երթեալ, ասեն զնմանէ, եւ ան-
 դէն սատակեալ : Այլ նմին հակա-
 ռակ Ղինոն պատմագիր՝ որում մէք
 առաւել հաւանիմք ի Պարսից իրս,
 գրէ Թէ փախեաւ, այլ ընդ այն յեր-
 կուանայ, Թէ Տիրիբազայ իսկ գի-
 տելով արդեւք, եթէ առանց նորա
 գիտութեան եղեւ :

ՅԱՆԴԻՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. ՂԻՈՆ խնամի Դիոնիսոսացն, բարեկամ եւ հրեշտակ: Բ. Աղաչէ եւ հաւանեցուցանէ զի եկեսցէ Պղատոն. ալն ունի թէ բաժանեսցի թափաւորութիւնն: Գ. Թշնամանայ ընդ կրտսերոյն Դիոնիսեայ. խնդրէ զդարձն Պղատոնի. եւ Փիղիսոս հակառակ կայ Պղատոնեայ: Դ. Դիոն ի Կորընթոս ածի, եւ կինն այլում աւանդի, իսկ որդին զեղծ լինի բարութ: Ե. Դիոն սիրակուսացւոց քաղաքին տիրեալ յայն վայր հասուցանէ զբռնաւորն զի դաշինս կամէր կռել: Զ. Տրամի ընդ մահ որդւոյն. զՀերակղիտէս սպանեալ ժողովրդեան յաչաց ելանէ: Է. Պարպեւօք հաճէ զմիտս զօրականին, պատուաւորքն ի բաց գնան ի նմանէ, եւ բռնաւոր անուանի: Ը. Կաղիկրատեայ դաւոյն սլատրի: Թ. Ի տան իւրում սատակի յաւուր տօնին: Ժ. Խռովութիւն եւ կոտորած առնի. յետ մահուն դէպ լինի ցանկաւ Դիոնի:

Դ Ի Ո Վ Ն

ՍԻՐԸԿՈՒՍԸՑԻ

Ը. ԴԻՈՎՆ Հիպարինեայ ուստր
 սիրակուսացի, յազնուական ազգէ
 ծնեալ, ի ժամանակս բռնակալու-
 թեան Գիոնիսեայ եւ մեւս Գիոնի-
 սեայ: Զի Գիոնիսոս երէցն զՆրիս-
 տոմաքէ զքոյր Գիոնի ունէր ի կը-
 նութեան, յորմէ ծնան ուստերք
 երկու, որոց միումն անունն Հիպա-
 րինոս ճանաչէր, եւ երկրորդին Նիւ-
 սեւս, նոյնպէս եւ դստերս նոյնչափ
 զՆոփրոսիւնէ եւ զՆրետէ: Զերէցն ի
 նոցանէ Գիոնիսի որդւոյն, այնմ՝ ու-
 բում եւ զարքայութիւնն եթող,
 տայր կնութեան, եւ զմեւսն եւս,
 զՆրետէ, Գիոնի: Իսկ Գիոն բացյա-
 զնուական խնամութենէ անտի եւ
 յառաքինի համբաւէ նախնեաց, այլ
 եւս բազում բարութիւնս ի բնութե-
 նէ ունէր. հանդերձ այլովքն եւ մի-

տըս հանդարտս եւ մեղմս, պատ-
շաճս առ գեղեցիկ գեղեցիկ ճար-
տարացն արուեստս, յաղթանդամ,
մարմնագեղ, զի եւ այս չէ սակաւ
գովութեան: Յայսր ամենայնի վե-
րայ եւ յաճախ մեծութիւնք էիննո-
րա, զոր հօրն թողեալ էր նմա, եւ
նա թագաւորին պարգեւօք ստուա-
րացուցանէր: Լը նա կարեւոր բարե-
կամ Ղիոնիսի երիցու, ոչ միայն վա-
սըն խնամութեանն, այլ եւ վասն
բարուցն. զի թէպէտ եւ Ղիոնիսի
անագորունութիւնն չթուէր նմա
հաճոյ, բայց սակայն զնորա կենդա-
նութենէն փոյթ յանձին ունէր, վա-
սըն կարեւոր բարեկամութեանն եւ
մանաւանդ վասն իւրոցն: Յիրս մե-
ծամեծս մօտ էր. եւ նորին խրատու
գնայր թագաւորն, եթէ ոչ նորա
ազահութիւնն ի ներքս անկանէր:
Ըմենայն հրեշտակութիւնք՝ որք ե-
րեւելիքն էին, ի ձեռն Ղիոնի կա-
տարէին. եւ նա մեծաւ փութովն եւ
հաւատարմութեամբ այնպէս զիրսն
ի գլուխ հանէր, զի զբռնաւորին զա-
նագորոյն անունն իւրով մարդասէր
մտօք ծածկէր: Ղէպ եղեւ երբեմն զի
Ղիոնիսոս զնա ի կարգեգոնացւոց

քաղաքն առաքէր, եւ այնչափ զարմանային զնմանէ, որչափ ընդ յոյն այր երբեք այնպէս չէր զարմացեալ նոցա:

Բ. ՕՒՅՍՄ ամենայնէ ոչ եթէ տգէտ ինչ ոք էր Վիոնիսոս. զի գիտէր իսկ քաջ թէ որչափ ինչ նմա զարդ վայելութեան է Վիոն, որով եւ նմա միայն անսայր, եւ ոչ ինչ ընդհատ յորդույ սիրէր զնա: Իբրեւ համբաւ ի Սիկիդիա հասանէր, եթէ Պղատոն ի տարենտացւոց քաղաքն եհաս, Վիոնիսոս չկարէր արգելուլ պատանւոյն առաքել կոչել զնա անդրէն. զի Վիոն վառէր բորբոքէր ցանկութեամբ լսելոյ բանից առնն: Իւրդ թողութիւն արար նմա բռնաւորն, եւ մեծաշուք փառաւորութեամբ բեր ի քաղաք անդր սիրակուսացւոց: Զորմէ այնչափ զարմանայր Վիոն եւ կաթողին լինէր, զի ամենեւին իսկ զանձն նմա տայր: Եւ ոչ եթէ սակաւ զուարճանայր Պղատոն ընդ Վիոն, զի թէպէտ եւ ի Վիոնիսեայ բռնաւորէ անապորոյն մտօք նեղէր, քանզի հրաման տուեալ էր վաճառակուր առնել զնա, սակայն միւս անգամ ի նոյն տեղի դարձաւ, ինո-

ըին Ղիոնի աղաչանաց : Ի ժամանակին յայնմիկ յախտ անկեալ դներ Ղիոնիսոս, եւ իբրեւ տաղնապէր ի ջերմանէն, հարցանէր Ղիոն զբժիշկսն եթէ զհարդ իցէ խաւթութիւն նորա, եւ զայն եւս խնդրէր ի նոցանէ, զի եթէ յանկարծ առաւել վըտանդ իցէ մահու, ազդ արասցեն իւր . զի կամի ինքնին խօսել ինչ բնդ նմա վասն զարքայութեան իշխանութիւն բաժանելոյ, քանզի պարտ եւ պատշաճ համարէր թէ եւ որդիք քեռն իւրոյ, զոր ծնաւ նա Ղիոնիսի, մասն եւ բաժին արքայութեան ունիցին : Գայդ բժիշկքն ոչ ինչ լռեալ թաքուցանէին, եւ առ Ղիոնիսոս նորին որդի զբանն ի վեր հանէին . եւ նորա ի նոցին բանիցն դրդեալ, զի մի լինիցի հնար Ղիոնի բնդ նմա խօսելոյ, զբժիշկսն ստիպեաց տալ հօրըն թմբիր, զոր իբրեւ առ հիւանդն, թմբրեալ յարեւէն անկանէր :

Գ. ԱՅՍՊԻՍ սկիզբն լինէր Ղիոնի եւ Ղիոնիսի զժտութեանն, եւ բազում իսկ իրօք աճէր եւ զօրանայր . բայց սակայն իսկզբանն ժամանակս ինչ կերպարանեալ բարեկամութիւն կաց մնաց ի նոսա : Աւ իբրեւ կարի շատ

աղաչեաց զՂիփոնիսոս Ղիփոն, զի առաքեալ կոչեացէ զՊղատոն յաթեհացւոց քաղաքէ, եւ նորա խրատուն վարիցի, նա քանզի յիրս իրս զհետ հայրենի օրինակացն երթալ կամէր, լուաւ աղաչանաց նորա: Ի նմին ժամանակի զՎիղիստոս պատմադիր ի սիրակուսացւոց քաղաք անդր կոչէր, որ բարեկամն էր բռնակալու թեան առաւել քան բռնաւորին: Եւ զայսմ ամենայնէ ի զիրս ինչ իմ որ զմատենագրաց Յունաց աշխարհին գրեալ է, բազում ինչ կայ պատմեալ: Եւդ Պղատոն այնչափ զօրանայր ճոխութեամբ եւ ճարտարաբանն խօսողութեամբ առաջի Ղիփոնիսեայ, զի հաւանեցուցանէր իսկ զնա զբաւ առնել բռնակալութեանն, եւ զազատութիւն դարձուցանել սիրակուսացւոց: Եւ Վիղիստեայ խրատուն միւսանդամ զառաժանէր, եւ անագորունագոյն եւս սկսաւ լինել:

Դ. ԻՐԲԻ Ետեւ եթէ զլէ զնա Ղիփոն իմաստութեամբ եւ ժողովրդեան զթով, զանդիտեալ թէ մի գուցէ, եթէ զնա առ իւր ունիցի, պատճառս ինչ տայցէ իւրոյ անձինն

ի նեղութիւն հասանելոյ, ետ նմա
 նաւ, զի ի Կորնթոս գնայցէ, յայտ
 արարեալ զի զայդ վասն երկոցունց
 եւս առնիցէ, զի մի այր զընկեր յաղ-
 թահարիցէ, որովհետեւ կասկածէին
 ի միմեանց: Եւ իբրեւ բազումք զայ-
 րացեալ դժկամակ լինէին ընդ իրան,
 եւ մեծաւ ատելութեամբ զըռնաւո-
 րն ատէին, Վիոնիսոս զամենայն
 աղին Վիոնի ի նաւ աղիաղիսեալ ա-
 ռաքէր առ նա, յայտ առնել կա-
 մեցեալ եթէ զայդ ոչ առ ատելոյ ինչ
 զՎիոն արար, այլ իւրոց կենաց վա-
 սրն: Եւս իբրեւ լու լինէր նմա եթէ
 ի Պեղոպոնեսոս զօր ժողովէ գունդ
 կազմէ, ի մտի եղեալ տալ ընդ նմա
 մարտ պատերազմի, զԵրեմէ զամու-
 սին Վիոնի այլում տայր կնութեան,
 եւ զուստր նորա այնպէս հրաման
 տայր վարժել, որպէս զի ներելովն
 եւ շնորհելով, աղտեղի ցանկու-
 թեամբք զգածիցի: Եւ մինչ դեռ
 տղայն իսկ էր, բազմութիւն չար եւ
 անօրէն մարդկան շուրջ զնովաւ բը-
 նակեալ նստէին, արբեցութեամբ
 եւ շուայտութեամբ զեղոյր, եւ չկայր
 երբեք զգաստութեամբ: Եւրդ այն-
 չափ ինչ ընդ փոփոխել այսպիսի կե-

նաց չկարէր տանել, իբրեւ հայրն անդրէն յաշխարհն դառնայր, քանզի կարգէր տայր նմա պահապանս եւ ուսուցիչս եւ դաստիարակս, զի յառաջին անառակութեան զնացիցն յետս զնա դարձուցանիցեն, մինչ զի ի տանեաց անտի զանձն ի վայր արկանէր, եւ այնպէս սատակէր: Այլ միւսանդամ ի նոյնս դարձցուք:

Եւ իւրեւ զայր հասանէր Ղիովն ի Կորընթոս քաղաք, եւ անդր հասուածեալ եկն շերակղիզէս՝ որ ի նմին իսկ ի Ղիոնիսեայ մերժեցաւ, որ ոստիկան լեալ էր հեծելոցն, ամենեւին փութով եւ յօժարութեամբ սկսան զպատերազմն կազմել: Այլ ոչ ինչ կարի իրք նոցա յառաջագէմ աջողէին, զի ամենեքին բազում զօրութիւն համարէին բռնութեանն՝ որ յայնչափ ամաց հետէ հարստացեալ ունէր զաշխարհն. վասն որոյ եւ սակաւաւորք իսկ ի բարեկամութիւն վշտաց վտանգին գային խառնէին: Բայց Ղիովն ոչ ի զօրութիւն ինչ իւր, այլ յատելութիւնն՝ որով ամենեքին զբռնաւորն ատէին, յուսացեալ, մեծաւ արութեամբ երկուք բեռնաբարձ նաւուք, գայր յարձակել ի դի-

մի հարկանել իշխանութեան ի յիսուն ամաց հաստատեալ, որոյ հինգարեւր պատերազմիկ նաւաց էին, եւ տասն հազար հեծելոց եւ հարեւր հազար հետեւակաց, որ զարմանալի իսկ ամենայն ազգաց թուեցաւ. եւ այնպէս իսկ դիւրաւ եհար զբռնաւորն, զիյեա երեք աւուր ի Սիկիդիան հասանելոյ, մտանէր ի քաղաք անդր սիրակուսացւոց: Աւ արդ մերձ է քեզ աստատին ի միտ առնուլ թէ չիք իշխանութիւն ամուր եթէ ոչ զթով եւ սիրով քաղաքացեաց ամրացեալ իցէ: Ի ժամանակին յայնմիկ չէր անդ Ղիոնիսոս, եւ յիտաղացւոց կողմանս մնայր նաւամարտիկ նաւացըն, զի համարէր եթէ ոչ ոք ի թըշնամեաց իշխեսցէ զալ առ նա առանց բազմամբոխ բանակաց: Այլ ոչ որպէս կարծէրն իրքն վճարեցան. զի Ղիոն նոքիմբք իսկ՝ որ ընդ հակառակորդին իշխանութեամբ էին, զհպարտութիւն ամբարտաւանութեան արքունի ճոխութեանն կարճէր, եւ թափէր յինքն զհամօրէն զայն կողմն սիկիդացւոց աշխարհին, որ ընդ Ղիոնիսի իշխանութեամբն լեալ էր: Նոյնպէս եւ զսիրակուսա-

ցւոյ քաղաքն առնոյր, բայց միայն ի դղեկէն եւ ի կղզւոյն՝ որ առնթեր կայր քաղաքին: Եւ ցոյն վայր զերսն հասուցանէր, զի Ղիօնիսոս յանձրն առ դաշինս կռել ուխտս ի միջի հաստատել օրինակաւս այսուիկ, եւ թէ Զսիկիղացւոյ աշխարհն Ղիօնն ունիցի, զԽտաղիա Ղիօնիսոս, եւ զքաղաքն սիրակուսացւոյ Մպողուկրատէս, այն՝ յոր միայն հաւատացեալն էր Ղիօնիսոս:

Յ. Օ. ՀԱՏ այսպիսի եւ այսչափ յանկարծադէպ իրաց աջողութեան յանկարծակի վաղվաղակի փոփոխումն հասանէր. զի զոր սակաւ ինչ յառաջ վերացուցեալ եւ բարձրացուցեալ էր բախտին իւրով շարժունն փոփոխամամբ, զայն կամէր կործանել: Եւ նախ իսկ քան զամենայն յորդի անդրնորա՝ զորմէ վերագոյնն ճառեցաք, զիւր զօրութիւն անցոյց ի հանդիսի. զի իբրեւ առ իւր դարձուցանէր զկինն՝ որ այլում լիեալ էր առն եւ զուտորն եւս անդրէն յառաքինութիւն կամէր ածել ի զեղծ գնացիցն, կարեւոր վերս յանձրն առնոյր որդւոյն մահուամբ: Վարձեալ յետ այնորիկ եղեւ դրժ-

տու թիւն նորա ընդ Հերակղիդէս, որ
քանզի չկամէր Ղիսնի թողուլ զիշ-
խանութիւնն, ած կուտեաց խազ-
մարար մարդիկ: Աւ ոչ եթէ դոյզն
ինչ ճոխութիւն էր առնն առաջի
պատուաւորացն, զի նոցա հաւանու-
թեամբ իշխան հրամանատար լեալ
էր նաւատորմիդ նաւաց, ուր Ղիսն
զօրաւար էր հետեւակ զօրուն: Չը-
կարէր հանդարտել տանել այդմ
Ղիսն, եւ զայն բան Հոմերեաց ասէր
յերկրորդ վիպասանութենէն, յո-
րում գրեալ կայ այսպիսի ինչ խրատ,
թէ Չէ մարթ բազմաց իշխանու-
թեամբ բարւոք վարել քաղաքին:
Չսոցին բանից զհետ անհնարին ա-
տելութիւն յաճախեաց, զի այսպիսի
ինչ թուէր եթէ յայտնեաց նա զան-
ճնէ, թէ ամենայն իմիք ընդ իւրով
իշխանութեամբ լինել կամիցի: Այլ
Ղիսն փութայր ոչ հպատակ մտօք
զատելութիւնն մեղմագոյն առնել,
եւ զՀերակղիդէս տայր սպանանել
յորժամ եկն նա ի Սիրակուսա:

Լ. ՍԵՍՏԻՍ ահարկանէր զամենե-
քումիք գործն, զի ոչ ոք յետ նորա
մեռանելոյ յամրի զիւր կեանս հա-
մարէր: Իսկ նա, իբրեւ մերժեցաւ հա-

կառակորդն, համարձակագոյնս այնու հետեւ զարարս այնոցիկ՝ զորոց գիտէր թէ ընդ հակառակս ինչ ելեալ ինքեան խեղին, զինուորաց բաշխէր։ Զայս ամենայն իբրեւ բաժանէր տայր, քանզի օր ըստ օրէ բազում ինչ ծախք առնէին, արագ արագ սկսաւ նուազել արծաթն, եւ չգոյր ձեռն ուրէք կարկառել, եթէ ոչ ի բարեկամաց ըն ստացուածս։ Բայց եւ այս իսկ թէպէտ եւ զզօրականաց միտս հաճէր, այլ զպատուաւորսն ի բաց քակէր։ Բայպիսի իրաց հոգովք խուճապէր, եւ զի չէր սովոր չարաչար բանս թշնամանիկս լսել, չժուժայր իբրեւ տեսանէր զի որ փոքր մի յառաջ յարդեալ գովեալ մեծարոյ երեւէր, այժմիկ չարիս զնմանէ խօսիցին։ Եւ խաժամուժ ամբոխն, քանզի դժկամակ լեալ էր ընդ նա զօրն, համարձակ խօսէր, եւ անուանեալ կոչէր Բնհնարին բռնաւոր։

Բ. ՕՐԵՍ ամենայն տեսեալ նորա, յորժամ չգիտէրն թէ զկարդ արդեւք ցածուցանիցէ, եւ զինչ զրաւ իրացն լինիցի, գայր մտանէր առ նա Կաղիկրատէս ոմն անուն, աթենացոց քաղաքի քաղաքացի, որ ընդ Ղիսնի

Իսկ ի պեղոպոնեսացւոց աշխարհէ ի
 Սիկիդիա եկեալ էր եւ էր այրն խորա-
 գէտ եւ նենգաւոր, անօրէն անկրօն
 եւ առանց հաւատարմութեան. եւ
 ասէր ցնա եթէ Յոյժ ի վտանգի կայ
 վասն ժողովրդեանն սրտմտութեան
 եւ ատելութեան զօրականացն: Եւ
 չէք իսկ այլ հնար յայնմանէ ապրե-
 լոյ, բայց եթէ զի գործ ի ձեռն տա-
 ցէ միում յիւրոց անտի նմա թշնամի
 կերպարանել զանձն, զոր եթէ դըտ-
 ցես ուրեք, ասէ յաջողակ, հաւա-
 տեաւ ի վերայ կայցես մտաց ամե-
 նեցուն, եւ զթշնամիսն հակառա-
 կորդս՝ որ չարութիւն զքէն խորհի-
 ցին, ի բաց ի միջոյ բառնայցես. զի
 որք միանգամ հակառակութեամբ
 ընդ քեզն իցեն, յայտ արարեալ ցու-
 ցանիցեն զմիտս իւրեանց: Իբրեւ այս
 խորհուրդ հաճոյ թուեցաւ, ապա նա
 ինքն Վաղիկրատէս յինքն առնոյր ի
 զլուխ հանել զիրս խորհրդեանն. եւ
 նորա անմտութեամբն իբրեւ զինու-
 վառէր այնուհետեւ Վաղիկրատէսն
 անօրէն, եւ ընկերակիցս միաբանէր
 սպանանել զՎիոն, ի մի վայր ժո-
 ղովէր զամենայն թշնամիս նորա, եւ
 հաստատէր պնդէր զկողմն ապրտամ-

բացն : Եւ իրքն որ գործէին ի բազմաց անտի՝ որ իրագէտքն էին , յԱրիստոմաքէ հասանէին , ի քոյր Ղիսնի , եւ ի կինն նորա յԱրետէ : Նոքա յահէն պախեալք գային առ Ղիսն , վասն որոյ երկնչէին իսկ : Նա պատասխանի տայր նոցա , թէ Ոչ մի ինչ դարան գործի նմա ի Վաղիկրատեայ , այլ թէ ամենայն ինչ որ գործիցի , նորա հրամանաւ առնիցի : Իայց սակայն կանայքն զՎաղիկրատէս ի մեհեան անդր Պրոսերպինայ գիցն ածէին , եւ տաղնապէին երդնուլ , թէ չլինիցին ինչ չարիք ի նմանէ Ղիսնի : Նա ոչ եթէ նովին երդմամբն ի բաց կայր յայնմանէ՝ զորմէ բուռն հարեալն էր , այլ յորգորէր վաղվաղեւ , առ կասկած թէ մի գուցէ մինչ չեւ ի գլուխ ելեալ իցեն հայթայթանքն , յայտ գայցէ խորհուրդ մտաց նորա :

Թ . . ՍՈՎԻՆ մտօք ի մօտաւոր սօնական աւուր , իբրեւ Ղիսն հեռի ի ժողովոյ ժողովրդեանն ի տան կայր եւ ի վերնատան ի կողմն եղեալ ի վերայ մահճացն ննջէր , Վաղիկրատէս զամուր ամուր տեղիսն այնոցիկ՝ որ իրագէտքն էին իրացն , տայր ի

ձեռս, զապարանս շուրջ փակէր պա-
 հապանօք, եւ կարգէր արս հաւա-
 տարիմս, զի մի արտաքս ըստ դրուն-
 սին ելանիցէ: Նա եւ նաւ մի պատե-
 րազմիկ կազմէր պատրաստէր արամբք
 վառելովք, եւ ի ձեռս տայր Փիղո-
 կրատեայ եղբօր իւրում, եւ հրաման
 տայր անդէն ի նաւահանգստի ծփել,
 որպէս թէ հանդէս առնել կամիցի
 նաւավարացն. զի խորհէր ի միտս իւր,
 եթէ չյաջողեսցի նմա ի գլուխ հա-
 նել զիրան, յոյս ինչ ապրելոյ ուրեք
 լինիցի: Աւ յիւրոց անտի ընտրէր իւր
 զակիւնթիացի պատանեակս, արս
 քաջս եւ համարձակս եւ զօրաւորս
 զօրութեամբ. նոցա հրաման տայր
 մերկ եւ անդէն երթալ առ Վիոն, որ-
 պէս թէ առ խօսելոյ ինչ ընդ նմա
 երթիցեն: Նոքա քանզի ծանօթք
 էին առնն, գիւրաւ իսկ մտանէին.
 այլ իբրեւ միջամուխ եղեն սեմոցն,
 եւ զգրունան ախեցին, յարուցեալ
 անկան ի վերայ նորա, մինչ զեռ
 յանկողնի իսկ էր, եւ կապեցին, եւ
 եղեւ ոտնաձայն մինչեւ լսելի իսկ լի-
 նել արտաքոյ: Արդ որպէս յառա-
 ջագոյն իսկ բազում անդամ ասա-
 ցաւ, եթէ միոյ միայն իշխանու-

Թիւն ատելի ամենեցուն է, եւ եղկելի եւ ողորմելի կեանք են այնք՝ որ ահագին ոք կամիցի լինել եւ ոչ սիրելի, այն ումպէտ դիւրին առ իմանալ է: Քանզի նոքին իսկ պահապանքն, եթէ միամտեալ եւ հաճեալ էին ընդ նա, խորտակեալ զգրունսն կարող էին պահել զնա, զի նոքա առանց զինուց կենդանւոյն ունէին զնա եւ սուսեր արտաքուստ խնդրէին: Աւ իբրեւ չէր ոք՝ որ ի Թիկունս հասանէր, Ղիւկոն ումըն սիրակուսացի, ընդ պատուհանն տայր նոցա ձեռն ի ձեռն սուսեր մի՝ որով սպանաւ Ղիոն:

Ժ. ԶՅՏ սպանութեանն կատարելոյ, իբրեւ ամենայն բազմութիւնն մտանէր ի ներքս տեսանել, բազումք որ անտեղեակք իսկ էին իրացն գործելոց, փոխանակ ընդ մնասակարացն անկանէին: Զի իսկ եւ իսկ իբրեւ շփնդն ընդ ամենայն կողմանս քաղաքին յաճախէր, բազումք համագունդ խուռնընթաց առ հասարակ դռոհ տուեալ ի վերայ դիմէին, ուրոց ոչ ինչ հաճոյ դործն թուէր: Առքա վրիպական կարծիս ի մտի եղեալ, զանպարտսն զանգէնս իբրեւ զչարա-

գործս կոտորէին : Իբրեւ մահ առնն
 ի վեր ելանէր , սքանչելապէս շրջե-
 ցան միտք խառնաղանձ ամբոխին :
 Զի որք առ կենդանութեամբն նորա
 բռնաւոր զնա կարգային , նոքին ա-
 զատիչ աշխարհին եւ մերժիչ բռնա-
 ւորաց քարոյէին : Այսպէս յանկար-
 ծակի վաղվաղակի գութն զատելու-
 թիւն փոխանակեաց , որպէս զի իւր-
 եանց իսկ արեամբն , եթէ հնար ինչ
 էր , ցանկային թափել զնա յԱքե-
 րոնտայ¹¹ : Այնու հետեւ մեծաշուք
 փառաւորութեամբ առեալ թաղէին
 զնա ի քաղաքի անդ , յերեւելի ի նը-
 շանաւոր տեղւոջ , եւ գիակալ տա-
 պանս ուղղեալ կանգնէին ի վերայ
 նորայ : Աւ մեռաւ նա ի յիսներորդի
 եւ ի հինգերորդի ամի կենաց իւրոց ,
 յետ չորից ամաց ի վերայ անցանելոյ
 գալստեան նորա ի Պեղոպոնեսեայ ի
 Սիկիդիա :

ト Φ ト ユ P U S L U

ՅԱՆԴԻՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. ԻՓԻԿՐԵՏԷՍ երեւելի եղեւ զինուորա-
կան խրատու: Բ. Ետ պատերազմ թրա-
կացւովք հանդերձ, զղակեղմոնացիս ի փա-
խուստ դարձոյց. եկաց ի վերայ վարձկան
գնդին Պարսից. զԵպամինոնդաս յամեցոյց:
Գ. Իփիկրատեսայ բարբ, եւ որդւոյն նա-
խատել զնա վասն խուժ կնոջն:

Ի Փ Ի Կ Ր Ա Տ Է Ս

Ա. Թ. Ե. Ն. Ա. Յ. Ի

Ա. Ի Փ Ի Կ Ր Ա Տ Է Ս աթենացի ոչ եթէ
յաճախութեամբ իրացն գործելոց,
այլ զինուորութեան խրատու հոյա-
կապ լինէր: Եւ էր այնպիսի ոք զօ-
րաւար, զի ոչ միայն ընդ առաջինսն
որ ի նորա տիս էին, համեմատու-
թեամբ կշռէր, այլ եւ ոչ յերիցադու-
նացն իսկ ոք քան զնա նախամեծար
համարէր: Համակ ի պատերազմունս
շրջէր, բազում անգամ ի վերայ զօ-
րացն կայր, ոչ ինչ իւրովք յանցանօ-
քն ձախողեցաւ նմա երբեք, ցանդ
իսկ եւ միշտ խորհրդով յաղթեաց.
Եւ այնպէս իսկ առաւելեալ էր խոր-
հրդով եւ իմաստութեամբ, որպէս
զի ի զինուորութեան արուեստին
զկէսս մուծանէր նորամուտս, եւ ըզ-
կէսս ազնուագոյնս կատարէր: Զի
նա զզէնս հետեւակացն փոփոխեաց,

զի մինչ չեւ սպարապետ լեալ էր նուրա, յաղթ վահանս, եւ կարճ նիզակս, եւ փոքր սուսերս ի կիր արկանէին, նա նոցին հակառակ ասպարս ընդ մեծամեծ վահանացն գործեաց, ուստի յետոյ ասպարաւոր հետեւակքն կոչէին. որպէս զի թեթեւագոյնք ի շարժել եւ ի գնալ լինիցին: Զչափ նիզակին կրկին արար, զսուսերսն երկայնագոյնս գործեաց: Նոյն եւ զզրահիցն կերպարանքս փոփոխէր, եւ փոխանակ երկաթագործ եւ պղնձագործ պատենիցն, կտաւեղէնս յօրինէր: Աւստի եւ երազագոյնս զզօրսն արար, զի զմեծաբեռն ծանրութիւն ի բաց թօթափեալ, փոյթ յանձին ունէր զի եւ մարմինք անդամոց նոցա պահպանեցին, եւ թեթեւք եւս իցեն:

Ի. Ս. ի մարտ պատերազմի ընդ սկիւթացիս մտանէր. զ\եւթէս զնիզակակից բարեկամ աթենացւոց ի թագաւորութեանն հաստատէր: Ընկորընթեաւ այնչափ սաստիկ ոստիկան էր զօրացն, զի ոչ այնպիսի վարժ պատերազմի եւ ոչ այնչափ հլու ունկրնդիր հրամանաց զօրաւարացն եւ զեւ երբեք գունդ ի Յունաց աշխար-

Հին : Աւ յայնչափ կրթութիւն՝ ած-
 զնոսա սովորութեամբ, զի իբրեւ
 զօրաւարն զնշան բախելոյ մարտին
 տայր, այնպէս իւրաքանչիւր կար-
 դեալ յօրինեալ ի պատերազմ ճա-
 կատէին, որպէս թէ զմի մի ի նո-
 ցանէ քաջ զօրաւարի կարգեալ իցէ :
 Արդ այսպիսի զօրու զղակեղմոնա-
 ցւոց գունդն հարկանէր, որ առա-
 ւել երեւելի է յամենայն Յունաց
 աշխարհին : Գարծեալ ի նմին պա-
 տերազմի զհամօրէն զօրս նոցա ի
 փախուստ դարձուցանէր. եւ մեծա-
 շուք փառաւորութեան հասանէր : Աւ
 իբրեւ Արտաշէս ի մարտ պատերազմի
 քնդ եգիպտացւոց թագաւորին դրը-
 դուէր, զԻփիկրատէս խնդրէր յաթե-
 նացւոց անտի, կարգել զնա զօրաւար
 մարզիկ զօրաց՝ որոց թիւ համարոյ էր
 երկուսասան հազար : Զայն գունդ
 այնպէս իմն խրատու զինուորութեան
 ածէր ի կրթութիւն, որպէս զի զոր
 օրինակ երբեմն փաբիացի հռոմայե-
 ցւոց զօրականն կոչեցաւ, ըստ նմին
 օրինակի եւ իփիկրատեանքն առ Յոյ-
 նքս մեծաւ գովութեամբ դրուատե-
 ին : Նոյն դարձեալ այր յօգնականու-
 թիւն զակեղմոնացւոցն երթեալ,

զԼսպամինոնդեայ զյանդդնութիւնն կարճէր. քանզի եթէ ոչնորա գալուստն մերձենայր, չմեկնէին թերացիք իսպարտացւոյ աշխարհէն, մինչ չեւ առեալ էր նոցա եւ այրեացաւեր արարեալ:

Վ. Մն՝ էր այրն եւ ոգւով եւ մարմնոյ անդամօք, սքանչելի շքեղ կերպարանօք, որպէս զի տեսլեամբն իսկ զամենեսեան զարմացուցանէր. այլ յաշխատութիւնս դանդաղագոյն յոյժ եւ ոչ տեւական, որպէս թէ ոպոմպոսն յիշատակէ. բայց էր նա առաքինի քաղաքացի եւ հաւատարիմ: Եւրոյց զհաւատարիմ բարոն ի բազում ինչ իրս, եւ առաւել եւս յայտ առնէր յորժամ ուստերաց Լամիւնտեայ մակեդոնացւոյ պատուարան լինէր: Քանզի Լերիդիկէ, մայր Պերտիկայ եւ Փիդիպեայ, երկու որդւովքն յետ Լամիւնտեայ մեռանելոյ, առ Իփիկրատէս անկանէր, եւ նորա օգնականութեամբ պատուարէր: Եւկաց ցծերութիւն պարարտութեան, եւ խաղաղութեամբ մտօք էին ընդ նմա քաղաքացիքն: Մի անգամ խօսեցաւ վասն անձինն. զի զլիսով պատժապարտ լինալ էր, ի ժամանակի

մինչդեռ բարեկամաց պատերազմն ի վերայ կայր, ի միասին ընդ Տիմոթեայ, եւ արձակեցաւ ի դատաստանէ անտի: Թողոյր նա որդի մի Սենեսթէս անուն, որ ի Թրեսեայ ծնաւ, ի դստերէ Վոտեայ արքայի: Սա յորժամ հարցաւն, եթէ Զհայրն արդեւք մեծարոյ, թէ զմայրն համարիցի, Զմայրն, ասէ: Իբրեւ ամենեցուն զարմանալի թուէր բանն, նա Յիրաւի եւ յարժանի, ասէ, զայդ առնեմ, զի հայր իմ, որչափ ինչ ի նա ապաստան էր, թրակացի ծնաւ զիս, եւ նմին հակառակ մայրս՝ ակթենացի:

REFLECTE U

ՅԱՆԴԻՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. ՎԱՐՐԻԵՍ նոր ինչ օրինակ պատերազմի դտեալ, փառաւոր եղեւ: Բ. Իրքն Քաբրիայ Նեկտաներաւ եգիպտացւով եւ Եւագորաւ կիւպրացւով եւ այլովք հանդերձ: Գ. Հրաման առնու յԵգիպտոսէ դառնալ յաշխարհն. վասն նախանձուն ի բաց երթայ: Կորեաւ ի պատերազմի թողեալ լըքեալ յիւրոցն:

Ք Ե Ր Բ Ի Ե Ս

Ե Թ Ե Ն Ե Յ Ի

Ը. ՔԱՐԻՒԱՍ աթենացի : Եւ սա
ի մեծամեծ զօրաւարս համարեալ է,
եւ բազում ինչ իրս արժանի յիշա-
տակաց գործեաց. այլ ի նոսա երե-
ւելի է հնարագէտ ճարտարութիւն
նորա ի կռուին՝ զոր առ թերացւոյ
քաղաքաւ կռուեցաւ, ի ժամանակի
իբրեւ բէովտիացւոյ ի թիկունս օ-
գնականութեան եկեալ էր : Զի ի
պատերազմին յայնմիկ, իբրեւ վստահ
իմն ի յաղթութիւնն էր Նգեսիդաւոս
զօրաւար մեծ, յետ փախստեայ հա-
նելոյ ի նմանէ զմարդիկ գունդսն,
զմնացեալ գունդն արգել մեկնել, եւ
յեցեալ պնդեալ ծնգով ի վահան
անդր, զգեղարդունս յառաջ ձգեալ,
ուսոյց գիմակալ լինել թշնամեացն
յարձակման : Իբրեւ ընդ այն նորա-
նշան տեսիլ հայէր Նգեսիդաւոս, չիշ-

խէր յառաջ խաղալ, եւ զիւրոն՝ որ արշաւեալ յարձակեալ էին, ի ձայն փողոյ միւսանգամ այսրէն յետս կու-
 չէր: Եւս այնչափ իմն ի Յունաց աշ-
 խարհին համբաւաւ երեւելի լինէր,
 զի նովին զրիւ Քաբրիաս կամեցաւ
 զի իւր անդրի պատկեր կանգնեցի,
 որ ի հասարակաց համարուէ յաթե-
 նացւոց կանգնեցաւ ի հրապարակի:
 Եւ յետ այնորիկ ըմբիշքն նահատակք
 եւ այլ եւս ճարտարապետքն, նովին
 զրիւք վարէին ի պատկերսն կան-
 գնել, յորս զյաղթութիւնն ստա-
 ցեալ իցեն:

Բ. ԽՍՆ Քաբրիաս բազում ճա-
 կատս անդէն յԱւրոպն մղէր, իբրեւ
 զօրաւար էր նա աթենացւոց, եւ
 բազում ճակատս յԱզիպտոս ինքնա-
 կամ տայր, զի Նեկտանեբայ յօ-
 գնականութիւն երթեալ զթագա-
 ւորութիւնն նմա հաստատէր: Զնոյն
 եւ ի Աիւպրոս արար, բայց զայն ի
 հասարակաց հաւանութենէ աթե-
 նացւոց, Եւագորայ օգնական տը-
 ւեալ, եւ չեկաց իսկ ի բաց մինչ չեւ
 էր ամենայն կղզւոյն մարտիւ պատե-
 ըազմաւ յաղթեալ. որով մեծի իմն
 փառաւորութեան աթենացիք հա-

տանէին: Յետ այնորիկ պատերազմ
ընդ եգիպտացիս եւ ընդ Պարսիկս
յառնէր. աթենացիք ընդ Արտաշի-
սի բարեկամեալ էին, եւ զակեղմո-
նացիք ընդ եգիպտացիս, յորոց մե-
ծամեծ աւարս Ագեսիղաւոս առնոյր
զակեղմոնացւոց արքայ: Ընդ այն
հայեցեալ Քաբրեայ, քանզի ոչ միով
իւիք իրօք նուազ քան զԱգեսիղա-
ւոս գտանէր, ինքնակամ ի նոցա
օգնականութիւն երթեալ, նա կայր
ի վերայ եգիպտական նաւատորմիչն,
եւ հետեւակ զօրուն Ագեսիղաւոս:

Գ. ԵՅՆՄ Ժամանակի կուսա-
կալք թագաւորին Պարսից հրեշտա-
կրս յաթէնս առաքէին զրոյց տալ
քանքատելով, թէ որպէս Քաբրիաս
ճակատ տայ ընդ թագաւորին խառն
ընդ եգիպտացիս: Աթենացիք ժամ
տային Քաբրեայ, օր հաստատէին,
եւ թէ ոչ յառաջ քան զայն օր
դառնայցէ, ասէին, զլիսով պատիժ
առնեմք: Նա իբրեւ զայն պատգամ
առնոյր, դառնայր գայր յԱթէնս,
եւ չկայր անդ երկարագոյնս քան որ-
չափ ինչ հարկն էր. քանզի ընդ ա-
կամբ հայէին քաղաքացիքն, զի շը-
քով կեայր եւ առատանայր համ-

արձակագոյնս, մինչեւ ի խառնադանճ
 ուամկին նախանձուէ ոչ ապրել : Զի
 այն իսկ հասարակաց չարիք են ի մե-
 ծամեծ եւ յազատ քաղաքս, զի նա-
 խանձաւորութիւն ընկերակից իցէ
 փառաց, եւ համարձակ զայնց չա-
 րախօս լինիցին, զորս վերացեալս
 բարձրացեալս քան զայլսն տեսա-
 նիցեն. եւ ոչ դարձեալ ուրախու-
 թեամբ տնանկք ընդ ընչաւետաց
 բախտաւորութիւն հային : Այսն ու-
 թոյ Քաբրիաս, որչափ համարձակու-
 թիւն էր նմա, ի բաց երթայր : Եւ
 ոչ եթէ նա միայն կայր մեկուսի
 յաթենացւոց քաղաքէն ինքնակամ,
 այլ գրեթէ ամենայն իսկ իշխանք
 զնոյն գործէին, զի այնչափ հեռա-
 ցեալս ի խանտաւորութենէ զանձինս
 համարէին, որչափ ինչ յաչաց իւ-
 րեանց քաղաքացեացն մեկուսի էին :
 Այսն այնորիկ իսկ եւ Կնոն բա-
 զում ժամանակս ի Կիւպրոս եկեաց,
 Իփիկրատէս ի Թրակիա, Տիմոթէոս
 ի Ղեսքոս, Քարէս ի Սիդէոս. զի թէ-
 պէտ եւ շէր իսկ նման նոցա Քարէս
 եւ արդեամբք եւ բարուք, բայց սա-
 կայն յԵթէնս եւ պատուեալ էր եւ
 կարօղ :

Դ . ԱՐԻ Վաբրիաս մեռանէր ի
 բարեկամաց կռուին այսպիսի ինչ օ-
 ղինակաւ : Սարտ եղեալ կռուէին
 աթենացիք ընդ Վիտն , եւ էր Վա-
 բրիաս ի նաւատորմին առանձին ա-
 ռանց իշխանութեան , այլ զամենե-
 քումք իսկ որ ի գործ վերակացու-
 թեանն էին , անցանէր ճոխութեամբ
 եւ իշխանութեամբ , եւ ընդ նա ա-
 ռաւել քան ընդ զօրաւարսն զօրքն
 հայէին . եւ այն իրք զմահ իսկ ածին
 հասուցին նմա : Գ ի մինչ դեռ փու-
 թայրն նախ ի նաւահանգիստն մտա-
 նել , եւ նաւավարին հրաման տայր
 անդր զնաւն ուղղել , անձամբ ան-
 ձին վնաս գործէր . քանզի իբրեւ ին-
 քըն միջամուխ անդր լինէր , այլք
 չգային զհետ , եւ այնպէս շուրջե-
 ղեալ զեղեալ թշնամեացն խուռն-
 ընթաց առհասարակ ի վերայ դիմե-
 լոց , իբրեւ հզօրագոյնս կռուէր , նա-
 ւըն յառաջոյ կողմանէ խորտակեալ
 ընկղմել սկսանէր : Անտի թէպէտ եւ
 կարօղ իսկ էր ապրել թէ ի ծով զին-
 քըն ընկենայր , քանզի հուպ իսկ էր
 աթենացւոց տորմիղ նաւաց , եւ զայ-
 նոսիկ որ ի լիւզն գային , ընդունէր ,
 բայց սակայն կորնչել լաւ համարե-

ցաւ, քան զզէնսն ի բաց ընկեցեալ
 զնաւն՝ յորոյ վերայ եկեալն էր, [Թու-
 ղուլ: Զնոյն այլք չյօժարէին առ-
 նել, եւ ի լիւղ անկեալ ի ծանծաղ
 ելանէին: Այլ նա նախամեծար ըղ-
 զգաստական մահն քան զծանակու-
 [Թեան կեանսն համարեալ, եւ ի հե-
 ռաստանէ կռուեալ, ի [Թշնամեացն
 նեախց սատակէր: /

STERN-DRUCK

STERN-DRUCK

ՅԱՆԴԻՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. ՏԻՄՈԹԵՆՅ նկարագիր. եւ դորձ քաջութեան նորա: Բ. Յետ զակոնացի նմանէ ի պարտութիւն մատնելոյ, պատկեր կանգնի Տիմոթեայ: Գ. Ի ծերութեան տան զնա խրատառու Մենեսութեայ, եւ ամբաստանեալ դատապարտի: Դ. Ստիպի Տիմոթեայ որդին զպարիսպսն նորոգել: Յասոնեայ հաւատարմութիւնն:

Տ Ի Մ Ո Թ Է Ո Ս

Լ Թ Ե Ն Ը Ց Ի

Լ. ՏԻՄՈԹԷՈՍ ուսար կոնոնի աթենացի, սա զփառաւորութիւն՝ զոր ի հօրէն ընկալաւ, բազմապատիկ առաքինութեամբք աճեցոյց: Եւ էր նա ճարտարախօս բանիրուն, ժիւր եւ աշխատասէր, տեղեակ ամենայն իրաց զինուորութեան, եւ վարչութեան քաղաքի հմուտ: Բազում կան նորա նշանաւոր իրք, այլ սոքա քան զայլսն ամենայն լուսաւորագոյնք: Զողիւնթացիս եւ զբիւզանտացիս մարտիւ պատերազմաւ նըւաճէր. զՍամոս առնոյր, ընդ որում կռուեալ աթենացւոցն յառաջին պատերազմունսն, հազար եւ երկերիւր տաղանդս ծախեալ էին, արդնա զայն քաղաք առանց իրիքի հասարակաց գանձուէ ծախելոյ դարձոյց ժողովրդեանն: Սղէր նա մարտ պա-

տերազմի ընդ կոտեայ, եւ ի նմանէ բերէր ի գանձ հասարակաց հազար երկերիւր տաղանդ աւար: Զկիւղիկոն ի պաշարմանէ ասրեցուցանէր: Եւ թայր ընդ Եգեսիղայ ի թիկունս օգնականութեան Երիւբարզանայ, եւ իբրեւ արծաթ եւ ոսկի ի նմանէ ընդունէր զակոնացին, նալաւ համարէր զիւր հայրենի գաւառն գեղիւք եւ քաղաքօք մեծացուցանել, քան այնպիսի ինչ ընդունել, յորմէ մասն ինչ եւ յիւր տուն մարթէր ածել: Կանն որոյ զկրթութենէս¹² եւ զյեստոս քաղաք ընդունէր:

Ի. Եւ Եսէն ապա ոստիկան լեալ նաւատորմիլն, շուրջ եկեալ զՊեղոպոնեսեաւ, աւար առնոյր զղակեդմոնացւոց աշխարհն եւ զտորմիղ նաւաց նոցա փախստեայ հանէր: Զկորկիւրա ընդ աթենացւոց իշխանութեամբ արկանէր. նոյն դարձեալ զեպիրոտացիս, զաթամանացիս, եւ զքաւոնացիս, եւ զամենայն ազգսն՝ որ առ այնր ծովու կան, նիզակակից բարեկամս առնէր: Եւ տայսր ամենայնի ի գլուխ ելանելոյ, զակեդմոնացիք կային ի բաց ի բազմաժամանակեայ հակառակութենէն, եւ ին-

քնակամ աթենացւոյ թողուն զառաջին իշխանութիւն ծովու, եւ դաշինք խաղաղութեան ի միջի կրօնէին զայս գունակ ձեւ օրինակի, եթէ Աթենացիք ծովակալ կայցեն: Վասն այսր յաղթութեան այնպիսի խնդութիւն ատտիկեցւոցն լինէր, զի յայնժամ զառաջինն բազինք դիցն խաղաղութեան հրապարակաւ կանգնէին եւ բարձ եւս դիցն եղաւ¹³: Եւ զի յիշատակ այսպիսի գեղեցիկ գործոց քաջութեան մնայցեն յառապայ ժամանակս, անդրի պատկեր ի հրապարակի Տիմոթեայ կանգնէին: Այսպիսի ինչ պատիւ չէր ունէք յառաջքան զայն շնորհեալ, զի որ հօրն պատկեր կանգնեաց ժողովուրդն, նոյն տացէ եւ որդւոյն: Արդ այսպէս պատկեր որդւոյն առ հօրն պատկերի եղեալ, զառաջին յիշատակս հօրն նորոգէր:

Գ. Ս. յորժամ ի ծերութիւն հասանէր եւ ոչ եւս այնուհետեւ վարէր զիշխանութիւնն, յամենայն կողմանց պատերազմ ի դիմի հարկանէր աթենացւոցն: Յետոս կայր Սամոս կղզի, Աղեոպոնդոս չկայր ի հնազանդութեան, Փիլիպպոս մակեդոնացի

զօրացեալ անդաստին բազում իրաց
 ձեռնամուխ լինէր, եւ թէպէտ եւ
 կարգէին նմա ընդդէմ զՔարէս, այլ
 չլինէին ինչ կարի վստահ յառնն
 քաջութիւն: Սենեսթեւս հազա-
 րապետ եղեւ, որդի Խիիկրատեայ
 եւ փեսայ Տիմոթեայ. եւ վճիռ եւս
 լինէր երթալ նմա ի մարտ պատե-
 րազմի: Տուան նմա խորհրդականք
 երկու արութեամբ եւ իմաստու-
 թեամբ երեւելիք, զինոցա խրատու-
 քըն վարիցի, հայրն եւ աներն. քան-
 զի այնչափ ինչ ճոխութիւն էր նոցա,
 զի յուսացեալ էին եթէ ի ձեռննոցա
 կարիցեն զկորուսեալսն միւսանդամ
 առնուլ: Առքա իբրեւ նաւարկեալ
 ի Վամաս երթային, եւ ի վերայ հա-
 սանէր անդրէն Քարէս եթէ գաննու-
 քա, իւրովք զօրօքն չու առնէր խա-
 ղայր գնայր եւ նա, զի մի մինչ դեռ
 ինքն ի բացեայ իցէ, դործել ինչ թը-
 ւիցի: Արդ դէպ եղեւ զի իբրեւ հուպ
 եկեալ հասանէին ի կղզին. մրրիկ
 սաստիկ յառնէր, եւ համարէին այն-
 պէս երկոքին զօրաւարքն ծերք եթէ
 պարտ եւ պատշաճ իցէ սպասել, եւ
 մի ի վտանգն յանդգնել: Այսն որոյ
 եւ զտորմիղ նաւաց իւրեանց դադա-

րեցուցին : Իսկ Քարէս խորհուրդ
յանդուգն ի մտի արկեալ, չառնոյր
յանձն անսալ բանից ծերոցն, եւ որ-
պէս թէ յիւրումն աւիանդ իցէ բախ-
տըն, անդէն յո դէմ եղեալն էր, հա-
սանէր : Աղղաղակի հրեշտակս առ
Տիմոթէոս եւ առ Իփիկրատէս առա-
քէր, թէ եւ ինքեանք զհետ նորա
գնացեն : Եւ իբրեւ ձախողեցաւ նմա,
նաւս բաղումս տուժեալ, յայն վայր
դառնայր, ուստի մեկնեալն էր, եւ
թուղթ յԱթէնս հրապարակաւ յղէր
զայս ձեւ օրինակի, եթէ Բնձ դիւ-
րին էր զՍամոս կղզի առնուլ, եթէ
ոչ Տիմոթեայ եւ Իփիկրատեայ թու-
ղեալ էր զիս : Ասոն նորին իսկ իրաց
յանցաւորք համարէին . ժողովուրդն
քանզի սասաիկ էր եւ կասկածոտ եւ
խռովայոյղ, եւ հակառակորդ, եւ
նախանձոտ եւս իշխանութեան, կո-
չեաց զնոսա ի քաղաք անդր, եւ ամ-
բաստան եղեն զնոցանէ թէ մատնիչք
են : Ընդ դատաւորանաւ պարտաւո-
րէր Տիմոթէոս, եւ հատանէր ի վե-
րայ նորա վճիռ տուժել նմա տոյժս
հարեւր տաղանդ : Նա առ ատելու-
թեան որով գրաղաքն ապախտաւոր
ատեայր, երթայր բնակել ի Քաղկիդ :

Դ. ՅԵՏ նորա մեռանելոյ, յորժամ
ստորջայաւ ժողովուրդն ընդ իւրդա-
տաստանն, ի բաց բառնային անդէն
զինն մասն տուգանացն, եւ հրաման
տային Վոնոնեայ նորին որդւոյ տալ
տասն քանքար առ ի զկողմն մի պա-
րըսպացն նորոգելոյ: Արով յայտ այլ
եւ այլ կերպարանք բախտին եղեն.
քանզի զոր պարիսպս հաւ նորա Վո-
նոն ի թշնամեացն աւարէ կանգնէր
աշխարհին, զնոյն նորին թոռն յայ-
պըն կատականաց իւրոյ ազգատոհ-
մին, յիւրոց առանձինն ընչից բռ-
նագատէր նորոգել: ԶՏիմոթեայ
զգաստական եւ զիմաստուն կենաց
կարէպք բազմագոյն եւս վկայու-
թիւնս ի մէջ բերել, այլ միովն միայն
շատասցուք, զի անտի մարթեմք
դիւրաւ ի վերայ կալ, եթէ որպէս
սիրելի իւրոցն էր: Իբրեւ ի մանկու-
թեան ժամանակի յԱթէնս պատաս-
խանի վասն անձինն ի դատաստանի
առնէր, դային ժողովէին առ նա ոչ
միայն բարեկամք եւ շինականք պան-
դուխտք ի նորա պատասխանատը-
ւութիւն, այլ եւ Յասոն բռնաւոր,
որ յայնմ ժամանակի քան զամենե-
սին բռնագոյն եւ հարստագոյն էր:

1) Եթէ պէտք եւ յիշուով բնին առանց
 անձնապահաց չհամարձակէր շրջել,
 ելանէր գայր յԱթէնս առանց պահ-
 պանութեան, եւ այնչափ ինչ մեծա-
 րոյ զհեւրն համարեցաւ, զի լաւ հա-
 մարեցաւ զանձն ի վտանգի կացու-
 ցանել, քան թէ Տիմոթեայ որ ի վե-
 րայ բարւոյք անուան կռուէր, չհա-
 սանիցէ ի թիկունս: Այլ յետոյ Տի-
 մոթէոս առավին հրամանաւ ընդնմա
 ի մարտ պատերազմի գրգռէր, ե-
 դեալ այնպէս ի մտի, եթէ քան ըզ-
 հիւրի իրաւունս, իրաւունք հայրե-
 նի աշխարհին սրբադոյնք են: Այս
 իսկ է յետին ժամանակ զօրաւարացն
 աթենացոց, Իփիկրատեայ, Բաբրի-
 այ եւ Տիմոթեայ. զի եւ ոչ մի ոք
 զօրաւար յետ նոցա վախճանին, ի
 քաղաքին յայնմիկ արժանի յիշա-
 տակի եղեւ:

U T S U T U

ՅԱՆԴԻՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. ՊԵՏԵՄԷՍ քան զամենայն խուժան
երեւելի, ի պատերազմել Արտաշիսի ընդ
կադուսիացւոց, զհայրենի գաւառն զկողմն
կիզիկեցւոց ժառանգէ: Բ. ԶԹԻԼՈՍ կեն-
դանւոյն ձերբակալ առնէ: Գ. ԶԹԻԼՈՍ
որ ըմբռնեցաւն, անհնարին զարդու զար-
դարեալ յանդիման կայուցանէ թագաւո-
րին: Այս ոստիկան ի վերայ զօրացն որ ի
մարտ պատերազմի ընդ եգիպտացւոց եր-
թացին: Դ. Գատամէս սցարէն կոչեցեալ
զԱսպիս զգամիր ըմբռնէ: Ե. Իմացեալ
զնենդուլթիւն նախարարացն, զԳամիրս եւ
զՊափղադոնիա բռնացեալ ունի: Զ. Գա-
տամէս որդին ի Պիսիդս մեռանի, որոց
յաղթէ Գատամէս խնդրեալ զվրէժ հա-
տուածելոց աներոց իւրոց: Է. Յորդւոյ ան-
տի իւրմէ մատնի: Ը. ԶԱւորովրադատէս
որ ի վերայ նորա առաքեցաւ, պարտէ: Թ.
Հնարիւք ի գաւառանուլթենէ թագաւո-
րին ապրի: Ժ. Պատրի ի Միթրիդատայ
նենդուլթենէ: ԱԺ. Ի խօսսն խաբանօր
սպանանի:

Դ Ե Տ Ե Մ Է Ս

Կ Ե Ր Ի Ե Ց Ի

Ե. Արդ եկից յայլն մեծահզօր
որ քան զամենայն խուժողութան առ-
աւել խորհրդական է, բայց միայն
յերկուց կարգեղոնացւոց, յԱմիզկա-
րայ եւ յԱննիբաղայ: Բազում ինչ
զնմանէ ի մատենի տուեալ պատմե-
ցից, քանզի բազում գործք քաջու-
թեան են առնն զեղչեալք եւ թա-
քուցեալք, եւ որք յաջողութեամբ
ինչ ի դէպ ելանէին, ոչ եթէ զօրաց
ինչ յաճախութեամբ դիպէին, այլ
խորհրդով եւ իմաստութեամբ, ո-
րովք իբրեւ անցանէր իմն զամենե-
քումք: Արոց թէ ոչ կարգն մեկնիցի,
չմարթի իրացն երեւել: Վատամէս ի
Կամիսարայ՝ որ էր կարիացի յազգէ,
եւ ի մօրէ սկիւթացւոյ ծնաւ: Զա-
ռաջինն ի զօրականաց համարի էր առ-
Արտաշէսի, այնոցիկ՝ որ զարքունիսն

պահիցեն : Հայր նորա , քանզի հզօր էր զօրութեամբ , եւ քաջ անհնաւին յիրս պատերազմի , եւ բազում անգամ հաւատարիմ դտեալ թագաւորին , ունէր զնահանգ կիզիկեցւոց աշխարհին դէմ յանդիման Վամրաց , յորում Ղեւկասորիքն բնակէն : Վատամէս յորժամ ի գործ զինուորութեան մտանէր , զառաջինն թէ որպիսի ոք էր յայտ արար ի պատերազմին՝ զոր տայր արքայ ընդ կադուսացւոց : Քանզի յայնմ վայրի , յետ բազում հազարաւորաց կռտորելոյ , բազում գործ վճարեաց . նմին իրի իբրեւ կամիսարէս ի ճակատուն անկանէր , հայրենի նահանգն նմա տուաւ :

Բ. ՕՆԱՅՆ քաջութիւն եւ յետ այնորիկ ցուցանէր , յորժամ Ղատոփրադատէսն թագաւորին հրամանաւ տայր պատերազմ ընդ այնոսիկ՝ որ յետս կացեալ էին յապստամբութիւն : Քանզի նովաւ իսկ թշնամիքն , մինչ դեռ ի բանակ անդր եկեալ մտեալ էին , բեկան , եւ մնացեալ զօրքն թագաւորին եղեն . ուստի եւ սկիզբն առնոյր կալոյ ի վերայ մեծամեծ եւս իրաց : Եւ ի ժամա-

նակին յայնմիկ թիւոս էր, հարուստ
 պափղագոնացւոց աշխարհին, ի հին
 ազգէ սերեալ ի Պիղեմենեայ, զոր-
 մէ Հոմերոսն ասէ ի տրովացւոց պա-
 տերազմին ի Պատրոկլեայ¹⁴ սպա-
 նեալ: Սա չէր հնազանդ հրամանաց
 թագաւորին, նմին իրի եւ թագա-
 ւորն եղ ի մտի տալ պատերազմ ընդ
 նմա. եւ նոցին իրաց յանձանձիչ բղ-
 Վատամէս առնէր, զմերձաւոր Պա-
 փղագոնացւոյն, զի եղբօր եւ քեռ-
 որդիք էին: Սասն որոյ եւ Վատա-
 մէս զամենայն ջան յանձն առնոյր զի
 առանց զինուոց զմերձաւորն ի պատ-
 շաճան ածիցէ: Եւ իբրեւ գայր առ
 նա առանց պահպանութեան, քան-
 զի ոչինչ դաւաճանութեան կարծիս
 ի բարեկամէն կարծէր, փոքր մեւս
 եւս եւ մեռանէր իսկ, զի գաղտ կա-
 մէր սպանանել զնա թիւոս: Եւ մայրն
 ընդ Վատամեայ, հօրաքոյր պափղա-
 գոնացւոյն, նա ի վերայ հասանէր
 բանիցն որ լինէին, եւ որդւոյն պա-
 տմէր: Վատամէս փախուցեալ ապրէր
 ի վտանգէն, եւ ի մարտ պատերա-
 զմի հակառակ թիւոսի յառնէր: Եւրդ
 թէպէտ եւ ի մարտին եթող զնա Ե-
 ռիոբարզանէս, զիւղացւոց եւ յոնիա-

ցւոյ եւ համօրէն փոխադարձաց կու-
սակալ, բայց եւ այնպէս նա տեւէր,
եւ զԹԻԼՈՍ կենդանւոյն ձերբակալ
առնէր, հանդերձ կանամբն եւ որ-
գւովք:

Գ. ՓՈԽԹԱՅՐ զի մի մինչ շեւ ինքն
առ արքայ երթեալ իցէ, հասանի-
ցէ ի նա համբաւ իրացն: Աման որոյ
եւ դադար յամենեցունց, անդր ուր
թագաւորն էր, եկն. եւ յաւուրն
երկրորդի զԹԻԼՈՍ՝ որ հարուստն էր
անդամովք, եւ մարմնազեղ, եւ կեր-
պարանօք ահագին, քանզի եւ թուխ
խակ էր, եւ գէսք երկայնեալք, եւ
մօրուք արձակեալք, զգեցուցանէր
զեղեցիկ ձորձով որպէս ինչ էին սո-
վոր զգենուլ շահապքն արքունի, եւ
զարդարէր եւս քառամանեկաւ, եւ
զնէր ապարանջանս ոսկիս, եւ զայ-
լն ամենայն բոտ արքունական բա-
պասու: Եւ ինքն շինականութեան
թամբատն զանձամբ արկեալ, եւ
մաշկ պատմուճան ազանէր, եւ սա-
ղաւարտ որսորդաց ի գլուխն դնէր.
Բիր յաջոյ ձեռին, եւ ի ձախուն ճո-
պան՝ որով կապեալ առաջի արկեալ
տանէր զԹԻՈՍ, որպէս թէ գաղան ի
վայրէ ըմբռնեալ ածիցէ: Բնդ այն

իբրեւ բազումք հայէին, վասն նորանշան զարդուն եւ անծանօթ կերպարանացն, բազում ամբոխ գիմեալ ի տեղւոջն խոնէր, մի ոմն ի նոցանէ ճանաչէր զԹիոս եւ զըոյց տայր թագաւորին: Օգուաջինն չառ յանձն հաւատալ թագաւորն, եւ զՓառնաբազ յղեաց լրտեսել, իբրեւ լըսէր ի նմանէ զիրան եղեալս, վաղվաղակի ի ներքս մուծանել հրամայէր. զուարճացեալ լինէր յանձն իւր ընդ գործն եւ ընդ զարդն, մանաւանդ զի եւ այնպիսի անուանի թագաւոր ի բուն անկեալ էր, որում չունէր իսկ ակն: Ասան որոյ մեծապատիւ մեծապարգեւ զՎատամէս մեծարեալ անդէն ի զօրն առաքէր, որ գումարէր փառնաբազայ եւ Տիթրաւստայ զօրաւորութեամբ ի մարտ պատերազմի եգիպտացւոց. եւ հրաման տայր եթէ եւ նա հաւասար իշխանութիւն իբրեւ զնոսա ունիցի: Աետ այնորիկ իբրեւ զՓառնաբազոս յետս կոչէր թագաւորն, նա կայր սպարապետ ամենայն զօրացն:

Դ. Արդմինչդեռ նա մեծաւ փութով զօր ժողովէր գունդ կազմեր, չու առնել խաղալ գնալ յաշխարհն

եղիպտացւոց, վաղվաղակի հրովարտակ ի Թագաւորէ անտի հասանէր, զի խաղայցէ ի վերայ Ասպեայ, որ զկատաւոնիացւոց կողմանս ունէր. այս ազգ կայ անդր քան Ղլիղիկիա, սահմանորդ Վամրաց աշխարհին: Ասպիս քանզի յանտառախիտ աշխարհի բնակէր, եւ յամրացեալ բերդիւք, ոչ միայն Թագաւորին իշխանութեան չկայր ի հնազանդութեան, այլ եւ զարուարձանեայ աշխարհսն լլկէր, եւ զորս առ Թագաւորն տանէին, յափշտակէր: Վատամէս, Թէպէտ եւ բազում անջրպետութեամբ վայրաց հեռի էր յայնց կողմանց, եւ ի մեծամեծ իրաց ի բաց կայր, այլ Թագաւորին կամաց հնազանդել ի դէպ համարէր: Նմին իրի սակաւութիւնն արամբ զօրաւորօք ի նաւ ելանէր, համարեալ այնպէս, որպէս եւ իսկ ի գլուխ, Թէ դիւրաւ զգեղճն զանպատրաստ սակաւաձեռն գնդաւ յաղթահարիցէ, քան Թէ զպատրաստեալն յաճախագունդ զօրօք բազմատարած բանակօք: Նտիննաւարկեալ հասանէր ի Ղլիղիկիա, եւ անդէն ելեալ ի նաւէն զցայգ եւ զցերեկ ճանապարհ առնէր, եւ զՏաւրոս հա-

տեալ անցեալ, անդր յոր փութա-
ցեալն էր, հասանէր: Հարցանէր թէ
յոր տեղիս յինչ փայրս Ասպիսն իցէ,
եւ իմանայր եթէ չէ ինչ կարի հեռի,
եւ թէ յորս երթեալ իցէ: Եւ իբրեւ
նա զհետ մտեալ խնդրէր, իմանային
եթէ յինչ պատճառաց սակս եկն:
Յարդարէր պատրաստէր Ասպիս հան-
դերձ իւրայովքն զպիտիղացիս բնդ-
դէմ կալ: Այնր իբրեւ ի վերայ հասա-
նէր Ղատամէս, զէն առնոյր, եւ հրա-
մայէր իւրոցն զի զհետ երթիցեն. եւ
ինքն մտրակ ի կուշտ արարեալ երի-
ւարին ի վերայ յարձակէր: Իբրեւ ե-
տես զնա Ասպիս ի հեռաստանէ զի
այնպէս յարձակեալ գայր ի վերայ
նորա, զարհուրեցաւ պախեաւ, եւ
զադարեալ ի գիմադարձ լինելոյ, ան-
ձնատուր եղեւ: Զնա կապեալ տայր
Ղատամէս Սիթրիդատայ զի ածցէ
առ թագաւորն:

Ե. ԻԲՐԵՒ այս իրք այսպէս կա-
տարէին, զմտաւ ածեալ Արտաշիսի
եթէ յորպիսի պատերազմէ յինչ փոքր
իրս զիշխան զօրաւարացն առաքեաց,
ծափս զծափի հարեալ ինքն զինքն
ըստդտանէր, եւ հրեշտակ անդէն ի
բանակն յԱկէ առաքէր, քանզի չեւ

Եւս զՂատամէս համարէր երթեալ ,
 զի ասիցէ թէ մի մեկնեոցի ի զօրայն :
 Նա մինչ չեւ հասեալ էր ի տեղին յոր
 դէմ եղեալ գնայր , ի ճանապարհի
 եկն դիպեցաւ այնոցիկ՝ որ զՆապիօն
 ածէին : Նրդ թէպէտ եւ այնպիսի
 արագութեամբ ընդ միտ մտանէր նա
 թագաւորին , այդ նախարարքն նա-
 խանձէին ընդ նա մեծաւ խանտաւո-
 րութեամբ , զի տեսանէին եթէ զնա
 միայն առանձինն առաւել համարի
 թագաւորն քան զամենեսին . վասն
 այնորիկ իսկ եւ միաբանէին ամենե-
 քեան զի բարձցեն զնա ի միջոյ : Զայս
 ամենայն Պանդատէս իշխան դանձա-
 պահացն արքայի , քանզի բարեկամ
 էր Ղատամեայ , ի դրի հարեալ մի
 ըստ միոջէ առաքէր առ նա : Նզդ
 առնէր նմա , զի ի մեծ վտանգ հա-
 սանիցէ , եթէ մինչ ինքն յեղիպտա-
 ցւոց աշխարհին հրամանատար զօ-
 րաց իցէ , ձախողիցէ ինչ նմա , զի այն
 սովորութիւն է , ասէ , թագաւորաց
 զի զվրիպական մարդկան դրեն , եւ
 զյաջողութիւնսն իւրեանց բախտա-
 ւորութեան տան : Որով դիւրաւ իսկ
 յօժարեն կորուսանել զայնոսիկ՝ ընդ
 որոց առաջնորդութեամբ իրքն ձա-

խողեցին: Դու, ասէ, վասն այնու-
րիկ ի մեծ վասնդի կառ, զի թշնա-
միք հակառակորդք են քո որոց լսէ
թագաւորն առաւել: Զայն թուղթ
իբրեւ ի ձեռն առնոյր Վատամէս,
մինչ գեռ ի բանակն յԱլէ եկեալ էր,
քանզի գիտէր եթէ ճշմարտու-
թեամբ գրեալ են բանքն, դնէր ի
մօի օտարանալ յարքայէ: Այլ չառ-
նէր ինչ որ իւրում հաւատարմու-
թեանն չվայելիցէ. զի զՎանդրոկէս
մազնետացի զօրաւար կարգէր զօրաց,
եւ ինքն իւրովք սեպհականօքն մե-
կնէր երթալ ի Վամրաց աշխարհն,
եւ զկից նմա զՎափղադսնիս գրա-
ւէր, եւ չհանէր ինչ ի վեր եթէ յինչ
միտս իցէ ընդ արքային: Վաղտուկ
ընդ Արիօբարզանեայ բարեկամեալ
զօրաժողով լինէր, եւ գրաղաքսն ա-
մուրս իւրոց սեպհականացն տայր
պահել:

Զ. Այս ամենայն վասն ձմե-
րական ժամանակին ոչ ինչ յաջո-
ղութեամբ ի գլուխ ելանէր: Առե-
հաս նմա եթէ պիտիդացիք զօրա-
ժողով լինին ի վերայ նորա, եւ ա-
ռեալ առաքէր զորդի իւր զԱրսիդէոս
զօրօք: Անկանէր պատանեակն ան-

դէն ի ճակատուն. հայրն ինքնին անդր երթայր ոչ ինչ մեծաւ զօրու թեամբ, եւ չառնէր ինչ յայտ թէ որպիսի ազդոյ վերս առեալ էր, զի կամէր եթէ մինչ չեւ հասեալ իցէ իւրոցն համբաւ ձախողելոյ իրացն, հասցէ ի թշնամի անդր. զի մի իբրեւ զմահորդւոյն իմանայցեն, վհատեալ անկանիցին զօրականքն ի զօրութենէ: Արդ յոր դիմեալն էր, հասանէր. բանակ հարկանէր ի տեղւոջն, զի ոչ ի բազմութենէ հակառակորդացն շուրջ պաշարեսցի եւ ոչ ինքըն նեղեալ արդելցի, առ ի չունելոյ կազմեալ եւ ճակատեալ զզօրսն ի պատերազմ: Ար քնդ նմա Սիթրոբարդանէս աներ նորա, իշխան առնել ձիոյ բազմութեանն. նա իբրեւ անյոյս զիրս փեսային համարէր, փախուցեալ ի թշնամիս անկանէր: Իբրեւ զայն լսէր Ղատամէս, իմանայր զի եթէ ի վերայ հասանիցէ խուժանն, թէ այնպիսի կարեւոր բարեկամ եթող զնա, եւ ինքեանք այնուհետեւ զնորա խորհրդեան զհետ երթիցեն, վասն որոյ համբաւ հանէր եթէ իւր հրամանաւ Սիթրոբարդանէս զնաց հատուածի պատճառաւ,

զի ընկալեալ ի թշնամեացն, գիւ-
 լաւ սատակեսցէ զնոսա: Արդ չէ, ա-
 սէ, արժան թողուլ զնա. այլ պարտ
 է զի ամենեքին զնորա զհետ գնայ-
 ցեմք. զոր եթէ հաստատութեամբ
 առնիցեմք, թշնամիք չկարիցեն ինչ
 ընդդէմկալ, քանզի եւ ի ներքս իսկ
 ի պատնիշին եւ արտաքուստ պա-
 տերազմ ի դիմի հարկանիցի նոցա:
 Իբրեւ հաճոյ թուէր բանն, հանէր
 նա զգօրսն եւ զհետ մտանէր Մի-
 թրոբարդանեայ, իբրեւ մերձ էր նա
 հասանել ի թշնամիս, հրաման տայր
 Դատամէս փողանշանս հարկանել
 ձայն տալ մարտի: Պիսիդացւոց ընդ
 նորանշան իրսն զարմացեալ, կար-
 ծիս ի մտի դնէին եթէ հատուա-
 ծեալքն նենդութեամբ ինչ եւ հայ-
 թայթանօք առնիցեն, զի ի բուն
 իսկ բանակն մտեալ, աւելագոյն ինչ
 չարիս գործիցեն, եւ զառաջինն ինո-
 սա յարձակէին: Նոքա քանզի չգի-
 տէին եթէ զինչ գործիցի, եւ հիմ
 զայն այնպէս առնիցեն, ստիպէին
 ընդդէմ նոցա մարտնչել, առ որս
 փախստեայ անկանէին, եւ լինել ի
 թերէ նոցա՝ զորս թողինն: Նւ ի-
 բրեւ երկոքին կողմանքն չխնայէին ի

նոսա, վաղվաղակի ամենեքեան ի սուր սուսերի սատակէին: Յետ այսորիկ Դատամէս ի վերայ յարձակէր այլոց եւս պիտիդացւոց՝ որք ընդդէմն կային, վաղվաղակի խորտակէր զնոսա. զփախստէից զհետ մտեալ հալածէր, զբազումս կոտորէր, եւ առնոյր զբանակ թշնամեաց: Այսպիսի ինչ խորհրդով միանգամայն զմատնիչս հարկանէր, եւ զթշնամիսն խորտակէր, եւ զոր ի կորուստ խորամանկեալ էր, զայն ի փրկութիւն շորջէր: Արդ չգտանեմք ուրեք եթէ ուրուք ի զօրաւարացն այսպիսի ինչ իմաստուն խորհրդովք եւ տալնապաւ գործ գործեալ իցէ:

Է. ՍԵՆՏԵՆ յայսպիսի առնէ օտարանայր Ակիմաս որդի նորա անդրանիկ, անցանէր առ թագաւորն, եւ պատմէր նմա վասն հօրն ապստամբութեան: Չայն իբրեւ լսէր թագաւորն, խռովէր, քանզի խելամուտ լինէր ի միտս իւր եթէ ընդ առն հրդօրի եւ քաջի հասանէ նմա կռիւ, որ զամենայն՝ զոր ինչ դէնէր ի մօի, համարձակութեամբ հանէր ի դլուխ, եւ սովոր իսկ էր մինչ չեւ զմտաւ ինչ ածեալ, չհարկանել բուռն զիրաց ինչ,

եւ զՆւտոփրադատէս ի Կապադով-
կիա առաքէր: Եւ զի մի նա անդր
կարիցէ մտանել, զխոխոման՝ յորս
դրունքն են կիզիկեցւոց աշխարհին,
ջանայր բմբունել Ղատամէս. այլ չը-
կարէր փութանակի զօրս գումարել:
Եբրեւ յայնմանէ վրիպէր, նովին գըն-
դաւն զոր կազմեաց, այնպիսի վայրս
ընդրէր, զի ոչ շուրջ պաշարեսցի ի
թշնամեաց, եւ ոչ հակառակօրդն
անդր եւս անցանիցէ, եւ չանկանի-
ցի ի նեղ յերկոցունց կողմանց. եւ
եթէ բախել ինչ ընդ նմա պատերազ-
մաւ կամիցի, մի բազմութիւն թը-
շնամեացն մեծ ինչ փառս իւրումսա-
կաւաւորութեանն գործիցէ:

Բ. ՕՒՅՍ ամենայն թէպէտ եւ
տեսանէր Նւտոփրադատէս, սակայն
լաւ համարէր ճակատ տալ, քան թէ
այնչափ պնդակազմ դնդաւ ի փա-
խուստ դառնալ, կամ զայնչափ ժա-
մանակս ի միում տեղւոջ դադարել:
Ունէր նա ի բարբարոսաց քսան հա-
զարս հեծելոց, եւ հարեւր հազար
հետեւակաց՝ զոր Կարդակսն անուա-
նեն, երիս հազարս պարսաւորաց
անդասին ի նոցունց. դարձեալ ութ
հազար գամբուցւոց, տասն հազար

Հայոց, հինգ հազար պատիղադոնա-
 ցւոց, տասն հազար փութագացւոց,
 հինգ հազար զիւգացւոց, ասպեն-
 դիացիս եւ պիսիդացիս իբր երիս
 հազարս, երկու հազարս կիղիկեցիս,
 եւ նոյնչափ կապտիանացւոց, եւ ա-
 մենայն զօրք՝ զոր ուստեք ուստեք
 ած ժողովեաց վարձկանութեամբ ի
 Յունաց աշխարհէն, երիս հազարս .
 եւ բազմութիւն յոյժ էր վառելոցն :
 Բնդդէմ այսչափ յաճախագունդ բա-
 նակի, ամենայն յոյս Վատամեաց
 յանձին իւրում էր եւ ի վայրսն,
 զի անգամ եւ զքսաներորդ մասն
 զօրաց թշնամեաց չունէր : Արդ ինո-
 սա վստահ եղեալ ընդխառներ, ըզ-
 բաղում հազարաւորս ի թշնամեացն
 անդէն ի տեղւոջն սատակէր, եւ յիւ-
 րոց զօրաց անտի ոչ ինչ աւելի քան
 զհազար այր անկանէին : Ամին իրի
 յաւուրն երկրորդի նշան յաղթու-
 թեան կանգներ ինմին տեղւոջ՝ յո-
 րում յառաջնում աւուր կռուեցաւ :
 Իբրեւ չու առներ անտի, եւ զօրքն ո-
 րա հանապազ խոնարհագոյն քան
 զթշնամեացն էին, յաղթէր նա յա-
 մենայն ճակատս զոր մղէր, զի չտայր
 երբեք պատերազմ մինչ չեւ էր ըզ-

Թշնամին վայրացն նեղու թեամբ ար-
գելեալ : Եւ զի տեղեակ էր այնց դա-
ւառաց, եւ իմաստուն, խորագէտ
խորհրդովք, ստեպ ստեպ զայն գոր-
ծէր : Եւ տոփրագատէս իբրեւ տե-
սանէր եթէ պատերազմն մեծ եղե-
ռնն վնասու թագաւորին քան թը-
շնամեացն հասուցանէր, խրատ աայր
հաւանեցուցանէր զՎատամէս զի բա-
րեկամութեան դաշինս ընդ թա-
գաւորին կռիցէ, եւ հաշտ լիցի ընդ
նմա : Նա թէպէտ եւ զիտէր եթէ ոչ
ինչ հաստատուն բանքն իցեն, սա-
կայն առնոյր յանձն, եւ ասէր հը-
րեշտակս առ Վրտաշէս առաքել :
Սոյնգունակ ցածնոյր պատերազմն
զոր մղէր արքայ ընդ Վատամեայ, եւ
Եւտոփրագատէս մեկնէր երթայր ի
փոխգիւղ :

Թ. ԽՍԿ Թագաւորն քանզի ան-
հնարին թշնամութեամբ էր ընդ Վա-
տամեայ, իբրեւ ետես եթէ չմարթի
զնա մարտիւ պատերազմաւ նուա-
ճել, նենդ գործեալ նմա ի բաց ի
միջոյ բառնալ հնարէր : Եւ յնա բա-
ղում անդամ խուսափէր : Որպէս ի-
բրեւ ազդ լինէր նմա եթէ ոմանք ի
նորա բարեկամացն խաբ գործեն նմա

նենդանօք, քանզի որք ազդէն արա-
 րին թշնամիք էին, այնպէս համա-
 րեցաւ եթէ ոչ հաւատալ ինչ եւ ոչ
 անփոյթ առնել ի դէպ իցէ, այլ կա-
 մէր զփորձ առնուլ զհանդէս տեսա-
 նել, եթէ ճշմարիտ ինչ արդեւք ի-
 ցեն բանքն թէ սուտ: Նմին իրի եր-
 թայր ի ճանապարհն, զորմէ ասէին
 եթէ դարան գործեալ իցէ նմա ան-
 դէն. այլ ընտրէր զոմն՝ որ ամենե-
 ւին իսկ նման էր իւր անդամովք
 մարմնոյն, եւ տայր նմա զիւր հան-
 դերձսն, եւ հրամայէր նմա գնալ ի
 տեղւոջն յորում ինքն սովոր էր գը-
 նալ: Եւ ինքն զինուորական զար-
 դու զգեցեալ ի գունդ անձնապա-
 հացն խառնէր, եւ ի չու անկեալ
 երթային: Արդ իբրեւ ամենայն բա-
 նակն ի տեղին՝ յորում դարան գոր-
 ծեալ էին, հասանէր, պատրեալ ի
 զարդուէ անտի նենդագործացն, ե-
 լեալ յարձակէին ի վերայ այնր՝ որ
 կայրն փոխանակ նորա: Յառաջա-
 գոյն իսկ ասացեալ էր նոցա՝ ընդ ո-
 րոց ճանապարհ առնէր, զի կազմեւ
 պատրաստ լինիցին զայն ինչ՝ զոր ին-
 քն գործիցէ, գործել: Արդ իբրեւ
 ետես զդարանամուտսն, զի խուռն-

ընթաց արշաւեալ գային, նետս ի նոսա արձակէր: Չայն իբրեւ ամենեքին նոյնգունակ գործէին, մինչ չեւ էրնոցա հասեալ յայն՝ յորոյ վերայ յարձակելն կամէին, խոցեալ անկանէին:

Ժ. Արդ այսպիսի խորամանկ այր ի յետին ժամանակս խաբանօք Աթրիդատեայ, Արիոբարզանեայ որդւոյ, ըմբռնէր: Չի նա խոստացաւ թագաւորին սպանանել զնա, թէ խոստացի թագաւորն զի զոր ինչ եւ կամիցի համարձակ իցէ առանց պատժի գործել, եւ թէ տայցէ երգումն վասն նոցին իրաց աջոյն ըստ Պարսից օրինակին: Իբրեւ զայն երգումն ընդունէր ի թագաւորէն, կեղծաւորէր թշնամանալ ընդ թագաւորին, զօրաժողով լինէր, եւ մինչ դեռ հեռին իսկ էր ընդ Ղատամեայ գաշինս բարեկամութեան կռէր, եւ զնահանգն արքային նեղէր, զաւանան վկանդէր, եւ առնոյր աւար բազում. յաւարէ անտի մասն ինչ իւրոց սեպհականացն բաժանէր, եւ մասն ինչ առ Ղատամէս առաքէր, նոյնգունակ եւ բազում աւանս ի ձեռս տայր նորա: Չայս իբրեւ բազում ժամա-

Նախ ասպէս դործէր, հաւանեցուցանէր զայրն եթէ անհաշտ պատերազմ ընդ թաղաւորին կալաւ. բայց սակայն զի մի նենգութեան ինչ նմա կարծիս տայցէ, չինդրէր խօսել ընդ նմա, եւ ոչ գալ յանդիման լինել միմեանց փութայր: Այսպէս հեռի ի միմեանց բարեկամեալ ընդ իրարս, թուէր իմն եթէ ոչ առ միմեանս երախտեօք, այլ վասն հասարակաց թշնամութեան՝ զօր ընդ թաղաւորին ունէին, միաբանեալ էին:

ԵՃ. ԵՒ իբրեւ թուէր նմա այնպէս եթէ արար զանձն հաւատարիմ, ազդ առնէր նմա, եթէ արդ ժամ է յաճախագոյն զօր ժողովել, ելանել տալ մարտ պատերազմի ընդ թաղաւորին, եւ եթէ նմա հաճոյ թուեացի, յորում վայրի կամեացի, եկեալ կայցէ խօսել ընդ միմեանս վասն իրացն այնոցիկ: Իբրեւ հաճոյ թուեցան իրքն, օր եւ տեղի սահմանէին, զի առ միմեանս եկեալ խօսիցին: Միթրիդատէս աւուրբք ինչ յառաջագոյն զայր յայն տեղի արամբ միով՝ յոր առաւել հաւատացեալն էր, եւ ի բազում տեղիս ուրջն ուրոյն զատ ի միմեանց սուսե-

ըրս թագուցանէր, եւ զտեղիսն խո-
նամով նշանակէր: Յետ ժամանա-
կեալ ժամագիր ժամուն երկրքին եւս
առաքէին լրտեսել զտեղին, եւ ըզ-
նոսին իսկ քննել, ապա գային յան-
դիման լինել միմեանց: Եւ իբրեւ
ժամանակ ինչ անդէն խօսս ընդ մի-
մեանս արկանէին, ելեալ երթայ-
ին իւրաքանչիւր ի միմեանց, եւ մինչ
դեռ հեռագոյն մեկնեալ էր Ղատա-
մէս, Սիթրիգատէս մինչ չեւ յիւր-
սրն ժամանեալ, զի մի եւ կարծիս
անգամ տայցէ առնուլ, ի նոյն տե-
ղի դառնայր, եւ անդէն ուր զսու-
սերն էր եղեալ, նստէր, որպէս թէ
յաշխատութենէն հանդչել կամիցի.
եւ զՂատամէս տայր կոչել որպէս թէ
բանս ինչ ի խօսելն մոռացեալ իցէ:
Եւ ինքն անդէն զսուսերն՝ որ թա-
քուցեալ կայր, հանէր, եւ ի պա-
տենիցն մերկացեալ ծածկէր հան-
դերծիւն, եւ իբրեւ գայրն Ղատա-
մէս, ի գնալ իմում, ասէ, տեսի վայ-
րըս ինչ որ հանդէպ մեր կայ, զի կա-
րի դիպօղ է բանակ հարկանելոյ: Չայն
տեղի իբրեւ մատամբ ցուցանէր նմա,
եւ նա դարձեալ հայէր, անդէն հար-
կանէր զնա սուսերաւն, եւ մինչ չեւ

ուրուք էր ի վերայ գիմեալ, սպա-
նանէր: Այսպէս այրն՝ որ զբաղումս
խորհրդով կալաւ, եւ ոչ զոք նեն-
գութեամբ, ի կերպարանաւոր բա-
րեկամութենէ ըմբռնեցաւ:

Ե Պ Ե Մ Ի Ն Ո Ն Դ Ե Ս

ՅԱՆԴԻՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. ՅԵՌԵՄԵԱՅԱՆ: Բ. Եզրամինոնդայ մանկութիւն եւ երիտասարդութիւն: Գ. Քաջութիւն մտաց Եզրամինոնդայ, եւ փոյթ ըն ունկնդրութեան եւ համբերութիւն սղքատութեան, եւ առատութիւն: Դ. Ժուժկալութեանն փորձն: Ե. Բանքն զոր Մենեկղիդայ ասաց իմաստութեամբ: Զ. Բանքն ընդդէմ կաղիստրատեայ, մանաւանդ ընդդէմ սպարտացւոցն: Է. Զգրկանսն մոռանալն. եւ աւելի քան զժամանակն ունել զիշխանութիւնն: Ը. Ամբաստանեալ՝ տայ պատասխանի: Թ. Առ Մանտինեաւ առանց պարտութեան մեռանի: Ժ. Ստգտեալ թէ ամուրի իցէ, ի բաց քերէ զսխառինսն. թէ սոսկայր ի քաղաքային յաղթութենէ. թեբացւոց փառաւորութիւնն:

Ե Պ Ա Մ Ի Ն Ո Ն Դ Ե Ս

Թ Ե Ի Լ Յ Ի

Լ. ԵՊԱՄԻՆՈՐԴԱՍ ուստր Պողիմնեայ թերացի: Սինչչեւ ինչ զարմանէ իցեմք գրեալ, զայս ինչ յառաջագոյն ընթերցանելեացն ի գէպ թուի ասել, եթէ մի զայլոց ինչ բարս յիւրեանց սովորութիւնս հանիցեն, եւ ոչ զայն ինչ՝ որնոցայն թեթեւագոյնքն իցեն, եւ առ այլն նոյնպիսի նոյնգունակ հաշուիցին: Գիտեմք զի երաժիշտք ըստ մերոց բարոյից չվայելէ իշխանաց, եւ կաքաւել իսկ ի յուսութիւնս համարեալ է, այլ այն ամենայն Յունաց եւ հաճոյ եւ գովութեան արժանի թուի: Արդ իբրեւ զկերպարանս իմն սովորութեան եւ զկարգաց Ապամինոնդեայ կամիցիմք ցուցանել, մեզ այսպէս թուի, եթէ չէ պարտ ինչ որ ի գէպ յայտնելոյ զկերպարանսն

իցէ, [Թողուլ: Վասն որոյ նախ զաղ-
 գէն ճառեսցուք, յետ այնորիկ [Թէ
 յորպիսի ինչ խրատու վայելեալ, եւ
 յորոց արդեւք վարժեցաւ. երրորդ
 անգամ զբարուցն եւ զհանճարոյն ի-
 մաստուծենէ, եւ որ ինչ այլ ինչ ար-
 ժանի յիշատակի իցեն. յետուստ ու-
 բեմն զիրացն որ ի նմանէ գործեցան,
 զոր բազումք քան զայլոցն ամենե-
 ցուն քաջութիւնս նախամեծար հա-
 մարին:

Ի. Այս արդ ծնեալ ի հօրէ, զորմէ
 ասացաքն, ի պատուական աղգէ, այլ
 աղքատ [Թողեալ անդստին ի նա-
 խնեացն, այնպէս վարժեցաւ, որ-
 պէս չիցէ ոք [Թեբացի առաւել հմուտ
 քան զնա: Եւ եւ քնար հարկանել
 եւ նուագել ի հնչիւն աղեաց ի Վիո-
 նիսեայ ուսաւ, որոյ ոչ փոքր ինչ գո-
 վութիւն էր ի ճարտարապետս գու-
 սանական արուեստին, քան զՎա-
 մոնն եւ զՎամպրոս, որոց անուանք
 ընդ բնաւ տարածեցան. երգել եր-
 գըս սրննգօք եւ տաւղօք յՎիլմպի-
 ողորայ, կաքաւել ի Վաղիփրոնէ: Եւ
 փիղիսոփայութեան վարդապետ ու-
 նէր զՎիւսի տարենտոնացի պիւթա-
 գորեան. եւ այնպէս դեգերեալ կայր

առ նմա, զի մինչդեռ մանուկն էր, զդժնդակ եւ զսաստիկ ծերունին քան զմանկտին զհասակակիցս իւր նախա- մեծար յընտանութեան համարէր, եւ ոչ արձակեաց ինչ զնա յիւրմէ, մինչ չեւ այնչափ յուսման վարդապետու- թեան քան զաշակերտակիցսն էր յա- ռաջադէմ լեալ, զի դիւրաւ մարթեր առնուլ ի միտ, թէ նոյնգունակ եւ զայլովքն ամենեքումբ յամենայն արուեստս ճարտարութեանց անցու- ցանիցէ։ Արդ այս ամենայն ըստ մե- րոց սովորութեանց թեթեւագոյնք իմն են, նա մանաւանդ եւ արհամարհ- այլ ի Յունաց աշխարհին յառաջա- գոյն բազում դրուատեաց եւ գովու- թեան։ Իբրեւ ի չափ հասեալ էր, եւ հրահանգաց մարտից պատկառ- կայր, ոչ ինչ այնչափ զմարմնոյ զօ- րութենէն փոյթ յանձին ունէր որ- չափ թեթեւագնացութեան, քան- զի զայն ըմբիշ նահատակացն անդ համարէր, եւ զայս պատերազմի պի- տոյից։ Ասան այնորիկ վարժէր նա մանաւանդ յընթանալն, եւ ի մրցել, եւ յողորել, մինչեւ ցայն վայր զի կարօղ էր կանգուն կացեալ դիրկ- ընդխառն լինել եւ կռուել։ Իսկ ի

զէնան առաւելագոյն փոյթ ի կիր
արկանէր :

Գ. Ա. այսպիսի մարմնոյ պնդու-
թիւն բազմագոյն ոգւոցն բարու-
թիւնք յաւելուին : Աւ էր իսկ պար-
կեշտ , իմաստուն , ցածուն , զժամա-
նական իմաստութեամբ արկանէր ի
կիր , տեղեակ ճարտարութեան մար-
տից պատերազմաց , քաջ անհնա-
րին . այնչափ ինչ զճշմարտութիւն
սիրէր , զի անգամ ընդ խաղ չստէր :
Նոյն դարձեալ ժուժկալ , զթած ,
համբերօղ զարմանալի , զի ոչ ժողո-
վրդեան միայն թշնամանացն տանէր
այլ եւ բարեկամացն : Առաւել զճա-
ծուկան յայտնեալս նմա թաքուցա-
նէր , որ երբեմն քան զճարտարն խօ-
սել առաւել օգուտ է . փոյթ էր նա
ի լսել , զի համարէր այնպէս եթէ
այնու դիւրագոյն ուտանիցի : Նմին
իրի իբրեւ ի ժողովսն գայր , յորում
վասն քաղաքին գուպարած եղեալ
մաքառէին , կամ յաղագս փիղիսո-
փայութեան բան ճառէր , չզնայր
երբեք ի բաց մինչ չեւէր յանգ ելեալ
բանն : Նղքատութեան այնչափ դիւ-
րաւ համբեր , զի իսպասաւորութե-
նէ անտի քաղաքին ոչ այլ ինչ քան

x Արշակ

զփառան առ: Աչ զբարեկամաց ինչ
 չրս յանձին կալաւ ընդունել առ ի
 դարման անձին. եւ զինաման՝ զոր
 ընդ նա ունէին բարեկամքն բազում
 անգամ այնպէս ի կիր արկանէր առ
 ի զայլս ի լիկանաց ապրեցուցա-
 նելոյ, որպէս զի մարթէր այնպէս
 ինչ համարել թէ ամենայն ինչ հա-
 սարակաց էր նմա եւ բարեկամացն:
 Զի իբրեւ ոմն յիւրոց քաղաքացեաց
 ի թշնամեացն ըմբռնեալ լինէր, կամ
 թէ բարեկամի ուրուք դուստր կոյս ի
 չափ հասեալ, առ անանկութեան
 չկարէր առն լինել, նա զբարեկամն
 ի մի վայր ժողովեալ, ըստ անցնիւր
 կարի հրամայէր թէ որչափ ինչ իւ-
 րաքանչիւր ոք ինոցանէ տայցէ: Աւ
 իբրեւ զգլուխն գումարէր, մինչ չեւ
 առեալ զինչսն, զնա որ խնդրէրն, ի
 ներքս մուծեալ կացուցանէր առաջի
 ժողովելոցն, եւ տայր նոցին իսկ հա-
 մարել նմա. որպէս զի նա յոր իրքն
 հասանէին, գիտիցէ թէ որչափ ինչ
 միում միում իւրաքանչիւր պարտիցի:

Դ. Արդ նորա ժուժկալութեան
 հանդէս լինէր ի Վիոմեդոնտայ կիւ-
 զիկենացւոյ: Զի սա աղաչանօք Ար-
 տաշիսի յանձին կալաւ զԱպամինոն-

դաս կաշառաբեկ առնել : Եւ եկն
նա ի Թեբաս բազում կշռով ոսկւոյ ,
եւ զՍիկիւթոս պատանեակ Նինգ
քանքարովք յիւր կաման ած ձգեաց ,
զոր յայնժամ սիրէին յոյժ Եպամի-
նոնդաս , Սիկիւթոս եկն խօսել ընդ
Եպամինոնդայ , եւ զպատճառս Ղիո-
մեդոնտայ գալստեանն հան նմա ի
վեր : Եւ յնա Ղիոմեդոնտայ իսկ ա-
ռաջի շեն ինչ , ասէ , ընչից պէտք , զի
թէ զայն թագաւորն կամիցի , որ ինչ
թեբացւոց օգուտ է , ձրի իսկ արարից .
ապ եթէ զնորին հակառակսն խըն-
դրիցէ , չեն նորա բաւական ոսկի եւ
արծաթ : Զի զամենայն աշխարհաց
մեծութիւն չկամիմ ընդունել ընդ
հայրենի աշխարհին գթոյ : Չգար-
մանամ ընդ քեզ , զի փորձեցեր զիս
որ անծանօթս էի , եւ զի քեզ նման
համարեցար . ներեմ քեզ , բայց փու-
թանակի ել գնա աստի , զի մի զայլ-
սըն զեղծուցանիցես , յորժամ չեղե-
րըդ ինձ գամագիտ : Եւ դու , Սի-
կիւթէ , դարձո նմա զարծաթն , եւ
թէ զայդ վաղվաղակի ոչ արասցես ,
ես զքեզ մասնեցից դատաւորի : Ի-
բրեւ աղաչէր զնա Ղիոմեդոն , զի ըզ-
գուշութեամբ , ելեալ երթիցէ , եւ

զամենայն ինչ զիւր զոր բերեալն էր , մարթիցի ի բաց տանել . Գայդ , առե , աւարից , բայց ոչ եթէ քո ինչ աղաղաւ , այդ իմ վասն , զի մի իբրեւ զարծաթդ ի բաց ոք ի քէն հանցէ , ասիցէ ոք եթէ առ իս եհաս յափշտակեալ , զոր ի մատուցանելն չկամեցայ ընդունել : Աւ իբրեւ հարցանէր ցնա թէ Աւր ուրեք կամիցի գնալ , եւ նա տայր պատասխանի եթէ յԱթէնս , տայր պահապանս զի զգուշութեամբ անդր հասանիցէ . եւ ոչ իսկ զայդ բաւական համարէր , այդ ի ձեռն Քաբրեայ աթենացւոյ՝ զորմէ ի վերագոյնսն ճառեցաք , տայր նմա անվնաս ի նաւ ելանել : Եւ թէ կալութեանն այս ինչ վկայութիւն շատ լիցի : Բազում այլ եւս ի մէջ բերել կարեաք , այդ պարտ է ի չափուն կալ , զի ի միում աստ մատենի զվարս հոյակապ արանց բազմաց ի մտի եղաք փակել , զորոց զկեանս ուրոյն զատ ի միմեանց բազում բեւրս բիւրուց բանից տողեալ , բազում գրադիրք նախ քան զմեզ պատմեցին :

Ե. ԴԱՐՁԱՆԱԽԱՆԱԿ ԻՍԿԷՐ , այնչափ զի ոչ ոք ի թեբացւոյ հաւատար էր նմա ճարտարաբան լեզուի խօսու

դուլթեամբ, եւ զոր օրինակ յօդապատ զարդարագիր բանիւք յարմարէր նա զճառս մեծածիղս երկայնատարածս, նոյնպէս վայելուչս համառօտ զպատասխանիսն հատանէր: Եւ էր նմա չարախօս Մենեկղիղէս ոմն, անդատին իսկ ի թեբացւոց քաղաքէն, եւ հակառակորդ ի տեսչութեան քաղաքին, որ վարժեալ եւ կրթեալ էր ի ճարտարխօսութեան որչափ ինչ թեբացւոցն մարթ իցէ: Քանզի այս ազգ առաւել հարուստ է մարմնոյ անդամովք, քան թէ մտօք եւ իմաստութեամբ: Նա իբրեւ տեսանէր զպամինոնդաս զի աճէ յիրս պատերազմի, սովոր էր բղթեբացիս յորդորել, զի զխաղաղութիւն նախամեծար քան զպատերազմն համարիցին, զի մի այնմ զօրաւարի կարօտ լինիցին: Նա տայր պատասխանի եւ ասէր, խաբես, ասէ, բանիւք զքո տոհմային քաղաքացիսն, զի զնոսա ի պատերազմէ դարձուցանես, եւ խաղաղութեան ահուամբ ծառայութեան առիթ լինիս. զի խաղաղութիւն պատերազմաւ ծնանի, եւ որք զհանապազորդ խաղաղութիւնն կամիցին ըմբռն-

Հասցեւ երկրային

խնել, պարտին կիրթս ի պատերազմունս լինել: Նմին իրի եթէ իշխանս Յունաց աշխարհին լինել կամիցիք, պարտ է ձեզ բանակս արկանել ի կիր, եւ ոչ մրցութեան հրահանգս: Վարձեալ յորժամ նոյն Սենեկղիդէս նմա մեղադիր լինէր, զի որդեակս չունէր, եւ զի կին չէրածեալ, մանաւանդ զժպրհութիւնն կշտամբէր, զի համարիցի զանձնէթէ պարծանաց Ղգամեմնոնեայ պատերազմին եհաս. նա Վադարեա, ասէ, ով Սենեկղիդէ, վասն կնոջ պերել զիս. քանզի ոչ ուրուք խրատու այնպէս չանսամ յիրիդ յայդմիկ որպէս քումդ: Զի էին զՍենեկղիդեայ կարծիք շնութեան: Եւ զի համարիս թէ ես ընդ Ղգամեմնոն նախանձ բերել կամիցիմ, խաբ գործես: Քանզի նա ընդ ամենայն համօրէն Յոյնս հազիւ զտասն ամ մի քաղաք առ. եւ ես նմին հակառակ միայն մերոյ քաղաքին ժողովրդովք ի միում աւուր զհամօրէն Յունաց աշխարհն, զղակեդմոնացիս փախըտեայ հանեալ, ազատեցի:

Զ. Նո՞նք յորժամ ի ժողով արկադացւոյն դայր, խնդրել զի բարե-

կամութեան դաշինս ընդ թեբաց-
 ւոց եւ արդիացւոց կռիցեն, եւ ըզ-
 նորին հակառակն Վաղիստրատոսա-
 թենացւոց հրեշտակն՝ որ ճարտա-
 բախօս քան զամենեւեան էր ի ժա-
 մանակին, խնդրէր զի մանաւանդ
 ատտիկեցւոց բարեկամութեան ըզ-
 հեա երթիցեն. եւ ի խօսսն իւրում
 բազում բանս նախատանաց հակա-
 ռակ թեբացւոց եւ արդիացւոց ճա-
 ռեալ, զայս եւս թշնամանս դնէր ե-
 թէ պարտ է արկադացւոց ի միտ առ-
 նուլ թէ որպիսի քաղաքացիս իւրա-
 քանչիւր քաղաք ծնաւ, եւ ի նոցա-
 նէ մերձ է նոցա եւ զայլոցն զմտաւ
 ածել: Արդ յարդիացւոց անտի Ո-
 րեատէս եւ Աղկմէոն զմայր իւրեանց
 սպանին. եւ ի թեբացւոցն Ադիպոս
 որ իբրեւ զիւր հայրն եսպան, որդիս
 ի մօրէն ծնաւ: Աւ ի տալն Ապամի-
 նոնդեայ պատասխանի, յետ զայլոցն
 ամենեցունց մի ըստ միոջէ ճառելոյ,
 իբրեւ յայն երկուս պարսաւանսն եկն,
 Զարմանամ, ասէ, ընդ անմտու-
 թիւն հռետորին ատտիկեցւոյ. զի
 չաժ զմտաւ եթէ անմեղ ծնան նո-
 քա, եւ յետ զայնպիսի ոճիրս ի քա-
 ղսքին գործելոյ, իբրեւ յաշխարհէն

ձերժէին, աթենացիք ընկալան ըզնոսա: Այդ առաւել ճարտարխօսութեամբ պայծառանայր ի Սպարտիա, իբրեւ զայր անդրէն հրեշտակութեամբ յառաջ քան զղեւկտրիական պատերազմն: Արդ իբրեւ զային ժողովէին հրեշտակք ամենեցուն նիզակակից բարեկամաց, նա առաջի յաճախագոյն պատգամաւորացն ժողովոյ, այնպէս զղակեղմոնացւոյն բռնակալութիւն յանդիմանէր, զի ոչ ինչ ընդհատ ի ղեւկտրիական պատերազմէն բանիւն այնուիկ եհար զզօրութիւնս նոցա: Զի որ յետոյ երեւեցաւ, զայն յայնժամ հան ի զլուխ, զի առանց թիկանց օգնականութեան բարեկամացն իցեն զակեղմոնացիք:

Լ. ԹԱ: Համբերօղ էր, եւ իւրոյ քաղաքացեաց թշնամանացն տանէր, քանզի ընդդէմ հայրենի աշխարհին զայրանալ անարժան իմն համարէր, վկայութիւն այն է, զի իբրեւ քաղաքացիքն առ նախանձու ի վերայ զօրացն զնա չկամէին կացուցանել, եւ ընտրէր ոմն զօրաւար խամ եւ անտեղեակ պատերազմի, եւ ամենայն բազմութիւն զօրացն յայն հասանէ-

ին, զի ամենեքին երկնչէին վասն
 փրկութեան, քանզի յանձուկս վայ-
 րացն փակեալ պատեալ պաշարեալ
 կային ի թշնամեացն, այնուհետեւ
 Նպամինոնդեայ օգնականութեանն
 սկսան ցանկալ: Եւ էր նա յայնժամ
 լոկ յիշխանութենէ ի զօրացն համա-
 րի: Եւ իբրեւ խնդրէին ի նմանէ օ-
 գնականութիւն, չաժ ինչ զմտաւ
 զնախատինսն, եւ զզօրսն ի պաշար-
 մանէ ապրեցուցեալ, ողջանդամ ի
 քաղաքն հասուցանէր: Զայս ոչ մի
 անգամ եւեթ, այլ բազում անգամ
 գործեաց: Եւ աւել երեւելի գործ
 գործէր, իբրեւ ի Պեղոպոնեոսն ա-
 ծէր զզօրսն ընդդէմ զակեդմոնա-
 ցւոց, եւ էին նորա ընկերք երկու,
 յորոց մի Պեղոպիդասն էր այր զօրա-
 ւոր եւ քաջ: Եւ իբրեւ հակառա-
 կորդացն յանցանօք ամենեքին ընդ
 ամենեւին նոսա նախանձ բերէին, եւ
 նմին իրի իսկ բառնային ի նոցանէ
 զիշխանութիւնն, եւ փոխանակ նո-
 ցա այլ հազարապետք զօրաց կային,
 Նպամինոնդաս ռամկին հրամանաց
 չհնազանդէր, եւ զընկերսն աժ ի հա-
 ւան զի զնոյն գործիցեն, եւ զպա-
 տերազմն զոր սկսեալն էր, մղէր: Զի

տեսանէր եթէ յորժամ զայն առնիցէ, ամենայն բանակն վասն հազարապետացն անմտութեան եւ տրդիտութեան սատակելոց է: Օրէնք էին թեբացւոց, որմահու պարտ առնէին եթէ ոք զիշխանութիւն առաւել քան որչափ յօրինացն սահմանեալ էր, ունէր: Զայն օրէնս՝ որ վասորն զքաղաքն պահպանելոյ եղան, չկամէր Լպամինոնդաս ի վնաս քաղաքին դարձուցանել. եւ չորիւք ամսովք առաւել քան որչափ խուժանն հրամայեալ էր, կալաւ զիշխանութիւնն:

Ը. Ի ԲՐԵՒ անդրէն ի քաղաքն դառնային, նորա ընկերքն վասն նորին յանցանաց ամբաստանութիւն կրէին: Նա հաւանեցուցանէր զնոսա զի զամենայն պատճառս վնասուն յիւր իսկ անձն կրթիցեն, եւ վիճիցին թէ նորա բանիւքն չհնազանդեցին օրինացն: Իբրեւ նոքա այնու պատասխանուիլն ի տաղնապէն ապրէին, չէր ոք որ համարէր զԼպամինոնդեայ եթէ պատասխանի տալոց իցէ, քանզի չունէր զինչ ասիցէ: Նա անդէն եկն յատեան, եւ ոչ ի միոջէ՝ զորոց շարախօսն կային զնմանէ հակառա-

կորդէքն, յուրաստ կայր. զամենայն՝ որ
ինչ ընկերացն ասացեալ էր, խոստա-
ցաւ թէ այդպէս իցէ, եւ ոչ իսկ ընդ-
դէմ դառնայր, զի մի ի պատիժսն՝ զոր
օրէնք կարգէին, մտանիցէ. այլ զայս
մի ինչ ի նոցանէ խնդրէր, զի ի վնա-
սու նորա զայս ինչ գրիցեն, եթէ Ն-
պամինոնդաս ի թեբացւոց ի մահ
դատապարտեցաւ, զի զնոսա ստի-
պեաց առ Ղեւկտրեաւ զակեղմոնա-
ցւոց գեր ի վերոյ լինել, ընդ որոց ոչ
ոք ի բէովտիացւոց նախ քան զիւր
զօրաւարութիւն իշխեաց ի ճակատ
մտանել. եւ զի միով կռուով ոչ մի-
այն զթեբաս ի կործանմանէն ա-
պրեցոյց, այդ եւ զհամօրէն իսկ զա-
մենայն Յունաց աշխարհ յազատու-
թիւն հան, եւ յայն իսկ ած հա-
սոյց զերկոսին կողմանսն, զի թեբա-
ցիք ընդ սպարտացւոց աշխարհին կը-
ռուիցին, եւ զակեղմոնացիք շատ
համարիցին եթէ միայն ապրել մար-
թայցեն. եւ ոչ ի պատերազմէ դա-
դարեաց, մինչ չեւ էր զՄեսենա շի-
նեալ, եւ զնոցա քաղաքն պատեալ
պաշարեալ: Իբրեւ զայս խօսեցաւ,
ամենեքին գրքիջ բարձին ուրախու-
թեամբ, եւ ոչ ոք ի դատաւորաց հա-

մարձակէր վճիռ բերել : Այնդունակ
ի դատաստանէ մահու մեծաշուք
փառաւորութեամբ ելեալ երթայր :

ԹՎ. ԽՍԿ ի վերջին աւուրս իւր զօ-
րաւարէրնա զօրաց առ Սանտինեաւ,
եւ իբրեւ ճակատ առ ճակատ յար-
դարեալ յանդգնագոյնս գոռայր ընդ
թշնամիան, ծանուցեալ զնա զակեդ-
մոնացւոյն, քանզի ի նորա միայնոյ
սատակմանն զաշխարհին փրկու-
թիւն եղեալ համարէին, միահա-
մուռ ամենեքին ի վերայ միոյն յար-
ձակէին. անհնարին կոտորած լինէր
եւ բազումք անկանէին, եւ չկացին
իսկ յետս մինչ չեւ զնոյն իսկ զԿա-
մինոնդաս՝ որ բազում արութեամբ
քաջութեամբ մարտ եղեալ կռուէր,
տեսին թէ ի հեռաստանէ սլաքաւ
հարեալ կործանեցաւ : Ասան նորին
անկանելոյ հեղգագոյն լինէին բէով-
տացիք սակաւիկ մի, այլ ի պատե-
րազմէն չկային յետս մինչ չեւ զհա-
կառակորդսն խորտակեալ : Այլ Լե-
պամինոնդաս իբրեւ տեսանէր եթէ
մահացու վերս ընկալաւ, եւ դարձեալ
զի եթէ զերկաթն՝ որ ի նիղակաբնէն
ի մարմնի անդ մնացեալ էր, ի դուրս
կորզիցէ, վազվազակի թափիցէ զօ-

գիսն, ցայն վայր եթող անդէն զերկաթն, մինչեւ պատմեցաւ նմա թէ բէովտացիք յաղթեցին: Իբրեւ զայն լսէր, Շատ իսկ, ասէ, կեցի, զի առանց պարտութեան մեռանիմ: Յայնժամ զերկաթն ի բաց ձգեալ, վաղվաղակի թափեաց հանել զողին:

Ժ. Ս. Հաժ երբեք կին. եւ իբրեւ յանդիմանէր վասն նորին ի Պեղոպիդեայ՝ որոյ որդի մի էր վատանուն վատանշան, եւ ասէր թէ Յայսմիկ ոչ բարւոք խորհեցար ի վերայ աշխարհին, զի որդիս ոչ թողեր. նա տայր անդրէն պատասխանի, Տես, ասէ, մի դուցէ դու չար եւս ինչ խորհիցիս, որ զայդպիսի ծնունդ թողլոց ես յաշխարհին: Այլ չէ մարթեթէ պակասիցի իմ զարմ եւ զաւակ, զի թողում ես զղեւկտրական պատերազմն՝ որ յինէն ծնաւ, որ ոչ միայն քան զիս երկայնակեաց լինիցի, այլ հարկ է զի անմահ իցէ: Ի ժամանակի յորժամ ընդ Պեղոպիդեայ առաջնորդութեամբ վտարեալքն կալան զԹեբաս, եւ զղակեդմոնացւոց պահապանսն ի դղեկէն մերժեցին, Եպամինոնդաս մինչդեռ քաղաքացւոց կոտորած լինէր, կայր

ի տան . զի ոչ չարացն պաշտպանել
կամէր , եւ ոչ կռուել ընդ նոսա , զի
մի զձեռսն յարեան իւրոցն թաթա-
ւեցէ . զի զամենայն յաղթութիւն՝
որ ընդդէմ քաղաքացւոցն լինիցի ,
մնասակար համարէր : Այլ յետոյ
յորժամ առ Ատդմեաւ սկիզբն առ
ընդ զակեդմոնացիս կռիւն , ինքն յա-
ռաջեալ եկաց ի ճակատուն : Զսո-
րա զառաքինութեանց եւ զվարուց
չատ եւ բաւական իցեն ասացեալքս ,
եթէ զայս եւս ի նոյնս յաւելից ,
յորմէ ոչ ոք յուրաստ իցէ , եթէ թե-
բացիք եւ նախ քան զնորա ծնունդն
եւ յետ նորա մահուն հանապազ այ-
լոց տէրութեան հպատակ կացին .
եւ զնորին հակառակն իբրեւ նա ա-
ռաջնորդ կայր քաղաքին , նոքա հա-
մօրէն Յունաց աշխարհին իշխանք լի-
նէին : Աստուտին մերձ է ի միտ առ-
նուլ , եթէ մի ոք առանձինն քան
զհամօրէն քաղաքն առաւել էր :

ᠭ ᠪ ᠠᠨ ᠭ ᠪ ᠠᠨ ᠭ ᠪ ᠠᠨ

ՅԱՆԴԻՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. ՊԵՂՈՊԻԴԱՍ, յետ Կադմէայ ամբին
առնլոյ, յաքսորս երթայ: Բ. Երկոտասա-
նիւք Հանդերձ ի թերացւոց քաղաքն դառ-
նայ: Գ. Միւսանգամ Հաստատեաց զա-
զատուծիւնն սպանեալ զբռնաւորսն, եւ
զսպարտացւոց պահապանսն ի միջնաբեր-
դէն Հան: Դ. Առաջին արշաւանն առան-
ձինն էր Պեղոպիդայ, իսկ մեւսն Հասարակ
նմա եւ Եպամինոնդայ, որպէս եւ այլք ա-
մենեքին: Ե. Չախողեալ անկանի ի պա-
տերազմին:

Պ Ե Ղ Ո Պ Ի Դ Ե Ս

Թ Ե Ի Ե Յ Ի

Ե. ՊԵՂՈՊԻԴԱՍ թեբացի առաւել ի պատմութիւնս ծանօթ է քան թէ ի խառնադանճ ուամկին : Ի վարան մտեալ կամ թէ զոր օրինակ արդեւք զառաքինութիւնսն յանդիման կացուցանիցեմ . զի կասկածեմ եւ թէ սկսանիցիմ մանր մի ըստ միոջէ զնորա իրան հարկանել ի դրի, թըւիցիմ այնպէս եւ թէ ոչ զնորա վարսինչ պատմել, այլ զպատմութիւն իմն կամիցիմ գրել . եւ եւ թէ զգլխաւորօքն եւեթ գայցեմ, գուցէ որոց յունարէն դպրութեան չիցեն հմուտ, ոչ ինչ լուսաւորագոյն երեւեացի, եւ թէ որպիսի դք լեալ իցէ այրն : Նմին իրի յերկոսին եւս փութացայց իմովսանն, եւ մտաց յաղելոցն եւ տըգիտութեան ընթեռնլեացն դարման տանիցիմ : Փեբիդաս զակեդ-

մոնացի իբրեւ տանէր զգօրան յԱղին-
 թոս, եւ ընդ թեբաս ճանապարհ
 առնէր, զամուր քաղաքին՝ որ ա-
 նուանեալ կոչի Վաղմէա, ունէր թե-
 լադրու թեամբ սակաւուց ի թեբա-
 ցւոցն, որք առ ի դիւրագոյն հակա-
 ռակ ընդդիմակաց կողմանն կալոյ,
 ձեռնառու զակոնացւոց լինէին, եւ
 զայդ իւր իսկ խորհրդով եւ ոչ հա-
 սարակաց խրատու գործէր: Իբրեւ
 այն գործեցաւ, զակեդմոնացիք զնա
 ի գօրաւարութենէ զօրացն ի բաց հա-
 նէին, եւ ընչից տոյժս եւ պատիժս ի
 վերայ ածէին: Այդ ոչ եթէ վասն
 այնորիկ զամուրն ինչ թեբացւոց
 դարձուցանէին. զի յետ միանգամ
 թշնամութեանն ի միջի զրդուելոյ,
 լաւագոյն համարէին թէ պաշարեալ
 կայցեն, քան եթէ յազատութիւն
 ելանիցեն: Քանզի յետ պեղոպոնե-
 սական մարտին եւ աթենացւոց ի
 պարտութիւն մատնելոյ, համարէին
 թէ ընդ թեբացիս է նոցա այնուհե-
 տեւ կռիւ, եւ կարծէին թէ նոքա
 միայն իշխիցեն դիմադարձ լինել:
 Զայս ինչ ի մտի եղեալ, իւրեանց
 բարեկամաց զգլխաւոր իշխանու-
 թիւնսն տային, եւ ի միւսոյ կողման

առաջնորդացն զկէսս սպանանէին, եւ զայլս ի վտարանդիկս հանեալ մերժէին. ընդ որս եւ Պեղոպիդաս այս՝ զորմէ բուռն հարեալս եմ գրել, մերժեալ յաշխարհէն անկանէր:

Բ. ՍՈՐԱ ամենեքին գրեթէ երթեալ անկանէին յԱթէնս, ոչ զի ի դատարկութիւն ինչ հատանիցին, այլ զի որով իւրք եւ բախտն նպաստ լինիցի, ի մերձաւոր վայրաց, նովին զհայրենի գաւառն միւսանդամ ըմբռնել ջանայցեն: Արդ իբրեւ թըւէր նոցա դէպ ժամանակ զիրսն ի գլուխ հանելոյ, հասարակ ընդ այնոսիկ՝ որ ի թեբացւոց աշխարհին զայն խորհէին, օր եւ ժամ սահմանէին գալ նկուն առնել զթշնամիս, եւ զքաղաքն ազատել. եւ զայն օր ընտրէին իւրեանց, յորում մեծամեծք իշխանացն սովոր էին ուտել եւ ըմպել ի միասին: Բազում անգամ իրք մեծամեծք ոչ ինչ հարստաբուռն զօրօք ի գլուխ ելեալ կատարեցան, այլ ոչ երբեք ուրեք յայնպիսի սակաւաւորաց այնչափ զօրութիւն բեկաւ: Զի երկոտասան այր երիտասարդ ի մի վայր հասեալ միաբանեցին, յայնցանէ՝ որ յաքսորս առաքեցան, ի-

բրեւ ամենեքին միահամուռ չէին
ինչ աւելի քան զհարեւր, որ այն-
պէս զանձինս ի կշիռս դնէին: Այլ
այսպիսի սակաւաւորօք յաղթահա-
րէր զակեղմոնացւոց հարստութիւն.
Քանզի սոքա ոչ այնչափ ընդ ընդ-
դիմակաց կողմանն, այլ ընդ սպար-
տացիս յայնմ ժամանակի ի մարտ
պատերազմի զրդուէին, որ համօրէն
Յունաց աշխարհին իշխանք էին, ո-
րոց իշխանութեանն փառաւորու-
թիւն ոչ յետ բազում ժամանակաց,
ի զեւկտրական մարտին անկանէր,
նախ ի սոցանէ իսկ հարեալ: Արդ
սոքա երկոտասանեքին՝ որոց առա-
ջնորդ էր Պեղոպիդաս, յորժամ ի
տունջեան յաթենացւոց քաղաքէն
ելանէին, զի իբրեւ երեկոյացի ժամն
ի թեբաս հասանիցեն. որոցն պա-
ռականօք ելանէին, առեալ ընդ իւ-
րեանս ուռիանս, ի շինականութեան
կերպարանս, զի առանց կարծեաց
զճանապարհն երթայցեն: Աւ իբրեւ
ի ժամանակին յո գէմ եղեալն էին,
հասանէին, գային ի տուն Քարոնի,
որ զօրն եւ զժամն սահմանեաց:

Գ. ԲՄԲՈՆ եւ ի դէպ է ասել աս-
տէն, թէպէտ եւ օտար ինչ ի բանի-

ցըն կարգէ թուիցի, եթէ առաւել
 համարձակութիւն որչափ վնաս դոր-
 ծիցէ: Քանզի վաղվաղակի եհաս
 յականջս դատաւորացն թեբացւոցն
 եթէ վտարեալքն եկին մտին ի քա-
 ղաքն. այլնոքա, քանզի ընդ գինիս
 մտեալ էին, եւ ի խրախուճս հա-
 տեալ, այնչափ առ ոչինչ գրեցին,
 զի եւ ոչ հարց եւ խնդիր առնել զայն-
 պիսի իրաց փոյթ յանձին կալան: Աւ-
 մեւս եւս իմն ինոյն յաւելաւ, որ ա-
 ռաւել զնոցա անմտութիւն յայտ
 առնիցէ. զի թուղթ եհաս յաթե-
 նացւոց քաղաքէ, յԱրքեայ քրմա-
 պետէ առ մի ոք ի նոցունց Արքիաս
 անուն, որ յայնժամ զգլխաւորու-
 թիւն իշխանութեան ի թեբացւոց
 քաղաքին ունէր. ի նմա ոճով մի
 ըստ միոջէ գրեալ կային անցք վտա-
 րելոցն ի քաղաքէն ելանելոյ: Գայն
 թուղթ իբրեւ տային նմա, նա քան-
 զի բաղմեալ կայր ի գինրմպելիսն,
 զթուղթն որպէս կնքեալն էր, ընդ
 բարձիւն արկեալ, ի վաղուի օրն,
 ասէ, թողում զսաստիկ իրս: Արդ
 ամենեքին նոքա, արբեալք գինե-
 ղէնք եւ սխաղակեալք, մինչ բա-
 ղում ժամք գիշերոյն անցեալ էին,

ի վտարելոց անտի սպանան . եւ Պեղոպիդաս առաջնորդ էր : Յետ այոց իրաց կատարելոց , իբրեւ խուժանն կոչեցաւ զէն առնուլ եւ կռուել ի վերայ ազատութեանն , եւ ոչ միայն որք ի քաղաքին էին , այլ եւ յամենայն կողմանց յարուարձանեայ տեղեաց միախուռն ընթանային , ըզղակեղմոնացւոց զօրսն ի միջնաբերդէ անտի մերժէին , զաշխարհն ի պաշարմանէ ապրեցուցանէին , եւ զոմանս յառաջնորդաց զՎաղմէայն առնլոյ սպանանէին , եւ զոմանս ըստ աշխարհ հանէին :

Դ. ԻՐԵՅԻՆՈՔԱ զաղմկաւն էին , եւ ընդ տոհմային քաղաքացիսն մարտեղեալ կռուէին , Նպամինոնդաս , որպէս ի վերագոյնսն ճառեցաք , ի տան հանդարտեալ կայր : Այսն ուրոյ փառաւորութիւն թեբացւոց քաղաքին ազատութեան առանձինն է Պեղոպիդեայ , իսկ այլն ամենայն հասարակ ընդ Նպամինոնդայ : Զի եւ ի ղեւկտրական մարտին , յորում իշխան զօրագլուխ կայր Նպամինոնդաս , սա զօրաւարէր ընտիր զօրուն որ զառաջինն զղակոնացւոց ճակատըն տապաստ արկ : Դարձեալ եւ

յայլ ամենայն վիշտան մօտ էր. որպէս
յորժամ ընդ սպարտացւոց քաղաքին
պատերազմէր, զմեւս թեւն ունէր.
եւ զի զՍեփեմա վաղվաղակի դար-
ձուցեն, երթայր հրեշտակութեամբ
ի Պարսս: Եւ եղեւ սա՝ երկրորդ ի
գլխաւորաց թեբացւոց քաղաքին.
այլ այնպէս զի Եպամինոնդեայ մեր-
ձաւոր էր:

Եւ. ՍԵ եւ ընդ չաջողութեանց
մարտ եղեալ կռուէր. զի եւ խկրդ-
բանն, որպէս ցուցաք, վտարանդի
յաշխարհէն մերժեցաւ. եւ իբրեւ ըզ-
թետաղացւոց աշխարհն ընդ թեբա-
ցւոց իշխանութեամբ արկանել կա-
մէր եւ հրեշտակութեան օրինօք յա-
պահովս զանձն համարէր, զի սովո-
րութիւն է հրեշտակութեան օրի-
նաց սուրբս յամենայն ազգս լինել,
յՆդէքսանդրեայ փերեցւոյ բըռ-
նաւորէ, ընդ Իամենեայ ձերբակալ
լիեալ ի կապանս արկաւ: Յնա Ե-
պամինոնդաս ապրեցոյց, ի մարտ
պատերազմի ընդ Նդէքսանդրի գըր-
դուեալ: ՆՅԼ յետ այսպիսի իրաց նա
չկարէր հաշտ լինել ընդ նմա՝ յորմէ
բռնադատեցաւ. վասն որոյ հաւա-
նեցոյց զթեբացիս, զի յօգնականու-

Թիւն թետաղացւոցն երթեալ, ըզ-
բոնաւորսն մերժեացեն: Եւ իբրեւ
գլխաւորութիւն մարտին նմա յանձն
եղեւ, եւ անդէն ի տեղին գայր զօ-
րօքն, այն ինչ տեսեալ զԹշնամին,
ընդխառնէր: Յայնմ մարտի դէտա-
կըն ի վեր ամբառնայր Պեղոպիդաս,
եւ իբրեւ տեսանէր զՆդէքսանդրոս,
ցասմամբ վառեալ, մտրակ ի կուշտ
արարեալ երիւարին, ի նա խաղայր,
եւ հեռացեալ յիւրոցն, հարեալ ի
նետից անկանէր: Եւ այս գէպ եղեւ
յետ յաղթութեանն յաջողելոյ. զի
վատթարեալ իսկ էին զօրք բոնա-
ւորաց: Իբրեւ այս իրք այսպէս կա-
տարէին, յամենայն քաղաքաց թե-
տաղացւոց աշխարհին, Պեղոպիդեայ
որ սպանաւն, պսակս ոսկիս տային,
եւ պատկերս պղնձիս կանգնէին, եւ
նորա որդւոց բազում անդաստանս
պարգեւէին:

U 9 6 U 1 9 U 1 0 U

ՅԱՆԴԻՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. ԱԳԱՍԻՂԱԵՒՈՍ վասն թագաւորութեան կռուի ընդ եղբօրն որդւոյ: Բ. Ըզգաշինան որ ընդ Տիսափեռնի յԱսիա կռեցան պահէ: Գ. ԶՓռիւգաստան աւար հարկանէ. յԵփեսոս զգօրականն կրթէ. այլուր երթայ, եւ այլուր կեղծաւորի գնալ: Դ. Կոչեցեալ ի վերայ բէովտացւոցն առ Կորոնէաւ յաղթէ, եւ յայնոսիկ որ ի մէհեանան ապաստանէին խնայէ: Ե. Իլինել պատերազմի զկորընթացւոց քաղաքաւ, զձեռս կարճէ առ ի չքանդելոյ զքաղաքն: Զ. Չառնու յանձն ի ղեւկորիական պատերազմն երթալ. զսպարտացւոց քաղաքն որում պատերազմ ի դիմի հարկանէր ի թերացւոց, հնարիւք պահէ: Է. Ընչիւք դիւրութիւն առնէ աշխարհին. զպատարագան որ առաքեցան նմա, հասարակաց տայ: Ը. Քանզի տգեղ էր մարմնովն եւ հասարակաց խառնաղանձն սպաս ի կիրարկանէր, ի բարբարոսաց անտիանդոսնեցաւ. ի Մենեղայ նաւահանգստին մեռաւ:

Ա Գ Ե Ս Ի Ղ Ա Ե Ի Ո Ս

Ղ Ա Կ Ե Դ Ս Ո Ն Ա Յ Ի

Ը . ԱԳԵՍԻՂԱԻՈՍ զակեղմանացի որպէս յայլոցն մատենագրաց , նոյնպէս բաղմապատիկ ի Քսենոփոնտեայ սոկրատացւոյ դրուատեալ գովեցաւ . զի ընտանութեամբ էր ընդ նմա : Սա զառաջինն վասն թագաւորութեան ընդ Ղէոստիքիդեայ , եղբօրն որդւոյ , մաքառէր : Սովորութիւն է ի նախնեաց անտի զակեղմանացւոց , զի երկուս ունիցին հանապաղ թագաւորս , անուամբ մանաւանդ քան ճոխութեամբ , յերկուց տոհմից Պրոկղեայ եւ Նւրիսթենեայ որք նախ քան զամենայն ի զաւակէ անտի Հերակղի սպարտացւոց թագաւորք կացին : Իսոցանէ երկոցունց չէր օրէն ի միոջէ անտի փոխանակ միւսոյն ընտրել զոք , եւ յերկոսեանն իսկ թագաւորք կարգ ըստ կարգէ

կային : Նախ այնմ անկ էր, որ անգրանիկն էր յորդուց անտի նորա՝ որ ի թագաւորութեանն վախճանեցաւ : Ապա թէ նա յարու մանկանէ անժառանգ վախճանէր, որ մերձաւորն էր աղգականութեամբ, զնա ընտրէին : Արդ մեռաւ Ագիս արքայ, Ագեսիղայ եղբայրն, եւ թողոյր ուստր մի Ղեւոտիքիդէս անուն, զոր ի կենդանութեան իւրում չճանաչէր, եւ ի մեռանէն ասաց, թէ իւր որդի իցէ : Արդ սորա եւ Ագեսիղայ, իւրոյ հօր եղբօրն, գուպարած կայր վասն թագաւորութեանն պատուոյ : Այլ ոչ այնմ զոր խնդրէրն եհաս մանուկն, զի ի Ղիւսանդրեայ պատուարութեանէ, այն՝ որ խաղմարարն էր, զոր օրինակ վերագոյնն յայտ արարաք, եւ ընդ ժամանակսն ընդ այնոսիկ զօրաւոր, Ագեսիղաւոս նախամեծար համարեցաւ :

Եւ Սէ վաղվաղակի յորժամ ըզթագաւորութիւնն ըմբռնէր, ածէր ի հաւան զղակեղմոնացիս, զի զօրս յասիացւոց աշխարհն արձակիցեն, եւ տայցեն մարտ պատերազմի ընդ թագաւորին . զի ասէր, Քան յեւրոպէացւոց աշխարհին առաւել լաւ

է յասիացւոց կողմանս ճակատ տալ :
 Զի եւ համբաւ ելանէր Արտաշիսի
 նաւամարտիկ տորմիզ նաւաց գու-
 մարել, եւ հետեւակ զօրս, զի զնո-
 սա ի Յունաց աշխարհն առաքիցէ :
 Եւ իբրեւ տուաւ նմա իշխանութիւն,
 այնպիսի արագութիւն ի կիր արկա-
 նէր, զի վաղագոյն յԱսիա զօրօքն հա-
 սանէր, քան թէ շահապէն նախա-
 րարապետք թագաւորին ի վերայ
 հասանէին եթէ նա եւ ի քաղաքէն .
 որով զամենեւեան առանց պատ-
 րաստութեան եւ զեղծս գտանէր :
 Իբրեւ հասանէր Տիսափեռնէս յի-
 րացն հաստատութեան վերայ, որ
 զգլխաւորական իշխանութիւն յայն-
 ժամ ի մէջ արքունի ոստիկանացն
 ունէր, ժամ եւ ժամանակ ի զակո-
 նացւոյն խնդրէր, կերպարանօք որ-
 պէս թէ ջանայցէ ինքն, զի զակե-
 դմոնացւոց դաշինք բարեկամու-
 թեան ընդ արքայի կռիցին, այլ
 արդեամբք զի զօր ժողովեացէ. եւ
 առնոյր երից ամսոց ժամանակ : Եւ
 երդմնի եւ դաշնաւոր լինէին ընդ մի-
 մեանս, զի առանց իրիք նենդու-
 թեան զդաշնն պահեացեն : Յուխտան
 հաւատարիմ կայր Ագեսիդաւոս,

իսկ Տիսափեռնէս զնորին հակառակըն ոչ այլ ինչ բայց պատերազմ դումարէր։ Զայն թէպէտ եւ զգայր Ղակոնն, սակայն զերդումն զոր երդուաւ, պահէր, եւ ասէր թէ բազում ինչ նպաստ լինիցինովաւ անձին։ զի Տիսափեռնէս այնու զի երդմանն ստէր, եւ զմարդիկ յիւրոց իրացն օտարացուցանէր, եւ զգիսն ի ցասումն ածէր։ Եւ ինքն զի զկրօնսն պահէր, քաջալերէր զգօրսն, իբրեւ զմտաւ ածէին եթէ աստուածոցն օգնականութիւն ի նոցա թերէիցէ, եւ մարդիկ բարեկամք լինիցին նոցա, զի սովոր են նոքա այնոցիկ որ հաւատարիմ ի խոստմունսն կացին, ձեռնառու լինել։

Գ. ԻՐԻՆԻ ԵԼՆ ԵՏԱՍ ԺԱՄՆ, խուժդուժն կարծէր իմն այնպէս ի միտս իւր, եթէ քանզի բազում վայրք բնակութեան էին նորա ի կարացւոց աշխարհին, եւ այն թագաւորութիւն ի ժամանակին յայնմիկ մեծագանձ յոյժ էր, թշնամիք առաւել անդր յարձակիցին, վասն այսորիկ զիւր զօրսն անդր դումարէր։ Այլ Ագեսիղաւոս դէմ եղեալ ի փոխգացւոց աշխարհն զնայր, եւ զգա-

ւառն անմարդի թափուր ի բնա-
 կչաց կացուցանէր, մինչ չեւ ուրեք
 շարժեալ Տիտափեռնեայ: Իբրեւ զօր-
 քն բազում աւարաւ մեծանային,
 յփեսոս ածէր զբանակն ձմերել.
 եւ անդրէն արուեստանոցս զինուց
 կացուցանէր, մեծաւ ճարտարու-
 թեամբ զպատերազմն յարդարէր: Եւ
 զի մեծաւ փութով վառեացին ի զէն
 եւ ի զարդ, եւ շքեղագոյնս եւ պայ-
 ծառագոյնս յօրինեացին, պարզեւս
 առաջի դնէր որոց աւելագոյն ինչ
 ճարտարութիւն ցուցանիցեն: Զնոյն
 եւ ի պէսպէս մրցութիւնս գործէր,
 զի որք իւիք ինչ զայլովք անցուցա-
 նիցեն, մեծապատիւ մեծապարզեւ
 մեծարիցին: Եւրդ այսպիսի իրօք զօ-
 րրս վառեալս զարդարեալս եւ ամե-
 նեւին իսկ տեղեկագոյնս մրցու-
 թեանց ստանայր: Եւ իբրեւ ժամ
 թուեցաւ նմա զզօրսն արտաքս քան
 զձմերոցն հանելոյ, ետես զի եթէ
 ուր երթալոցն էր յայանապէս պատ-
 մեսցէ, չեն ինչ հաւատալոց թը-
 շնամիքն, եւ այլ ինչ գաւառս ա-
 մրացուցանել փութայցեն, եւ հա-
 մարիցին եթէ այլազգ ինչ քան զոր
 բարբառեցաւն, գործիցէ: Եւրդ ի-

բրեւ ասաց թէ ի Սարգս գնալոց ի-
ցէ, Տիսափեռնէս նոցին կարիացւոց
կողմանցն պաշտպանել փութայր.
եւ իբրեւ խաբեցաւ, եւ պարտե-
ցաւ խորհրդով, անազան խաղայր
գնայր յօգնութիւն իւրոցն: Թի յոր-
ժամ անդր հասանէր, Աղեսիղաւոս
բազում վայրս վանեալ վկանդեալ,
մեծաւ աւարաւ լցեալ էր: Իսկ Ղա-
կոնն իբրեւ ետես թէ թշնամիք
յաղթեն նմա հեծելազօրու, չառ-
յանձն երբեք ի դաշտի ուրեք ճա-
կատ տալ, եւ յայնպիսի վայրս ի
մարտ մտանէր, յորս առաւել հե-
տեւակ զօրքն բռնանային: Աւխու-
ճապէր իսկ, քանիցս անգամ թէ
խառնուրդք լինէին, զյաճախա-
զունդ բանակս թշնամեացն, եւ
այնպէս յԱսիա շրջէր, զի ամենեքին
գնա յաղթող համարէին:

Դ. Ահա իբրեւ խորհէրն ի միտս
իւր խաղալ գնալ ի Պարոս, եւ ընդ
թաղաւորին իսկ գլխովին բախել,
հրեշտակ անդէն ի քաղաքէն հա-
սանէր նմա, պարիտաց հրամանաւ,
թէ աթենացիք եւ բէովտացիք ի
մարտ պատերազմի ընդ զակեդմո-
նացիս զբզուեցան, վասն այնորիկ մի

ինչ դանդաղեացի դալ: Այսմ վայ-
րի ոչ փոքր ինչ ընդ հլուական միտան
քան ընդ պատերազմօղ զօրութիւնն
պարտ իցէ զարմանալ, զի որ զօրա-
ւարն էր յաղթօղ զօրուն, եւ բազում
իմն համարձակութիւն ունէր Պար-
սից թագաւորութեանն աիրելոյ.
այնպէս ցածութեամբ ունկնդիր հը-
րամանաց հեռաւորաց իշխանացն լի-
նէր, որպէս թէ դոյզն ինչ ոք առանց
իշխանութեան ի ժողովս սպարտա-
ցւոց աշխարհին էր: Եւրանի թէ բզ-
նորին օրինակի եւ մեր զօրաւարքս
յօժարէին ստէպ զհետ դնալ: Այլ
դարձցուք միւսանդամ ի նոյն: Ագե-
սիդաւոս քան զընչաւէտ թագաւո-
րութիւնն նախամեծար զբարւոք
համբաւն արար, եւ առաւել փա-
ռաւորութեան համարեցաւ թէ իւր
աշխարհին հրամանաց հնազանդ լի-
նիցի, քան թէ պատերազմաւ ա-
սիացւոց աշխարհին յաղթիցէ: Արդ
զայս ածեալ զմտաւ, ընդ Աղեսպոն-
տոս զզօրսն անցոյց, եւ այնպէս ե-
րազեալ հասանէր, զի զճանապարհ
զոր Քսերքսէս ի միումամի հարկա-
նէր, սա զերեսնօրեայ աւուրս ի դը-
լուխ հանէր: Իբրեւ չէր ինչ կարի

Հեռի ի պեղոպոնէսացւոց կողման-
 ցն, աթենացիք եւ բէովտիացիք եւ
 այլ եւս նոցին դաշնաւորք, առ Վո-
 րոնեաւ ջանային կալ նմա հակա-
 ռակ. նա ամենեցուն սաստիկ պա-
 տերազմաւ յաղթէր: Այս յաղթու-
 թեան առաւել իմն դրուատիք էին,
 զի իբրեւ բազումք փախուցեալ ի մե-
 հեան Աթենայ դիցն անկանէին, եւ
 հարցեալ լինէր նա, թէ զինչ հրա-
 մայիցէ վասն նոցա, նա թէպէտ եւ
 վէրս եւս ի պատերազմին առեալ էր,
 եւ ցասուցեալ երեւէր ընդ ամենե-
 սին՝ որոց զէն առեալ հակառակ կա-
 ցին, այլ սակայն զկրօնսն քան ըզ-
 բարկութիւն մեծարոյ համարեցաւ,
 եւ հրաման ետ չբռնադատել զնոսա:
 Զայս ոչ եթէ ի Յունաց աշխարհին
 միայն գործէր, զի զմեհեանս դիցն
 սուրբ ունէր, այլ եւ ի բարբարոսաց
 աշխարհին մեծաւ փութով զամե-
 նայն պատկերս եւ զբազինս պահէր:
 Եւ քարոզէր իսկ եւսսէր, եթէ Զար-
 մանամ թէ ոչ սեղանազերծ տա-
 ճարակապուտ համարեսցին, որք ի
 պատկերսն ապաստանելոց փնաս առ-
 նիցեն. կամ զխարդ ոչ յեւս մեծա-
 մեծ ինչ պատիժս մտանիցեն որք ըզ-

կրօնան նուազեցուցանիցեն, քան
զայնոսիկ՝ որք աւար հարկանիցեն
զմեհեանսն:

Ե. ՅԵՏ այս պատերազմի գու-
մարէր համօրէն կռիւն զկորնթացւոց
աշխարհաւն, եւ վասն այնորիկ Կո-
րնթական պատերազմն կոչեցաւ:
Երդ իբրեւ ի միում ճակատու տասն
հազարք թշնամեաց, Լ. դեսիղայ զօ-
րաւարութեամբ անկանէին, եւ այն-
պէս հակառակորդացն զօրութիւն
մեղիկէր անկանէր, նա այնչափ քաջ
ի բաց հեռի ի հպարտութենէ եւ ի
պարծանաց էր, զի զթայր ի վերայ
ձախողանաց Յունաց աշխարհին.
քանզի այնչափ բազում մարդկան
յաղթեալ ի նմանէ վասն հակառա-
կորդացն անկան, զի այնու բազմու-
թեամբ, եթէ առողջ միտք էին Յու-
նաց, մարթէր Պարսից վրէժս տալ:
Նոյն դարձեալ իբրեւ զթշնամիս ի
քաղաքին պաշարեալ ունէր, եւ բա-
զումք խրատ տային նմա, զի ընդ Կո-
րնթացւոց քաղաքին տացէ մարտ
պատերազմի, նա տայր անդրէն պա-
տասխանի եւ ասէր, թէ Լ. յդ չվայ-
ելէ ինչ իմում առաքինութեան. զի
յայն իսկ եկի, ասէ, զի զորս չկայ-

յեն ինչ յիւրեանց չափուն, դարձուցից անդրէն ի նոյն, եւ ոչ զի գ. քաղաքսն հոյակապս զՅունաց աշխարհին կործանեցից: Զի եթէ զնոսա՝ որք ընդ մեզն հակառակ կացին հինին, կամիցիմք ջնջել, անձամբ զանձինս քակեմք, իբրեւ հանդարտեալ կայցեն խուժողութքն: Զայդ եթէ առնիցեմք, դիւրաւ եւ անջան պատերազմաւ, յորժամ կամիցին նկուն առնիցեն զմեզ:

Զ. ՅԱՅՆՄ Ժամանակի դէպ լինէին զակեղմոնացւոց առ Ղեւկտրիաւ վիշաքն. եւ զի մի իցէ թէ անդր երթայցէ, չառ յանձն ի հրապարակի երեւել, ուր եւ ի բազմաց ստիպէր, իբրեւ այն թէ իմանայր յառաջագոյն զելս իրացն: Եւ իբրեւ Եպամոնոնդաս ընդ սպարտացւոց պատերազմէր, եւ առանց պարսպաց էր քաղաքն, նա այնպիսի ոք զօրաւար զանձն ընծայեցուցանէր, մինչեւ յայնժամ ամենեցուն երեւել, եթէ նորա չէր լեալ, սպարտացւոց քաղաքն յատակաց բրելոց էր: Յայնմ կարևոջ Ժամանակի արագութեամբ իւրոց խորհրդոյն ամենեցուն իսկ լինէր ի փրկութիւն: Քանզի իբրեւ

ումանք ի մանկուոյն զարհուրեալք
 ի գալտենէ թշնամեացն, դէմ ե-
 դեալ տարադէմ փախստեայ առ
 թեբացիս անցանել կամէին, եւ վայ-
 րբս ինչ բարձրաւանդակս արտաքս
 քան զքաղաքն ունէին. Աղեսիզաւոս
 քանդի տեսանէր թէ մեծ իմն փնաս
 է, եթէ իմանայցի թէ ոք առ թը-
 շնամիան անցանել յօժարիցէ, իւ-
 րայովքն հանդերձ եկն ի տեղին, եւ
 որպէս թէ բարւոք ինչ մաօք դոր-
 ծեցին, յարգէր զնոցա խորհուրդս,
 զի զայն վայրսն կալան. Եւ ես, առե,
 զմտաւ ածէի թէ պարտ է զայս այս-
 պէս առնել: Այնդունակ զմանկտին
 կերպարանեալ յարգանօքն շահե-
 ցաւ, եւ յաւելեալ ի նոսա անդըս-
 տին յեկեղոցն ընդ իւր, թողոյր ըզ-
 վայրսն ի զգուշութեան: Զի իբրեւ
 թիւ համարոյ այնոցիկ՝ որ չէին ինչ
 տեղեակ խորհրդոց նոցա յաճախէր,
 չիշխեցին խլրտել. մանաւանդ ա-
 ռաւել վասն այնորիկ զի կարծէին,
 եթէ զոր խորհեցանն, ի ծածուկ կայ:

Եւ ԱՐԿԵԼԵՍԻ յետ ղեւկորիական
 պատերազմին զակեղմոնացիք ոչ եր-
 բէք նորոգեցան, եւ ոչ զառաջին ինչ
 իշխանութիւն իւրեանց ըմբռնեցին.

այդ Ագեսիղաւոս չդադարեաց եր-
բեք, որով իւիք եւ ձեռնհաս էր թիւ-
կունք լինել աշխարհին: Այլ իբրեւ
մանաւանդ ընչիւք կարօտ էին դա-
կեդմոնացիք, նա ամենեցուն որոց
յետս կացեալ էր ի թագաւորէն,
ձեռնտու լինէր. եւ բազում ինչս ի
նոցանէ առեալ պարգեւ, դիւրու-
թիւն առնէր իւրում գաւառին: Աւ
այն իսկ առաւել զարմանք էին ի նմա,
զի յորժամ բազում դահամունք եւ
պատարագք նմա ի թագաւորաց եւ
ի հարստաց եւ ի քաղաքաց մատու-
ցանէին, ոչ ինչ ամենեւին յիւր տունն
մուծանէր, ոչ զղակոնացի ռոծիկն
եւ զհանդերձիկն փոխեաց: Աւ զնոյն
տուն շատ եւ բաւական համարէր,
զոր եւ Աւրիսթենէս նախնին հարցն
իւրոց ի կիր արկ. յոր թէ մտանէր
ոք, ոչ ինչ տենչանաց, ոչ ինչ խաւ
առատութեան նշանակս մարթէր
տեսանել, եւ զնորին հակառակն
բազում ինչ համբերութեան եւ
ժուժկալութեան նշանակս: Աւ այն-
պէս իսկ էր կազմեալ եւ յարդարեալ,
որպէս զի ոչ իւիք ինչ իրօք այլակերպ
իցէ ի կարօտելոյ եւ ի դոյզն ուրուք
տանէ:

Ի. Արտայր մի այսպիսի, որում
այնպէս առատ եղեւ բնութիւնն յոր-
ժամ զողւոց առաքինութիւնս բա-
ժանէր, իբրեւ զմարմինս անդամոց
նորա կազմէր, յուացաւ վատու-
թեամբ. զի եւ կարճ էր նա հասա-
կաւ եւ տկար յոսկերաց զօրութենէ
եւ միով ոտամբ կաղ: Աւ այս ազե-
ղութիւն իմն բերէր. եւ որք չէինն
ծանօթք, իբրեւ ընդ երեսս նորա
հայէին, յընչաց քերեալ արհամար-
հէին. այլ որ նորա քաջութեանցն
ի վերայ հասանէին, զարմանային
ընդ նա կարի: Ար եւ դէպ եղեւ իսկ
նմա, զի իբրեւ ութսնամենի յօգ-
նականութիւն թակեայ, յեզխպտա-
ցոց աշխարհն երթայր, եւ ի ծո-
վեղերին հանդերձ իւրովքն ընկող-
մանեալ ննջէր, առանց յարկաց բաց-
օթեայ, եւ խշտիս ունէր այսպիսի
ինչ. գետին ծածկեալ ի յարդից,
եւ յայնր վերայ ոչ ինչ աւելի ար-
կեալ բայց միայն մորթ. եւ անդէն
ամենեքին ննջէին, հանդերձս գը-
ծուծս եւ մաշս զգեցեալ, այնպէս
զի ամենայն հանդերձանք նոցա ոչ
միայն թաղաւոր զոք ի միջի նոցա
չցուցանէին, այլ զմարդոյ ուրուք

տառապելոյ կարծիս տային: Իբրեւ
 համբաւ գալստեան նորա առ ար-
 քունականան հասանէր, վաղվաղակի
 բերէին նմա պատարագս եւ պար-
 գեւս ազգիազգիս: Եւ իբրեւ զՆ-
 գեսիղաւոսն խնդրէին, հազիւ առ-
 նոյին յանձն հաւատալ, եթէ մի ի
 նոցանէ իցէ, որք յայնժամ ննջէին:
 Եւ իբրեւ թագաւորին բանիւք, զոր
 բերինն, մատուցանէին, նա չառ-
 նոյր ինչ անտի, բայց միայն ի մտոյ
 որթուցն եւ յայնպիսի ռոճկաց՝ որոց
 ի ժամանակին յայնմիկ կարօտ էր,
 եւ զեւղս անուշունս, եւ զպսակսն,
 եւ զչոր խորտիկսն ծառայից իւրոց
 բաժանէր, եւ զայն եւս հրաման
 տայր յետս դարձուցանել: Չայն ի-
 բրեւ գործէր, խուժողութքն զնա ա-
 ւելագոյն եւս արհամարհէին. զի
 համարէին եթէ առ չգիտելոյ, զնո-
 սա մանաւանդ առնուլ յօժարեաց:
 Իբրեւ յեզիպտացւոց աշխարհէն
 դառնայր, ընկալեալ պարգեւս եր-
 կերիւր քսան տաղանդ իՆեկտանե-
 բայ, զի զնոյն իւրում ազգին տայցէ
 պարգեւս, եւ գայր հասանէր ինա-
 ւահանգիստն՝ որ անուանեալ կոչի
 Սենեզայ, եւ ի մէջ կիւրենացւոց

Եւ եգիպտացւոց աշխարհին կայ,
յախա հիւանդութեան անկեալ մե-
ռանէր: Ընդ նորա բարեկամքն, զի
դիւրաւ կարիցեն ի՛յպարտա հասու-
ցանել, մոմով պատէին, քանզի մեղք
չունէին, եւ այնպէս բերէին յաշ-
խարհն:

U b ' U b ' U

ՅԱՆԴԻՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. ԵՐԻՄՅԱՆԷՍ զառաջինն Փիղիպպեայ եւ Աղեքսանդրի դպիր լեալ, ապա զօրաւար եղեւ թեւի միոջ: Բ. ԶԳամիրս վիճակառեալ, սիրելի եղեւ Պերդիկկայ եւ հաւատարիմ: Գ. Կացոյց զնա Պերդիկկասընդդէմ թշնամեացն որ յեւրոպացւոց աշխարհէն: Դ. Նէոպտոլմեայ յաղթէ սաստիկ պատերազմաւ զկրատերոս մեծաւ յուղարկաւորութեամբ թաղէ: Ե. ՅԱնտիգոնեայ դատապարտեալ պարտեալ եւ պաշարեալ խորամանկութեան հնարիւք ապրի: Զ. Խնամակալ լինի Ողոմպիադայ եւ որդւոցն Աղեքսանդրի: Է. Կերպարանէ ըզկերպարանս իշխանութեան Աղեքսանդրի հակառակ Անտիգոնեայ: Ը. Անտիգոնեայ յաղթեալ ի զօրականաց հինօրէից ստահակութենէ խափանի: Թ. Խորամանկ խորհրդով զթշնամին վրիպեալ կացուցանէ: Ժ. Մասնեալ յիւրոցն, որ յաղթեացն կայ ի դիպահւոյն որ պարտեցաւ: ԱԺ. Զհամբերեալ բանտին զպատիժսն խնդրէ: ԲԺ. Վասն խորհրդեանն յետ սովով տանջելոյ, սրով վախճանի: ԳԺ. Մինչ դեռ սա կենդանի էր ոչ ոք ի զօրաւարացն ըզթապաւորի անուն առ. թէ որպէս յուղարկաւորութիւն եղեւ:

Ե Ի Մ Ե Ն Է Ս

Կ Լ Ր Դ Ի Լ Յ Ի

Լ. ԵՒՄԵՆԷՍ կարդիացի: Սմա
 եթէ քաջութեանն հաւասար եւ
 բախտն էր, թէպէտ եւ ոչ ինչ մեծ
 եւս քան զոր էն, լինէր, այդ եւս
 առաւել երեւելի եւ մեծարոյ, քան
 զի զհոյակապ մարդիկ քաջութեամբ
 բնն կշռեմք եւ ոչ եթէ բախտիւ:
 Զի ժամանակ կենաց նորա, յորում
 մակեդոնացիք աճէին, կարի արհա-
 մարհ իմն զնա առնէր, որ անդէն ի
 նոցա իսկ միջի կեայր, քանզի յօտար
 քաղաքէ էր. եւ ոչ իսկ ինչ պակաս
 էր ի նմանէ, բայց միայն ազնուական
 զարմ: Թէպէտ եւ նա յիւրում բնին
 ի գլխաւոր ազգէ էր, բայց սակայն
 դժուարէին մակեդոնացիք, զի յիրս
 ինչ առաւել քան զնոսա թուիցի,
 սակայն համբերէին. զի անցուցա-
 նէր զամենեքումք խնամակալու

Թեամբ, տքնուԹեամբ, համբերու-
 Թեամբ, խորագիտուԹեամբ եւ հան-
 ճարով: Իբրեւ մանուկ իսկ էր, բա-
 րեկամուԹիւն խառնէր ընդ Փիղե-
 պեայ, Լամինատայ որդւոյ, եւ իսուղ
 Ժամանակի ընտանենայր նմա. զի
 բացուստ ի բաց պայծառանային ի
 մանկուԹեան իսկ նորա բարբառա-
 քինուԹեանն: Եւ ունէր զնա առ
 իւր ի տեղւոջդպրի, որ առ Յոյնս
 յոյժ իսկ պատուականագոյն է քան
 Թէ առ հռոմայեցիս: Զի առ մեզ,
 արդեամբք իսկ որպէս եւ ենն, վար-
 ձկանք գրիչքն համարին. իսկ առ
 նոսա նորին հակառակ չլինի ոք յայն
 գործ միջամուխ, Թէ ոչ յածուն ոք
 իցէ եւ ծանօթ հաւատարմուԹեամբ
 եւ քաջուԹեամբ, զի հարկ է նմա,
 Թէ ամենայն խորհրդոցն խորհրդա-
 կից լինիցի: Զայս կարգ բարեկամու-
 Թեան առ Փիղիպպեայ ունէր զամս
 եւԹն, եւ յետ նորա մեռանելոյ, ի
 նոյն գործ սպասաւորուԹեան կայր
 առ Լղէքսանդրի զամս երեքտասան:
 Եւ ի յետին Ժամանակսն եւ զօրա-
 ւար եւս էր միւսում Թեւի հեծելա-
 զօրուն, որ անուանեալ կոչէր Էե-
 տերիկէ: Եւ էր նա միջամուխ խոր-

հրդոց երկոցունց եւս թագաւորացն, եւ ամենայն իրաց կցորդ :

Ի. ՅԵՏ Աղէքսանդրի ի բաբելոնացոյ աշխարհին մեռանելոյ, իբրեւ բաժանէին զարքայութիւն նորա ծառայքն դայեկորդիք իւրաքանչիւր եւ զգլխաւոր իշխանութիւն տային Պերդիկկայ, այն՝ որում Աղէքսանդրոս ի մեռանել իւրում ետ զիւր մատանին. որով ամենեքին իմանային եթէ նմա զթագաւորութիւնն ընծայեցուցեալ իցէ, մինչեւ իւր որդիքն ի չափ հասանիցեն: Քանզի Արատերոս եւ Անտիպատրոս, չէին մօտ, որ անցուցանել զնովաւ կարծէին, եւ Եփեսոսին մեռեալ էր, զոր մեծարոյ քան զայլն համարէր Աղէքսանդրոս, որպէս մարթի դիւրաւ իմանալ: Յայնմ ժամանակի տըւաւ Եւմենեայ կապադովկացոց աշխարհն, կամ մանաւանդ թէ սահմանեցաւ. զի յայնժամ ի ձեռս թշնամեաց էր: Զնա Պերդիկկաս ընդ իւր յարեցուցանէր մեծաւ փութով զի յոյժ իսկ հաւատարիմ եւ աջողակ զայրն տեսանէր, եւ գիտէր զի եթէ զնա հրապուրիցէ, բազում իւրիքն պատ լինիցի նմա յիրան զորս յար-

դարեր : Քանզի ածէր իսկ զմտաւ , որում դրեթէ ամենեքին՝ որ ի մեծինչ իշխանութեան կայցեն , ցանկան , զայլոց բաժինսն յափշտակեալ յիւր վտարել : Գայդ ոչ նա եւեթ գործեաց , այլ եւ ամենեքին իսկ՝ որք Մղէքսանդրի բարեկամք լիեալ էին : Մռաջին Ղեւոնատոս զՄակեդոնիա բմբռնել յօժարէր . նա բազում մեծամեծ խոստամարք ջանայր հաւանեցուցանել զԼւմենէս , զի զՊերդիկկաս թողցէ եւ ընդ իւր բարեկամութիւն առնիցէ : Եւ իբրեւ չկարէր ածել զնա ի հաւան , գուն գործէր ըսպանանել . եւ առնէր իսկ , եթէ ոչ նա գիշերի դադտուկ փախուցեալ ապրէր ի միջոյ պահապանաց նորա :

Գ. ՅԵՅՆՄ Ժամանակի բորբոքեցան մարտք պատերազմաց , որ յետ Մղէքսանդրի մահուն մինչեւ ցհամայնաջունջ սատակումն մղէին . եւ ամենեքեան ի մի վայր գային հասանէին , զի զՊերդիկկաս նկուն առնիցեն : Թէպէտ եւ տկար զնա տեսանէր Լւմենէս , զի առանձինն ամենեցուն հարկէր հակառակ կալ , այլ չկայր յետս ի բարեկամէն , եւ ոչ ըզհեալն քան զհաւատարիմն լինել լաւ

Համարեցաւ : Ապօղոսցանէր զնա Պեր-
դիկկաս ի վերայ կողմանց ասիացւոց,
որ ի մէջ լերանց Տաւրոսի եւ Լիդեա-
պոնտեայ կան, եւ զնա միայն ընդ-
դէմ կարգէր եւրոպէացւոց Հակա-
ռակորդացն, զի ինքն խաղայր զնայր
ի վերայ Պտղոմեայ, տալ մարտ պա-
տերազմի ընդ եգիպտացւոց աշխար-
հին : Լւմենեայ ոչ ինչ բաղմաճեռն
գունդք էին, եւ ոչ ինչ պնդակազմն,
զի եւ առանց կրթութեան իսկ էին,
եւ ոչ ի բազում ժամանակաց գու-
մարեալք, եւ ասէին եթէ մօտ իսկ
են եւ ըստ Լիդեապոնտոս անցեալ
Լնաթպատրոս եւ Արատերոս, Հա-
րըստաբուռն զօրօք մակեդոնացւոց,
արք Հոյակապք եւ յիրս պատերազ-
մի քաջք անհնարին, զի յայնմ ժա-
մանակի մակեդոնացւոց զօրականն
այնպիսիք ոմանք համբաւէին, որ-
պիսի այժմ հռոմայեցիք համարիցին,
զի միշտ իսկ հանապազ քաջք համա-
րեցան, որք զգլխաւոր իշխանու-
թիւն կալան : Վիտաց Լւմենէս զի
եթէ զօրքն իմանայցեն թէքնդ ում
կռուել երթան, ոչ միայն չկամիցին
խաղալ, այլ վաղվաղակի իբրեւ լուր
լինիցի նոցա, քակեալ ցրուեսցին :

վասն որոյ զայս իմաստուն խորհուրդ խորհեցաւ, թէ ընդ անկոխ ճանապարհ զգորսն ածիցէ, յորս չկարիցեն ինչ զճշմարտութիւնն լսել. եւ հաւանեցոյց զնոսա թէ հակառակ բարբարոսաց ինչ խաղայցէ: Արդ զայս խորհուրդս հան նա ի գլուխ, եւ զգորսն ճակատեցոյց ի պատերազմ, մինչ չեւ էր զօրացն ի վերայ հասեալ եթէ ընդ որոյ տայցեն պատերազմ: Եւ զվայրսն յառաջագոյն հասեալ կալեալ, այնպէս առնէր զի առաւել հեծելազօրու մարտիցէ, որով հարստագոյնն էր քան հետեւակօքն, զի նոքօք ի վայր էր քան զնոսա:

Դ. Ի ՍԱՅՆ սաստկագոյնս ընդ միմեանս բախել, իբրեւ ցմեծ ժամ աւուրն կռուէին, անկանէր Վրատերոս զօրաւար, եւ Նէոպտոլմէոս՝ որ զերկրորդ բարձ իշխանութեան ունէր: Ինդ նմա Լւմենէս միայն ընդ միայն կռուէր. եւ յորժամ գիրկընդ գիրկ խառնէին, եւ ի գետին յերկարացն անկանէին, որպէս զի յայտ լինէր թէ թշնամութեան մտօք կրռուէին, եւ ոգւովք մանաւանդ քան թէ մարմնով մաքառէին, մինչ չեւ միոյ ի նոցանէ փչեալ զողին, մեւսն

ոչ թափեցաւ : Աւերս առ ի նմանէ
 Աւմենէս, բայց ոչ եթէ վասն այնո-
 րիկ ել ի ճակատուէն, այլ պնդա-
 գոյնս ընդդէմ կայր թշնամեացն :
 Յայնմ վայրի իբրեւ հեծելազօրն բե-
 կանէր, եւ Արատերոս զօրաւար մե-
 ռանէր, եւ այլ եւս բազումք ի պա-
 տուաւորաց ձերբակալ լինէին, հե-
 տեւակ զօրքն, քանզի յայնպիսի վայ-
 րս անկեալ էին, զի առանց Աւմե-
 նեայ կամելոյ չկարէին մաղապուր
 պրծանել, հաշտութիւն ի նմանէ
 խնդրէին : Այլ իբրեւ յայն հասին,
 չկային ի դաշինսն, եւ իբրեւ արձա-
 կեցան, վաղվաղակի առ Անտիպա-
 տրոս անկանէին : Աւմենէս զԱրատե-
 րոս ի ճակատուէն կիսամահ հանէր,
 եւ ջանայր արծարծանել. այդ իբրեւ
 չկարաց, ըստ առնն արժանաւորու-
 թեան եւ ըստ առաջին բարեկամու-
 թեանն, զի առ Աղէքսանդրի կեն-
 դանեաւք ընտանեբար գնայր ընդ
 նմա, եհան զդին յուղարկաւորու-
 թեամբ, եւ զոսկերսն ի Մակեդոնիա
 առ կինն եւ առ որդիսն առաքէր :

Ե. ԻՐԲԵՒ այս իրք այսպէս յԱ-
 ղեսպոնտոս կատարէին, Պերդիկկաս
 առ Նիղոս գետով ի Սեղեւկեայ եւ

յԱնտիդոնեայ սպանանէր, եւ դա՛հ-
 երէց զլխաւորութիւն այնու հետեւ
 Վնտիպատրեայ հասանէր: Վնդ ըստ
 զօրացն վճիռ տալոյ, որք յետս կա-
 ցեալք էին, մինչդեռ չէին անդէն,
 զլխապարտք գտանէին, յորս էր եւ
 Լւմենէս: Իսկ նա զայնպիսի վերս
 յանձն առեալ, չկործանէր, եւ ըզ-
 պատերազմն մղէր. բայց իրք տը-
 կարք, թէպէտ եւ զքաջութիւն մը
 տաց նորա ոչ բեկանէին, այլ նը-
 ւաղէին: Իբրեւ զնորա զհետ մտեալ
 հալածէր Վնտիդոնոս, եւ բազում
 յաճախութիւն զօրաց էր նորա, բա-
 զում անգամ զճանապարհայն նե-
 ղէր. եւ ոչ ընդխառնել ի պատե-
 րազմ դիպէր երբեք, եթէ ոչ ի տե-
 ղիս՝ յորս սակաւք կարիցեն զդէմ
 ունել զբազմաց: Այլ ի յետին ժա-
 մանակսն, յորժամ չեղեւ մարթ-
 հնարիւք ըմբռնել, շուրջ պաշարե-
 ցաւ ի բազմութենէ: Վնտի եւս, յետ
 բազմաց յիւրոց անտի անկանելոյ, ա-
 պրէր, եւ ի փոխգացւոց ամուրն՝ որ
 անուանեալ կոչի Նորա, անկանէր:
 Եւ իբրեւ շուրջ նստեալ պաշարէին
 զնա անդէն, եւ կասկածէր մի գուցէ
 յորժամ ի միում վայրի դադարիցէ,

անպիտանք այնուհետեւ լինիցին երիւարքն պատերազմի, քանզի չգոյր տեղի արշաւելոյ, խորագէտ հնարիւք զելս իրացն գտանէր, զի յորժամ դադարեալ կայցէ, մարթիցի գրաստուցն ջերանել եւ ընդ հրահանգս ելանել, զի եւ ախորժելով զխարն կերիցեն, եւ ի մարմնոցն վարժմանէ ոչ դադարիցեն: Զգլուխս փոկով ի բարձուէ պնդէր, որպէս զի չկարէին իսկ քաջ առաջոյ աքեօքն ի գետինն հասանել, ապա յետոյ գանիւք տագնապէր ոստոստել եւ կիցս ընկենուլ. եւ յայնչափ շարժել, ոչ ինչ ընդհատ յասպարիսին արշաւելոյ, քիրտն հարկանէր: Աւստի եղեւ ամենեցուն զարմանալի ինչ կարծել թէ զգրաստան այնպէս գեղեցիկս ի քաղաքէն հանիցէ, ուր բազում ամիսս կայր ի պաշարման, որպէս թէ ի դաշտագետին վայրի ունիցի զնոսա: Յայսր պաշարման ժամանակի յորժամ եւ կամէր զկազմած եւ զամբողթիւն Ննտիգոնեայ այրէր եւ քակէր: Եւ դադարեալ նստէր նա ի միում վայրի զամենայն ժամանակըս ձմերայնւոյն. այդ քանզի չմարթէր բանակն ոռճիկ գտանել, եւ

մերձ էր դարունն, կերպարանեալ
որպէս թէ ձեռք տայցէ, իբրեւ դա-
շինք ի միջի կռիւն, զՆաթիգոնեայ
ոստիկանսն պատրէր, եւ անձամբ
եւ իւրովքն ամենեքումք ողջան-
դամ զերծանէր:

Զ. ՈՂՄՊԻԼՍ մայր Նդէքսան-
դրի իբրեւ թուղթ եւ հրեշտակս առ-
նա յասիացոց աշխարհն առաքէր,
հարցանել եթէ դառնայցէ՞ արդեւք
ի Սակեդոնիա, եւ ի ձեռն առնու-
ցո՞ւ զիշխանութիւնն, քանզի ի ժա-
մանակին յայնմիկ յապիրոս բնակէր.
նա զառաջինն հաւանեցուցանէր ըզ-
նա, զի մի շարժեսցի ի տեղւոջէն,
եւ սպասեսցէ մինչեւ Նդէքսանդրի
որդին արքայութեանն հասանիցէ:
Նպ եթէ ցանկութեամբ ինչ աճա-
պարեսցէ երթալ ի մակեդոնացոց
աշխարհն, զամենայն զրկանսն մո-
ռանայցէ, եւ մի ընդ ումք անա-
դորոյն խստութեամբ գնայցէ: Յայ-
սրմ ամենայնէ ոչ ինչ արար նա.
քանզի եւ ի Սակեդոնիա դայր, եւ
անդէն բազում անագորունութեամբ
վարէր: Եւ խնդրէր իսկ յԱմենեայ
մինչդեռ հեռին էր, զի չառնուցու
յանձն եթէ փիղիպեայ տանն եւ որ-

դւոյ թշնամիք տայցեն անունդ առ-
նել զգարմն, այդ զի յօգնականու-
թիւն եկեացէ որդւոցն Նշէքսանդրի :
Չայս եթէ կամիցիս ինչ, ասէ, ի դը-
լուխ հանել, վաղվաղակի զօր գու-
մարեա գունդ կազմեա, զի նոքօք
հանդերձ հասցես ինձ ի թիկունս :
Եւ զի դիւրագոյն զայն գործեացես,
եւ ամենեցուն ոստիկանացն՝ որ հա-
ւատարիմն կացին, առաքեցի թուղ-
թըս զի քեզ հնազանդ լինիցին, եւ
քո խրատութիւն վարիցին : Նոքիմք
Եւմենէս գրգռեալ, լաւ համարեցաւ
եթէ այնպէս ինչ դէպքն տայցեն,
կորնչել զի երախտաւորացն շնոր-
հահատոյց լինիցի, քան ապախտա-
ւորութեամբ կեանս կեցցէ :

Լ. ԱՅՆՈՒՀԵՏԵՒ զօրաժողով լինէր
եւ մարտ պատերազմի ընդ Մնտի-
գոնեայ պատրաստէր : Չի էին ընդ
նմա բազումք յազնուականաց անտի-
մակեդոնացւոյ, յորս Պեւկեստէսն
էր, որ անձնապահ լեալ էր Նշէ-
քսանդրի եւ յայնժամ ունէր զՊար-
սից աշխարհն, եւ Մնտիգենէս՝ ընդ
որոյ իշխանութեամբ էր մակեդոնա-
ցւոյ ճակատն, կասկածէր վասն նա-
խանձուն մակեդոնացւոյ, յորմէ չը-

կարէր ապրել, եթէ այր մի օտարա-
ծին զգլխաւորական իշխանութիւն
ըմբռնիցէ, մանաւանդ քան այլ մա-
կեդոնացիք՝ որոց այնչափ յաճախու-
թիւնէր: Լնդէն ի վանս իշխանաց
յանուն Լղէքսանդրի խորան հարկա-
նէր, եւ աթոռ ոսկիապատ հանդերձ
գաւաղանաւն եւ թագաւ անդր հրա-
մայէր դնել, եւ ամենեցուն օր ըստ
օրէ անդր ժողովել, զի անդրէն վա-
սըն երեւելի ինչ իրաց խորհուրդ առ-
նուցուն: Կարծեալ այնպէս եթէ
չարկանիցէ նախանձուկս, եթէ կեր-
պարանօք իշխանութեան եւ անուան
Լղէքսանդրի երեւիցի մղել զպատե-
րազմն. զոր եւ արար իսկ: Լւքան-
զի ոչ ի վանսն Լւմենեայ, այլ զար-
քունի վրանաւն ժողովէին, եւ ան-
դէն վճիռ լինէր զիրացն, զաւղէր իմն
սակայն ամենայն ի ձեռն նորավճա-
րէր:

Բ. Ս. ի Պարետակսի մարտ պա-
տերազմի ընդ Լնտիգոնեայ բախէր,
ոչ ճակատ առ ճակատ յարդարէր,
այլ զճանապարհայն. եւ զնա խու-
ճապեցուցեալ ի Սարաստան տաղ-
նապեցոյց դառնալ ձմերել: Լւ ինքն
ի սահմանորդ աշխարհին Պարսից ի

ձմերոց զգօրան բաժանէր, ոչ որպէս
իւր ինչ կամք էին, այլ որպէս զօ-
րացն միտք ստիպէին առնել: Քան-
զի Աղէքսանդրի ճակատն՝ որ զա-
սիացւոց աշխարհաւ շրջեցաւ, եւ
Պարսից յաղթեաց, առաջին իմն
պարծանօքն եւ ժպրհուլթեամբ ոչ
հնազանդել ինչ զօրաւարացն, այլ
հրաման տալ խնդրէին, որպէս եւ
այժմ մեր հին զօրականք գործեն:
Արդ վտանդ է, զի մի եւ զնոյն՝ զոր
նոքայն արարին, առնիցեն, զի իւր-
եանց անժուժկալութեամբն եւ բազ-
մապատիկ ժպրհուլթեամբ, զամե-
նայն վերի վայրառնիցեն, զայնոսիկ՝
որոց թիկունք էին, կորուսանիցեն,
ոչ ինչ ընդհատ յայնցանէ՝ զորս սա-
տակեցինն: Աւ եթէ ոք զայնց զօրա-
կանաց իրս ընթեռնուցու, ամենե-
ւին հանգոյն սոցա գործոցն գտա-
նիցէ, եւ առնուցու ի միտ եթէ չեք
ինչ կրճիմ ի միջի ընդ այն եւ ընդ
այս, բայց ժամանակն: Այլ դարձ-
ցուք անդրէն ինոսա: Բնակեալ էին
ի ձմերոցսն, ոչ ըստ օրինի պատե-
րազմի, այլ ըստ իւրեանց դիւրին եւ
հեռի իսկ ի միմեանց մեկնէին: Իբրեւ
ի վերայ հասանէր իրացն Անտիգո-

նոս, եւ իմանայր եթէ ինքն չլինի-
ցի գամաղիտ հակառակորդաց կաղ-
մելոց պատրաստելոց, դնէր ի մտի
նոր ինչ խորհուրդ խորհել: Արկու-
ճանապարհք էին, ընդ որս ի Սա-
րաց աշխարհէն ուր ինքն ձմերէր, ի
ձմերոցս թշնամեաց մարթ էր հասա-
նել: Որ ի կարծոյ ճանապարհն էր
յանապատ տեղիս, եւ ըստ այն ճա-
նապարհ ոչ ոք անցանէր վասն ան-
ջրդութեանն, զտասն աւուրս մարթ
էր հատանել անցանել զայն ճանա-
պարհ. իսկ այն ընդ որ ամենեքեան
առհասարակ անցանէին, տասն ա-
ւուրց գնացիւք երկայնագոյն քան
զմեւսն էր, այլ յուռթի եւ ամե-
նաբեր: Բնդ այս թէ անցանէր, գի-
տէր, զի մինչ չեւ զերիր մասն ճանա-
պարհին ի գլուխ հանեալ իցէ, թր-
շնամիք իմանայցեն զնորա գալուստն.
ապա թէ ընդ առանձին տեղիս ձը-
գեալ երթայր, ակն ունէր եթէ ըղ-
թշնամին զեղծ գտեալ նուաճեսցէ:
Արդ առ ի գլուխ հանելոյ ղիրսն, հը-
րաման տայր բազում տիկս եւ հա-
ղաղակս ածել կուտել. յետ այնորիկ
բանջար եւ եփոյս վասն տասն աւուրց
պիտոյից, եւ պատուիրէր թէ մի հուր

ի բանակին լուցանիցի, եւ զճանապարհն՝ զոր իմաի եղեալ էր հատանել, ծածկէր յամենեցունց: Եւ իբրեւ հանդերձեալ կազմէին, դէմ եղեալ գնային յո կամէրն:

ԹՎ. Օ՛հ, ճանապարհին հազիւ ի գլուխ հանեալ էր, իբրեւ ի ծխոյ բանակին կարծիք լինէին Լւմենեայ եթէ մերձ են թշնամիք: Ի մի վայր ժողովէին զօրագլուխք, խորհուրդ ի մէջ առնոյին, եթէ զինչ ի դէպ իցէ գործել: Լւմենեքեան իմանային եթէ չմարթէր վաղվաղակի զգօրսն գումարել, մինչ չեւ եւս Լնտիգոնոս հասեալ իցէ: Արդ իբրեւ բոլորեքեան դողդոջէին եւ սայթաքէին, եւ անյոյս լինէին զերացն, ասէր ցնոսա Լւմենէս եթէ վաղվաղակի հնազանդիցին եւ զհրամայեալսն առնիցեն զոր յառաջագոյն չարարին, ինքն յարդարիցէ զերսն: Գի ընդ որ բզհինգ աւուրս թշնամիք անցանել մարթեն, այնպէս ինչ առնիցէ, զինոյնչափ ինչ աւուրբք յերկարեսցի, որով եւ այսր անդր ընթացեալք զիւրեանց զօրս գումարեսցեն: Եւ առ ի զԼնտիգոնեայ զարշաւանն կարճելոյ, այսպիսի խորհուրդ կալաւ: Արս ըն-

տիրս առաքելի մօտաւոր լերինսն՝ որ
 հանդէպ կային թշնամեացն ճանա-
 պարհի։ Եւ պատուէր տայր նոցա զի
 յառաջնում պահու գիշերոյն աստ
 անդ մեծամեծ խարոյկս լուցանիցեն,
 եւ յերկրորդում պահու նուազեցուս-
 ցեն, եւ յերրորդումն՝ աղօտ աղօտ
 առնիցեն։ Եւ կերպարանօք զսովո-
 րութիւն բանակի ցուցեալ, կարծիս
 տայցեն թշնամեաց եթէ անդէն իսկ
 բանակ հարեալ իցեն, եւ թէ իմա-
 ցան զնոցա դալուստն։ զնոյն եւ յեր-
 կրորդում գիշերի գործիցեն։ Արոց
 հրամայեալն էր, վաղվաղակի զպա-
 տուէրն կատարեցին։ Անտիգոնոս,
 իբրեւ օրն նսեմացաւ, ընդ խարոյկ-
 սըն նայեցաւ, կարծեաց եթէ իւր
 դալուստն ի վեր ել, եւ թշնամիք
 անդր զիւրեանց զօրսն ժողովեցին։
 Շրջէր զխորհուրդն, եւ զի չկարաց
 զնոսա զեղծ գտանել, խոտորեցոյց
 զճանապարհն, եւ զերկարագոյն շա-
 ւիղս յուռթի ճանապարհին կալաւ։
 Անդ հանդարտէր օր մի, զի զզօրսն
 յաշխատութենէն հանգուացէ, եւ
 զգրաստսն դարմանեացէ։ զի նորո-
 գեալ եւ արծարծեալ գնդաւ ի ճա-
 կատ մտանիցէ։

Ժ. ԱՅՍՊԻՍ ԵԼՄԵՆԷՍ Խորամանկ
 զօրաւարին յաղթէր հանճարով եւ
 նորա արագութեանն խափան լինէր,
 այլ չլինէր ինչ այն նմա օգուտ: Քան-
 զի առ նախանձու իշխանացն՝ որ էին
 ընդ նմա, եւ առ նենգութեան մա-
 կեղոնացւոց հին զօրաց յորժամ պա-
 տերազմին յաղթեալ ի բաց մեկնէր,
 Նախիգոնեայ ի բուռն անկանէր.
 Թէպէտ եւ զօրքն նմա յառաջագոյն
 երիցս յայլ եւ այլ ժամանակս եր-
 դուեալ էին, եթէ պաշտպանիցեն
 նմա, եւ ոչ երբեք յետս կացցեն ի
 նմանէ: Այլ այնպէս ոմանք ընդ նո-
 րա քաջութիւնսն նախանձաբեկ լի-
 նէին, զի առաւել կամեցան երդ-
 մնահարս լինել քան թէ չլինել նմա
 մատն: Իսկ Նախիգոնոս, թէպէտ եւ
 այնպէս անհնարին թշնամութեամբ
 էր ընդ նմա, ապրեցուցանէր զնա ե-
 թէ իւրքն թողացուցանէին նմա, զի
 իմանայր եթէ չէ հնար ումեք այն-
 պէս թիկունք լինել նմա յիրսն, որ
 յայտ իսկ էր ամենեցուն եթէ մօտ
 առ կուրծս հասեալ է: Զի ի վերայ
 հասեալ կային Սեղեւկոս եւ Ղիւսի-
 մաքոս եւ Պաղումէոս, զօրաւորք զօ-
 րութեամբ, ընդ որս վասն դահերէց

դիւսաւորուածեանն պարտ էր կուռել :
 Այլ զայն չառնոյին յանձն որ շուրջն
 կային . քանզի տեսանէին , զի իբրեւ
 Եւմենէս ընկալցի , ամենեքին առ
 նմա փոքր ինչ թուեսցին : Եւ Ան-
 տիգոնոս դիւսովին այնպէս բորբո-
 քեալ էր ցաւամամբ , զի մեծաց իրաց
 յուսով եւեթ մարթ էր նմա մեղ-
 մանալ :

Եւ . Իսկ իբրեւ ետ զնա դնել ի
 պահեստի , եւ ոստիկան պահապա-
 նացն եհարց , թէ Զիա՞րդ կամիցի
 պահել . Իբրեւ զառեւծ , ասէ , կամ
 իբրեւ գաղանադոյն փիղ : Զի չեւ
 եւս հաստատեալ էր ի մտի , եթէ
 ապրեցուսցէ ինչ արդեւք զնա , թէ
 ոչ ապրեցուսցէ : Եւ զային առ Եւ-
 մենէս երկոքին կողմանքն . եւ որք
 առ քինու նայել եւ ուրախ լինել
 ընդ նորա կործանումն կամէին , եւ
 որք վասն հին բարեկամութեանն
 խօսել ընդ նմա եւ մխիթարել յո-
 ժարէին . յոլովադոյնք եւս այն էին ,
 որք զնորա կերպարանսն ճանաչել
 խնդրէին , թէ որպիսի ոք իցէ , յոր-
 մէ զայնչափ ժամանակս եւ այնպէս
 ուստիկ կասկածէին , եւ յորոյ ի
 կորստեան զյաղթութեան յոյսն եւ

դեալ էին: Իսկ Լւմենէս, իբրեւ ընդ-
երկար ի կապանսն կայր, ասէր ցո-
նոմարքոս՝ յոր յանձն էր վերակա-
ցութիւն պահպանութեան բանդին.
Չարմանամ, ասէ, զի զերիս աւուրս
այսպէս պահիցիմ. քանզի այդ Լն-
տիդոնեայ իմաստութեանն չվայելէ
զի այսպէս ընդ պարտելոյ գնայցէ,
եւ ոչ հրաման տայցէ կամ սպանա-
նել կամ թողուլ: Իբրեւ յանդգնա-
գոյնս բարբառեալ թուեցաւ նա Ս-
նոմարքեայ, Լզէ դու, ասէ, եթէ
այդպիսի քաջութեան միտս ունէիր,
ընդէր ոչ ի ճակատուն անկար¹⁵, մինչ
չեւ անկեալ ի ձեռս թշնամւոյն:
Տայր պատասխանի անդրէն Լւմե-
նէս իցիւ, ասէ, այնպէս դէպք տայ-
ին, այլ յայն սակս այն չդիպեցաւ,
զի ոչ երբեք ընդ այնպիսումն՝ որ հը-
զօրագոյն քան զիս իցէ, ի ճակատ
մտի. զի եւ ոչ ընդ ումեք մարտ ե-
տու, որ ոչ պարտեալ անկանիցի: Լւ
զի յաղթեցայ, այն ոչ եթէ թը-
շնամեաց ինչ քաջութեամբ դիպե-
ցաւ, այլ բարեկամացն նենդու-
թեամբ: Լւ զայն ոչ եթէ ստու-
թեամբ ինչ ասէր. զի եւ տեսլեամբ
աղնուական էր, եւ ունէր պնդու-

Թիւն եւ զօրութիւն առ ի ժոյժ ունելոյ աշխատութեան. մարմնագեղ եւ համեմատ կերպարանօք:

ԲՃ. ԱՐԴ. քանզի Նշտիղոնոս չըհամարձակէր առանձինն վճիռ տալ վասն նորա ի խորհուրդ առնէր ապաստան: Ննդ գրեթէ ամենեքին զառաջինն խռովեալ զարմանային, եթէ չեւ եւս ածեալ են պատիժք պատուհասից ի վերայ նորա, որ զայնչափ ժամանակս այնպէս անհարին չարիս ընդ նոսա անցոյց, մինչեւ բազում անգամ ի յուսահատութիւն իսկ հասանել, որ զմեծամեծ զօրաւարս նոցա սպան, եւ այնչափ ինչ զօրութիւն է ի նմա, զի որչափ սա կենդանի կայցէ, չմարթի նոցա ի զգուշութեան լինել, եւ եթէ մեռանիցի, չգուցէ ուստեք այնուհետեւ կասկած ինչ: Ապա ուրեմն զայն ասէին, զի եթէ զնա յազատութիւն հանիցէ, զո՞ ունիցի այնուհետեւ իւր բարեկամս, զի ինքեանք Աւմենեաւ հանդերձ լինել առ նմա չառնուն յանձն: Իբրեւ այսպէս ըզմիտս խորհրդականացն իմանայր, խնդրէր իւր եւթնօրեայ ժամանակս զի խորհիցի: Այլ իբրեւ կասկածէր

զի մի գուցէ խռովութիւն ինչ ի զօրուն լինիցի, հրաման տայր մի ումեք առ նմա մտանել, եւ զօրքսօրէ կերակուրն չտալ. քանզի չառ յանձն բուռն լինել այնմ՝ որ երբեմն բարեկամեալ էր նմա: Անդ ոչ ինչ աւելի քան զերիս աւուրս սովով նեղեալ, իբրեւ չուէր բանակն, առանց գիտելոյ Անտիգոնեայ, ի պահապանացն փողոտեցաւ:

ԳԺ. ԱՅՍՊԻՍ ԼԷՄԵՆԷԱ ամաց քառասուն եւ հնգից, ի քսաներորդ ամաց հասակին, որպէս վերագոյնն ցուցաք, ամս եւթն փիղիպեայ ի ծառայութեան եղեալ, եւ ամս երեքստասան առ Աղէքսանդրի ի նոյն գործ սպասաւորութեան կացեալ, եւ ի նմին ժամանակի թեւի միոջ հեծելոց ոստիկան լիեալ, եւ յետ Աղէքսանդրի մեռանելոյ իշխան զօրագլուխ լեալ զօրաց, եւ զոմանս ի գլխաւոր զօրաւարացն մերժեալ եւ զոմանս սպանեալ, ըմբռնեալ ոչ Անտիգոնեայ ինչ քաջութեամբ, այլ մակեդոնացւոցն երդմնատութեամբ, ի կենաց վախճանէր: Եւ թէ զինչ կարծիս զնմանէ կարծէին ամենեքին՝ որ յետ Աղէքսանդրի մեծի թագաւ

ւորքն կացին , այս յայտ անտի է , զի
 ոչ ոք ի նոցանէ առ Լւմենեայ կեն-
 դանեալք թագաւոր անուանէր , այլ
 կուսակալ . նորին իսկ յետ սորա մե-
 ռանելոյ , վաղվաղակի արքունական
 հանդերձանս եւ անուն առնոյին :
 Եւ ոչ որպէս իսկզբանն համբաւ հա-
 նին թէ Լւմէքսանդրի որդւոց զթա-
 գաւորութիւն պահիցեն , զայն հաս-
 տատուն ունել յօժարէին . եւ իբրեւ
 բարձաւ դիմակաց հակառակորդն ,
 զոր ի մտին ունէին հանին ի վեր : Չայս
 ոճիր գործեցին Լնտիգոնոս , Պտղո-
 մէոս , Սեղեւկոս , Ղիւսիմաքոս , Վա-
 սանդրոս : Իսկ Լնտիգոնոս զԼւմե-
 նեայ դին մերձաւորաց նորա տայր
 թաղել : Նոքա ըստ զինուորութեան
 օրինի յուղարկաւորութեամբ թաղե-
 ցին , ուղեկից լեալ ամենայն զօրացն ,
 եւ զոսկրոտին ի Վամիրս առ մայրն եւ
 կինն եւ առ որդիս նորա հասուցին :

Ф О Ч Ы О Ъ

ՅԱՆԴԻՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. ՓՈԿՐՈՆ բարի անուանեալ կոչի, եւ
յաղքատութեանն խոտէ զպարգեւան: Բ.
Ի ծերութեանն ատելի լինի վասն զքաղա-
քն Անտիպատրեայի ձեռս տալոյ եւ զԴե-
մոսթենէս յաշխարհէ հանելոյ, եւ զՊի-
րեւս մատնելոյ: Գ. Առնու պատիժս յաշ-
խարհէն ի բաց գնալոյ: Դ. Դատապար-
տեալ ի մահ մատնի եւ թաղի ի ծառայիցն:

ԻՆՆԵՒՏԱՆՆԵՐՈՐԴ

Փ Ո Կ Ի Ո Ն

Լ Թ Ե Ն Լ Յ Ի

Լ. ՓՈԿԻՈՆ աթենացի թէպէտ եւ բազում անգամ զօրաւար եկաց զօրաց, եւ զգլխաւոր իշխանութիւնսն կալաւ, այդ առաւել յայտ են նորա անարատ կեանք քան զինուորու թեան վաստակն: Քանզի այսր չիք ինչ յիշատակ, իսկ այնր բազում ինչ որով եւ Ռարի անուանեալ կոչէր: Եւ էր հանապազ աղքատ, իբրեւ մարթէր նմա մեծատուն լինել, վասն յաճախ մեծարանացն եւ պատուոց, եւ գլխաւոր իշխանութեանց՝ զոր տայր նմա ժողովուրդն: Աս իբրեւ զփիղիպեայ արքայի զմեծամեծ պարգեւսն յետս դարձուցանէր, եւ ստիպէին զնա հրեշտակքն ընդունել, եւ խրատ եւս տային նմա, զի եթէ նմա չիցէ փոյթ յայնց պարգեւաց անկանել, գոնէ զուստերացն հոգայցէ,

որոց դժուարին իցէ յայնպիսի ան-
հնարին աղքատութեան զայնչափ
հայրենի փառաւորութիւնն ունել
յակաստանի: Նա պատասխանի տայր
նոցա, Նթէ ինձ, ասէ, նմանք լի-
նիցին, այն փոքր անդաստան սնու-
ցէ զնոսա, որ զիս յայսպիսի բարձ
իշխանութեան հան, ապա թէ ան-
նմանք ինչ լինելոց իցեն, չկամիմե-
թէ իմովք ծախուք նոցա զեղևու-
թիւն սնանիցի եւ աճիցէ:

Բ. ԻՐԲԵՒ մեծաւ յաջողութեամբ
բախտին մինչեւ ցութսուն ամ հա-
սակին ժամանէր, ի յետին ժամա-
նակսն նախանձաբեկ լինէին ընդ նա
իւր տոհմային քաղաքացիքն: Նախ
քանզի հանդերձ Ղեմադեաւ վասն
ղքաղաքն ի ձեռս տալոյ Ղնտիպա-
տրեայ միաբանեաց. եւ նորա խրա-
տու Ղեմոսթենէս ընդ այլոց՝ ուրք ե-
րախտաւորք քաղաքին համարէին,
ուամկին հրամանաւ յաքսորս առա-
քեցան: Եւ ոչ այնու եւեթ մնաս
գործեաց, զի յուութեան խորհուրդ
ի վերայ աշխարհին խորհեցաւ, այլ
զի եւ ի բարեկամութեանն չեկաց
հաստատուն: Քանզի ի Ղեմոսթե-
նեայ օգնականութիւն գտեալ, յառ-

տիճանն զոր ունէր, եւ, յորժամ
 յարգեալ գովեաց զնա Վեմոսթենէս
 ընդ հակառակս ելեալ Քարետայ. եւ
 ի նմին առնէ, յորժամ մահու դա-
 տաստան լինէր, պաշտպանութիւն
 գտեալ երբեմն, եւ զնաց ապրեալ ի
 պատժոց պատուհասից: Արդ զսա-
 ոչ միայն ի տաղնապէն չապրեցոյց,
 այլ եւ մասն եւս եղեւ: Աւ միով ի-
 լիք առաւել յանցեաւ. զի յորժամ
 գլխաւոր իշխանութիւնս ուսմկին առ-
 նմա էր, եւ ազդ լինէր նմա ի Վեր-
 կիւղեայ եթէ Նիկանովը Վասանդրի
 ոստիկան նենգ գործէ Պիրեայ ա-
 թենացւոց, որ եւ խնդրէր իսկ ի նմա-
 նէ զի փոյթ յանձին ունիցի, մի գու-
 ցէ ի պաշարէ զըկեալ գտանիցի քա-
 ղաքն. փոկիոն լու ի լու ժողովրդեա-
 նն ասէր, եթէ Չիք ինչ վտանգ, եւ
 խոստացաւ թէ ինքն իցէ ընդ այնր
 երաշխաւոր: Այլ յետ ոչ բազում ինչ
 աւուրց ժամանակի Նիկանովը զՊի-
 րեւս առ: Աւ իբրեւ ժողովուրդն ի
 զէն ընթանայր զի հանցէ ի նմանէ,
 քանզի առանց այնր չկարէր լինել ա-
 թենացւոց քաղաքն, նա ոչ միայն ի
 զէն զոք ոչ կոչեաց, այլ եւ ոչ վա-
 ռելոցն իսկ կամեցաւ ոստիկան լինել:

Գ. . ԼԻՆ ի նմին ժամանակի յԼ-
 թենաս քաղաքի երկու բաժինք՝ յու-
 րոց մին ի ժողովրդենէ կուսէ էր, եւ
 մեւսն յիշխանաց թերէ: Բնդ սոսա
 էր փոկիոն եւ Ղեմետրիոս փաղե-
 րացի. եւ երկոցունց եւս կողմանց
 պաշտպանէին մակեդոնացիք. զի որ
 ռամկին թեկն ածէին Պողիսպերքոն-
 տեայ նպաստ լինէին, իսկ աւագա-
 նին ընդ Վասանդրի միամտեալ էին:
 Յայնմ ժամանակի Վասանդրոս ի ձե-
 ուն Պողիսպերքոնտեայ մերժէր ի մա-
 կեդոնացւոց աշխարհէն. որով ռա-
 միկն գեր ի վերոյ լեալ, վաղվաղա-
 կի վճիռ հատեալ ի վերայ գլխաւո-
 րաց հակառակ կողմանն, մերժէին
 զնոսա յաշխարհէն. ընդ նոսա էր եւ
 փոկիոն եւ Ղեմետրիոս փաղերացի.
 եւ վասն նորին իրաց պատգամաւորս
 առ Պողիսպերքոնտէս առաքէին, որ
 խնդրիցեն ի նմանէ զի զնոցա վճիռն
 հաստատեսցէ: Բնդր գնայր եւ փո-
 կիոն. յոր իբրեւ հասանէր, բանիւք
 հրաման տային նմա զի պատասխա-
 նի վասն անձինն առնիցէ առաջի փի-
 ղիպեայ արքայի, այլ արդեամբք ա-
 ռաջի Պողիսպերքոնտեայ. քանզի
 նա կայր յայնժամ ի վերայ արքու-

նի իրաց : Անդ ամբաստանութիւն լեալ զնմանէ յԱզնոնիդեայ թէ զՊի-
րեւս ի ձեռս ետ Նիկանորայ , խոր-
հրդականաց վճռովք ի պահտուեալ
յԱթէնս առաքէր , զի անդրէն ըստ
օրինացն դատաստան լիցի զնմանէ :

Դ. ԻԱՐԻՆԻ Հատին անդր , քանզի
վասն հասակին տկար էր յոտից , կա-
ռօք ածեալ գայր , բազում ամբոխ
անդէն ի տեղւոջն կուտէր . ոմանք
զառաջին համբաւն զմտաւ ածեալ ,
տիոցն զթային , այդ յովազոյնք
այն էին , որ բարկութեամբ զայրա-
նային վասն կարծեացն Պիրեայ մա-
տնութեան , եւ մանաւանդ զի ընդ-
դէմ առմկին կամաց եկաց ի ծերու-
թեանն : Նմին իրի եւ ոչ խօսս իսկ
արկանելոյ թողութիւն լինէր նմա ,
եւ պատասխանի տալոյ : Աւ անդէն
զկարգս ինչ օրինացն կատարեալ դա-
տաստանաւ պարտաւոր առնէին . եւ
տային ի ձեռս արանց մետասանից ,
որոց սովոր են աթենացիք տալ զայ-
նոսիկ՝ որ հրապարակաւ պարտաւո-
րեալքն իցեն : Աւ իբրեւ ածէին զնա
սպանանել , ընդ առաջ եղեւ Նմ-
փիւղետոս՝ որ բարեկամ լեալ էր նո-
րա , եւ իբրեւ ասէր ցնա արտասուօք ,

Ա՛հ որպիսի ինչ անարժանս կրես փո-
 կիոն . նա տայր պատասխանի , թէ
 Աչարտաքոյ ակնկալութեան էին զոր
 կրեմն , զի այսպիսի վախճան եղեւ
 բազմաց արանց աթենացւոց երեւե-
 լեաց : Եւ այնպէս դարշէին խորշէին
 ի նմանէ խառնիճաղանճն , զի ոչ ոք
 յազատաց անտի համարձակեցաւ
 թաղել զնա , վասն որոյ եւ ի ծա-
 ռայից թաղեցաւ :

STUBBORN

ՅԱՆԴԻՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. ՏԻՄՈՂԱՆԻՈՆԻ զհայրենի դաւառնյալ-
ղատութիւն հանեալ, զբռնաւոր եղբայրն
ի միջոյ եբարձ: Բ. ԶԴիոնիսոս ի սիկի-
ղացւոց աշխարհէն մերժեալ ի Աորընթոս
առաքեաց. իկետայյաղթեաց. զկարքեդո-
նացիս վարատեաց. զՄամերկոս ձերբակալ
արար: Գ. Յետնորոգելոյ զիրան կղզւոյն,
զիշխանութիւն ի բաց եթող: Դ. Յոր-
ժամ կացին աչք նորա, դեսպակաւ շրջե-
րախտին մեհեան շինեաց: Ե. Թէ համբե-
րէր թշնամանաց. օր ծննդեան նորա. թա-
ղումն:

Տ Ի Մ Ո Ղ Ն Ի Ո Ն Դ

Կ Ո Ր Բ Ն Թ Ա Յ Ի

Ա. ՏԻՄՈՂՆԻՈՆԴ Կորնթացի :
 Արդարեւ մեծ ոմն էր այրս այս, որ-
 պէս ամենեքին համարին. քանզինը-
 մա միայնոյ դէպք ետուն, որ չգիտեմ
 եթէ այլում ումեք դիպեալ իցէ, զի
 եւ զաշխարհն յորում ծնաւն, որ ի
 բռնաւորացն նեղէր անհնարին, յա-
 զատութիւն հանիցէ, եւ ի սիրա-
 կուսացւոց աշխարհէն, յորոց յօ-
 գնականութիւն գնաց, զհին ծա-
 ույութիւնն ի բաց բարձցէ, եւ ըզ-
 համօրէն Սիկիդիա՝ որ զամս բազումս
 ի պատերազմաց նեղէր եւ ի հինէ
 լկէր, ինքնին եկեալ յառաջին կար-
 գըն հաստատիցէ : Այլ յայսմ ամե-
 նայնի մերթ աջողէր նմա եւ մերթ
 ձախողէր. եւ որ աւելի դժուարինն
 կարծի, առաւել իմաստութեամբ
 զաջողութիւն բախտին ի կիր արկա-

Դէր քան զչաջողութիւնսն : Քանզի
 իբրեւ նորին եղբայր Տիմոփանէս ի
 կորնթացւոց զօրաւար ընտրէր, վար-
 ձկանութիւնս օգնականութեան ին-
 քեան գումարեալ բռնանայր, եւ
 մարթէր նմա բաժանակից արքայու-
 թեանն լինել, այնպէս հեռի էր ի
 հաղորդութենէ չարեաց գործոցն,
 զի զիւրոց տոհմային քաղաքացեաց
 աղատութիւն նախամեծար քան ըզ-
 կեանս եղբօրն առնէր, եւ աշխարհին
 օրինաց հպատակ կալ լաւ համարէր
 քան հրաման տալ աշխարհին : Գայս
 ածեալ զմտաւ, ի ձեռն հաւադիտին
 եւ հասարակաց խնամուոյ ուրուք,
 ընդ որում քոյրն իւր միահայր եւ
 համամայր ամուսնացեալ էր, զեղ-
 բայրն զբռնաւոր փոյթ ի մօի ունէր
 սպանանել : Այլ ինքն ոչ միայն ան-
 ձամբ զիրան չկամէր վճարել, այլ եւ
 հայել իսկ ընդ եղբօրն արիւն չառ-
 յանձն. զի եւ իբրեւ իրքն ի գլուխ
 ելանէին, ինքն ի բացեայ կայր պա-
 հապանօք, զի մի ոք յիւրոց անձնա-
 պահաց նմա ի թիկունս հասանիցէ :
 Գայս նշանաւոր գործս նորա ոչնոյն-
 պէս ամենեքին յարգեալ գովեն. զի
 ոմանք այնպէս համարէին եթէ ա-

նազորունութիւն գործեաց, եւ առ նախանձու քաջութեան նորա բիծ դնել կամէին: Իսկ մայրն յետ իրացն ի գլուխ ելաներոյ, չընկալաւ զորդին առ իւր, եւ յորժամ տեսանէրն զնա թշնամանելով եղբայրասպան եւ անօրէն կոչէր: Այնչափ ի խոր խոցէր նա ի բանից անտի, զի բազում անգամ զհերովին երթալ յօժարէր, եւ մահուամբ հեռանալ ի տեսլենէ ապախտաւոր մարդկանն:

Ի. Ի ԺԱՄԱՆԱԿԻ յորժամ Ղիսն ի սիրակուսացւոց քաղաքին սպանանէր, Ղիսնիսոս վերստին զՎիրակուսոս ըմբռնէր. նորին հակառակորդք թիկունս օգնականութեան ի կորընթացւոց խնդրէին եւ զօրաւար՝ որ զլխաւոր կայցէ նոցա յայսմ մարտի: Անդր առաքեալ Տիմոդեոնդ, չաւատալի աջողութեամբ զՂիսնիսոս ի համօրէն սիկիդացւոց աշխարհէն մերժէր: Եւ թէպէտ եւ սպանանել եւս ձեռնհաս էր, այդ չկամեցաւ, եւ փոյթ յանձին ունէր զի զգուշութեամբ ի Վորինթոս հասանիցէ. զի յերկոցունց Ղիսնիսացն բազում անգամ օգնականութիւն գտեալ էին կորընթացիքն եւ կամէր զի այնր մար-

դասիրութեան յիշատակ մնայցէ . եւ զայն մեծապայծառ յաղթութիւն համարէր , յորում գթութիւն առաւել էր քան զանագորունութիւն . եւ զի մի միայն ակընջօք լուիցեն , այդ եւ աչօք տեսանիցեն եթէ զո ոք եւ յորպիսի թագաւորութենէ յոր խոնարհութիւն իջոյց : Յետ Ղիոնիսեայ ի բաց գնալոյ , ընդ Ղիւտայ ի մարտ պատերազմի բախէր , որ ընդդէմ եկաց Ղիոնիսեայ . եւ զի ոչ առատելութեան ինչ բռնաւորութեանն , այլ իշխանութեան ցանկութեամբ զայն գործեաց , յայտ անտիէ , զի ինքն յետ Ղիոնիսի բառնալոյ , չկամէր թողուլ զիշխանութիւնն : Նմա եւս գեր ի վերոյ լեալ Տիմոդէոնդեայ , զկարքեդոնացւոց յաճախագունդ զօրս առ Վրիմիսոս գետով ի փախուստ դարձուցանէր , եւ այնչափ շտապ տագնապի ի վերայ հասուցանէր , զի շատ եւ բաւական համարէին եթէ հնար ինչ իցէ զղիւբեացւոց աշխարհն ունել , որք յառաջագոյն ի բազում ժամանակաց զսիկիղացւոց աշխարհն ըմբռնեալ ունէին : Նա եւ զՎամերկոն , զիտաղական զօրաւարն , զայր գոռ պա-

տերազմօղ եւ զօրաւոր , ունէր , որ ի սիկիղացւոյ աշխարհն յօգնականու թիւն բռնաւորացն եկեալ էր :

Գ . ՅԵՏ այսոյ իրաց կատարելոյ , քանզի վասն երկայնժամանակեան պատերազմին ոչ միայն զգաւառսն այլ եւ զքաղաքսն գլխովին անապատս եւ աւերեալս տեսանէր , ժողովէր ածէր որչափ ինչ մարթէր նախ զսիկիղացիս . եւ ապա ի կորնթացւոյ քաղաքէն վարատականս կոչէր , զի եւ ի նոցանէ իսկզբանն սիրակուսացւոյ քաղաքն հաստատեալ եկաց : Լուաջնոյ քաղաքացւոյ զիւրեանց ինչսն դարձուցանէր , եւ նորոցն զարարսն՝ որ թողեալ լքեալ էր ի պատերազմին , բաշխէր . զպարիսպս քաղաքացն զկործանեալս եւ զմեհեանսն զքակեալս նորոգէր , եւ զքաղաքսն ինքնաւրէնս աղիկամիս թողոյր : Յետ այնպիսի անհնարին պատերազմի այնպիսի շինութեան համօրէն կղզւոյն առիթ լինէր , զի սա շինիչ քաղաքացն կարծէր , եւ ոչ եթէ որք իսկզբանն շինեցին ածեալ գաղթականս : Զգլեակն ի սիրակուսացւոյ քաղաքին , զոր Ղիսնիսսն ամրացոյց , առ ի զքաղաքն

պաշարելոյ, ի հիմանց բրէր. եւ զայլ եւս պատուարս բռնակալութեանն քակէր, եւ փոյթ յանձին ունէր, զի մի ինչ նշանակ ծառայութեան մընայցէ: Իբրեւ այնպէս զօրաւոր էր, զի եւ յակամայ կամս նոցա մարթէր բռնանալ եւ իշխել, եւ այնպէս սիրելի էր յաչս ամենեցուն սիկեղացւոց, զի ոչ ոք ընդդէմ կայր նմա եւ թէ թագաւորել ինչ խնդրէր, առաւել ընդ սիրելին լինել կամեցաւ, քան ահագին երեւել: Ասոն այնուրիկ վաղվաղակի ի բաց եթող զթագաւորութիւնն, եւ իբրեւ զմի ի ժողովրդենէն կայր ի սիրակուսացւոց քաղաքին զամենայն ժամանակս որչափ եւ եկեաց: Զայդ ոչ անմտութեամբ ինչ գործեաց, զի որումայլ թագաւորք ճոխութեամբն հազիւ թէ ձեռնհաս եղեն, սա գթով իմն ունէր: Եւ ոչ մի ինչ պատիւ պակաս էր ի նմանէ, եւ ոչ յետ այնուրիկ իրս ինչ հրապարակաւ ի սիրակուսացւոց քաղաքին գործէին, զորմէ վճիռ լիեալ էր, մինչ չեւ հարցեալ զՏիմոդեոնդ թէ յինչ միտս իցէ: Եւ քան զնորա խորհուրդն ոչ միայն զուրուք խորհուրդ նախամե-

ծար չառնէին, այլ եւ ոչ ընդ այնմ
ի կշիռ անգամ մուծանէին: Եւ այս
ոչ միայն գթով եւ խնամով քաղա-
քացեացն եղեւ, այլ եւ նորա իմաս-
տութեամբն:

Դ. Եւ իբրեւ անցեալ էր զա-
ւուրբք, առանց իրիք խաւթութեան
կացին աչք նորա: Եւնպէս տանէր
վշտացն այնոցիկ, որպէս զի ոչ ոք
լուաւ նմա թէ տրանջէր, եւ ոչ ինչ
արդել լինէր նմա այն յառանձինն եւ
ի հասարակաց իրս գտանելոյ: Եւ
զայր իսկ ի թատրն, իբրեւ ժողովք
ժողովրդեան անդէն լինէին, վասն
հիւանդութեան անդրուարօք ի կա-
ռքս լծելովք, եւ այնպէս ի կառաց
անտի զիւր միտս յայտ առնէր. եւ
չէր որ զայն ամբարտաւանութեան
գրէր: Չի եւ ոչ բան ինչ անզգա-
մութեան եւ ոչ պարծանաց ել եր-
բէք ի բերանոյ նորա. եւ իբրեւ բա-
նքս ինչ գովութեան զանճնէ լսէր,
ոչ այլ ինչ երբէք ասէր, բայց միայն
եթէ զգիցն գոհանայցէ եւ երախ-
տաւորս համարիցի զնոսա, զի յոր-
ժամ կամէին զսիկիղացւոց աշխարհն
նորոգել, զնա յօժարեցին առնել
զօրաւար: Քանզի եւ համարէր իսկ

այնպէս եթէ ոչ ինչ ի մարդկօրէն իրաց առանց աստուածոցն հրամանաց դիպիցի: Այսին աշխարհիկ առանին իսկ մեհեան ինքնադէպ պատահարացն կանգնէր, եւ զայն խնամով պաշտէր:

Եւ Մ. Ա. այնպիսի առաւել լաւութիւն առնն զարմանալի պատահարք յաւելան, զի զամենայն մեծամեծ պատերազմունս յաւուր ծննդեան մղեաց, ուստի եւ զօր ծննդեան նորա տօն խմբէր համօրէն սիկիղացւոց աշխարհն: Յորժամ այր մի Ղամեստիոս անուն, լիբբ եւ ապախտաւոր, սմա կամէր օր դնել եւ ժամ սահմանել. զի ասէր բա խօսեցայց ընդ նմա օրինօք, եւ բազումք միախուռն դիմէին, որք զառնն ժպրհովթիւն ձեռամբք փովթային կարծել. ազաչեաց Տիմոզեւոնդ զամենեսեան, զի մի զայն գործիցեն: Զի վասն այնորիկ, ասէ, ես ի մեծ աշխատութիւնս եւ ի բազում վիշտս արկի զանձն, զի այդ համարձակ լիցի Ղամեստեայ եւ այլոց: Բանզի եւ այն ազատութեան է, թէ ամենեցուն զինչ ոք եւ կամիցի, համարձակութիւն իցէ զիրաւունս յանդիման կա-

ցուցանել : Նոյն դարձեալ, յորժամ
 ամն հանգոյն Ղամեստեայ, որ Ղե-
 մենետոսն անուանեալ կոչէր, ի ժո-
 ղովս ժողովրդեան սկսաւ բամբասել
 զգործս նորա, եւ խաղայր իմն թը-
 շնամանօք ի վերայ Տիմոդեւոնդեայ,
 Այծմ, ասէ, եղեւ զոր ըզձային .
 զի զայդ ի դիցն անմահից հանապաղ
 խնդրէի, զի այնպէս ազատութիւն
 սիրակուսացւոց շնորհիցեն, որպէս
 զի որեւպէտ ոք զոր ինչ եւ կամիցի,
 առանց պատժոց պատուհասից խօ-
 սիցի : Աս յորժամ վախճանեաց ըզ-
 կեանս իւր հասարակաց ծախիւք սի-
 րակուսացիք ի տեղւոջ հրահանգա-
 ցըն, որ Տիմոդեւոնդեայն կոչի, թա-
 ղէին, եւ ամենայն քաղաքն ժողո-
 վեալ երթայր զհետ :

ᐅ ᐅ ᐅ ᐅ ᐅ ᐅ ᐅ

ՅԱՆԴԻՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. ԱՆՈՒԷՆՆԱՆ, Թագաւորք սպարտաց.
Պարսից Թագաւորք երեւելի իշխանու-
թեամբ կիւրոս, Դարեհ, Քսերքսէս, եւ
երկու Արտաշէս: Բ. Փիղիպպոս, Աղեք-
սանդրոս, Պիւռոս, Դիոնիսոս: Գ. ՅԱ-
ղեքսանդրի բարեկամաց Անտիգոնոս, Դե-
մետրիոս, Ղիսիմաքոս, Սեղեւկոս, Պըտ-
ղոմէոս:

ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ԱՌԱՋՆՈՐԴ

Վ. Ա Ս Ն

Թ Ա Գ Ա Ի Ո Ր Ա Յ

Ա. ՍՈՔԱ զրեթէ եղեն՝ Յունաց
զօրաւարք, որք յիշատակաց ար-
ժանի թուէին, բայց միայն ի թա-
գաւորաց. եւ զնոցանէ ճառել ինչ
չկամեցաք, քանզի արութիւնք ինչ
որ ի նոցանէ գործեցան, մանր մի
ըստ միջէ հարան ի մատենի. եւ ոչ
իսկ բազումք իցեն: Զի զակեղմո-
նացին Ագեսիդաւոս անուամբ եւ ոչ
եթէ իշխանութեամբ թագաւոր ե-
կաց, որպէս եւ այլքն սպարտացիք:
Արդ ի նոցանէ որ զմիահեծան իշ-
խանութիւն կալան, նշանաւորք ե-
ղեն, որպէս մեզն թուի, Պարսից
Վիւրոս եւ Ղարեհ Վշտասպետայ որ-
դի. եւ իւրաքանչիւր ոք ի նոցանէ ի
հասարակաց կարգաց իւրով քաջու-
թեամբն զարքայութիւնն ըմբռնէր:
Առաջինն ի նոցանէ առ Սասագե-

տօք ի ճակատ մտեալ անկանէր . իսկ
 Ղարեհ ի ծերութեանն ժամանակի
 ի կենաց վճարէր : Ղարձեալ այդ եւս
 երեք են անդստին ի նմին ազգէ .
 Քսերքսէս եւ երկու Արտաշէսք , Եր-
 կայնաբազուկն եւ Ուշեղ : Քսերքսի
 այն իմն առաւել երեւելի է , զի ան-
 հնարին զօրօք ի ծովու եւ ի ցամա-
 քի ի կռիւ ընդ Յունաց աշխարհին
 բախէր : Երկայնաբազուկն Արտաշի-
 սի գովութիւն մանաւանդ այն է , զի
 գեղեցիկ էր նա , եւ ամենեւին հա-
 մեմատ անդամովք մարմնոյն , զոր
 եւ ազնուագոյնս պատերազմի քա-
 ջութեամբք զարդարէր . զի եւ չէ
 իսկ ոք ի Պարսից աշխարհին , որ զօ-
 րաւոր քան զնա իցէ : Իսկ Ուշեղն
 Արտաշէս արդարութեանն պարծա-
 նօք նշանաւոր լինէր : Քանզի իբրեւ
 իւրոյ մօրն ժանտութեամբ կինն կո-
 րեաւ¹⁶ , ի սաստիկ տրտմութիւն կոր-
 ծանէր , բայց յաղթէր տրտմութեա-
 նն գութ մօրն : Սոքա երկոքեան
 անուանակիցք՝ յախտ հիւանդու-
 թեան անկեալ զքնութեանն պար-
 տիս հատուցանէին . իսկ մեւս եւս
 երրորդն յԱրտաւանայ ոստիկանէ սը-
 րով սպանանէր :

Ի. ԻՍԿ ի մակեդոնացւոց ազգէն
 երկու ոմանք գեր ի վերոյ եղէն զա-
 մենեքումք քաջութեամբ իրացն
 զոր դործեցին. փիղիպպոս Միւն-
 տեայ ուստր եւ Նդէքսանդրոս մեծ :
 Նդէքսանդրոս ի բաբելոնացւոց աշ-
 խարհին խաւթացեալ մեռանէր. փի-
 ղիպպոս յԱգիս ի Պաւսանեայ, ի-
 բրեւ ի տեսիլս խաղուցն երթայր,
 առաջի թատերն սպանանէր : Աիյե-
 պիրացւոց Պիւռոս, որ ընդ հռոմայ-
 եցիս ճակատս ետ : Աս յորժամ ընդ
 արգիացւոց քաղաքին պատերազմէր,
 ի պեղոպոնեսացւոց աշխարհին, քա-
 րիւ հարեալ սատակէր : Վարձեալ
 մի ոմն սիկեղացի, Ղիոնիսոս երէցն,
 քանզի եւ զօրաւոր էր զօրութեամբ
 եւ տեղեակ իրաց պատերազմի. եւ
 որ ի բռնաւորն ոչ դիւրաւ գտանի,
 չէր ինչ անառակ, ոչ պագշտեալ,
 ոչ ագահ, եւ ոչինչ իրաց ցանկայր,
 բայց միայն միահեծան եւ մշտնջե-
 նաւոր իշխանութեան, ուստի եւ ա-
 նագորոյն էր : Զի իբրեւ ջանայր զայն
 պատսպարել, չինայէր կենաց ու-
 թուք զոր դարանակալ այնմ կարծէր :
 Իւրով քաջութեամբ զբռնակալու-
 թիւնն ըմբռնեալ բազում աջողու-

Թեամբ ունէր, եւ ի վաթսուն ա-
մաց հասակի վախճանէր յաճել եւ ի
պայծառանալ Թաղաւորութեանն:
Եւ ոչ յայնչափ բազում ամս կենաց
իւրոց ետես զմահ ուրուք յիւրմէ
զարմէն, Թէպէտ եւ յերից կանանցն
իւրոց որդիս ծնանէր, եւ բազում
Թողունք ծնան նմա:

Գ. ԱՂԱՆ դարձեալ Թաղաւորք
մեծամեծք ի բարեկամաց անտի Ա-
ղէքսանդրի մեծի, որք յետնորա մե-
ռանելոյ, զնորա արքայութիւնն
կալան. յորս էր Անտիգոնոս եւ նո-
րին որդի Ղեմետրիոս, Ղիւսիմաքոս,
Սեղեւկոս, Պատղոմէոս: Ի նոցանէ
Անտիգոնոս, իբրեւ ընդ Սեղեւկեայ
եւ Ղիւսիմաքեայ բախէր պատերազ-
մաւ, սպանանէր ի ճակատուն: Նոյն-
պիսի մահու եւ Ղիւսիմաքոս ի Սե-
ղեւկեայ վախճանէր: Քանզի իբրեւ
ի միմեանց քակէին, ի մարտ պատե-
րազմի ընդ իրեարս անկանէին: Իսկ
Ղեմետրիոս իբրեւ զիւր դուստր Սե-
ղեւկեայ տայր կնութեան, եւ ոչ
այնպէս հաստատուն ի միջի բարե-
կամութիւնն մնայր, ըմբռնեալ ի
պատերազմի, աներն ի դիպահւոյ
փեսային ախտիւ ջերեալ մեռանէր:

Ոչ յետ բաղում ժամանակաց Սեղեւ-
կոս, նենգ գործեալ նմա Պտղոմեայ
բարկութեանն, սատակէր, զոր ըն-
կալաւ, յորժամ ի հօրէն մերժեալ
Պտղոմէոս յաղէքսանդրացւոց քա-
ղաքէն, կարօտ էր այլոցն օգնակա-
նութեան: Եւ ինքն իսկ Պտղոմէոս,
իբրեւ իւրով կենդանեալք զարքայ-
ութիւնն իւրում որդւոյն տայր, ի
նմանէ անդէն սպանեալ ասէն: Զսո-
ցանէ քանզի շատ իսկ ասացեալ հա-
մարիմ, ինձ ի դէպ թուի չթողուլ
զՆմիդկար եւ զՆնիբադ, զի յայտ է
թէ սոքա քաջութեամբ եւ իմաս-
տութեամբ առաւել եղեն քան զա-
մենեսեան որ յափրիկեցւոց աշխար-
հին ծնան:

THE HISTORY OF THE CITY OF LONDON

By Wm. Stukely, Esq.
Vol. I. Part I.
LONDON: Printed by J. Sturges, at the
Sign of the Anchor, in Pall-mall.
MDCCLXXII.

Printed by J. Sturges, at the Sign of the Anchor, in Pall-mall.

ՅԱՆԴԻՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. ԱՄԻՂԱՆԲ զկարքեդոնացւոց իրս ի լաւ
անդր փոփոխեաց: Բ. Խաղաղութիւն ա-
րարեալ, զապստամբսն խուճապեցոյց ի
սուր սուսերի իւրոյ, եւ հաստատեաց ըզ-
խաղաղութիւն աշխարհին: Գ. ԻՍպանիա
առաքեալ զԱննիբաղ զիւր որդի տարաւ
ընդ իւր, եւ զԱսորուբաղ որում զիւր դուս-
տրն խօսեցաւ: Դ. Իսպանիացւոց աշ-
խարհին անկաւ:

Ե Մ Ի Դ Կ Ը Բ

Կ Ը Բ Ք Ե Դ Ո Ն Ը Յ Ի

Ը. ԼՄԻՂԿԱՐ Ըննիբաղայ ուստր
որոյ անուն յորջորջանաց Վարկասն
ճանաչէր, կարքեդոնացի, յառա-
ջնում պունիկական պատերազմին,
այլ ի յետին ժամանակսն, մինչդեռ
մանուկ իսկ էր, սկիզբն առնէր զօ-
րաւարել զօրաց ի Սիկիլիա: Ա՛նչ
չեւ եւս էր եկեալ նորա, եւ ի ծովու
եւ ի ցամաքի ձախողէին իրք կար-
քեդոնացւոցն. այլ յորմէ հետէ նա
մօտ էր, թշնամեաց երբեք չետ տե-
ղի, եւ ոչ իսկ փնասելոյ պատճառս
ետ: Նորին հակառակ բազում ան-
գամ, ի լինել գիպաց պատերազմի
նեղէր զնոսա, եւ հանապազ գեր ի
վերոյ լիեալ ի ճակատուէն ելանէր:
Որով իբրեւ գրեթէ զամենայն ինչ ի
սիկիլացւոց աշխարհին կարքեդոնա-
ցիք կորուսանէին, նա զԼըրիկէ այն-

պէս իմն պատասպարէր, զի թուէր
այնպէս եթէ չիցէ անդէն պատե-
րազմ մղեալ: Յայնմ ժամանակի կար-
քեզոնացւոյ ի նաւամարտիկ կռուին
առ Վդատես կղզեօք հարեալ ի Վ.
Ղուկտատեայ Հոռոմոց բզեշխէ,
դնէին ի մտի զրաւ առնել պատե-
րազմին, եւ յանձն առնէին զիրան Վ-
միդկարայ, զի ըստ մտի ի գլուխ հա-
նիցէ: Նա թէպէտ եւ վառէր բոր-
բոքէր ցանկութեամբ պատերազմե-
լոյ, սակայն խաղաղութեան դաշի-
նըս կռել լաւ համարէր. քանզի
տեսանէր, զի նեղեալ ի բազում
ծախուց էր աշխարհն, եւ չկարէր
այնու հետեւ բազում ժամանակս
ժոյժ ունել տառապանաց մարտին.
այլ խորհէր այնպէս զի իսկ եւ իսկ
յետ սակաւ ինչ նորոգելոյ եւ ար-
ծարծանելոյ, անդէն ի պատերազմ
գրգռեալ, զհոռոմայեցիս հարկանիցէ
զինուք, մինչեւ գեր ի վերոյ լինիցին
կամ յաղթեալ ինոցանէ ձեռս տայ-
ցեն: Վյնպիսի մտօք խաղաղութեան
դաշինս ի միջի հաստատէր, եւ այն-
չափ վայրենեալ ի նոսին, զի յոր-
ժամ Վատուղոսն չառնոյր յանձն խա-
ղաղութեան դաշինս կռել, թէ ոչ

նա իւրովքն հանդերձ՝ որք զԼըրիւկէ
կալան, զէնքնկէց դէմ եղեալ տա-
րադէմ ի սիկիզացւոց աշխարհէն գը-
նայցեն, ասէր թէ Յեանկուն լինե-
լոյ հայրենի աշխարհին լաւ է ինձ մե-
ռանել, քան եթէ այնչափ թշնա-
մանօք հանդերձ դառնալ յաշխարհն:
Չի ոչ իւրոյ քաջութեանն համա-
րէր զզէնսն զոր յաշխարհէն առ հա-
կառակ թշնամեացն, տալ ի ձեռս
հակառակորդացն: Նորա պնդու-
թեանն հաւանեցաւ Վատուղոս:

Ի. ԼՅՈ. նա իբրեւ եկն ի Վարքե-
դոն, գիտաց թէ կարի իսկ այլակերպ
քան զոր ինքն կարծէր, է աշխար-
հէն: Քանզի յայնչափ երկայնժա-
մանակեան չարեացն արտաքնոց,
այնպէս ներքին պատերազմն զրգը-
ռէր, զի ոչ երբեք յայնպիսում վը-
տանդի եղեւ կարքեդոնացւոց աշ-
խարհն, բայց միայն յորժամ յա-
տակաց բրեցաւ: Նախ զօրքն՝ զորս
յօտարակողմն կուսաց գումարեցին,
ընդդէմ հռոմայեցւոց, յետս կային,
եւ էր թիւ համարոյնոցա քսան հա-
զարաց: Սոքա զամենայն ամիրիկե-
ցւոց աշխարհն յապստամբութիւն եւ
ի խակագործ ստահակութիւն գրը-

զուէին, եւ ընդ կարքեդոնացւոց քաղաքին կռուէին: Այնպէս զահի հարան ի չարեաց անտի կարքեդոնացիք զի զօրաւիզն օգնականութեան ի հռոմայեցւոց խնդրէին. եւ ընկալան իսկ: Այլ ապա ուրեմն յորժամ ի յուսահատութիւն հասանէին, զԱմիղկար իշխան հրամանատար կարգէին: Այս ոչ միայն զԹշնամիս ի պարսպաց կարքեդոնացւոց քաղաքին ի բաց մերժէր, յորժամ աւելի քան զհարեւր հազարս վառելոց էին նոքա, այլ եւ այնպէս ինեղ արկանէր, զի յանձուկ վայրս փակեալ, բազումք սովով անկանէին քան թէ սրով: Չամենայն քաղաքսն որ յետս կացին, ընդ որս եւ զՍւտիկա եւ զԿալոն, որ քան զհամօրէն քաղաքս ողջոյն իսկ ափրիկեցւոց աշխարհին ամրագոյնք են, դարձուցանէր անդրէն: Եւ ոչ զայն ինչ շատ համարէր, այլ եւ զսահմանս իշխանութեանն տարածանէր. եւ այնպիսի խաղաղութիւն ամենայն ափրիկեցւոց աշխարհին պարգեւէր, զի թրւէր եթէ ի հարուստ ամաց չիցէ ինչ մարտ պատերազմի լեալ յաշխարհի անդ:

Գ. ՄՅՍ ամենայն իրք իբրեւ ըստ մտի յաջողէին նմա, համարձակուլ թիւն առեալ եւ ընդ հռոմայեցիս ոխացեալ, զի դիւրաւ պատճառանս ինչ մարտի գտանիցէ, փութայր զի զօրաւար լեալ զօրօք իսպանիացւոց աշխարհն առաքեսցի. ածէր անդր ընդ իւր եւ զորդեակն իւր զՆնիւբաղ, որ էր ամաց ինուոնց: Լըր ընդ նմա եւ պատանի երեւելի, զեղեցիկ, Բողբուբաղ անուն, զորմէ ասէին ումանք, թէ աւելի իմն քան զգէպն սիրիցէ զնա Նմիղկար. զի չէր մարթ չարախօսացն յայնպիսի առնէ պակաս լինել: Ուստի արդել Բողբուբաղայ ոտտիկան բարոյիցն զի ընդ նրմա կայցէ: Եւ յլ Նմիղկար տայր նմա զիւր դուստր կնութեան, զի ըստ նոցա սովորութեանն չմարթէր փեսայն արդելուլ յաներոյ: Վասն այնորիկ յիշատակեցաք զնմանէ, զի յետ Նմիղկարայ սպանանելոյ, նա կայր ի վերայ զօրաց, եւ իրս մեծամեծս գործէր, եւ զառաջինն առաւտութեամբ զհին վարս կարքեդոնացւոց եղծանէր: Եւ յետ նորա մահուն, Ննիւբաղ ի զօրաց անտի առնոյր զիշխանութիւնն:

Դ. ԱՅՂԱՅԷՐ, Ամիղկար իբրեւ ընդ ծովն
անց, եւ իսպանիացւոց աշխարհն
եկն, բազում իրս աջողութեամբ ի
գլուխ հանէր. ազգս մեծամեծս եւ
պատերազմողս ընդ իւրեւ նուաճէր.
դհամօրէն աշխարհն ափրիկեցւոց ե-
րիւարօք, զինուք, մարդկաւ, կարա-
սւով ընչաւէտ առնէր: Եւ իբրեւ ա-
ծէր նա զմտաւ գումարել ի պատե-
րազմ ի վերայ իտաղացւոց աշխար-
հին, յետ ինն ամաց անցանելոյ նո-
րա իսպանիացւոց աշխարհն, ի ճա-
կատուն մինչդեռ ընդ վետոնացիս
կռուէր, սպանաւ: Թուի ինձ եթէ
սորա մշտնջենաւոր ընդ հռոմայե-
ցւոց ատելութիւն պատճառք եղին
երկրորդ պունիական պատերազմին.
զի Աննիբալ նորին ուսոր, հանա-
պազորդ հօրն խնդրուածովք յայն
եհաս, զի լաւագոյն համարէր մե-
ռանել, քան ընդ հռոմայեցւոց չը-
մտանել ի կռիւ:

U ' U T T U 7,

ՅԱՆԴԻՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա . ԱՆԻՐԱՅ, մեծ քան զամենայն զօրա-
ւարս, ի նախանձուէ անտի իւրոցն ի տկա-
րութիւն հասանէ : Բ . ՉՓիղիպպոս եւ
զԱնտիոքոս ընդ հռոմայեցւոց գրգռէ, վա-
սըն թշնամութեան զոր ընդ հռոմայեցւոց
ունէր ժառանգութեամբ : Գ . Չօրաւար
լիեալ զՍպանիանուաճէ, զՍադունտոս վա-
նեալ վկանդէ, ընդ պիւրենական խոխոման
եւ ընդ Աղպս յիտաղիա անցանէ : Դ . Առ
Ռոդանեաւ եւ Պադաւ եւ Տրեբեաւ եւ
Տրասիմենեաւ եւ Վանեաւ հռոմայեցւոց
յաղթեաց : Ե . ՉՓաբիոս խաբէ . Ռու-
փայ, Գրակքեայ, Մարկեղայ յաղթէ : Չ.
Յիւրում աշխարհին ի Սկիպիոնէ ի պարտու-
թիւն մատնի : Կ . Յետ խաղաղութեան
լինելոյ երկուցեալ թէ գուցէ տացի ի ձե-
ռս հռոմայեցւոցն, առ Անտիոքոս փա-
խըստական գնաց : Ը . Չուր գրգռէ զկար-
քեդոնացիսն ի մարտ պատերազմի, եղբայ-
րըն մեռանի, տայ պատերազմ ընդ հռո-
դացւոց : Թ . Յետ Անտիոքայ փախստեայ
գնալոյ, զկծծի կրետացիսն պատրէ : Ժ .
Չպրուսիացւոց աշխարհն ընդ հռոմայե-
ցւոց դէմ գրգռէ : ԱԺ . Ընդ Եւմենեայ
մարտուցեալ ի թս ինաւսն ընկենու : ԲԺ .
Իբրեւ խնդրեցաւ ի հռոմայեցւոց եւ պաշա-
րեցաւ, դեղ առեալ ի կենաց վախճանի :
ԳԺ . Յայնչափ պատերազմաց միջի զգրոց
փոյթ յանձին կալաւ :

ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ԵՐԲՈՐԴ

Ե Ն Ն Ի Բ Ե Ղ

Կ Ե Ր Ք Ե Դ Ո Ն Ե Ց Ի

Ե. ԼՆՆԻԲԱՂ Լժիղկարայ ուստր
կարքեդոնացի: Եթէ ճշմարիտ իցէ,
զորմէ չկասկածէ ոք, եթէ Հռոմոց
ազգն անցոյց զանցոյց զամենեքումէք
քաջութեամբ, չմարթի ուրանալ
եթէ ԼՆՆԻԲԱՂ այնչափ առաւել քան
զայլ զօրաւարսն եղել իմաստու-
թեամբ, որչափ Հռոմացեցւոց ազգն
քան զայլ ամենայն ազգսն նշանա-
ւոր զօրութեամբ. զի քանիցս ան-
գամ ճակատոս ետ ընդ նոսա յիտա-
ղացւոց աշխարհին, հանապազ գեր
ի վերոյ լինէր: Եւ եթէ չէր յիւրոց
տոհմային քաղաքացւոցն նախան-
ձուէ տկարացեալ, թուէր թէ Հռո-
մացեցւոց յաղթիցէ. այլ բազմաց
չարախօսութիւն զմիոյ ուրուք քա-
ջութիւն եղծ: Բայց նա զհայրենի
ասուլութիւնն առ Հռոմացեցիս, որ

իբրեւ զժառանգութիւն անց առ նա
այնպէս հաստատուն ունէր, զի բզ-
շունչն յառաջ քան թէ զատելու-
թիւնն թողոյր: Գի եւ յորժամ յաշ-
խարհէն տարագիր եղեւ, եւ այլոց
օգնականութեամբ կարօտ էր, չկայր
ի բաց մտօք ընդ հռոմայեցիս կռուել:

Բ. Օ՛ր մի ինչ զՓիղիպպեայ ա-
սացից, զոր մինչ դեռ ի բացեայ իսկ
էր, թշնամի հռոմայեցւոց յարու-
ցանէր. քան զամենայն թագաւորս
ի ժամանակին հարստագոյն արքայ
Մետիոքոս էր, արդ զնա այնպէս
վառէր բորբոքէր ի մարտ պատերազ-
մի, զի ի կարմիր ծովէ անտի ի վե-
րայ իտաղացւոց աշխարհին կամէր
գալ ի պատերազմ: Եւ յորժամ գոյ-
ին առ նա պատգամաւորք հռոմայ-
եցւոց, գիտել թէ յինչ միտս յոր
կամս իցէ, եւ ծածուկ խրատու ջա-
նալ արկանել կասկած ի միտ վասն
Մենիբաղայ, եթէ կաշառս ի նոցա-
նէ առեալ, այլագունակս քան զա-
ռաջինն խորհիցի, եւ զայն ոչ ընդ
վայր ինչ եւ վայրապար գործէին, ի-
մանայր զայն Մենիբաղ. քանզի տե-
սանէր եթէ ի ծածուկ խորհուրդսն
չառնէր զնա միջամուխ: Եւ յորժամ

իւր դէպ ժամանակ գտանէր , մուտ
առ արքայ , եւ իբրեւ նմա բազում
ինչ զիւրոյ հաւատարմութենէն , եւ
զառ հռոմայեցիս ատելութենէն յի-
շատակէր , ած թափեաց վաղվա-
ղակի եւ ասէ . Հայր իմ Ամիղիար ,
յորժամ մանուկ էի , իբրեւ ոչ ինչ
առելիքան ինն ամաց , զօրաւարլեալ
խաղանիացւոյ աշխարհն անցանէր ի
կարքեդոնացւոյ քաղաքէն , յաշտ
առնէր մեծին արքին Արամադդայ : Աւ
յորժամ նուիրական զոհքն մատչէին ,
հարցանէր յիս , եթէ Ամիղիս ընդ
իս գնալ ի բանակն , եւ ես մտադեւր
յանձնառի , եւ աղաչէի զնա զի յան-
ձին կալցի տանել . Արարից , ասէ , ե-
թէ զերդումն զոր խնդրեմն , երդնու-
ցուս : Աւ վաղվաղակի զիս ի բազինն
ածէր , յորոյ վերայ պապրուճակքն
յազէին , եւ զաջլն ի բաց հանեալ ,
հրաման տայր բուռն հարկանել ըզ-
բազնէն եւ երդնուլ , զի մի երբեք
բարեկամ ընդ հռոմայեցիս լինի-
ցիմ : Զայն երդումն զոր հօրս ետու ,
յայժմ այնպէս հաստատուն պահեցի ,
մինչեւ չէ պարտ ումեք ի կարծիս
անկանել , թէ գուցէ ոչ յետ այսու-
րիկ ի նոյն միտս հաստատուն կայ-

ցեմ: Այսին որոյ եթէ բարեկամ ես
 Հոռոմոց, ոչ անիմաստութեամբ
 գործես զի զայդ յինէն թաքուցա-
 նես. ապ եթէ պատերազմ յարդարի-
 ցես, անձամբ զանձն զըկես, թէ ոչ
 զիս իշխան հրամանատար պատե-
 րազմին կարգիցես:

Գ. Արդ ի նոյն տիս ընդ հօրն ի-
 սպանիացւոց աշխարհն անցանէր, եւ
 իբրեւ յետ նորա մահուն Ասդրու-
 բաղ իշխան հրամանատար կարգէր,
 նա համօրէն հեծեւազօրուն զօրա-
 ւար կայր: Եւ յորժամ Ասդրուբաղ
 եւս ի կենաց մճարէր, զօրքն զգըւ-
 խաւոր իշխանութիւն նմա տային.
 եւ իբրեւ լուր լինէր ի Վարքեդոն, ա-
 մենեքին հաւանէին ընդ իրան: Սոյն-
 զունակ Աննիբաղ, մինչ չեւ եւս քր-
 սան եւ հինգ ամաց էր, հրամանա-
 տար կարգեալ, յերեքամեայ ժամա-
 նակի զամենայն ազգս սպանիացւոց
 աշխարհին նուաճէր պատերազմաւ.
 զՍագունտոս զգաշնաւոր քաղաքն
 բռնաբար առնոյր. երիս բանակս զօ-
 րականաց գումարէր, ի սոցանէ ըզ-
 մին յափրիկեցւոց աշխարհն առա-
 քէր, զմեւսն հանդերձ Ասդրուբա-
 ղաւ եղբարքն իսպանիա թողոյր, եւ

զերրորդն ինքնին առեալ խաղայր
գնայր յիտաղացւոց աշխարհն : Բնդ
խոխոմն պիւրենական լերանց անցա-
նէր . ընդ ամենայն անցս ճանապար-
հին հանապաղ ընդ բնակիչս տեղեա-
ցըն բախէր մարտիւ , եւ ամենեցուն
յաղթէր : Կւ իբրեւ յԱղպս հասա-
նէր , որ զիտաղացւոց աշխարհն ի
գաղիացւոց կողմանցն բաժանեն ,
ընդ որս ոչ ոք երբեք անց զօրօք ,
բայց միայն ի Հերակղեայ՝ Յունէ , ո-
րով եւ Յունական խոխոմք եւ այժմ
անուանեալ կոչեն զվայրսն , հար-
կանէր սատակէր զբնակիչս լերանցն ,
որ ջանային արգելուլ զի մի անցա-
նիցէ . զվայրսն ընդարձակէր , զճա-
նապարհսն ամրացուցանէր , եւ այն-
պէս յարդարէր , զի փիղ վառեալ
պատրաստեալ ընդ այն անցանիցէ ,
ընդ որ յառաջն այր մի անդէն՝ հա-
ղիւ սողել կարէր : Բնդ այն զգօրսն
անցուցանէր , եւ զայր հասանէր յի-
տաղացւոց աշխարհն :

Դ . Առ Ռոդանոս գետով ընդ Պ .
Առուներէայ Ակիպիոնեայ բդեշխի
ընդխառնէր ի պատերազմ , եւ վա-
նէր գնա : Բնդ նմին վասն Աղաստի-
ղեայ առ Պարոս գետով յայլ ճա-

կատ մտանէր, եւ անտի խոց վիրաւոր փախստեայ հանէր: Երրորդ անգամ նոյն Սկիպիոն ընդ Տիբերեայ Ղոնգոսի իւրում ընկերի առ Տրեբիաւ գայր ի վերայ նորա: Բնդ նստա ճակատ մղէր, եւ զերկոսին եւս խորտակէր վանէր: Ընտի ընդ Ղիգուրս անց ըստ ապենինեան լերինսն յԱտրուրիա երթալ: Զճանապարհայն այնչափ սաստիկ աչաց ցաւով ջերանէր, զի այնու հետեւ ոչ քաջ տեսանէր աջոյ ակամբն: Իբրեւ նովին ախտիւ վարանէր, եւ բարձեալ տանէին զնա, զՎ. Փղամինիոս բղեշխառ Տրասիմենաւ զօրօքն դարանեալ սպանանէր, եւ յետ ոչ բազում աւուրց զՎ. Կենտենիոս հաղարապետ, որ ընտիր ընտիր զօրու զխոխոման ունէր: Ընտի յԱպուղիա հասանէր. ընդ առաջ լինէին նմա երկուքին բղեշխքն Կ. Տերենտիոս Վարրոն, եւ Ղ. Պաւղոս Եմիլիոս. նա զերկոցունց եւս զբանակս ի միում ճակատու ցրուէր. զՂ. Պաւղոս բղեշխ ըսպանանէր, եւ զայլս եւս որ յառաջն հիւպատք կացին. ընդ նոսա եւ զԿն. Սերուիդիոս Կեմինոս, որ յառաջ քան զայն ամ բղեշխն կացեալ էր:

Ե. ՅԵՏ այնքա՛յ պատերազմի մղե-
լոյ, խաղայր գայր ի Հռոմ քաղաք,
եւ չդառնայր ոք բնդդէմ. ի վերայ
լերանցն՝ որ մօտ ի քաղաք անդրէ-
ին, տգանէր: Իսկ իբրեւ զաւուրս
ինչ անդէն բանակ հարեալ ի Կա-
պուտ դարձեալ գայր, Կ. Փաբիոս
Մաքսիմոս, գիկտաաոր հռոմայեցի,
ի Փաղեռնեայ անդի ի դիմի հարկա-
նէր: Յորժամ փակեցաւ յանձուկս
վայրացն, գիշերի առանց իրիք զօ-
րացն միատու մազապուր զանձն հա-
նէր. եւ զՓաբիոս զխորադէտ զօրա-
ւարն խաբեալ վրիպեալ կացուցանէր:
Չի ի խաւարազգած գիշերի խռիւ
ընդ եղջերս զուարակացն կապեալ
ելոյց, եւ զբազմամբոխ թափառա-
կան բազմութիւն երամակացն ի վե-
րայ արձակէր: Իբրեւ զնոսա յան-
կարծակի ի վերայ դիմեալ տեսանէ-
ին, այնչափ ահ անկանէր ի հռո-
մայեցւոց զօրն, զի չիշխէր ոք ար-
տաքս քան զպատնէշն ելանել: Յետ
ոչ բազում ինչ աւուրց իրացն այնո-
ցիկ վճարելոյ, զՍ. Սինուկիոս Առ-
փոս, զիշխան հրամանատար հեծե-
լազօր գնդին, որ ունէր իշխանու-
թիւն հանգոյն գիկտաաորի, նեն-

գութեամբ ի պատերազմ գրգռեալ ի փախուստ դարձուցանէր: ԶՏ. Սեմ պրոնիոս Գրակքոս, որ երկրորդ անգամ Բելլին կացեալ էր, նենդ գործեալ բառնայր ի միջոյ, մինչ դեռ հեռի ի Ղուկանս էր: ԶՍ. Աղաւ դիոս Սարկեղոս ի հինգերորդում հիւպատոջն, առ Ալեքսանտրոս նոյն գունակ սպանանէր: Եւ զի մի ըստ միոջէ թուիցեմ, զայս եւեթ շատ համարիմ, յորմէ մերձ է յանձնէ իմանալ թէ որպիսի ոք լինալ իցէ. ցորքան ժամանակս յիտաղացւոյ աշխարհին էր, չեկաց ոք նմա հակառակ ի ճակատու, ոչ ոք յետ Անեայ կռուին ի դաշտի բանակ եհար:

Զ. Սրայնպէս անհարին առ յաղթեւ էր, կոչէր այսրէն գալ պաշտպանել հայրենի աշխարհին. եւ տայր պատերազմ ընդ Պ. Ալիպիոնեայ որդւոյ, զոր նա մի անգամ առ Ռոմանոս գետով, եւ երկրորդ անգամ առ Պադոս գետով, եւ երրորդ անգամ առ Տրեբիա ի փախուստ դարձոյց: Վանդի տկարացեալ իմն էր աշխարհն եւ անկեալ ի զօրութենէ, ցանկայր ի ժամանակին խաղաղութեան դաշինս ընդ նմա կռել, զի

Հօրապետն յետոյ ի դիմի հարկանիցի : Եւ եկեալ յանդիման լինէին միմեանց , այդ չմիաբանէին ի պայմանոն : Յետ սակաւ ինչ աւուրց ի գլուխ ելանելոյ իրացն , առ Չամաւրնդ նմա ի ճակատ մտանէր : Եւ ի նմանէ վանեալ , որ չաւատալի իմն թուի , զերկուս տիւս եւ զերկուս դիշերս յԱդրուսեանց գայր հասանէր , որ ի բացեայ է ի Չամայ իբրեւ երեք հարեւր հազար քայլ : Սինչ դեռ այնպէս փախուցեալ երթայր , նուամիգացիք՝ որքնդ նմա ի ճակատուէն ելին , դարանակալ լինէին նմա . յուրոց ոչ միայն ապրէր , այլ եւ նկուն եւս առնէր զնոսա : ՅԱդրուսեանց զայլ եւս մնացորդս փախստէիցն գումարէր , եւ անդէն այրընտիր զէնընտիր ժողովէր , եւ ի սակաւ աւուրս բազում զօրս կուտէր :

Եւ Իւրեւ մեծաւ սաստկութեամբ փութայր նա զպատերազմն յարդարել , կարգեդոնացիք ընդ հռոմայեցւոց ի հաշտութիւն խօսէին : Եւ նա եւ յետ այնորիկ զօրաւարէր զօրացն , եւ յափրիկեցւոց աշխարհին իրս վճարէր . զնոյն եւ Սագոն նորին եղբայր գործէր , մինչեւ ցՊ . Սուլ-

պիկեայ եւ Կ . Աւրեղեայ բղեշխու-
թիւնն : Արդ մինչ դեռ սոքա հիւ-
պատքն կային , կարքեդոնացիք հը-
րեշտակադնացս անգր ի Հռոմ առ-
նէին , զի ծերակուտին եւ աղղին
Հռոմոց շնորհ կալցին , վասն հաշ-
տութեան դաշինս ընդ նոսա կռե-
լոյ , եւ վասն նոցին իրաց պսակ ոս-
կի մատուցեն պարգեւս , եւ խըն-
դրեսցեն զի պատանդքն ի Փրեզեղս
իցեն , եւ դարձցի գերին : Նոցա վը-
ճիւս լինէր ի ծերակուտէն , եթէ
զպատարագս նոցա ընկալեալ իցէ ,
պատանդքն յորում վայրի խնդրե-
ցինն , լինիցին , զգերին ոչ ի բաց
արձակիցեն , քանզի զՆնիբաղ յո-
րոյ ձեռն պատերազմն գրգռեցաւ ,
որ անհնարին թշնամին էր հռոմայ-
եցւոց անուան , դեռ եւս զօրաւոր
ունէին զօրուն , նոյնգունակ եւ բզ-
նորին եղբայր զՍադոն : Իբրեւ այնմ
պատասխանւոյ ի վերայ հասանէին
կարքեդոնացիք , զՆնիբաղ եւ բզ-
Սադոն յետս կոչէին : Նա իբրեւ այ-
սրէն դառնայր , հազարապետ եկաց ,
յետ քսան եւ երկուց ամաց յորմէ
հետէ թագաւոր լեալ էր : Զի զորօ-
րինակ ի Հռոմ բղեշխքն նոյնպէս եւ

ի կարգեդոնացւոյ քաղաքին երկու տարեւոր թագաւորքն կային: Ի նմին իշխանութեան նովին փութով կայր Մենիբազ, որպէս եւ ի մարտին ժամանակի. քանզի այնպէս առնէր, զի ի նոր հասիցն ոչ միայն զհարկան ըստ ուխտին հարկանիցեն հռոմայեցւոյն, այլ զի յաւերուցու եւս արծաթ առ ի դնելոյ ի տան գանձին: Ապա յերկրորդումամի հազարապետութեանն, յորժամ Մարկոս Վղաւդիոս եւ Ղուկիոս փութիոս բղեշխ կային, պատգամաւորք ի Հռոմոց ի կարգեդոն եկին: Մենիբազ ածեալ զմտաւ թէ վասն զնա ինչ խնդրելոյ առաքեալ իցեն. մինչ չեւէր նոցա յանդիման լեալ ծերակուտին, գաղտ ի նաւ ելանէր, եւ յԱսորիս առ Մնտիդքոս փախստեայ անկանէր: Իբրեւ ի վեր ելին իրքն, կարգեդոնացիք նաւս երկուս զկնի արծակէին, զի եթէ հասանիցեն, ըմբռնեացեն. զինչսն հասարակաց առին, զտունն յատակաց բռէին, եւ զնա գլխովին վտարանդի առնել գատեցան:

Բ. ԻՍԿ Մենիբազ յերրորդումամի յետ յաշտարհէն փախստեայ ա-

պրեւոյ, մինչ գեռ Ղ. Կոռնեղիոս եւ
 Կ. Մինուկիոս բղէշէք կային, հինգ
 նաւուք յափրիկեցւոյ աշխարհն գայր
 ի սահմանս կիւրենացւոյ, թէ գու-
 ցէ զկարգեղոնացիս Ղ. նափոքոս ա-
 պաստան ի մարտ պատերազմի գր-
 դուել կարիցէ, զոր հաւանեցոյց իսկ
 զի զօրօք յիտաղացւոյ աշխարհն խա-
 ղայցէ: Կոչեաց անդր զՄագոն զեղ-
 բայրն: Իբրեւ ի վերայ հասին կար-
 քեղոնացիքն զնոյն պատիժ պատու-
 հասի ի վերայ արկանէին Մագո-
 նեայ, զոր եւ եղբօրն սահմանեցին:
 Նոքա իբրեւ անյոյս եղեալ յիրացն
 արձակեցին զնաւսն, եւ զառագաստ-
 սրն ետուն հողմոյն, Լննիբաղ առ
 Լնափոքոս ժամանէր. իսկ զՄագո-
 նեայ վախճանէն ոմանք այսպէս յի-
 շատակեն եւ ոմանք այնպէս, զի կէսք
 նաւաբեկ լեալ գրեն, եւ կէսք ի
 ծառայիցն իւրոց սպանեալ: Իսկ Լն-
 ափոքոս եթէ յորժամ զպատերազմն
 մղէր նորին խրատութն վարել յօ-
 ժարէր, որոյ բանիւքն գրգռէր ի
 մարտ, առ հիբերեաւ եւ ոչ ի թեր-
 մոպիւղիս կռուէր վասն իշխանու-
 թեանն: Զոր թէպէտ եւ տեսանէր
 ի բազում ինչ տխմարութեամբ ձեռն

արկեալ, սակայն ոչ ի մի ինչ իրս ե-
թող զնա: Իշխան Տրամանատար լի-
եալ սակաւուց նաւամարտիկ նաւաց,
զորս Տրաման առ յԱսորւոց աշխար-
հէն յասիացւոց կողմանս ածել, նո-
քօք ընդ նաւամարտիկ տորմիզ նա-
ւաց ռողացւոց ի Պամփիւղիոյ ծո-
վուն խառնէր ի պատերազմ: Ընդ
իբրեւ իւրքն ի բազմութենէ անտի
թշնամեացն պարտէին, նա յորում
թեւի կայր, գեր ի վերոյ լինէր:

Թ. ԻԲՐԵՆԻ Ընտիրքոս ի փախուստ
դառնայր, երկուցեալ մի գուցէ ի
ձեռս տացի, որ արդարեւ իսկ գի-
պէր եթէ անդէն կացեալ էր, ի Արե-
տէ առ գորտիւնիացիս գայր, զի անդ
զմտաւ ածիցէ թէ ուր ի դէպ իցէ
երթալ: Եւ ետես այրն՝ որ ամենե-
ւին իսկ խորագէտ էր, զի եթէ ոչ
զգուշանայցէ ինչ, եղեռն գտանե-
լոց է, վասն ռշգութեան կրետա-
ցւոցն: Քանզի բազում ինչս ընդ իւր
տանէր, զորմէ գիտէր եթէ ել լուրն.
վասն որոյ այսպիսի ինչ խորհուրդ
խորհեցաւ: Սափորս բազումս լնոյր
կապարաւ, եւ զվերին երեսսն ծած-
կէր սակւով եւ արծաթով, եւ առա-
ջի գորտիւնիացւոցն դնէր աւանդ ի

մեհենին Վնահտայ, կերպարանեալ
որպէս թէ զամենայն ինչս իւր ինու-
ցա հաւատարմութիւնն առնիցէ ա-
պաստան: Եւ զնոսա այսպէս պատ-
րեալ, յամենայն պղնձի պատկերոն՝
զորքնդ իւր տանէր, զիւր ինչսն ընոյր,
եւ զնոսա ի բացի ընկենոյր ի տանն:
Գորտիւնիացիք մեծաւ փութով ըզ-
մեհեանն պահէին, այլ առաւել յՎն-
նիբաղայ քան յայլոց, զի մի ինչ բառ-
նացցէ յանգէտս եւ ընդ իւր տարցի:

Ժ. Եւ իբրեւ այսպէս զիւր ինչսն
պահէր պունիկեցին, խաբեալ զա-
մենայն կրետացիսն, առ Պրուսիաս
ի Պոնտոս հասանէր: Եւ որում ի
նոյն միտս եկաց ի վերայ իտաղա-
ցոց աշխարհին, եւ ոչ այլ ինչ գործ
գործեաց, բայց միայն զի վառեաց
եւ յարգարեաց զթագաւորն ընդդէմ
հռոմայեցւոցն: Եւ իբրեւ տեսանէր
թէ տկար է ընտանի եւ սեպհական
զօրութեամբն, զայլ թագաւորսն
հաւանեցուցանէր, եւ յաւելոյր ինոյն
զազգս պատերազմօղս: Հակառակ
կայր նմա պերզամացւոց թագաւորն
Եւմենէս, որ կարեւոր բարեկամ էր
հռոմայեցւոց. եւ էր պատերազմ ի
միջի նոցա ընդ ծով եւ ընդ ցամաք:

Վասն այնորիկ ցանկայր յոյժ Լննի-
բազ զի նա նկուն լինիցի : Այլ ի ծո-
վու եւ ի ցամաքի առաւել զօրագոյն
Լւմենէս էր, վասն հռոմայեցւոցն
բարեկամութեան . եւ թէ զնա կոր-
ծանէր, համարէր թէ այլն ամենայն
դիւրաւ աջողեցի նմա : Աւ այսպիսի
ինչ խորհուրդս խորհէր առ ի սպանա-
նելոյ զնա : Յետ սակաւ ինչ աւուրց
նաւամարտիկ պատերազմաւ հասա-
նէր կռուել, եւ յաղթեալ իմն լի-
նէր նաւացն յաճախութեամբ . վա-
սըն այնորիկ նենդութեամբ պարտ
էր զմարտն մղել, զի չէր ինչ հաւա-
սար զինուք : Հրաման տայր յաճա-
խագոյն օծս թունաւորս կենդանւոյն
ըմբռնել, եւ զնոսա յանօթս խեցե-
ղէնս արկանել : Աւ իբրեւ բազում
յաճախութիւն լինէր օձիցն, ի նմին
աւուր յորում նաւամարտիկ կռիւն
լինելոց էր, իմի վայր գումարէր ըզ-
նաւական զօրն, եւ հրամայէր նոցա
զի ամենեքին միախուռն ի նաւ ան-
դրր Լւմենեայ թագաւորի ընթա-
նայցեն . եւ շատ համարեցին ան-
ձանց պաշտպանել յայլ եւս նաւացն .
եւ այդ դիւրաւ յօձիցն յաճախու-
թենէ յաջողեցի նոցա : Աւ թէ յո-

րումհաւի թագաւորն կայցէ, ես ա-
սէ, ազդ արարից ձեզ. զոր թէքմ-
բըռնիցէք կամ սպանանիցէք, մեծ
իմն պարգեւ խոստացեալ իցէ ձեզ:

ԼՃ. ԻՐԻՆԻ այնպէս առ զօրսն
հրապարակախօս եղեւ, յերկոցունց
կողմանց դային ի կռիւ նաւամարտիկ
նաւքն: Եւ իբրեւ ճակատ առ ճա-
կատ յարդարէին, մինչ չեւ էր փո-
ղանշանս հարեալ ձայն տուեալ մար-
տի, Աննիբաղ զի յայտ արացէ իւ-
րոցն թէ յորում վայրի Եւմենէսն ի-
ցէ, զթղթաբերն դաւաղանաւ¹⁷ ի
նաւակի առաքէր: Կա իբրեւ ի նաւս
հակառակորդացն հասանէր, զթուղ-
թըն ցուցեալ, յայտ առնէր եթէ
առ թագաւորն առաքեցաւ: Վաղ-
վաղակի առ Եւմենէս ստանէին. քան-
զի չկասկածէր ոք եթէ չիցէ ինչ վա-
սըն խաղաղութեան գրեալ: Թղթա-
բերն, իբրեւ յայտնի եղեւ իւրայոցն
զօրաւարին նաւն, անդր ուստի մե-
կնեալն էր, դառնայր: Իսկ Եւմենէս
զթուղթն բացեալ, չեզիտ ինչ ինմա
բայց միայն բանս զանձն ծաղր առ-
նելոյ: Երգ թէպէտ եւ չզիտէր թէ
յինչ պատճառանայ սակս զայն գոր-
ծեցին, եւ զարմանայր իսկ, այլ չդան-

դադեր ինչ վաղվաղակի զմարտն մը-
 ղել : Եւ յընդխառնել պատերազմին ,
 բիթինացիքն , ըստ Ննիբաղայ հրա-
 մանին , ամենեքեան միահամուռ
 յարձակէին ի վերայ նաւուն Եւմե-
 նեայ : Եւ իբրեւ չմարթէր զդէմու-
 նել զօրութեան նոցա թագաւորն ,
 ի փախուստ աճապարէր , որում չը-
 հասանէր իսկ , եթէ ոչ հասեալ ան-
 կեալ էր յիւր պահապանն՝ որ ան-
 դէն ի ծովեղերին կային : Այլ եւս
 պերդամացւոցն նաւքն , իբրեւ սաս-
 տկագոյն զհակառակորդն նեղէին ,
 յանկարծակի յեղակարծումն ժամու
 զանօթսն կաւեղէնս՝ զորոց վերա-
 գոյն յիշատակեցաք , սկսան ընկե-
 նուլ . որք իբրեւ ընկեցանն , զառա-
 ջինն ի ծաղրածին զպատերազմօղսն ,
 եւ թէ վասն էր այն լինիցի , չկային
 ի վերայ : Այլ իբրեւ զնաւսն լցեալս
 յօձիցն տեսանէին , զահի հարեալ ի
 նորանշան իրացն , չգիտէին թէ յումե
 արդեւք առաւել խուսիցեն , եւ ըզ-
 խելս նաւացն դարձուցեալ , անդէն ի
 բանակ անդր նաւացն դառնային :
 Այսպէս Ննիբաղ խորհրդով յաղ-
 թէր զինուց պերդամացւոց . եւ ոչ
 զայն մի անգամ եւեթ գործեաց ,

այլ բազում անգամ զայլ եւս հակառակորդս հետեւակ զօրօք նոյնգունակ իմաստութեամբ խորտակէր :

ԻժԻ. ԻՐԻՆԻ այս իրք այսպէս յասիացւոց աշխարհին գործէին, դէպ այնպէս լինէր, զի պատգամաւորք Պրուսիայ ի Հռոմառ Ղ. Կուինտիայ փղամինինեայ՝ որ հիւպատն լեալ էր, ճաշ ուտէին. անդ իբրեւ զՆնիբաղայ բան ճառէր, ասաց մին ի նոցանէ, թէ ի Պրուսիայ արքայութեանն իցէ : Զայն բան յաւուրն երկրորդի փղամինինոս ծերակուտին պատմէր : Իսկ ծերակոյտն, քանզի այնպէս համարէր, զի մինչ դեռ Ննիբաղն կենդանի կայցէ, չէ մարթ թէ առանց նենգութեան լինիցին, հրեշտակազնացս ի բիթինացւոց աշխարհն առնէին, եւ փղամինինոս անդստին ի պատգամաւորաց անտի էր, զի խնդրեսցեն ի թագաւորէն զի մի զիւրեանց զանհնարին թշնամի առ իւր ունիցի, այլ տացէ զնա ի ձեռս : Իսկ Պրուսիաս չիշխեաց ասել թէ Չտամ. այլ զայս ասէր, թէ Սի խընդրիցէք յինէն զայն ինչ՝ որ ընդդէմ հիւրութեան իրաւանց իցէ, դուք թէ կամիք ըմբռնեցէք, զտեղին ուր

նայն իցէ դիւրաւ գտանէք : Վանդի
 Ննիբաղ ի միում վայրի եւեթ կայր
 յաւանին զոր ետ նմա թագաւորն .
 եւ այնպէս իմն զվայրսն յօրինեաց ,
 զի յամենայն կողմանց շինուածոյն
 ունիցի դրուս , քանզի յամենայն
 ժամանակի կասկածէր զի մի այն
 դիպեացի , որ եւ պատահեացն իսկ :
 Իբրեւ պատգամաւորք հռոմայեցւո-
 ցն անդր գային եւ բազմութեամբ
 պաշարէին զապարանսն շուրջանակի,
 հայեցեալ պատանեկին ի դրանէն ,
 ասէր ցՆնիբաղ , եթէ Վաղում վա-
 ռեալք հասեալ կան արտաքոյ քան
 զսովորութիւնն : Նա տայր հրաման
 շուրջ գալ հայել ընդ ամենայն դը-
 րուսն , եւ փութանակի պատմել
 նմա թէ այնպէս յամենայն կողմանց
 պաշարեալ իցէ : Իբրեւ վաղվաղակի
 պատմեաց մանուկն որ ինչ էրն , եւ
 զամենայն ելսն փակեալ ցուցանէր ,
 իմանայր թէ այն ոչ յանկարծագէտ
 եղեւ , այլ թէ զինքն իսկ զլսովին
 կամին , եւ թէ չէինչ ընդերկար կա-
 լոց կենդանի . եւ զի մի այլոց կամօք
 ի կենաց անկանիցի , զմտաւ ածեալ
 զառաջին քաջութիւնսն , զթոյնն՝
 զոր հանապազ ընդ իւր տանէր , առ :

ԳԺ. ԱՅՍՊԵՍ այրն հզօր անհնա-
րին, բազում եւ պէսպէս վաստա-
կովք վաստակեալ, հանգչէր յեւ-
թանասուն ամաց հասակի. առ ու-
րովք արդեւք բդեշխիւք վախճանե-
ցաւ, այն չէ յայտ: Քանզի Ատաի-
կոս ի Սարկեայ Կղաւղեայ Սարկե-
ղեայ, եւ Կ. Փաբիոսի Ղաբէօնեայ
հիւպատին մեռանել ասէ յիւրում
ժամանակացն մատեանս. այլ Պողիւ-
բիոս ի Ղ. Եմիղեայ Պաւղոսի, եւ
Կն. Բեբեայ Տամիիղեայ ժամանակ-
սըն. եւ Սուղպիկիոս ի Պ. Կոռնե-
ղեայ Կեթեղեայ եւ ի Ս. Բեբեայ
Տամիիղեայ: Արդ այսպիսի այր եւ
յայնչափ պատերազմունս զբաղեալ,
ժամանակս ինչ եւ գրոց պարապէր.
Քանզի եւ մատեանք ինչ կան նորա
Յունաց բարբառոյն յօրինեալ: Ի
նոսա առ ռոգացիս վասն Կն. Սան-
ղեայ Կուղսոնեայ իրացն՝ որ յասիա-
ցւոց աշխարհին գործեցան: Չնորա
պատերազմացն մղելոց բազումք ա-
ւանդեցին յիշատակարանս, այլ ի
սոցանէ երկուք՝ որ ընդ նմա ի բա-
նակի անդ էին, եւ կեցին իսկ իմիա-
սին, որչափ ինչ թոյլ ետ բախտն,
Սիղենոս եւ Սոսիղոս զակեղմոնացի:

Սոսիզոսայս յունական դպրութեան
 վարդապետ էր Աննիբաղայ: Այլ մեզ
 ժամ է արդ կատարումն դրոցս առ-
 նել, եւ զհռոմայեցւոց զօրաւարս
 յայտ առնել¹⁸. զի իբրեւ սոցա եւ
 նոցա գործք ընդ միմեանս համեմա-
 տիցին, դիւրաւ դատաստան լինիցի
 թէ ոյք իցեն նախամեծար:

Մ. ՊՈՐԿԻՆՍԿԻՆ

ՅԱՆԴԻՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա . ՍԵՏՈՆ յերիտասարդութեան զօրական
եւ կապարճակիր , եւ շինուածոց յանձան-
ձիչ , եւ հազարապետ եկաց . եւ զԷննիոս
ած ի Հռոմ : Բ . Բդեշխ լիեալ զՍպանիա
առ ի վիճակի . համարակարկացեալ թշնա-
մութիւնս յանձին կալաւ վասն քաղաքին :
Գ . Դրուատիք նորա , ուսումն եւ մատեան-
քըն :

ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ԶՈՐՐՈՐԴ

Մ. ՊՈՐԿԻՈՍ ԿԵՏՈՆ

ՀՈՒՈՄԵՅԵՑԻ

Ե. ԱՍՏՈՆ ի Տուսկուղոս նահանգի ծնաւ. ի մանկութեանն մինչ չեւ էր յիշխանութիւնս հասեալ, ի Սաբինիս կայր, զի էր նորա անդէն կալուած ժառանգութեան, զոր եթող նմա հայրն: Ա. Աղերեայ փրղակեայ խրատու, որ կցորդն էր իշխանութեան նորա, յորժամ բդեշխըն էր եւ համարակար, որպէս Մ. Պերպեննա Կենսորինոս սովոր է պատմել, չուեաց եկն ի Հռոմ, եւ ըսկիղբն առնէր միջամուխ ի հրապարակի իրս լինել: Չառաջինն թոշակի արժանի լինէր մինչ դեռ յեւթնեւտասն ամաց հասակի էր. եւ յորժամ Կ. փաբիոս Սաքսիմոս եւ Մ. Կղաւդիոս Սարկեղոս հիւպատք կային, հազարապետ զօրաց ի Սիկիլիա լինէր: Եւ յորժամ դար-

ձաւն, չողաւ զհետ բանակին Կ. Կը-
ղաւղեայ Ներոնի. եւ բազում ինչ
առ Սենաւ նպաստ լինէր, ի կռիւն
յորում անկաւ Ասդրուբաղ, եղբայր
Աննիբաղայ: Դէպ եղեւ լինել նմա
կապարճակիր Պ. Կոռնեղեայ Սկի-
պիոնի Ափրիկանոսի բդեշխի, ընդ ո-
րում ոչ որպէս վայել է կարեւոր բա-
րեկամի կեայր. քանզի չմիաբանէր
ընդ նմա յամենայն կեանս իւր: Շի-
նուածոց յանձանձիչ եղեւ ընդ Կ.
Լղուիոսի. ոստիկան լինալ զսար-
դինիացւոց նահանգն յանձանձէր,
ուստի յորժամ կապարճակիրն էր
եւ մեկնէր յափրիկեցւոց աշխար-
հէն, զԿ. Լեննիոս պետ ընդ իւր էր
ածեալ. զոր ոչ նուազ քան զինչեւ
պէտ մեծապայծառ ձաղումն ուր-
դինիացւոց համարիմք:

Ի. ԲՆԵՆԵՆ եկաց ընդ Դ. Վաղե-
րեայ փղակիոսի, եւ եհառ նմա նա-
հանգ սպանիացւոց աշխարհն՝ որ
յայսկոյս է, եւ անտի եկեալ ի ճե-
մելի եւ: Իսկ իբրեւ բազում ժամա-
նակս անդ լինէր, Պ. Սկիպիոն Ա-
փրիկանոս յերկրորդում հիւպատին,
յորոյ առաջնում հիւպատին կապար-
ճակիր եկաց, կամէր զնա ի գաւա-

ուէն մերժել եւ կալ փոխանակ նորա: Եւ յլ եւ ոչ ի ձեռն ծերակուտին կարէր այնմ հասանել, թէպէտ եւ Սկիպիոն բազում ճոխութիւն ի քաղաքի ունէր. քանզի յայնմ ժամանակի ոչ իշխանութեամբ ինչ, այլ արդարութեամբ վարէր քաղաքն: Ասան այնորիկ բարկացեալ, իբրեւ ժամանակ իւրոյ հիւպատին կատարէր, եկաց առանց իշխանութեան ի քաղաքին: Իսկ Ատտոն նովին փղակկեաւ համարակար լիեալ, խստութեամբ վարէր զիշխանութիւն: Չի եւ զբազումս յազնուականաց նեղէր, եւ բազում ինչ նոր հրաման յաւելոյր, որով զեղխութիւնն սանձահարեացի, որ յայնժամ սկիզբն առնէր բուսանելոյ: Գրեթէ ամսութսուն, ի մանկութենէ մինչեւ ցհունկ յետին հասակն, ոչ դանդաղեցաւ յանձին ունել թշնամութիւննս վասն քաղաքին: Ի բազմաց փորձեցաւ, բայց ոչ միայն ըստգիւտ ինչ ի համբաւն չընկալաւ, այլ եւ զամենայն աւուրս որչափ եկաց լաւութեանցն դրուատեօք մեծացաւ:

Գ. ՅԱՄԱՆԱՅԵՍ ԻՐԱ ՂԱՐՄԱՆԱԼԻ Ի մաստութիւն եւ ճարտարութիւն ի

կիր արկանէր, զի եւ երկրագործ
 ճարտար էր, եւ հմուտ իրաց քաղա-
 քին, եւ իրաւագէտ, եւ զօրաւար
 նշանաւոր, եւ ճարտարախօս քաջ,
 եւ դպրութեանց անհնարին ցանկա-
 ցօղ: Եւ թէպէտ ի ծերութեանն
 զնոցին դպրութեանց զհետ երթայր,
 այլ այնչափ յառաջագէմ ի նոսա ե-
 ղեւ, զի չմարթէր դիւրաւ գտանել
 ինչ մի ի Յունաց կամ յիտաղացոց
 իրաց, որ նմա անծանօթ իցէ: Ի ման-
 կութենէ բազում խօսս եղ. եւ ի ծե-
 րութեան պատմութիւնս եղ ի մտի
 հարկանել ի մատենի, եւ եւթն գիրք
 են վիպասանութեանն: Առաջինն
 ունի զկրօն որ ի թագաւորաց շողո-
 մաց ժողովրդեանն գործեցան, եր-
 կրորդն եւ երրորդ թէ ուստի իւրա-
 քանչիւր յիտաղական քաղաքաց
 ծագեալ իցէ. վասն այսորիկ թե-
 րեւս Որիդինէս ամենայն մատեանն
 անուանեալ կոչի, որ են եւք: Ի չոր-
 րորդ գիրսն պունիկեան պատերազմն
 կայ առաջին, ի հինգերորդումն եր-
 կրորդն. եւ այս ամենայն համառօ-
 տիւք է ասացեալ: Գայլ եւս մար-
 տըս պատերազմաց ըստ սմին օրինա-
 կի ի մատենի եհար, մինչեւ յառա-

Ջնորդութիւն Սեր. Վաղբեայ որ
 զղիւսիտանացիս կապուտ կողոպուտ
 արար: Բայց զանուանս առաջնոր-
 դաց այնց պատերազմաց չփշեաց
 ինչ, այլ լոկ զիրան նշանակեաց ա-
 ռանց անուանց: Ի նոսա յայտ ա-
 րար թէ զինչ յիտաղացւոց եւ ի-
 սպանիացւոց աշխարհին իբք զարմա-
 նալիք կայցեն. յորս բազում ճար-
 տարութիւն եւ հաւաստիք երեւին,
 բազում ուսումն: Զսորա կենաց եւ
 զբարուց բազում ինչ աւանդեցաք ի
 զիրան՝ զոր առանձինն զնմանէ զը-
 րեցաք Տիտոսի Պոմպոնեայ Ատտի-
 կոսի հայցեալ: Ասն այնորիկ զայ-
 նոսիկ՝ որ ցանկանայցեն ուսանել
 զիրան Աատոնի, յայն մատեան առա-
 քեմք:

S. 9009. ESSAY

ՅԱՆԴԻՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. ԱՏՏԻԿՈՍ երեւելի հարբն եւ իմաստու-
 թեամբն եւ փութովն, որովք եւ քան զա-
 շակերտակիցսն առաւել լինէր: Բ. Ասան
 Սուղպիկեայ խնամութեանն ի վտանգի
 կայր, եւ վասն կինանեան խռովութեանն
 յԱթէնս երթեալ ընչիւք Մարեայ եւ ա-
 թենացւոցն օգնական եղեւ: Գ. Անդէն
 պատուովք մեծարէր, բայց նա չառ յանձն
 զպատիւսն: Դ. Սիրելի եղեւ Սուղպայ. եւ
 յորժամ դառնայր դայր ի Հռոմ արտա-
 սուօք յուղարկէին աթենացիքն: Ե. Ժա-
 ռանգ եղեւ Կեկիզեայ, Կիկերոնեայ եւ Որ-
 տենսեայ զօդ: Զ. Ի պատուոց եւ ի հա-
 կառակութենէ եւ յիշխանութեանց մեր-
 ժէր զանձն: Է. Բարեկամացն որ ընդ
 Պոմպէի միամտեալ էին, օգնական ընչիւք
 եղեւ. ոչ զՊոմպէոս զսյրացոյց եւ ոչ ըզ-
 Կայսր: Ը. Մ. Բրուտեայ բարեկամ էր,
 յորժամ Կայսր սպանաւ, եւս եւ յորժամ
 ի բաց անկեալ երթայր փախստեայ: Թ.
 Եւ ոչ Անտոնեայ որ թշնամի իսկ դա-
 տեցաւ, թշնամի եղեւ. օգնական էր եւ
 Փուղուիայ: Ժ. Յորժամ եկն Անտոնիոս,
 մեկնեցաւ ի հրապարակէն, թէ գուցէ տա-
 րադիր լինիցի, բայց ապրեցաւ ի մրրկէ ան-
 տի: ԱԺ. Հաւատարիմ էր տարագրելոցն,
 եւ յաջողութեան եւ ի թշուառութեան:
 ԲԺ. ԶՎիպսանեայ եւ զԱնտոնեայ բարե-
 կամութիւնն յայն եւեթ ի կիր արկանէր,
 զի զբարեկամսն ի վշտաց ապրեցուցանիցէ:
 ԳԺ. Տանուտէր ազնիւ եւ ոչ որ բազում

ծախս առնիցէ : ԴԺ . Ոչ երբեք առանց
ընթերցուածոց ճաշ ուտէր . զինչսն ի լաւ
արկանէր ի կիր : ԵԺ . Ճշմարիտ ի բանս
էր եւ ի գործս աշխատասէր : ԶԺ . Մար-
դասէր էր , սիրէր զնա Կիկերոն որպէս յայտ
ի Թղթոցն է : ԷԺ . Խնամոտ առ մայրն եւ
առ քոյրն . վարուքն փիղիսոփոս էր եւ ոչ
ուսմամբ : ԸԺ . Հմուտ նախնեաց եւ ազ-
գահամարդ եւ պլեւտէից արուեստին : ԹԺ .
Վասն բարուցն ազնուականութեան Ոկ-
տաւիանեայ Կայսեր խնամութեանն եհաս :
Ի . Եւ Կայսեր եւ Անտոնեայ բարեկամ էր
ԻԱ . Ի ծերութեան խաւթացեալ զխոր-
հուրդ մահուանն ի վեր հանէ բարեկամացն :
ԻԲ . Մատուցեալ աղաչէին բարեկամքն
բայց նա չանսայր , եւ անսուաղ մեռեալ
Թաղէր մօտ յԱպեայ ճանապարհն :

ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Տ. ՊՈՄՊ. ԱՏՏԻԿՈՍ

ՀՈՒՄԱՆԻՏԻՅԵ

Ա. Տ. ՊՈՄՊՈՒՆՈՍ Ատտիկոս յառաջին տոհմէ անտի Հոռոմոց ազգին ծնեալ, հանապազ զհեծելոյ ատիճան զոր ի նախնեացն առ, հաստատուն ունէր: Հայր ունէր ժիր եւ ներօղ եւ ըստ ժամանակին ըստ այնորիկ մեծատուն եւ ընթերցողաժառանգ: Եւ զոր օրինակ ինքն ընդ դպրութիւնսն յօժարէր, զամենայն ուսմունս վարդապետութեան, որովք մանկութեան հասակն պարտ է յարդարել, ուսուցանէր որդւոյն: Եւ էին մանկանն ոչ միայն միտք մշտավարժք, այլ եւ անհնարին քաղցրութիւն բանից եւ բարբառոյ, որպէս զի ոչ միայն արագ արագ ընդունէր որ ինչ աւանդէրն, այլ եւ գեղեցիկս բարբառեալ խօսէր: Նմին իրի երեւելի ի մանկութեան ի մէջ

զուգականացն լինէր, եւ լուսաւորագոյն իմն պայծառանայր, մինչեւ աշակերտակիցքն առաքինիք չկարէին այնմ ժոյժ ունել : Ասան այնորիկ զամենեսեան զուարթացուցանէր իւրովն փութով . որոց սակի իսկ էին Ղ. Տորկուատոս, եւ Կ. Սարիոս Կայեայ որդի, եւ Ս. Կիկերոն, զորս այնպէս ընդելական սովորութեամբն ած զիւրեւ, մինչ զի չէր ոք ինչ նոցա հանապազորդ քան զնա սիրելի :

Ի. ԱՅՐԿ. վաղ մեռանէր, իսկ պատանին վասն խնամութեան Պ. Սուղպիկեայ՝ որ ռամկապետն էր եւ սպանաւ, չեղեւ անմասն ի տագնապէ անտի նորա : Քանզի Լնիկիա, դուստր մօրաքեռն Պոմպոնեայ ամուսնացեալ էր ընդ Ս. Սերբիոսի, Սուղպիկեայ եղբօրն : Լպա յետ Պ. Սուղպիկեայ սպանանելոյ, իբրեւ ետես եթէ քաղաքն Կիննեայ խռովութեամբ աղմկեալ է, եւ թէ չէ մարթ նմա ըստ պատշաճի կալ թէ ոչ միոյ յերկուց կողմանց անտի յաչաց ելանիցէ, զի բաժանեալ իմն էին քաղաքացեաց միտք, այնու զի ոմանք Սուղպայ կողմանն եւ այլք Կի-

նեայ լինէին զօրաւիզն . դէպ ժամա-
 նակ համարէր իւրոց ուսմանց պատ-
 կառ կալ, եւ դէմ եղեալ յԱթէնս
 դնայր : Այլ մանկանն Սարեայ՝ որ
 թշնամին դատեցաւ, յիւրմէ անտի
 նպաստ լինէր, եւ իբրեւ փախստեայ
 ի քաղաքէն ելանէր, տայր ինչս : Եւ
 զի մի վասն ի տար աշխարհ երթա-
 լոյ փնաս ինչ իւրոց առտնին իրաց
 հասանիցէ, զմեծ մասն ընչից իւրոց
 անդր փոխեայ . եւ այնպէս անդէն
 կեայր, զի յարժանի եւ յիրաւի ա-
 մենեցուն աթենացւոց կարի սիրելի
 լինէր : Զի ոչ միայն բարս իմն քաղ-
 ցունս ունէր նա, այլ եւ բազում
 անգամ յիւրոց իսկ ընչից նոցա հա-
 սարակաց չքաւորութեանն դիւրու-
 թիւն առնէր : Քանզի յորժամ հարկ
 հասանէր փոխ ուստեք առնուլ, եւ
 զպարտսն հաճել, եւ չունէին յու-
 մեքէ արդար պայմանաւ առնուլ,
 միշտ հանապաղ զանձն առաջի ար-
 կանէր, այնպէս զի եւ վաշխ երբեք
 չառ ի նոցանէ, եւ ոչ երկայնաձիգ
 ժամանակս քան որչափ ասացեալն
 էր, յանձն առ պարտապանս լինել
 նոցա, զի եւ երկոքեան շահաւետ էր
 նոցա : Քանզի չառնոյր յանձն թէ

ներելովն հնասցի առ նոսա փոխն , եւ ոչ թէ ստուարանայցէ բաղմապատիկ վաշխիւք : Եւ այլով իւիք առատութեամբ զդոյն երախտիս աճեցոյց . զի ամենեցուն արմտիս բաշխէր , եւ միում միում եւթն գրուան ցորենոյ շնորհէր . եւ այն չափանն մեղիմնոս յԵթէնս անուանեալ կոչի :

Գ . Եւ անդ այնպէս զանձն ընծայեցուցանէր , զի հաւատար խոնարհագունացն երեւէր եւ զոյգ իշխանաց : Ուստի զընաւ իսկ պատիւ եւ զմեծարանս զոր կարէինն , դնէին նմա հրապարակաւ , եւ քաղաքակից կամէին առնել : Բայց նա չառյանձն զերախտիսն , զորմէ այնպէս ինչ ոմանք ածեն զմտաւ , թէ զհրառմայեցւոյ քաղաքն թողու որ զայլ քաղաք օտարուստ առնուցու : Յորքան ժամանակս անդ էր , ընդդէմ դարձաւ , զի մի ինչ իւր պատկեր կանգնիցի , այլ յորժամ մեկնեցաւն , չկարաց արդելու : Ասոն որոյ նմա եւ Պիղիայ պատկերս ինչ ի մեհեհնական տեղիսն կանգնեցին : Գիտամենայն հոգս քաղաքին դործելի եւ առաջնորդ զնա ունէին : Եւրդ առաջին շնորհ բախտին էր , զի յայնմ

քաղաքի ծնաւ, յորում ամենայն աշխարհաց տէրութեան բնակութիւն է, որպէս զի զնոյն եւ հայրենի գաւառ ունիցի եւ տիկին: Իսկ նշանակ իմաստութեանն այն է զի յորժամ յայնպիսի քաղաք չոքաւ, որ նախաւորութեամբ եւ մարդասիրութեամբ եւ ուսմամբ առաւել քան զամենայն քաղաքս էր, սիրելի քան զայլն ամենեւեան եղեւ քաղաքին:

Դ. ԻՍԿ յորժամ եկն անդր Սուղղա մեկնեալ յասիացւոց կողմանց, ցորչափ անդն եկաց, ընդ իւր ունէր ըզՊոմպոնիոս, ընդ մարդասիրութիւն եւ ընդ ուսումն պատանեկին զարմացեալ: Զի այնպէս յունարէն խօսէր, մինչ զի յԱթէնս իսկ ծնեալ կարծեցուցանէր. եւ այնչափ քաղցր խօսէր զատինացի բարբառով, զի յայտ իմն լինէր թէ ընտածին իմն քաղցրութիւն գոյ ի նմա եւ ոչ եկամուտ: Նոյն եւ զերգս վիպասանացն կարգայր եւ յունարէն եւ զատիններէն, որպէս զի չէր մարթ այնմ յաւելուած առնել: Նմին իրի իսկ Սուղղա չարձակէր զնա երբեք յիւրմէ, եւ ընդ իւր ցանկայր տանել: Զոր իբրեւ ջանայրն ածել ի հաւան,

Աղաչեմ զքեզ, ասէ Պոմպոնիոս, մի
 ասնիր զիս ի վերայ նոցա, զի զԼ-
 տաղիա յայն սակս թողի, զի մի նո-
 քօք հանդերձ ընդ քեզ կռուիցիմ
 զինուռ: Իսկ Աուղղայ գովեալ զգործ
 պատանեկին, զամենայն պատարա-
 դըս՝ զոր յԱթենսն ընկալեալ էր,
 յորժամ երթայրն, հրաման տայր
 նմա մատուցանել: Բազում ամս
 անդէն դադարեալ, թէպէտ եւ ըզ-
 տան իրաց հոգայր, որչափ ժիր ոք
 տանուտէր պարտիցի հոգալ, եւ զա-
 մենայն զմնացեալ ժամանակն կամ
 դպրութեան կամ ամենացւոց քա-
 ղաքին հոգոց բաժանէր տայր, սա-
 կայն եւ այնպէս բարեկամացն զպատ-
 շած մարդասիրութիւնն ցուցանէր:
 Զի եւ ի ժողովսն նոցա կանխեալ
 երթայր, եւ եթէ գործ ինչ մեծ հա-
 սանէր, անդէն առ նմին գտանէր.
 զոր օրինակ եւ Աիկերոնի յամենայն
 վիշտսն հաւատարիմ գտաւ, եւ յոր-
 ժամ յաշխարհէն հատուածեալ եր-
 թայր, երկերիւր եւ յիսուն հազար
 լումայ ետ պարգեւս: Իսկ իբրեւ
 հռոմայեցւոց իրք հանդարտեցին,
 ապա շրջեցաւ եկն ի Հռոմ քաղաք
 յորժամ Ղ. Կոտտայն եւ Ղ. Տոր-

կուստոսն բղեշխքն էին, որպէս ինձ
թուի. այն օր ամենայն քաղաքն ա-
թենացւոց կղկաթէր զնմանէ յոր-
ժամ մեկնէրն, մինչ զի արտասուօք
զառյապա անձուկն յայտ առնէին եւ
զմորմոքէն:

Ե. Եւ նորա քեռի Կ. Կեկիղիոս
հեծեալ հռոմայեցի, ընտանեակ՝ Ղ.
Ղուկուղլայ, մեծատուն նեխասաստ:
Որոյ խիստ բարոյիցն այնպէս արբա-
նեկութիւն հարկանէր, զի որում
չկարէր ոք տանել, նա առանց ի
ցասումն ածելոյ ցծերութիւն պա-
րարտութեան հաշտ ունէր զնա:
Ուստի եւ զննամոցն արդիւնսն առ.
քանզի Կեկիղիոս ի մեռանէն իւրում
կտակաւ յորդեգիրս առեալ զնա,
ժառանգ կացոյց երից չորրորդաց ա-
րարոցն. ի ժառանգութենէ անտի
առ իբրեւ տասն բեւրս բիւրուց լու-
մայից: Ամուսնացեալ էր քոյրն Նտ-
տիկեայ, Կ. Տուղլեայ Կիկերոնի,
այնց հարսանեաց առիթ լեալ էր Ս.
Կիկերոն, ընդ որում ընտանեբար
կեայր յորմէ հետէ աշակերտակիցն էր
առաւել եւս ընտանեգոյնս քան ընդ
Կուինտեայ, որպէս զի մարթ էր առ-
նուլ ի միտ թէ առաւել զօրաւոր ի

բարեկամութեան նմանութիւն բարուց է, քան խնամութիւն: Ատերիմ եւս էր Ա. Արտենսեայ, որ ի ժամանակին յայնմիկ ճարտարախօսացն ճարտարապետն էր. մինչ զի չէր իսկ մարթ ընտրել թէ ո՞րք զնա յերկոցունց շատ սիրիցէ, Աիկերոնն արդեւք եթէ Արտենսիոս. եւ որ եւս իմն դժուարին էր, այնպէս յարդարէր զի ի միջի նոցա՝ որ նախանձընդդէմ մեանց դովութեան էին, ոչ մի ինչ պարսաւանք լինիցին, եւ իցէ իմն զօդ այնպիսի որերոյ:

Զ. ԱՅՆՊԱՅ շրջէր ի մէջ քաղաքացեացն, զի ցանգ ի լաւացն կողմն էր, եւ համարեալ իսկ էր նոյնպէս. սակայն եւ ոչ ի քաղաքային ալիսն զանձն ի ներքս խառնէր, զի ոչ աւելի ինչ անձանց տեսարս համարէր զայնոսիկ՝ որ այնց ալեաց զանձինս տային քան զնոսա՝ որ ծփիցինն ի ծովու ալեաց ծփանաց: Պատիւս չխընդրեաց, ուր առաջի կային նմա, եւ վասն հաճոյ ամենեցուն լինելոյ եւ վասն աշտիճանին. զի ոչ լաւութեամբ ըստ նախնեացն կրօնից մարթ էր խնդրել, եւ ոչ առնուլ զօրէնսն պահելով յայնչափ անհնարին պար-

գեւա շուրջանակի պատուարու-
թեան, եւ ոչ ունել իսկ զիշխանու-
թիւնն առանց վշտաց վտանգի յեղ-
ծագործն ապականութեան բարուց
քաղաքին: Ի հասարակաց վաճառս
հուպ երբեք ոչ գնաց. ոչ իրիք իրաց
եղեւ երաշխաւոր, եւ ոչ վարձեցաւ
ինչ ի ժողովրդենէ. ոչ զումեքէ ամ-
բաստան եղեւ, ոչ յիւր անուն եւ ոչ
ձեռնադիրն արկանելով. վասն իւ-
րոց իրաց ի դատ ոչ չողաւ, եւ ոչ մի
ինչ դատաստան կալաւ: Գրազում
բղեշխից եւ հազարապետաց մարզ-
պանութիւնս առ, բայց զուրուք
զհետ ոչ չողաւ ի գաւառ անդր. շատ
համարէր զպատիւն, զտան իրաց յա-
ւելուածս անփոյթ առնէր, որ եւ ոչ
բնդ Վուինկաեայ իսկ Վիկերոնեայ
կամէր յԱսիա երթալ, յորժամ կա-
րողն էր ի նա յարել հրեշտակու-
թեան պայմանաւ: Քանզի այսպէս
համարէր, թէ չվայելէ անձին ար-
բանեակ լինել հազարապետի, ուր
զհազարապետութիւնն չկամեցաւ
ունել: Արով ոչ պատուոյն եւեթ
պատկառ կայր, այդ եւ խաղաղու-
թեանն, եւ ի կարծեաց եւս յանցա-
նաց ապրէր. ուստի եւ ամենեցուն

իսկ հաճոյ թուէր զգուշութիւն նու
րա , իբրեւ տեսանէինն թէ վասն
պատշաճից է զգուշութիւնն , եւ ոչ
առ ահի ինչ կամ ակնկալութեան :

Է. Վէ՛ր եղեւ կայսերական քա-
ղաքային պատերազմն , յորժամ էրն
ամաց իբրեւ վաթսնից : Եկաց դա-
տարկացեալ վասն չափոյ հասակին ,
եւ ոչ խաղաց ուրեք ի քաղաքէ ան-
տի : Արչափ ինչ պիտոյ բարեկամա-
ցրն լիեալ էր , որ առ Պոմպէոս եր-
թային , զամենայն յիւրմէ տայր : Աչ
Պոմպէի՝ որ ազգականն էր նորա , յա-
չաց ել . զի ոչ մի ինչ երախտիս էր
գտեալ ի նմանէ , որպէս այլքն՝ որ
կամ զպատիւս կամ զմեծութիւն
նովաւ ունէին . յորոց ոմանք յակա-
մայ կամս դնացին զհետ բանակին ,
եւ կէսք մնացին անդէն յաշխարհին ,
եւ այնպէս դժկամակ եղեւ յոյժ ընդ
նոսա Պոմպէոս : Իսկ Լատիկեայ դա-
դարեւն յոյժ հաճոյ թուեցաւ Եպի-
սեր , զի յետ յաղթութեան յորժամ
թուղթ յղեալ պահանջէր ինչս յայն-
ցանէ՝ որ առանց իշխանութեան է-
ին , զսա ոչ միայն չնեղեաց , այլ եւ
զքեռն որդին եւ զՎ . Եփէրոնեայն
զոր ի Պոմպէի բանակէն ըմբռնեաց ,

շնորհեաց : Այսպէս հին իմն կար-
գօքն ի նորոգ վշտաց ապրեցաւ :

Բ. ՅԵՏ այնորիկ յետ Կայսեր ըս-
պանանելոյ, յորժամ առաջնորդու-
թիւն քաղաքին ի ձեռս Բրուտեան-
ցըն էր եւ Կասեայ, եւ ամենայն քա-
ղաքն ընդ Կասիոս նայէր, նա այն-
պէս ընդ Ս. Բրուտեայ գնայր, զի
ոչ ընդ ումէք ի հասակակցացն աւե-
լագոյն ընտանութեամբ էր երիտա-
սարդն, որպէս ընդ ծերունւոյս, եւ
ոչ միայն խրատտու զնա ունէր, այլ
եւ գլխաւոր ի կենակիցն լինել :
Խորհուրդ ի մտի եղեւ ոմանց զի ի հե-
ծելազօրաց անտի կարգիցի այնոցիկ
զանձանակ, որ զԿայսր սպանին :
Համարեցան թէ դիւրաւ այն լինի-
ցի, եթէ իշխանք հեծելազօրացն
տացեն արծաթ : Այսն որոյ կոչե-
ցաւ Ատտիկոս ի Կ. Փղաւեայ յըն-
տանւոյ Բրուտեայ, զի կայցէ ի գը-
լուխ իրացն : Այդ նա որ արժան հա-
մարէր զպատշաճն շնորհել բարե-
կամաց առանց խռովութեան ինչ
կամ խակութեան, եւ ցանդ իսկ եւ
միշտ յայնպիսի խորհրդոց զանձն ի
բաց մերժէր, ետ պատասխանի եւ
ասէ, Որպէս զհարդ Բրուտոսն կա-

միցի զիմ ինչս արկանիցէ ի կիր, որ-
չափ բաւական լինիցին ինչքս. ես
զայսց իրաց ընդ ումէք չկամիմ խօ-
սել եւ ոչ միաբանել: Եւ այնպէս
այն ամբոխ միաբանութեանն սորա
եւեթ չմիաբանելով ի բաց քակտե-
ցաւ: Ոչ յետ բազում ինչ աւուրց
սկսանէր գլել Ննտոնիոս, մինչեւ
Բրուտոսն եւ Վասիոս անյոյս լեւալ
յիրաց անտի նահանգացն՝ որ ի բը-
ղեշխիցն տուեալ էր նոցա պատճա-
ռանօք, գնացին յաքսորս: Ատտի-
կոս որ զարծաթն միաբան ընդ այ-
լոցն չկամեցաւ տալ զօրացելոցն, հա-
րեւր հազար լումայ առաքեաց Բրու-
տեայ պարգեւս յորժամ ի բաց ան-
կեալ երթայր յիտաղացւոց աշխար-
հէն. եւ երեքհարեւր հազար եւս
հրամայեաց նմին տալ յորժամ յԱ-
պիրոսն էր: Բայց եւ ոչ զՆնտոնիոս
փաղաքէր յորժամ զօրացեալն էր,
եւ ոչ զվհատեալսն ի ձեռաց թողոյր:

Թ. Ա. Եհաս պատերազմն որ առ
Սուտինաւ եղեւ: Յորում եթէ ի-
մաստուն եւեթ զնա ասիցեմ, նուա-
զադոյն քան որչափ պարտիցիմն ա-
սիցեմ, ուրնա մանաւանդ իղձ ոմն
կարծեցաւ, եթէ ըղձութիւն պարտ

իցէ կոչել զհանապազորդ հաստա-
տութիւն բնութեան, որ ոչ միով
ինչ իւրք ի պատահարաց ածէ կամ
նուազէ: Անտոնիոս թշնամի դա-
տեալ, մեկնեալ էր յիտաղացւոց
աշխարհէն եւ ակնկալութիւն դար-
ձի չգոյր. եւ ոչ միայն թշնամիք նո-
րա՝ որ յայնժամ բազումք էին եւ զօ-
րագոյնք, այլ եւ որք ի հակառա-
կորդոն խառնելովն զանձինս եւ մնա-
սելովն նմա ակն ունէին թէ շահինչ
օգտի գտանիցեն զընտանիսն հալա-
ծէին, զփողուիա զկինն ամենեւին կա-
մէին կապուտ կողոպուտ առնել, եւ
զորդիսն եւս պատրաստ լինէին ջըն-
ջել սատակել: Ատտիկոս թէպէտ եւ
մտերիմ եւս էր Աիկերոնեայ եւ բա-
րեկամ Բրուտեայ, ոչ միայն չեա
թոյլ նոցա բռնն լինել Անտոնեայ,
այլ եւ նմին հակառակ զընտանեակ-
սըն նորա՝ որ ի քաղաքէ անտիփա-
խըստեայ հատուած գնային, ծած-
կէր որչափ ինչ ձեռնհասն էր, եւ ո-
րովք կարօտացան օգնական եղել
Իսկ Պ. Աղուամնեայ այնչափ ինչ շը-
նորհեաց, զի աւելի քան զայն եւ
հօրն չէր մարթ տալ: Եւ փողուի-
այ իսկ, յորժամ ի պահանջանաց

գրաւեալ կայր եւ ի յաճախ երկե-
ղէն լլկեր, այնչափ հաւաստեալ ըղ-
ինաման եցոյց, զի ոչ մի ինչ ժամ
սահմանէր կինն առանց Ատտիկեայ,
եւ ամենայն իրացն երաշխաւոր լի-
նէր: Այս եւ յորժամ ի մեծութեանն
ժամանակի գնեալ էր կնոջն գետին,
եւ զգլինսն ի պայմանեալ ժամանակին
խոստացեալ էր տալ, եւ յետ նե-
ղութեանն չկարէր այլ ուստեք փոխ
առնուլ եւ տալ, նա զանձն ի ներքս
արկ, եւ ետ նմա արծաթ առանց
փոխորդեաց եւ առանց մուրհակի.
մեծ իմն շահ համարեալ շնորհակալ
ճանաչել, եւ միանգամայն յայտառ-
նել թէ ոչ փառաւորութեան մար-
դկան ինքն սովոր է բարեկամ լինել,
այլ մարդկան: Այլ յորժամ առնէրն
զայս ամենայն, չմարթէր կարծել
ոք զնմանէ, եթէ վասն ժամա-
նակին առնիցէ. քանզի ոչ ուրուք
կարծիք ի մտի էին, թէ Անտոնիոս
տիրեւոյց իցէ իշխանութեանն: Այց
մեղմով ի պատուաւորաց ոմանց յան-
դիմանեալ լինէր, որպէս թէ սա-
կաւ ինչ զչար քաղաքացիսն ատիցէ:
Իսկ նորա ի նոյն միտս հաստատուն
կացեալ, յայն թէ զինչ պատշաճ ի-

ցէ, հայեր, եւ ոչ թէ զինչ այլք գովելոց իցեն :

Ժ. ՅԵՆԿԵՐԾԵԱԿԻ վաղվաղակի շըրջեցաւ բախտն : Յորժամ Մատենիոս յատաղիա դարձաւ, ամենեքին ի մեծ տաղնապի զՄատենիոս համարէին, վասն ընդ Աիկերոնի եւ Յրուտեայ մտերիմ ընտանութեանն : Վասն որոյ ի գալ հասանել զօրաւարացն, մեկնեալ էր ի հրապարակէ, երկուցեալ ի տարագիր լինելոյ, եւ առ Պ. Վոդումիայ թաքուցեալ կայր, որում սակաւ ինչ յառաջ օգնական լիեալ էր, որպէս յայտ արարաք : Զի այնչափ այլեւայլ կերպարանք էին բախտին ի ժամանական յայնոսիկ, զի մերթ սոքա եւ մերթ նոքա ի մեծ պատուի էին կամ յանհարին վիշտըս : Աւնէր ընդ իւր զՎ. Վեղդիոս Աանիոս, զզուգականն եւ զիւր նմանի : Եւ սոյն իսկ Մատենեայ լաւութեանն նշանակ իցէ, զի ընդ այնմ զոր ի մանկութենէ ծանեաւ ի դըպրոցի, այնպէս ընդանեբար կեայր, զի մինչեւ ցծերութիւն յաճախեաց բարեկամութիւն նոցա : Իսկ Մատենիոս՝ որ այնչափ ատելութեամբ էր ընդ Աիկերոնեայ, զի ոչ նորա միայն

այլ եւ ամենայն բարեկամացն նորա
 թշնամի էր, եւ կամէր տարագիր
 առնել զնոսա, սակայն ի բազմացն
 աղաչել, յիշեաց զերախտիս խնա-
 մակալութեանն Ատտիկեայ: Եւ յոր-
 ժամ հարցանէրն Ատտիկոս թէ ուր
 կացցէ, իւրով ձեռամբ զիր գրեաց,
 թէ Մի երկնչիւր եւ վաղվաղակի եկ
 առ իս. ես զքեզ եւ զՎեղղիոս Վա-
 նիոս ի թուոյ այնոցիկ՝ որ տարա-
 դիրն լինիցին ի բաց հանի: Եւ զի մի ի
 վտանգ անկանիցի, քանզի գիշերայն
 կատարէին իւքն, առաքեաց նմա
 պահապանս: Այսպէս Ատտիկոս ի
 մեծ երկեղին ոչ անձինն միայն, այլ
 եւ այնմ որ սիրելին էր նմա, եղեւ
 օգնական: Զի եւ ոչ զիւրոյ անձինն
 եւեթ զփրկութիւն յումեքէ խըն-
 դրեաց, այլ խառն, որպէս զի յայտ-
 լինէր թէ ոչ մի ինչ իւր փառաւո-
 րութիւն կամի զատ ի նմանէ: Ապա
 թէ նաւավար դրուատ դտանիցէ, որ
 զնաւն ի կարեւորն ձմերայնուոյ եւ ի
 ծովէ ուր խութքն կայցեն, պահի-
 ցէ. զմէ՞ ոչ մեծ համարիցի իմաստու-
 թիւն նորա, որ յայնչափ անհնա-
 ըին քաղաքային մրկաց ողջանդամ
 ապրեցաւ:

ԲՆԺ. ԻՆՏԵՐՆԱԿԱՆ ՄԱՐԿԱՆԻ ՍԵՐԻՆԵՐԻ ԴԱՐՈՒՄԸ
 Ժողովուրդը, այլ ինչ չարար, բայց բազմա-
 օգնական լինել, որով իւրիք ձեռն-
 ունիւմ էր: Յորժամ զտարագիրսն
 խուզէր խուժանն վարձս ի զօրաւա-
 րացն առեալ, ամենեքին որ յԱպի-
 րոս եկին, ոչ միով ինչ իւրիք կարօ-
 տացան, եւ ամենեցուն համարձակ
 եղեւ հանապազ անդէն կալ: Նա եւ
 յետ փիղիպեան պատերազմին եւ
 սպանանելոյ Վ. Վասեայ եւ Ս. Բրու-
 տեայ, խնամակալ լինէր Ղ. Յուդեայ
 Սիկիդայ, որ հազարապետն լեալ
 էր, եւ նորին որդւոյ եւ Աւդեայ Տոր-
 կուատեայ եւ այլոցն եւս որ ի նոյն
 վիշտս կային. եւ հրաման ետ զի ա-
 մենայն ինչ յեպիրացւոց քաղաքէն
 ի Սամոթրակիա բերցի նոցա: Այդ
 զժողովրդին է զամենայն մի ըստ միջէ
 գրել, եւ ոչ ինչ կարեւոր: Բայց զայն
 եւեթ կամիմ եթէ յայտնի լինիցի,
 թէ առատութիւն նորա ոչ վասն
 ժամանակացն էր եւ ոչ խորամանկ
 մտօք: Սարթի եւ անդստին իսկ յի-
 րացն եւ ի ժամանակացն առնուլ ի
 միա. զի ոչ առ զօրաւորօքն յաւ-
 րացաւ, այլ նեղելոցն ցանգ ի թի-
 կունս հասանէր: Աւ Սերուիդայ իսկ,

Իրուտեայ մօրն , յետ նորա մահուն նոյնպէս իսպասուկայր , որպէս յորժամ յաջողեալն էր : ԼՅոպէս առատութիւն ի կիր արկեալ , ոչ ընդ ումէք թշնամութիւն կալաւ , զի ոչ ումէք մնասէր , եւ եթէ զըկեալ յումէքէ էր , լաւ համարէր մոռանալ քան վրէժ առնուլ : Նոյնպէս եւ զերախտիսն անմահ յիշատակօք ի մտի ունէր . իսկ զերախտիսն զորինքն առնէր , ցայն վայր եւեթ յիշատակէր , ցորչափ նա՝ որ զերախտիսն ընկալաւ , շնորհակալ լինէր : Այսան որոյ սա եցոյց թէ ճշմարտիւ ասացեալ իցէ , եթէ Իւրաքանչիւր ումէք իւր բարքն կերպարանեն զբախտն : Ասկայն նա ոչ զբախտն յառաջ քան զիւր անձնն ած ի կերպարանս , որ զգուշացան զի մի ուրեք իրաւամբք ի տանջանս մտանիցէ :

ԻՃ. Ա՛յ ԼՅՆ այսր ամենայնի Ա՛յ . Ա՛յ իպսանիոս Լճրիպպա , որ մտերիմ էր պատանեկին Աեօարեայ , յորժամ վասն իւրոյ մեծի անուանն եւ Ապսերն զօրութեան ձեռնհաս էր ամենայն ուրեք կին առնել , առաւել զնորա խնամութիւնն ընտրեաց , եւ զհեծելոյ ուրուք դուստրն քան ըզ-

Հարսանիս ազնուական օրիորդացն մեծարոյ Համարեցաւ : Եւ այնց Հարսանեաց առիթ, քանզի եւ զայս չէ պարտ զեղչել, Ս. Ննտոնիոս եղեւ, մի ոմն յերից արանց անտի որ շինութիւն առնելոց էին քաղաքին. եւ մինչ կարօղն էր նորա պատասպարութեամբ զիւր արարան բազմացուցանել, այնչափ մեկուսի էր յընչից ցանկութենէ, զի ոչ յայլ ինչ ըզնորա պատասպարութիւնն ի կիր արկանէր, բայց վասն զբարեկամնն ի վշտաց կամ ի նեղութեանց ապրեցուցանելոյ : Եւ յայտ իմն առաւել եղեւ ի տարագրութեանն ժամանակի : Զի յորժամ երեք արքն, ըստ սովորութեանն որ յայնժամ էր վաճառէին զարարս Սաւփէի հեծելոյ հռոմայեցւոյ, իւրոյ զուգականին, որ զբազում ամս վասն փիղիսոփայութեանն փութոյ յԱթէնս բնակէր, եւ յատաղիա ունէր ստացուածս մեծագինս, Եւ տոթիկեայ աշխատութեամբն եւ իմաստութեամբ այնպէս դէպ եղեւ, զի Սաւփէոս ի նմին պատգամաւորէ լուաւ թէ զժառանգութիւնն հայրենի կորոյս եւ դարձեալ առ : Եւ այն եւ զՅուդիոս Սաղի-

դոս զուամէ մարթի, որպէս ինձն թը-
ւի, վիճել թէ յետ Առկրետեայ եւ
Վատուղեայ մահուն, ճարտար քան
զամենեւին պւետ կացեալ իցէ ի մե-
րում տիս, զայրն առաքինի եւ գե-
ղեցիկ գեղեցիկ արուեստից հմուտ,
ի տարագրութենէ ապրեցոյց, զի յետ
հեծեւազօրացն տարագիր լինելոյ,
վասն բազում արարսն յափրիկեցւոց
աշխարհին ունելոյ, ի տարագրելոցն
համար խառնեալ էր զնա Պ. Առ-
զումնեայ՝ որ ոստիկանն էր հիւսանցն
Ղնտոնեայ, եւ ինքն Յուդիոս չէր
անդ: Եւ դժուարին էր ի ժամանա-
կին յայնմիկ ընտրել, եթէ առաւել
աշխատութեան էր գործն եթէ փա-
ռաց. քանզի յայտ եղեւ թէ զբա-
րեկամացն հեռաւորաց եւ մերձաւո-
րաց զնոյն օրինակ խնամ ունիցի Ատ-
տիկոս ի վիշտսն նոցա:

ԳԺ. Օր օրինակ բարւոք քա-
ղաքացին էր, նոյնպէս եւ լաւ
տանուտէր էր այրն: Օի թէպէտ եւ
ընչաւէտ էր, ոչ ոք սակաւ քան զնա
ուտէր, եւ շինուածս յօրինէր: Սա-
կայն եւ ի բարւոք տան բնակէր, եւ
զամենայն ընտիր ընտիր իրաց արկա-
նէր ի կիր: Օի ի Աուիրինադիս բլերն

զտամփիղեան ապարանսն ունէր, զոր
 ժառանգութեամբ թողեալ էր քե-
 ուոյն, որոյ գեղեցկութիւն ոչ ի կազ-
 մածոյն էր, այլ ի մայրւոյ անտի :
 Զի ինքն իսկյարկն որ ի հնումն կազ-
 մեալ էր, առաւել լի էր վայելու-
 թեամբ եւ ոչ ծախիւք. յորում ոչ
 մի ինչ փոփոխեաց, բայց միայն զոր ի
 հարկէն վասն հնութեանն փոխեաց :
 Լը նորա տուն լաւ եւ բարի, ե-
 թէ պարտ իցէ պիտանութեանն դա-
 տաւոր լինել, ապա թէ կերպարա-
 նացն հազիւ թէ չափաւոր իսկ : Զի
 էին ի նմա մանկունք հմուտք դը-
 պրութեան, եւ բարւոք ընթերցիչք,
 եւ բազումք որ գրիցեն օրինակս գը-
 րոց. որպէս զի չէր ոք ի գերդաստա-
 նաց որ չկարէր քաջ ընթեռնուլ կամ
 գրել օրինակս գրոց : Բայտ նմին օրի-
 նակի եւ այլ եւս քաջ ճարտարա-
 պետք գոյին արուեստից, որովք կա-
 րօտ է տան սպասաւորութիւնն : Սա-
 կայն ամենեքին ի նոցանէ անդէն
 յաշխարհին ծնելոց էին, եւ ի կըր-
 թելոցն անդէն, որ ոչ միայն ժուժ-
 կալութեան նշանակ է, այլ եւ փու-
 թոյն եւ հաւաստեաց : Քանզի ըզ-
 րապարհին չցանկանալ, զոր բազումք

ցանկանան, ժուժկալութեան պարտ է համարել. եւ առաւել փութովն եւ վաստակովք քան զնովք զպէտարն պատրաստել, ոչ դոյզն ճարտարութեան է: Փառաւոր եւ ոչ շքեղ, մեծապայծառ եւ ոչ ի բազում ծախրս հատեալ, սրբութեան եւ ոչ յղիութեան պատկառ կայր. չափ ինչ կահ եւ կազմած եւ ոչ բազում, ի հասարակակշիռն չափու: Նա եւ ոչ զայնու արարից զանց, թէպէտ եւ գիտիցեմ թէ ոմանց թեթեւ ինչ թուիցի: Թէպէտ եւ մեծատուն հեծեալ հռոմայեցի էր, եւ ոչ սակաւ առատութեամբ ի տուն հրաւիրէր արս յամենայն կարգէ, բայց ոչ աւելի քան զերիս երիս հազարս պղնծոյ ծախս ամսոյ ամսոյ լեալ գտանէր յօրրստօրէ գիրսն: Եւ զայս ոչ ի լսելոյ պատմեմք, այլ մեզէն իսկ ի վերայ հասեալ. քանզի բազում անդամ առ ընտանութեան առնթերէաք տան իրաց:

ՂԺ. Ո՛րք ի կոչունս նորա այլ ինչ լուր լուաւ, բայց միայն զընթերցիչն. զոր եւ մեք իսկ հեշտականագոյն համարիմք: Եւ ոչ երբեք ճաշ եղեւ առ նմա առանց իրիք ընթեր-

ցուածոյ, որպէս զի ոչ սակաւ մտօք քան պորտով զուարճասցին կոչնականքն. զի զնոսա կոչէր, որոց բարք չէին օտար յիւրոց բարոյիցն: Թէպէտ եւ այնչափ յաւելուած եղեւ ընչիցն, ոչ ինչ ի հանապազորդ ըսպասուէն փոփոխեաց, եւ ոչ ի կարգացն սովորութենէ, եւ այնչափ ըզգաստութիւն ի կիրարկանէր, զի ոչ յորժամ զերկու հազարս հազարաց լումայից ունէր, զոր ի հօրէն ժառանգեալ էր, առանց շքոյ կեայր. եւ ոչ յորժամ զտասն հազարս հազարաց լումայից ունէր աւելի յըզփութեամբ եկեաց քան զհանապազորդ կարգն. այլ ի նմին փառաւորութեան եկաց յերկոսեան ժամանակսն: Ղրախտս չունէր, եւ ոչ արուարձանեայ կամ ծովեզերեայ հանգրուան, վասն որոյ բազում ծախք առնիցին, եւ ոչ յատաղիա իսկ բաց յԱրդէատինեայ եւ Նումենտանեայ շինականութեան կալուածոյ. բնաւ իսկ հաս ընչից նորա իստացուածոց անտի էին, որ յԱպիրոս եւ ի Հռոմն էին: Աւստի մարթի ի վերայ կալ հաւաստեաւ, թէ նա զընչիցն պիտանութիւն ոչ յաճախութեամբն

այլ իմաստութեամբն սովոր էր չափել :

ԵՃ. ՍՈՒՏ չասէր, եւ ոչ ստու-
թեան կարէր տանել : Նմին իրի ընդ-
ընկերասէր բարձր նորա ոչ առանց
խստութեան էին, եւ ոչ սաստկու-
թիւն առանց հեղութեան. որպէս զի
դժուարին առ իմանալ էր թէ առա-
ւել ափն ածիցեն ի նմանէ բարե-
կամքն, եթէ սիրիցեն զնա : Այսն ո-
րոյ իրիք աղաչէրն, խնամով խոստա-
նայր. զի ոչ առատութեան այլ ցո-
փութեան համարէր, զոր չիցէն ձե-
ռնհաս տալ, խոստանալ : Եւ այն-
չափ հոգաբարձութիւն ունէր գուն
գործել վասն այնր զոր միանգամ
յանձին կալաւ, զի կարծեցուցանէր
այսպէս թէ ոչ յայնձն եղեալ ինչ,
այլ զիւր իսկ իրս վճարիցէ : Ոչ ի
գործոց ինչ զոր յանձն առ, տաղտ-
կացաւ երբեք. քանզի համարէր թէ
նովին մեծարոյ լինիցի, եւ ոչ մի ինչ
քան զմեծարոյն համարել սիրելի էր
նմա : Ուստի զամենայն իրս զՍ. եւ Վ.
Վիկերոնացն, զՎատոնին, եւ ըզ-
Սարեայն, եւ զՎ. Որտենսեայն, եւ
զՆ. զեայ Տորկուատեայ, եւ զայլոց
եւս բազում հռոմայեցւոց հեծելոց

ինքն հողայր: Արով մարթ էր ըն-
տրել թէ ոչ ծուլութեամբ, այլ մտա-
խորհ լինելով իմաստութեամբ ի հո-
ղաբարձութենէ քաղաքին փախչէր:

ԳՃ. . ԻՍՍ. մարդասիրութեանն
չեմ ատակ մեծ ինչ քան զայս վկայ-
ութիւն յառաջ բերել, զի յերիտա-
սարդութեանն Առդղայ ծերունոյ
քաղցր եւ բարեբար թուեցաւ, եւ ի
ծերութեանն Ս. Բրուտեայ առն ե-
րիտասարդի. իսկ ընդ իւրոցն զու-
գականաց Վ. Արտենսեայ եւ Ս. Վի-
կերոնի այնպէս կեայր, որպէս զի
դժուարին էր ընտրել, թէ որում
հասակի արդեւք պատեհագոյն իցէ.
Թէպէտ եւ աւելի իմն սիրեաց զնա
Վիկերոն, որպէս զի եղբայր իսկ իւր
Վոյինկտոս չէր նմա եւս առաւելա-
գոյն սիրեցեալ եւ ընտանեգոյն: Աւ-
իրացն նշանակիչք լինիցին, ոչ միայն
մատեանքն յորս զնմանէ առնիցէ յի-
շատակս, որք ի խառնադանճն սփռե-
ցան, այլ եւ վեշտասան մատեանք
թղթոցն, որ ի բդեշխութենէ ան-
տի նորա մինչեւ ցվերջին ժամանակն
առաքեցան առ Ատտիկոս. զոր թէ
ընթեռնուցու ոք, չկարօտիցի սու-
ղեալ պատմութեան այնց ժամանա-

կաց . քանզի ամենայն ինչ որ վասն փութոյ իշխանացն իցէ , եւ վասն յուսութեանց զօրաւարաց , եւ փոփոխմանց քաղաքին մի ըստ միջէ գրեալ կան , մինչեւ չիք իսկ ինչ որ ոչ յայտնի լինիցի ի նոսա , եւ գիւրաւ մարթիցի կարծել թէ իմաստութիւնն ըղձութիւն իմն է : Քանզի ոչ եթէ զայնցանէ եւեթ յառաջագոյն խօսեցաւ Վիկերոն թէ լինելոց են , որ առ նորա կենդանութեամբ ի գլուխ ելին . այլ եւ որ ինչ այժմն դիպին , իբրեւ իղձ նուագեալ հնչեաց :

ԼԺ . ԻՍԿ վասն գթոյ եւ խնամոց Ատտիկեայ զի իցէ եթէ բազում ինչ յիշատակիցեմ , որովհետեւ լուայ ի նմանէ յորժամ վասն նորին պարծէր ի մօրն յուղարկաւորութեան զոր իննսնամենի թաղեաց , յորժամ ինքն վաթսուն եւ եւթն ամաց էր , թէ ոչ երբեք ընդ մօրս ի հաշտութիւն եկի , ոչ երբեք ընդ քեռն թըշնամացայ , որ գրեթէ զուգական իսկ էր նմա : Եւ այս յայտնի իսկ նշանակէ , թէ կամ ոչ մի ինչ երբեք գժտութիւն ի միջի լեալ իցէ նոցա , կամ զի սա այնչափ ներելով ընդ իւրսն գնայր , մինչ զի զօրս սիրելն

պարտէր, նոցա չհամարէր արժան
ցասնուլ: Եւ զայդ ոչ յախտարա-
կաց եւեթ արար, թէպէտ եւ ամե-
նեքեան բնութեանն հնազանդ լի-
նիցիմք, այլ եւ ուսմամբն: Զի եւ
զհրամանս ճարտարապետացն փիղե-
սոփայից այնպէս ի մտի ունէր, զի ըզ-
նոսա առ վարուցն լաւութիւն ի կիր
արկանէր եւ ոչ ի ցոյցս:

ԲՃ. ՆԵՆԵՆՑԻ Եւս բարոյից ա-
ռաւել նմանող նախանձաւոր եղեւ,
եւ նախաւորութեան սիրելի. որում
այնպէս հաւաստեալ հմուտ էր, զի
զընաւ իսկ զհին յիշատակս եհար ի
մատենին, որով զիւր իշխանութիւ-
նըն պայծառացոյց: Քանզի չգոն օ-
րէնք, չիք խաղաղութիւն եւ պատե-
րազմ, եւ երեւելի ինչ իրք Հոռո-
մոց ժողովրդեան, որ ոչ ըստ իւրա-
քանչիւր ժամանակաց գրեալ կայ-
ցէ ի մատենին. եւ որ եւս իմն դը-
ժուարին իցէ, այնպէս զսկիզբն տոհ-
միցն իւրաքանչիւր կարգ ըստ կար-
գէ յեռու, զի անտի մարթի ի վերայ
կալ ծննդոց արանց երեւելեաց: Բզ-
դոյն իսկ յայլ գիրս ուրոյն գրեաց,
որպէս ի Ս. Բրուտեայ խնդրոյ ըզ-
յունիական տոհմն ի զարմէ մինչեւ

ցտիսս կարգաւ համարեցաւ, նշա-
նակեալ թէ ո յումէ ծնաւ, եւ զոր
պատիւս յոր ժամանակս առ: Նոյն-
պէս եւ Ս. Կղաւղեայ աղաչելով,
զՍարկեղեանց տոհմէ գրեաց. եւ
Սկիպիոնեայ Կուռնեղեայ եւ Փաբեայ
Սաքսիմեայ խնդրով, զԿուռնեղեան-
ցըն եւ զՓաբեանց եւ զԼամիղեանց
եւս: Չիք ինչ քան զայն գիրս հեշ-
տական այնոցիկ որոց կայցէ ինչ ցան-
կուլթիւն ի մտի տեղեակ լինելոյ ա-
րանց երեւելեաց: Չեռն արկ եւ ի
պւետեից արուեստն. մեզ այսպէս
թուի թէ ոչ անմասն էր յայնր ա-
րուեստի քաղցրութենէ: Քանզի
չափով բանիւք նշանակեաց թէ ոյք
ի Հոռոմոց ժողովրդենէ պատուովն
եւ նահատակութեամբք զայլովք
անցուցին. այնպէս զի ընդ պատկե-
րօք միոյ միոյ ի նոցանէ, զգործս եւ
զիշխանութիւնսն զոր կալան, ոչ ա-
ւելի քան չորիւք չորիւք կամ հինգ
հինգ չափոյ բանիւք գրէր. որ չա-
ւատալի իսկ թուի թէ հնար իցէ
այնչափ իրաց այնպէս համառօտիւք
յայտնի լինել: Գոյ եւ գիր ինչ գը-
րեալ յունարէն վասն բդեշխութեան
Կիկերոնեայ:

ԹԻՎ. ՄԻՆՁԵՒ ցայս վայր առ Ատ-
 տիկեայ կենդանութեամբ առ ի մէնջ
 դրեցան սոքա: Այժմիկ քանզի այս-
 պէս կամ եղեւ բախտին զի մէք ա-
 ւելի քան զնա կեցցեմք, ընդ մնա-
 ցեալսն մի ըստ միոջէ անցանիցեմք,
 եւ որչափ կարօղքն իցեմք յիրացն օ-
 րինակաց ուսուցանիցեմք այնոցիկ որ
 ընթեռնուցուն, որպէս վերադոյնն
 նշանակեցաք, թէ բազում անգամ
 իւրաքանչիւր ումէք իւր բարքն ա-
 ռիթ լինիցին բախտին: Քանզի սա
 շատ համարեալ զհեծելազօրաց կար-
 գըն, յորում ծնեալն էր, եհաս ի
 խնամութիւն քաջի զօրաւարի Յու-
 ղեայ որդւոյ, զի եւ յառաջն իսկ
 ընտանեցեալ էր ընդ նմա, ոչ այ-
 լով ինչ իւրք բայց ընտիր կարգօքն,
 որովք եւ զայլ եւս իշխանս քաղա-
 քին զիւրեւ էր ածեալ, որք ի նոյն
 կշիռ պատուի վայելէին, այլ ոչ ի
 նմին աջողութեան: Եւ այնչափ ա-
 ջողութիւն զհետ երթայր ստէպ Վայ-
 սեր, զի զբնաւ շնորհէր նմա բախտն,
 զոր տուեալ էր ումէք յառաջ ժա-
 մանակաւ, եւ զայն ամենայն որում
 չկարէր հասանել այր հռոմայեցի,
 շնորհէր: Օհաւ Ատտիկեայ աղջիկ

մի յԱզրիպպեայ, որում զգուստրն կոյս տուեալ էր ի կնութեան: Զսա յորժամ աղջիկ տարեւոր էր, խօսեցաւ Վայսր Տիբերեայ Վղաւդեայ՝ երոնի իւրոյ ըջուին, որ ի Վրուսիղեայ ծնաւ: Սոյն իսկ խնամութիւն հաստատուն արար զբարեկամութիւն նոցա, եւ զընտանութիւնն եցոյց յաճախագոյն:

Ի. ԹԱՆՈՒՏ եւ յառաջ իսկ քան զխօսել հարսանեացն, ոչ միայն յորժամ ի բացեայն էր ի քաղաքէն, ոչ երբեք առաքէր թուղթ առ մի ոք յիւրոցն, առանց եւ Նատիկեայ առաքելոյ թէ զինչ գործիցէ, եւ մանաւանդ թէ զինչ ընթեռնուցու, յոր տեղիս յինչ վայրս իցէ, եւ որչափ ժամանակս անդ կայցէ. այլ եւ յորժամ ի քաղաքի անդ էր, եւ վասն բազում զբօսանացն ոչ որպէս կամէրն վայելէր յՆատիկոս, ոչ զանց վայրապար օր յորում ոչ գրեաց առ նա գիր, եւ խնդրեաց հին ինչ յիշատակրս ի նմանէ, մերթ խնդիր ինչ պետէից ճարտարութեան առաջի դնէր նմա, մերթ ընդ խաղ իմն գրելով բազմաբան թուղթս ի նմանէ առնոյր հնարիւք: Ուստի դէպ եւ

ղեւ զի յորժամ մեհեան փերետրա-
կան Նրամազդայ, որ ի Կապիտողին
ի Ռոմիղայ շինեցաւ, առ հնութեան
եւ Հոգալոյ խարխալեալ կործանէր,
Նատիկեայ խրատու փոյթ յանձին
կալաւ նորոգել Կայսր: Բայտ նմին օ-
րինակի եւ ի Ս. Նատոնեայ հրովար-
տակաւ ի հեռաստանէ մեծարէր, որ-
պէս զի նա ի ծագաց երկրի ճշդիւ
գիտակ առնէր զՆատիկոս թէ զինչ
գործիցէ կամ զոր հոգ յանձին ու-
նիցի: Իսկ թէ որպիսի ինչ իցէ այս,
նա դիւրաւ առնուցու ի միտ, որ կա-
րօղն իցէ ընտրել թէ քանի իմաս-
տութիւն է կալ մնալ ընտանի եւ
բարեկամ այնոցիկ՝ որք ոչ միայն նա-
խանձընդդէմք միմեանց իշխանու-
թեան էին, այլ եւ այնչափ դատա-
խազութիւն ի միջի էր, որչափ հարկ
էր թէ ընդ Կայսր եւ ընդ Նատոնիոս
լինէր, զի երկոքեան ցանկանային
ինքնին իշխան լինել ոչ միայն հը-
ռոմայեցւոց քաղաքին այլ եւ ամե-
նայն աշխարհաց:

ԻՆ. ԻԲԲԵՒ այսպէս զ. եւ զԼ.
ամն հանէր ի գլուխ, եւ մինչեւ ցը-
հուսկ յետին ծերութիւնն աճեաց եւ
զարգացաւ պատուով եւ մեծարանօք

եւ մեծութեամբ, քանզի բազում
 ժառանգութիւն ստացաւ, ոչ այլով
 իւրիք այլ լաւութեամբն, եւ այնչափ
 յառողջութեան վայելեաց, զի զամս
 երեսուն դեղոց ոչ կարօտացաւ, ախտ
 կալաւ զնա. բայց իսկզբանն ոչ ինքն
 եւ ոչ բժիշք գրէին ինչ զախտն, զի
 կարծեցին թէ տենեամոս իցէ, որով
 արագագոյն եւ կակղիչ դարմանք
 բժշկութեան կազմէին: Իբրեւ ի նմին
 հանէր ի գլուխ զերիս ամիսս առանց
 ցաւոց, բայց միայն ի ցաւոցն որ ի
 դարմանոյ անտի լինէր, յանկարծա-
 կի այնչափ յորդեաց բռնութիւն ցա-
 ւոցն ի մի յաղեացն, զի ի յետին ժա-
 մանակին ընդ մէջս թարախ ելանէր:
 Եւ մինչ չեւ այն հասեալ էր ի վերայ
 նորա, իբրեւ իմացաւ թէ օր քստ օ-
 րէ ցաւքն զայրանան եւ ջերմն յա-
 ւելլու, հրաման ետ զՆգրիպպա զփե-
 սայն առ ինքն կոչել եւ ընդ նմա զՆ-
 կոռնեղիոս Բաղբոս եւ զՍեքստոս
 Պեդուկէոս: Իբրեւ ետես եթէ եկին,
 յարմուկնն յեցեալ ասէ. թէ որչափ
 հոգաբարձութիւն յանձին կալայ ի
 ժամանակի աստ յայտնի վասն խաւ-
 թութեանս դարմանոյ, որովհետեւ
 զձեզ իսկ վկայս իրացն ունիմ, չիք

ինչ հարկ ի վերայ բազում բանիւք յիշատակել: Արդ քանզի զձեր միտըս հաճեցի, որպէս կարծեմ, եւ ոչ մի ինչ թողի որ առ իմ առողջութիւն էր, կայ մնայ զի եւ ինձ ինձէն խնամ կալայց: Այն կամեցայ եթէ տգէտք իցէք ի սմանէ. զի իմ ի մտի այն կայ, դադարել այսու հետեւ ի զախտն պարարելոյ: Քանզի յաւուրսս յայսոսիկ զոր ինչ կերայ, նովին զկեանս ձգեալ յերկարեցի եւ զցաւսն աճեցուցի, առանց յուսոյ փրկութեան: Նմին իրի նախ խընդրեմ ի ձէնջ զի խորհուրդ իմ հաճոյ թուեսցի ձեզ, յետ այնորիկ զի մի ընդ վայր աշխատ լինիցիք յորդորելով եւ աղաչելով:

ԻՅ. ԻՄԲԵՆԻ զայս խօսեցաւ, այնչափ հաստատուն էր բարբառն եւ երեսացն տեսիլն, զի ոչ ի կենաց, այլ ի տանէ ի տուն կարծեցուցանէր չուել եւ գնալ: Իսկ յորժամ Ագրիպպա լայր զնա եւ համբուրեալ աղաչէր եւ փարելի լինէր, թէ մի զայն՝ զոր բնութիւնն տագնապիցէ եւ ինքնին եւս երազեցուսցէ, եւ զի կարող է դեռ եւս ժամանակ ինչ կենդանի կալ, պահեսցէ իւր եւ իւրոցն

զանձն. նա կարճեաց զաղաչանս նո-
ցա յամառեալ պնդեալ լուռ: Իբրեւ
այնպէս զաւուրս երկուս ի կերակրոյ
ժուժկալէր, յանկարծ տենդն ի բաց
փարատեցաւ, եւ ախտն սկսաւ թե-
թեւանալ: Սակայն զոր ի մտին ե-
դեալ էր, արար: Վասն որոյ յետ
չորից աւուրց զխորհուրդն զայն խոր-
հելոյ, միով աւուրբ յառաջ քան
զկաղանդս ապրիղիս ամսեան, որ է
ահեկանի, վախճանեցաւ, եւ Կն.
Դոմետիոս եւ Կն. Սոսիոս հիւ-
պատք կային յայնժամ: Հանաւ դին
ի գահոյսն որպէս ինքն իսկ հրաման
տուեալ էր, առանց իրիք շքոյ յու-
ղարկաւորութեան, եւ լինէին ու-
ղեկիցք նմա լաւքն ամենեքին հան-
դերձ բազմամբոխ յաճախութեամբ
ռամկին: Թաղեցաւ մօտ յԱպետայ
պողոտայն ի վէմն հինգերորդ¹⁹, ի
շիրմի անդ Կեկիղեայ քեռւոյ իւրոյ:

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ

1. ՈՐԱՆՔ զմայրն Թեմիստոկղի աքառ-
նացի կոչեն: Եւ Պղուտարքոս իսկ յայտ
առնէ եթէ բազում չմիաբանութիւն ի մէջ
մատենագրաց վասն կնոջն քաղաքի կրի:

2. Փոխանակ այնր զի ասէ Ի բոցոյ անտի,
ոմանք Ի համբաւէ անտի, ասեն: Քանզի
բոցոյ անուն ի նոցա լեզու ի համբաւ մերձ
է. զի զատինացիք ըստ իւրեանց բարբա-
ռոյ զբոց Փղամմա անուանեն եւ զհամբաւ
Փամա:

3. Պղուտարքոս յայտ առնէ թէ որպիսի
ինչ խեցեկոյտ վճիռն իցէ: Եւ զի, ասէ, ի
կարճոյ հատից, այսպիսի օրինակաւ այն
կատարէր: Իւրաքանչիւր ոք զխեցին առ-
նոյր, եւ զքաղաքացին զոր կամէր թէ ըստ
աշխարհ ելանիցէ, գրէր ի խեցւոյն, եւ ա-
ռեալ ածէին ի տեղի հրապարակին, զորով
խաղխամք պատեալ էին: Ապա իշխանքն
նախ կային համարէին զամենայն կուտեալ
խեցին. եւ եթէ չանցանէր ընդ վեց հազար
թիւ համարոյ այնոցիկ որ գրեցինն, զուր
էր խեցեկոյտ վճիռն: Յետ այնորիկ զիւրա-
քանչիւր անուանս ուրոյն զատ ի միմեանց
դնէին. եւ որ ի բազմացն գրեալ էր, նմա
սահմանէին զտասն ամ տարագիր լինել,
բայց զինչս շնորհէին: Պղուտ. յԱրիս.
Տում. Գ. 21:

4. Ոմանք, Առանց ուրուք ի նաւորդաց
գիտելոյ, ասեն:

5. Եւս իմն զարմանալիս զնմանէ պատմէ Պղոտարքոս : Մինչդեռ, ասէ, զանուանողն ի խեցիսն գրէին, ասի թէ առանց դպրութեան ոք եւ ամենեւին իսկ խամ, Արիստիդէայ իբրեւ միում ումեք ի ռամկէ անտի զխեցին ետ, եւ աղաչեաց զի զԱրիստիդէս գրիցէ : Նորա զարմացեալ եհարց, թէ Գործեաց ինչ քեզ Արիստիդէս . Ոչ, ասէ, նա ինձ եւ ծանօթ իսկ չէ . այլ դժկամակ լինիմ, զի ամենայն ուրեք լսեմ թէ արդար կոչի : Զոր լուեալ, ոչ ինչ պատասխանի տալ, պատմեն զԱրիստիդէայ, եւ գրեալ զանունն ի վերայ խեցւոյն տալ նմա : Պղոտ . յԱրիս . Տում . Գ . 21 :

6. Թէ զինչ սկիւտաղէ իցէ, պատմէ հաւաստեալ Պղոտարքոս : Ղակեդմոնացւոց պարէտք, ասէ, յորժամ զոք իշխան հրամանատար ուրեք կարգիցեն, յօրինեն ցուպըս երկուս, ամենեւին հանդոյն միմեանց կշիռ հասարակ, զմին անդէն առ իւրեանս պահեն եւ զմեւսն եւս զօրաւարին տան : Եւ իբրեւ իրս ինչ երեւելիս ի ծածուկ կամիցին ազդ առնել, առեալ մազաղաթ նեղ եւ նուրբ պատեն զցպոյն շուրջանակի, եւ գրեալ ի վերայ զոր կամիցինն, հանեալ զմազաղաթն առանց ցպոյն առաքեն առ զօրաւարն որ զմեւս ցուպն ունիցի : Իսկնա թէպէտ եւ զառաջինն չկարէ ընթեռնուլ . քանզի մեկնեալ ի միմեանց են նշանադիրքն, այլ իբրեւ անդէն զցպոյն պատիցէ, զոր առ իւրն ունիցի, ի վերայ հասանիցէ բանիցն : Արդ քանզի ի յոյն լեզու սկիւտաղէ զցուպըն կոչեն, վասն այնորիկ եւ հրովարտակն

զնոյն անուն կալաւ : Պղուտ . ի Ղիւսան .
Տում . Գ . 340 :

7 . Յայսմ վայրի թերի է պատմութիւնն ,
եւ պակասէ իսկ յամենայն օրինակս . այլ
դիցուք զթերին կարճ ի կարճոյ : Հրապա-
րակախօս լինէր յերակղեայ մեհենին ողոր
բանիւք եւ քաղցրութեամբ , այնոցիկ որ
մնացեալ էին ի քաղաքի անդ : Իսկ փա-
խըստականացն հաւատացեալ բանից նորա ,
զի թողութիւն առնէր եւ բազում ինչ
խոստանայր . դարձան ի տունս իւրեանց :
Բայց յետ ոչ բազում աւուրց ամենեքին իսկ
կոտորեցան :

8 . Այլք Պակտիւէն անուն կոչեն քաղաքին
եւ զերեսին աւանսն Բոռնոս , Բիւսան թէս
եւ Նէոնտիքէ անուանեն : Այսպիսի այլա-
կերպութիւնք բազում անգամ գտանին .
այլ մէք առաւել մերում օրինակի զհետ եր-
թեալ , զգլխաւորսն եւեթ նշանակեմք :

9 . Ոմանք համառօտ հատեալ այսպէս ա-
սեն , Որ ինչ բանք իցեն արքայի ընդ զա-
կեդմոնացիս , անօգուտ իցեն , թէ ոչ . այ-
լովքն հանդերձ :

10 . Ոմանք , Զառաջինն , ասեն , ոչ նա ,
այլ սակաւութիւն նորա արհամարհ թուէր
բռնաւորացն :

11 . ԶԱքերոնտեայ ասեն պւետեայք ,
եթէ գետ է ռանդարամետաց , եւ առաս-
պելարկեն այսպէս եթէ մինչ չեւ դիակունք
մեռելոց անդր հասեալ իցեն , խարխուլնա-
ւու ըստ այն գետ անցանեն , որոյ նաւինա-
ւաւար Կարոն կոչիցի :

12 . Մերն եւեթ երիթ թոնէս ասէ :

13 . Սոփորութիւն էր դիւցապաշտացն Յունաց եւ Հռոմոց , զի յորժամ մեծ ինչ վիշտք նեղութեան ի վերայ հասանէին , վասն զգիցն սրամտութիւն ցածուցանելոյ կամ վասն գոհանալոյ յորժամ ի վշտացն ապրէին , սեղան ի մեհենին յօրինէին , եւ շուրջ բարձ եդեալ զպատկերսն դիցն կացուցանէին ի վերայ , եւ համարէին հեթանոսք եթէ արդարեւ նոքա կերիցեն զկերակուրսն , բայց քուրմքն ապա մտեալ զամենայն ուտէին . որպէս Գանիէղի պատմութիւնն յայտ առնէ :

14 . Պիղեմենէս պափղագոնացւոց իշխան էր , որ իւրովք սեպհականօքն հանդերձ յօգնականութիւն Յունաց եկեալ , մինչ գեռ ընդ տրովացւոց պատերազմէր , ի Մենեղաւեայ սպանաւ . որպէս Հոմերոսն ի հինդերորդում վիպասանութեանն ասէ : Այլ ամենայն այժմու օրինակք Նեպոտայ , փոխանակ Մենեղաւեայ Պատրոկղէս ունին : Վասն որոյ ասեն մեկնիչք եթէ կամ մատենագիրն վրիպեալ ինչ իցէ , կամ թէ որք զօրինակս դրոցն գրեցին , փոփոխեցին :

15 . Սմանք , Ընդէք ոչ ի ճակատուն սպաներ , ունին :

16 . Պարիսատիդէս անուն էր մօրն , եւ կնոջն Ստատիրա : Մինչ գեռ ընթրիս ուտէին Պարիսատիդէս կտրեաց զանակաւ թռչուն մի խորովեալ , եւ միջկողմն դանակին դեղեալ էր . զկէս թռչնոյն ինքն կերաւ եւ զկէսն Ստատիրա :

17 . Հռոմն կադուկէոս ասէ . իսկ կադուկէոսն Տիւր դից գաւազան է , որով , ասեն ,

զհակառակութիւնսն ցածուցանէ : Դար-
ձեալ նշանակ ինչ է խաղաղութեան պատ-
գամաւորաց , զորով երկու օձք գալարեալ
կային . զի զոր օրինակ նորա մոռացեալ
զժանգաւոր դժնդակութիւնն միաբանիցեն
ընդ միմեանս , նոյնպէս թշնամեացն զթը-
շնամութիւն մերժեալ ի բարեկամութիւն
դառնայցեն :

18. Այս մատեան յորում զհռոմայեցւոց
երեւելի զօրաւորաց ճառէ մատենագիրն ,
կորեաւ . նոյնպէս եւ մատեանն զոր զպա-
տմագրաց Յունաց գրեալ էր , որպէս ին-
քնին ի Դիոնի վարսն յայտ առնէ , եւ մեւ-
սըն եւս զոր զկատոնէ գրեաց , զորմէ ին-
քըն ի վարսն կատոնի ճառէ , չեն ի միջի :

19. Այս ինքն հինգ մզոնաւ հեռի ի Հը-
ռոմ քաղաքէ . քանզի վէմք կանգնեալ է-
ին մզոնի միոջ անջրպետութեամբ :

24

ԳԻՐ ԳԼԽՈՑ

Ա. ՄԻՂՏԻԱԴԷՍ	5
Բ. ԹԵՄԻՍՏՈԿՂԷՍ	21
Գ. ԱՐԻՍՏԻԴԷՍ	41
Դ. ՊԱՒՍԱՆԻԱՍ	47
Ե. ԿԻՄՈՆ	59
Զ. ՂԻՒՍԱՆԴՐՈՍ	67
Է. ԱՂԿԻՔԻԱԴԷՍ	75
Ը. ԹՐԱՍԻՒՔՈՒՂՈՍ	97
Թ. ԿՈՆՈՆ	107
Ժ. ԴԻՈՆ	117
ԱԺ. ԻՓԻԿՐԱՏԷՍ	135
ԲԺ. ՔԱՔՐԻԱՍ	143
ԳԺ. ՏԻՄՈԹԷՈՍ	151
ԴԺ. ԴԱՏԱՄԷՍ	161
ԵԺ. ԵՊԱՄԻՆՈՆԴԱՍ	183
ԶԺ. ՊԵՂՈՊԻԴԱՍ	203
ԷԺ. ԱԳԵՍԻՂԱՒՈՍ	213
ԸԺ. ԵԻՄԵՆԷՍ	131
ԹԺ. ՓՈԿԻՈՆ	255
Ի ՏԻՄՈՂԵԻՈՆԴ	263

ԻԱ. ԹԱԳԱՒՈՐԳ

ԻԲ. ԱՄԻՂԿԱՐ

ԻԳ. ԱՆՆԻԲԱՂ

ԻԴ. Մ. ՊՈՐԿԻՈՍ ԿԱՏՈՆ . . .

ԻԵ. ՏԻՏՈՍ ՊՈՄՊՈՆԻՈՍ ԱՏՏ.

Ի ՎԻԷՆՆԱ

Ի ՎԱՆՍ Պ. Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՐ

1 8 4 2

Գինք օրինակաց՝ որ քարախի
եւ թ կապեալ իցեն, 50 դերմա
նական լուծայք (գարանժան) :